

SKARŻYSKO-KAMIENNA
miasto na szlaku

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020

Spis treści

Wstęp	6
1. Przesłanki utworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji	6
2. Założenia metodyczne	7
3. Struktura dokumentu	9
4. Ocena stopnia i skutków wdrażania „Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2007-2013”	10
5. Opis powiązań Gminnego Programu Rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy i regionu	16
A. Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020	16
B. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego	17
C. Strategia Rozwoju Powiatu Skarżyskiego na lata 2015-2023	17
D. Strategia Rozwoju Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2014-2020	18
E. Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Skarżyska-Kamiennej	19
F. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2021	20
CZĘŚĆ I. DIAGNOZA STANU MIASTA	21
1. Diagnoza sytuacji przestrzenno-społeczno-gospodarczej gminy i poszczególnych jej części	21
A. Przestrzeń i środowisko	21
B. Sfera społeczna	29
C. Sfera gospodarcza	42
D. Infrastruktura techniczna	62
E. Analiza SWOT miasta	72
2. Raport z badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców miasta	72
3. Delimitacja obszaru zdegradowanego	82
A. Ubóstwo i wykluczenie społeczne	85
B. Poziom długotrwałego bezrobocia	87
C. Starzenie się społeczeństwa	89
D. Poziom wykształcenia osób bezrobotnych	91
E. Poziom przedsiębiorczości	93
F. Przeciętne dochody mieszkańców	95
G. Wartość zasobu mieszkaniowego	97
H. Sumaryczny wskaźnik degradacji. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych	99

4. Raport z badania przeprowadzonego na obszarze zdegradowanym.....	103
5. Dodatkowe analizy przeprowadzone po konsultacjach społecznych	122
GRANICE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO	124
CZĘŚĆ II. DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI	126
1. Przesłanki wyznaczenia i zasięg przestrzenny obszaru rewitalizacji	126
2. Charakterystyka obszaru rewitalizacji	128
A. Analiza negatywnych zjawisk występujących na obszarze rewitalizacji	130
B. Analiza lokalnych potencjałów występujących na obszarze rewitalizacji.....	135
C. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych.....	136
CZĘŚĆ III. PROGRAMOWANIE DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	137
1. Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji	137
2. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań.....	137
CEL STRATEGICZNY I Podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznej i jakości środowiska naturalnego	138
CEL STRATEGICZNY II Wzmocnienie integracji i aktywności społecznej mieszkańców	138
CEL STRATEGICZNY III Poprawa kapitału społecznego i potencjału gospodarczego obszaru rewitalizacji.....	139
KIERUNKI DZIAŁAŃ.....	139
3. Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych	142
A. Charakterystyka planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	143
B. Charakterystyka planowanych przedsięwzięć uzupełniających.....	158
4. Mechanizmy integrowania poszczególnych działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz zapewnienia ich komplementarności.....	168
4.1. Komplementarność przestrzenna.....	168
4.2. Komplementarność problemowa	168
4.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna	168
4.4. Komplementarność międzyokresowa.....	169
4.5. Komplementarność źródeł finansowania	169
5. Szacunkowe ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji.....	169
CZĘŚĆ IV. WDRAŻANIE I MONITORING	173
1. Struktura zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji	173
1.1 Pełnomocnik ds. Rewitalizacji.....	173
1.2 Zespół ds. Wdrażania „Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”	173

1.3 Komitet Rewitalizacji	174
2. System realizacji (wdrażania) Gminnego Programu Rewitalizacji.....	176
3. Mechanizmy włączenia interesariuszy rewitalizacji - partycypacja w procesie tworzenia i wdrażania GPR.....	178
4. System monitorowania i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji.....	179
5. Niezbędne zmiany w uchwałach	181
5.1 Określenie niezbędnych zmian w uchwałach, o których mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego	181
5.2 Określenie niezbędnych zmian w uchwale, o której mowa w art. 7 ust. 3.....	181
6. Wskazanie, czy na obszarze rewitalizacji ma zostać ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji	181
7. Wskazanie sposobu realizacji gminnego programu rewitalizacji w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego.....	181
7.1 Niezbędne zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.....	181
7.2 Niezbędne zmiany w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	182
7.3 Miejscowy plan rewitalizacji	182
CZĘŚĆ V. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	183
Spis tabel	185
Spis wykresów	188
Spis rysunków.....	190
Spis map	190
Załącznik 1 Mapa: Podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji	192

„Miasto tworzą nie tylko mury i ulice, lecz także mieszkańcy i ich marzenia”

Św. Augustyn

Wstęp

1. Przesłanki utworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji

9 października 2015 r. weszła w życie ustawa o rewitalizacji, która wytyczyła zasady, tryb przygotowania, prowadzenia i oceny procesu rewitalizacji przez jednostki samorządu terytorialnego. Zgodnie z nowymi założeniami rewitalizacja to *proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji*. Rewitalizacja według nowej koncepcji zakłada prowadzenie kompleksowej diagnozy miasta i poszczególnych obszarów, świadome wyznaczanie wizji i celów realizowanych działań, formułowanie realnych projektów i przedsięwzięć realizowanych w celu poprawy sytuacji na obszarze kryzysowym oraz koordynację prowadzonych działań i monitorowanie ich skuteczności. Proces rewitalizacji realizowany będzie w czterech następujących po sobie etapach: diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie. Celem podjętych w tym czasie działań ma być wzrost spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej na poziomie lokalnym oraz poprawa jakości życia mieszkańców miasta, zarówno mieszkających na obszarze zdegradowanym, jak i pozostałych.

REWITALIZACJA TO PROCES
WYPROWADZANIA ZE STANU
KRYZYSOWEGO OBSZARÓW
ZDEGRADOWANYCH, PROWADZONY
W SPOSÓB KOMPLEKSOWY, POPRZEZ
ZINTEGROWANE DZIAŁANIA NA RZECZ
LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI, PRZESTRZENI
I GOSPODARKI, SKONCENTROWANE
TERYTORYALNIE, PROWADZONE PRZEZ
INTERESARIUSZY REWITALIZACJI NA
PODSTAWIE GMINNEGO PROGRAMU
REWITALIZACJI.

W styczniu 2016 r. Miasto Skarżysko-Kamienna przystąpiło do realizacji kompleksowego procesu rewitalizacji według nowych regulacji ustawowych. Podstawą prawną opracowania niniejszego dokumentu jest art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 r., poz. 1777). Stanowi on efekt prac prowadzonych w okresie styczeń-grudzień 2016 roku. **Gminny Program Rewitalizacji to wieloletni program działań, który służył będzie jako narzędzie wyprowadzania ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów miasta oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju.** Dokument stanowi instrument planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności podejmowanych w ramach rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na rzecz poprawy sytuacji społeczno-przestrzenno-gospodarczej miasta. Obejmuje działania planowane do realizacji w latach 2016-2020, wpisując się tym samym w ramy czasowe Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2020, Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju do roku 2020, a także Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020 jest drugim dokumentem strategicznym tego rodzaju obowiązującym w mieście. Pierwszy dokument nosił nazwę „Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2007-2013” i przyjęty został Uchwałą Nr XLIII/73/2006 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 23.10.2006 r.

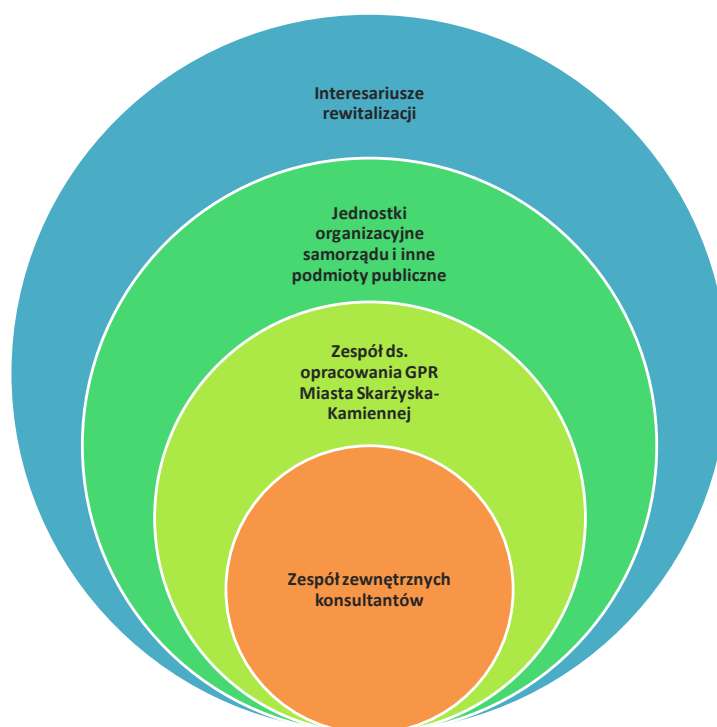
2. Założenia metodyczne

Proces opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji prowadzony był w sposób jawny i przejrzysty, z uwzględnieniem kwestii społecznych i zapewnieniem aktywnego udziału interesariuszy (społeczności obszaru rewitalizacji, innych jego użytkowników, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych) na wszystkich jego etapach jego przygotowania. Zasadą ogólną prac było włączenie społeczne, realizowane poprzez projektowanie i prowadzenie wszystkich działań we współpracy z mieszkańcami zarówno obszaru rewitalizacji, jak i pozostałych części miasta.

W tworzenie Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej zaangażowane były cztery kręgi podmiotów:

- Zespół zewnętrznych konsultantów;
- Zespół ds. opracowania „Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020” powołany zarządzeniem Prezydenta Miasta Skarżyska-Kamiennej;
- Jednostki organizacyjne samorządu i inne podmioty publiczne;
- Interesariusze rewitalizacji (w tym mieszkańcy obszaru rewitalizacji i mieszkańcy całego miasta, użytkownicy wierzyci nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami, przedsiębiorcy i organizacje pozarządowe).

Rysunek 1. Kręgi podmiotów zaangażowanych w tworzenie i konsultowanie dokumentu

Źródło: Opracowanie własne

Za opracowanie analiz poprzedzających prace nad dokumentem, angażowanie społeczności lokalnej w proces tworzenia programu rewitalizacji, redakcję dokumentu i koordynowanie działań wszystkich podmiotów odpowiadali **ekspertsi reprezentujący firmę doradcą Logos Consulting Sp. z o.o.** Wspieranie w pozyskiwaniu danych niezbędnych do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz sporządzenia ich charakterystyki, weryfikacja zgromadzonych danych i sporządzonych analiz, jak również wspieranie w angażowaniu społeczności lokalnej do udziału

w procesie rewitalizacji były zadaniami, które za pośrednictwem członków **Zespołu ds. opracowania GPR** realizowane było przez samorząd miejski. W gromadzeniu danych pomocne były również **jednostki organizacyjne samorządu i inne podmioty publiczne**. Realizacja procesu rewitalizacji nie byłaby możliwa bez zaangażowania najszerszego kręgu, w jakim formułowane były stanowiska na potrzeby opracowania dokumentu, stanowiącego **ogół interesariuszy rewitalizacji**, biorących udział w konsultacjach społecznych, spotkaniach, warsztatach i badaniach. Byli to przede wszystkim mieszkańcy obszaru rewitalizacji i całego miasta, a także przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe.

Skonsolidowanie wysiłków wszystkich tych podmiotów pozwoliło na opracowanie dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji, który odpowiada potrzebom obszaru zdegradowanego Skarżyska-Kamiennej o charakterze społecznym, przestrzennym i gospodarczym.

Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji stanowi efekt procesu, na który składały się następujące etapy:

- 1) Badanie danych zastanych w zakresie kluczowych czynników degradacji,
- 2) Wytypowanie wstępnej listy obszarów zdegradowanych na podstawie wyników badań „desk research”,
- 3) Badania ankietowe wśród mieszkańców miasta,
- 4) Delimitacja obszaru zdegradowanego,
- 5) Badania pogłębione wśród mieszkańców obszaru zdegradowanego,
- 6) Delimitacja obszaru rewitalizacji,
- 7) Opracowanie diagnozy obszaru rewitalizacji,
- 8) Sporządzenie projektu Gminnego Programu Rewitalizacji,
- 9) Konsultacje społeczne projektu GPR,
- 10) Zaopiniowanie projektu GPR przez odpowiednie organy,
- 11) Wprowadzenie zmian wynikających z przeprowadzonych konsultacji społecznych i uzyskanych opinii,
- 12) Uchwalenie GPR przez Radę Miasta.

Opracowaniu Gminnego Programu Rewitalizacji przyświecała **zasada partnerstwa**, polegająca na włączeniu partnerów w procesy programowania działań rewitalizacyjnych oraz konsekwentnym, otwartym i trwałym dialogu z podmiotami i grupami, których rewitalizacja ma dotyczyć. W oparciu o przepisy ustawy o rewitalizacji, Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej przygotowywany był w sposób zapewniający **aktywny udział interesariuszy** na każdym etapie jego realizacji. Dołożono wszelkich starań, aby poznać ich potrzeby i oczekiwania oraz skonsolidować planowane działania z tymi potrzebami i oczekiwaniami. W ramach partycypacji społecznej prowadzono skierowane do interesariuszy różnorodne **działania edukacyjne i informacyjne** o procesie rewitalizacji, jego istocie, celach, zasadach jego prowadzenia i przebiegu. Inicjowano i wspierano dążenia do rozwijania dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji. Zapewniono interesariuszom możliwość udziału w przygotowaniu dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji i wypowiedzenia się poprzez udział w badaniach sondażowych, konsultacjach społecznych na temat wyznaczonego obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji,

możliwość zgłoszenia propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz udział w konsultacjach społecznych finalnej wersji opracowania.

3. Struktura dokumentu

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020 podzielony został na pięć zasadniczych części, poprzedzonych wstępem i uzupełnionych załącznikiem w postaci mapy obrazującej podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji.

CZĘŚĆ I. DIAGNOZA STANU MIASTA zawiera charakterystykę i diagnozę sytuacji przestrzenno-społeczno-gospodarczej miasta i poszczególnych jego części oraz delimitację obszaru zdegradowanego wraz ze wskazaniem jego granic.

CZĘŚĆ II. DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI zawiera delimitację i zasięg przestrzenny obszaru rewitalizacji, charakterystykę obszaru rewitalizacji, analizę negatywnych zjawisk i lokalnych potencjałów występujących na obszarze rewitalizacji oraz opis skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych.

CZĘŚĆ III. PROGRAMOWANIE DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH zawiera wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt rewitalizacji), cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służących eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk, opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych: listę planowanych, podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami, charakterystykę pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących wyznaczone kierunki działań oraz opis mechanizmów zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, jak również szacunkowe ramy finansowe GPR.

CZĘŚĆ IV. WDRAŻANIE I MONITORING zawiera opis struktury zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji, systemu wdrażania GPR, prezentację systemu monitorowania i oceny skuteczności działań oraz wprowadzania modyfikacji w dokumencie GPR, opis partycypacji w procesie tworzenia i wdrażania GPR, opis niezbędnych zmian w uchwałach, informacje na temat ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji oraz wskazanie sposobu realizacji GPR w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego.

CZĘŚĆ V. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO zawiera informację o procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dokumentu GPR.

Niniejszy dokument cechuje:

- **Kompleksowość** – program rewitalizacji złożony z wielu różnorodnych projektów stanowi konstrukcję warunkującą osiągnięcie kompleksowości interwencji, projekty rewitalizacyjne są ze sobą wzajemnie powiązane, efekty ich oddziaływania na sytuację kryzysową są zsynchronizowane, inwestycje zaplanowane zostały w sposób całościowy, co w dalszej perspektywie skutkować będzie zmianami strukturalnymi na obszarze rewitalizacji.
- **Koncentracja** – program rewitalizacji dotyczy terenów o istotnym znaczeniu dla rozwoju miasta, obejmujących część zdiagnozowanego obszaru zdegradowanego i dotkniętych szczególną koncentracją problemów i negatywnych zjawisk; obszar ten zidentyfikowany został z wykorzystaniem adekwatnych narzędzi pomiaru.

- **Komplementarność projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych** – osiągnięta w różnych wymiarach: przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym oraz źródeł finansowania.
- **Realizacja zasady partnerstwa i partycypacja** – prace nad przygotowaniem dokumentu oparte zostały na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, a partycypacja społeczna wpisana była w proces rewitalizacji Skarżyska-Kamiennej jako fundament działań na każdym etapie tego procesu.

4. Ocena stopnia i skutków wdrażania „Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2007-2013”

„Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2007-2013” przyjęty został uchwałą nr XLIII/73/2006 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 23.10.2006 r. Nadrzędnym celem wskazanym w dotychczas obowiązującym Lokalnym Programie Rewitalizacji była **„Rewitalizacja obszarów miejskich i przemysłowych”**. W jego ramach wyznaczono 13 celów szczegółowych, które miały zostać osiągnięte dzięki realizacji przyjętych projektów i zadań.

W LPR na lata 2007-2013 zaplanowano do realizacji 10 projektów (w tym 5 samorządowych), w ramach których wytyczono 41 zadań (w tym 36 w ramach projektów realizowanych przez samorząd). Spośród wszystkich zadań rewitalizacyjnych w całości zrealizowanych zostało 8, tj. 19,5% ogółu (wszystkie zadania realizowane były przez samorząd). Nie zrealizowano 27 zadań, tj. 65,9% ogółu (w tym 22 zadania samorządu, tj. 61,1%). Pozostałe zadania zostały zrealizowane częściowo.

W programie przewidziano także sześć zadań do realizacji przez samorząd w latach 2014-2020. Jedno z nich zostało wykonane w całości, a dwa zrealizowano częściowo.

Podsumowując, ponad połowy przewidzianych do realizacji zadań w latach 2007-2013 nie udało się zrealizować. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy należy upatrywać w niewystarczającej ilości środków na realizację wszystkich zaplanowanych przedsięwzięć. Do realizacji wybrano te zadania, które – ze względu na duże znaczenie dla rozwoju miasta i zahamowania postępującej degradacji społecznej i gospodarczej – uznano za priorytetowe.

Szczegóły dotyczące poziomu realizacji poszczególnych zadań przedstawiono w poniższych tabelach.

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

Tabela 1. Stan wdrażania zadań „Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2007-2013” przewidzianych do realizacji w latach 2007-2013

L.p.	Projekt	Zadania	Realizowany cel szczegółowy	Czy zrealizowano? [TAK/NIE]	Uwagi
Zadania realizowane przez samorząd					
1	Wzrost atrakcyjności turystycznej zbiornika Rejów w Skarżysku-Kamiennej	Modernizacja ulic: Spokojna, Struga, Prosta, Staffa, Wiklinowa, Sportowa	Włączenie terenów przemysłowych do organizmu miejskiego i stworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy	Zrealizowane częściowo	Została opracowana dokumentacja projektowa
2		Budowa trzech ulic o nr 1, 2 i 3 łączących ulice Spokojną, Staffa i Prosta	Rozwój naturalnego zaplecza sportowo-rekreacyjnego	NIE	–
3		Budowa dwóch ulic o nr 4 i 5 wzdłuż zbiornika Rejów	Rozwój naturalnego zaplecza sportowo-rekreacyjnego	Zrealizowane częściowo	Została zrealizowana jedna z ulic (przedłużenie ul. Słonecznej)
4		Budowa dwóch plaż po obu stronach zbiornika Rejów z infrastrukturą, placu zabaw dla dzieci oraz parkingów zielonych	Stworzenie nowej bazy społeczno-kulturalnej	TAK	–
5		Budowa ścieżki rowerowej i szlaku do jazdy konnej wraz z uporządkowaniem zieleni towarzyszącej	Rozwój naturalnego zaplecza sportowo-rekreacyjnego	Zrealizowane częściowo	Wykonana została ścieżka rowerowa. Nie zrealizowano części zadania dotyczącej budowy szlaku do jazdy konnej
6	Rewitalizacja terenów przemysłowych w Skarżysku-Kamiennej	Roboty rozbiórkowe z utylizacją gruzu obiektów byłego zakładu MESKO-Z3 na osiedlu Skałka	Uporządkowanie terenu (wyburzenie budynków)	TAK	–
7		Odtworzenie ulic o nr 1, 2, 3 i 4 na terenie byłego zakładu MESKO-Z3	Włączenie terenów przemysłowych do organizmu miejskiego i stworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy	TAK	–
8		Rekultywacja terenu byłego zakładu BENZYL na os. Dolna Kamienna	jw.	TAK	–
9		Budowa ulic Fabrycznej i Chemicznej na osiedlu Dolna Kamienna	jw.	NIE	–
10		Budowa ulic o nr 5 i 6** na terenie byłego zakładu MESKO-Z1 na osiedlu Skarżysko Zachodnie	jw.	NIE	–
11		Modernizacja ulic Obuwnicznej, Młodej, Niskiej, Rzecznej i Zaporęba na osiedlu Skarżysko Zachodnie	jw.	Zrealizowane częściowo	Zmodernizowana została ulica Niska na osiedlu Skarżysko Zachodnie. Nie wykonano modernizacji ulic: Obuwnicznej, Młodej, Rzecznej oraz Zaporęba.

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

Lp.	Projekt	Zadania	Realizowany cel szczegółowy	Czy zrealizowano? [TAK/NIE]	Uwagi
12		Modernizacja ulic Praga, Asfaltowa, Skalna i Wysoka, na osiedlu Skałka	jw.	Zrealizowane częściowo	Zmodernizowana została ulica Asfaltowa na osiedlu Skałka. Nie wykonano modernizacji ulic: Praga, Skalna i Wysoka.
13	Budowa i modernizacja infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej w dzielnicach rewitalizowanych	Modernizacja stadionu Granat. Rejów	Stworzenie nowej bazy społeczno-kulturalnej	NIE	–
14		Park Jordanowski przy ul. Szkolnej. Górna Kolonia	Stworzenie nowej bazy społeczno-kulturalnej	NIE	–
15		Zainstalowanie monitoringu wizyjnego. Górna Kolonia, Skałka, Rejów, Zachodnie	Monitoring wizyjny	NIE	–
16		Budowa boiska sportowego w miejscu byłego basenu. Górna Kolonia	Stworzenie nowej bazy społeczno-kulturalnej	NIE	–
17		Wybudowanie ścieżek rowerowych i szlaków spacerowych wraz z oświetleniem i uporządkowaniem zieleni. (Połączenie ścieżek z Rejowem) Skałka	Rozwój naturalnego zaplecza sportowo-rekreacyjnego	NIE	–
18		Wybudowanie ścieżek rowerowych i uporządkowanie zieleni. (Wykonanie połączenia z osiedlem Skałka, Rejów, Górna Kolonia) Zachodnie	Rozwój naturalnego zaplecza sportowo-rekreacyjnego	NIE	–
19		Budowa SKATE-PARKU przy ul. Cmentarnej. Zachodnie	Stworzenie nowej bazy społeczno-kulturalnej	NIE	–
20		Budowa kładki przez rzekę Kamienną na wysokości przejścia podziemnego przez drogę nr 42 z ciągiem pieszym do ul. Legionów. Zachodnie		NIE	–
21		Wybudowanie ścieżek rowerowych i szlaków spacerowych wraz z uporządkowaniem zieleni. (Połączenie z pozostałymi dzielnicami). Górna Kolonia	Rozwój naturalnego zaplecza sportowo-rekreacyjnego	NIE	–
22		Zachowanie dziedzictwa kulturowego w dzielnicach rewitalizowanych	Prace modernizacyjne w Muzeum im. Orła Białego: utwardzenie terenu ekspozycji plenerowej, zadaszenie ekspozycji, wybudowanie warsztatu do renowacji i konserwacji zabytków. Rejów	Stworzenie nowej bazy społeczno-kulturalnej	Zrealizowane częściowo
23		Modernizacja ulic Multanka, Reja. Rejów	Włączenie terenów przemysłowych do organizmu miejskiego i stworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy	NIE	–
24		Rekonstrukcja ruin wielkiego pieca: zagospodarowanie terenu przyległego, wybudowanie parkingu, wykonanie kopii domku fabrykanta. Rejów	Stworzenie nowej bazy społeczno-kulturalnej	NIE	–

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

Lp.	Projekt	Zadania	Realizowany cel szczegółowy	Czy zrealizowano? [TAK/NIE]	Uwagi
25		Stworzenie parku eksponującego naturalne walory terenu – skałki. Skałka	Rozwój naturalnego zaplecza sportowo-rekreacyjnego	NIE	–
26		Wykonanie szlaku spacerowego wzdłuż rzeki Kamiennej (od tamy do ul. Reja)	Rozwój naturalnego zaplecza sportowo-rekreacyjnego	TAK	–
27		Uporządkowanie koryta rzeki. Zachodnie	Rozwój naturalnego zaplecza sportowo-rekreacyjnego	TAK	–
28	Poprawa lokalnej infrastruktury społecznej oraz estetyki otoczenia w dzielnicach rewitalizowanych	Modernizacja budynku Przedszkola Publicznego Nr 12: odnowa i rozbudowa placu zabaw, dobudowanie magazynu, modernizacja ogrodzenia, mała architektura, wymiana dachu, zagospodarowanie strychu, wymiana i remont sieci grzewczej i kanalizacyjnej, wymiana instalacji odgromowej, przebudowa kanalizacji deszczowej, wymiana okien, docieplenie budynku. Zachodnie	Stworzenie nowej bazy społeczno-kulturalnej Poprawa estetyki	TAK	–
29		Modernizacja dróg z wykonaniem odwodnienia ul: Osterwy, Jaracza, Chałubińskiego. Górna Kolonia	Włączenie terenów przemysłowych do organizmu miejskiego i stworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy	NIE	–
30		Wybudowanie dwupiętrowego budynku mieszkań komunalnych przy ul. Źródlanej, w budynku tym planuje się utworzenie Centrum Integracji Społecznej i świetlicy środowiskowej. Skałka	Reintegracja środowisk dotkniętych patologiami	NIE	–
31		Budowa dwupiętrowego budynku socjalnego między ul. Struga a Staffa w budynku tym planuje się utworzenie świetlicy środowiskowej Zachodnie	Zwiększenie liczby lokali socjalnych	NIE	–
32		Budowa placu zabaw dla dzieci przy ww. budynku socjalnym. Zachodnie	Stworzenie nowej bazy społeczno-kulturalnej	NIE	–
33		Wyburzenie 3 budynków mieszkań socjalnych przy ul Staffa. Zachodnie	Uporządkowanie terenu (wyburzenie budynków)	NIE	–
34		Wyburzenie 4 budynków mieszkań socjalnych ul. Źródlanej. Skałka	Uporządkowanie terenu (wyburzenie budynków)	NIE	–
35		Wybudowanie placu zabaw dla dzieci przy wybudowanym budynku socjalnym. Skałka	Stworzenie nowej bazy społeczno-kulturalnej	NIE	–

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

L.p.	Projekt	Zadania	Realizowany cel szczegółowy	Czy zrealizowano? [TAK/NIE]	Uwagi
36		Wybudowanie ronda przy ul. Legionów. Zachodnie	Włączenie terenów poprzemysłowych do organizmu miejskiego i stworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy	TAK	–
Zadania realizowane przez inne podmioty					
37	Przebudowa i adaptacja biurowca Skarżyskiej Strefy Gospodarczej Sp. z o.o. w celu stworzenia Inkubatora Przedsiębiorczości	Przebudowa biurowca SSG Sp. z o.o.		NIE	–
38	Modernizacja budynku świetlicy przy Kościele Św. Józefa	Wymiana okien, drzwi, wykonanie podłogi, malowanie, wyposażenie siłowni, wyposażenie pracowni plastycznej	Poprawa estetyki	NIE	–
39	Konserwacja i modernizacja kościoła Św. Józefa	Prace konserwacyjne i modernizacyjne	Poprawa estetyki	NIE	–
40	Wykonanie wybiegu dla koni na terenach zalewowych – miejsce do terapii konnej	Wykonanie wybiegu dla koni	Rozwój naturalnego zaplecza sportowo-rekreacyjnego	NIE	–
41	Wybudowanie kompleksu rekreacyjnego – parku wodnego z kręgielnią	Wybudowanie kompleksu rekreacyjnego	Rozwój naturalnego zaplecza sportowo-rekreacyjnego	NIE	–

Źródło: Opracowanie własne

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

Tabela 2. Stan wdrażania zadań „Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2007-2013” przewidzianych do realizacji w latach 2014-2020

L.p.	Projekt	Zadania	Realizowany cel szczegółowy	Czy zrealizowano? [TAK/NIE]	Uwagi
Zadania realizowane przez samorząd					
1	Termomodernizacja 13 budynków w osiedlu Górna Kolonia	Prace termomodernizacyjne		Zrealizowane częściowo	
2	Termomodernizacja 33 budynków w osiedlu Zachodnie	Prace termomodernizacyjne		Zrealizowane częściowo	
3	Wymiana dachów z eternitu na budynkach w dzielnicy Górna Kolonia	Usunięcie eternitu i położenie nowych pokryć dachowych		NIE	–
4	Wymiana dachów z eternitu na budynkach w dzielnicy Skałka	Usunięcie eternitu i położenie nowych pokryć dachowych		NIE	–
5	Wymiana dachów z eternitu na budynkach w dzielnicy Zachodnie	Usunięcie eternitu i położenie nowych pokryć dachowych		NIE	–
6	Natlenianie wody w zbiorniku Rejów	Natlenianie wody		NIE	–

Źródło: Opracowanie własne

5. Opis powiązań Gminnego Programu Rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy i regionu

Proces rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej realizowany będzie w zgodzie z regionalną i miejską polityką. Wyrazem tej zgodności jest powiązanie celów Gminnego Programu Rewitalizacji z zapisami dokumentów strategicznych i planistycznych miasta i regionu: Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego, Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, Strategii Rozwoju Powiatu Skarżyskiego, Strategii Rozwoju Miasta Skarżyska-Kamiennej, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Skarżyska-Kamiennej oraz Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.

A. Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020 przyjęta uchwałą Nr XXXIII/589/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 16 lipca 2013 r. (Dz. Urz. Woj. Św. z 2013 r., poz. 2914) stanowi całościową koncepcję rozwoju województwa w kilkuletnim horyzoncie czasowym. Dokument wskazuje cele oraz identyfikuje programy wojewódzkie, poprzez które będzie realizowany. Wizja rozwoju województwa określona została następująco: *Świętokrzyskie – region zasobny w kapitał i gotowy na wyzwania*. Wskazaną w strategii misją jest *pragmatyczne dążenie do najpełniejszego i innowacyjnego wykorzystania przewag i szans, odwrócenia niekorzystnych tendencji demograficznych oraz podniesienia jakości życia mieszkańców przy jednoczesnej dbałości o stan środowiska*. Konkretyzacja powyższej misji strategii będzie się odbywała na drodze realizacji następujących sześciu celów strategicznych:

1. Koncentracja na poprawie infrastruktury regionalnej.
2. Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego regionu.
3. Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki.
4. Koncentracja na zwiększeniu roli ośrodków miejskich w stymulowaniu rozwoju gospodarczego regionu.
5. Koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich.
6. Koncentracja na ekologicznych aspektach rozwoju regionu.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej realizuje następujące cele strategiczne:

- Cel strategiczny 2: Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego Regionu;
- Cel strategiczny 3: Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki regionu;
- Cel strategiczny 4: Koncentracja na zwiększeniu roli ośrodków miejskich w stymulowaniu rozwoju gospodarczego Regionu;
- Cel strategiczny 6: Koncentracja na ekologicznych aspektach rozwoju Regionu.

Realizacja celów określonych w GPR przyczyni się zatem do wdrażania zapisów „Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020”.

B. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego przyjęty został uchwałą Nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Św. z 2014 r., poz. 2870). Celem generalnym Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego jest: *Kształtowanie zrównoważonej, harmonijnej struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego, sprzyjającej poprawie atrakcyjności i spójności terytorialnej regionu oraz efektywnemu wykorzystaniu jego potencjałów rozwoju, przy jednoczesnym wsparciu dla rozwiązań innowacyjnych i przyjaznych środowisku przyrodniczemu.* Cele warunkujące jego osiągnięcie to:

1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności przestrzeni gospodarczej województwa, w tym szczególnie miast, z myślą o wykorzystaniu lokalnych potencjałów rozwoju i dostosowaniu tej przestrzeni do rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.
2. Formowanie policentrycznego układu osadnictwa i funkcjonalnych powiązań sieci miast, rozwijanych w ramach harmonijnych struktur obszarowych z jednoczesnym wsparciem procesów metropolizacji i działań służących wzmocnieniu więzi województwa z krajową i europejską przestrzenią gospodarczą.
3. Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi zasobów ludzkich oraz integracji rynków pracy.
4. Ochrona i racjonalne zagospodarowanie zasobów przyrodniczych i dóbr kultury, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.
5. Kształtowanie systemów infrastruktury technicznej i społecznej w aspekcie poprawy dostępności i spójności przestrzennej oraz osiągnięcia wysokiego standardu świadczenia usług.
6. Wzmocnienie odporności struktur przestrzennych na zagrożenia oraz poprawa bezpieczeństwa publicznego.
7. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Dla każdego z tych celów określono priorytety polityki przestrzennej. Rewitalizacja wskazana została bezpośrednio w priorytetach polityki przestrzennej odnoszących się do celu 1.: *Rewitalizacja zdegradowanych terenów i dzielnic przemysłowych* oraz celu 2.: *Wzrost konkurencyjności miast średnich poprzez wzmocnianie tkanki miejskiej, rewitalizację historycznych centrów oraz kształtowanie funkcji subregionalnych, sprzyjających integracji społecznej.*

Działania określone w Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020 respektują założenia „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego” i przyczyniają się do osiągnięcia wskazanych w nim celów.

C. Strategia Rozwoju Powiatu Skarżyskiego na lata 2015-2023

Strategia Rozwoju Powiatu Skarżyskiego na lata 2015-2023 przyjęta uchwałą Nr 96/XIV/2015 Rady Powiatu Skarżyskiego z dnia 29 października 2015 roku jest jednym z najważniejszych dokumentów przygotowywanych przez samorząd powiatowy, określającym priorytety i cele polityki rozwoju społeczno-gospodarczego prowadzonej na obszarze powiatu. Jest zbiorem propozycji kierunków działań zmierzających do trwałego i zrównoważonego rozwoju powiatu jako całej wspólnoty

mieszkańców. W dokumencie określona została następująca wizja przyszłości powiatu: *Powiat Skarżyski – dynamicznie rozwijające się miejsce z perspektywami, inspirujące i otwarte, wykorzystujące swoje zasoby oraz atrakcyjne inwestycyjnie*. Wyznaczono pięć celów strategicznych, znajdujących się w pięciu obszarach strategicznych. Do obszarów tych należą:

- Inwestycje i przedsiębiorczość w powiecie skarżyskim.
- Aktywne i uczestniczące społeczeństwo w powiecie skarżyskim.
- Turystyka w powiecie skarżyskim.
- Infrastruktura techniczna, rewitalizacja i ochrona środowiska w powiecie skarżyskim.
- Opieka zdrowotna i społeczna w powiecie skarżyskim.

Wśród odpowiadających tym obszarom celów strategicznych znalazły się:

1. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru powiatu oraz wspieranie możliwości rozwoju firm.
2. Aktywni mieszkańcy, przejawiający inicjatywę w życiu społecznym.
3. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej powiatu w oparciu o walory naturalne i przyrodnicze.
4. Nowoczesna i przyjazna środowisku infrastruktura w powiecie skarżyskim.
5. Sprawnie funkcjonujący system opieki zdrowotnej i społecznej.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020 jest zgodny przede wszystkim z obszarem strategicznym *Infrastruktura techniczna, rewitalizacja i ochrona środowiska w powiecie skarżyskim*, w ramach którego wyznaczono cel operacyjny 3. *Wsparcie dla procesów rewitalizacyjnych*. Realizacja GPR będzie zatem wspierać osiągnięcie celów Powiatu Skarżyskiego.

D. Strategia Rozwoju Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2014-2020

„Strategia Rozwoju Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2014-2020” przyjęta Uchwałą Nr XXV/43/2016 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 24 maja 2016 r. jest kluczowym dokumentem wyznaczającym priorytetowe obszary rozwoju oparte na mocnych stronach gminy i strategiczne cele do zrealizowania przez wspólnotę samorządową. Nadrzędny cel strategii rozwoju zawarty w dokumencie brzmi: *„Skarżysko-Kamienna miastem, które dzięki rozwojowi przedsiębiorczości, bogatej ofercie turystycznej, dorobkowi kulturowemu, oświacie oraz wykorzystaniu swojego położenia geograficznego, stanie się atrakcyjnym miejscem dla swoich mieszkańców”*. Misją Miasta są następujące potrzeby i dążenia:

- a) Skarżysko-Kamienna miastem o rozwiniętej gospodarce turystycznej pod względem bazy noclegowej oraz infrastruktury obiektów rekreacyjnych,
- b) Skarżysko-Kamienna miastem położonym w sąsiedztwie atrakcyjnego krajobrazu,
- c) Skarżysko-Kamienna rozwijającym się ośrodkiem gospodarczym, posiadającym bogatą ofertę inwestycyjną,
- d) Skarżysko-Kamienna miastem oferującym na miejscu możliwość zdobycia wyższego wykształcenia,
- e) Skarżysko-Kamienna miastem społeczności aktywnej, solidarnej i gościnniej,

- f) Skarżysko- Kamienna miastem bezpiecznym,
- g) Skarżysko- Kamienna ważnym elementem na szlaku komunikacyjnym.

Dokument określa następujące cele strategiczne:

1. Zrewitalizowane tereny przemysłowe i zmodernizowane istniejące zakłady przemysłowe, dostosowane do nowych rodzajów produkcji oraz rozwinięty sektor MŚP spełniający wymagania stawiane na konkurencyjnym rynku europejskim.
2. Zmodernizowana i rozbudowana baza turystyczna i rekreacyjna.
3. Ośrodek kulturalny oraz Miasto dające możliwości zdobycia wyższego wykształcenia na miejscu.
4. Funkcjonalny układ z zabudową śródmiejską i ukształtowanym centrum miasta oraz poprawa układu komunikacyjnego wokół miasta.
5. Miasto o ukształtowanej równowadze ekologicznej.
6. Skarżysko-Kamienna miastem społeczności aktywnej, solidarnej i bezpiecznej.

Gminny Program Rewitalizacji wykazuje zgodność przede wszystkim z celem 1., dla którego wyznaczono zadanie *rewitalizacja dzielnic zaniedbanych*. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjne pośrednio wpłyną także na osiągnięcie pozostałych celów strategicznych.

E. Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Skarżyska-Kamiennej

Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Skarżyska-Kamiennej przyjęta Uchwałą Nr XXIII/57/2008 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 29 maja 2008 r. jest podstawowym dokumentem określającym w sposób ogólny kierunki rozwoju przestrzennego i lokalne zasady zagospodarowania.

W rozdziale XIX. „Studium...” jako obszary miasta wymagające rewitalizacji wskazane zostały: osiedle Rejów, osiedle Skałka, osiedle Górna Kolonia Młodzawy, osiedle Zachodnie, fragment osiedla Dolna Kamienna II. Ponadto uszczegółowione zostały ustalenia w stosunku do rejonów miasta objętych „Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2007-2013”. Dokument wskazuje iż „Lokalny program rewitalizacji ma za zadanie uporządkowanie kilku rejonów miasta o newralgicznym znaczeniu i zaniedbanych, wprowadzenie zasad ładu przestrzennego, umożliwienie realizacji szeregu założeń o ponadlokalnym znaczeniu. Tereny wymagające rewitalizacji przyjęto w Studium zgodnie z aktualnym programem rewitalizacji miasta. Dopuszcza się objęcie rewitalizacją innych obszarów wyznaczonych w planach rewitalizacji Rady Miasta i w planach miejscowych”.

W Studium określony został wykaz zadań planowanych do realizacji w ramach rewitalizacji na poszczególnych osiedlach. Zadania te były realizowane w ramach wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji na lata 2007-2013, zaś działania, których nie udało się wykonać, zostały ujęte w niniejszym Gminnym Programie Rewitalizacji i będą one podejmowane w najbliższych latach. Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020 wykazuje zatem zgodność z obowiązującym w mieście Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.

F. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2021

„Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2021” przyjęta Uchwałą Nr XVI/141/2015 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 25 listopada 2015 r. jest drugim dokumentem strategicznym tego rodzaju dla gminy. Określa ona wizję, cele główne i szczegółowe w zakresie rozwiązywania problemów społecznych na terenie Skarżyska-Kamiennej. Wizja sformułowana została następująco: „*Polityka społeczna Gminy Skarżysko-Kamienna opiera się na założeniach: wzmocnienia roli rodziny, zagwarantowania rozwoju ludzi młodych oraz godnej starości seniorów. Ponadto promowany jest zdrowy styl życia oraz realizowane są działania profilaktyczne przeciw wszelkim patologiom społecznym*”. W strategii wyróżniono 3 obszary priorytetowe:

- I. Poprawa standardu życia mieszkańców.
- II. Polityka prorodzinna, wspieranie młodych i pomoc dla seniorów.
- III. Minimalizacja zjawisk dysfunkcyjnych.

Dla każdego z wyznaczonych obszarów sformułowano cele operacyjne i kierunki działań, które przyczynią się do ich realizacji.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej wykazuje zgodność z niemal wszystkimi celami operacyjnymi wyznaczonymi w strategii m.in.:

1. Ograniczanie zjawiska zagrożenia wykluczeniem oraz wykluczenia społecznego,
2. Rozwój infrastruktury społecznej,
3. Realizacja działań z zakresu wspierania rodziny,
4. Wzrost jakości życia osób zagrożonych wykluczeniem (niepełnosprawnych i długotrwale chorych),
5. Wspieranie rozwoju systemu wsparcia dla dzieci i młodzieży,
6. Zapobieganie marginalizacji i rozwój systemu wsparcia dla seniorów,
7. Przeciwdziałanie uzależnieniom i zwalczanie ich skutków,
8. Aktywizacja i integracja społeczeństwa.

Realizacja celów Gminnego Programu Rewitalizacji przyczyni się do osiągnięcia celów określonych w „Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2021”.

CZĘŚĆ I. DIAGNOZA STANU MIASTA

1. Diagnoza sytuacji przestrzenno-społeczno-gospodarczej gminy i poszczególnych jej części

A. Przestrzeń i środowisko

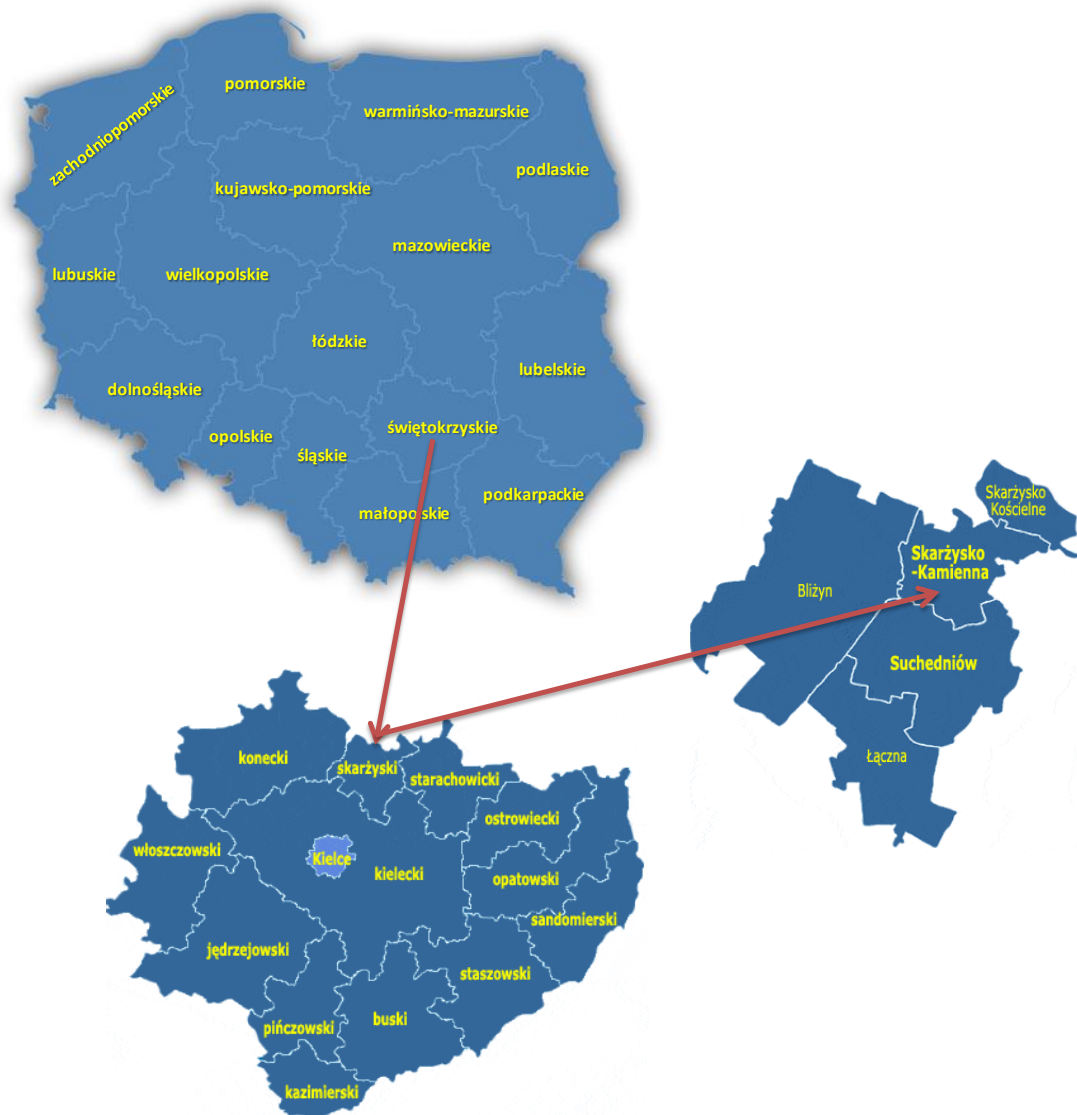
W obszarze *Przestrzeń i środowisko* zaprezentowane zostały informacje dotyczące położenia geograficznego Skarżyska-Kamiennej, uwarunkowań ochrony środowiska, zagospodarowania przestrzennego na terenie miasta oraz zewidencjonowanych zabytków.

Scharakteryzowano położenie miasta w województwie świętokrzyskim, przedstawiono główne elementy środowiska naturalnego takie jak klimat, wody, gleby, formy ochrony przyrody, itp. Przedstawiono zagadnienia związane z polityką przestrzenną miasta i kierunkami zagospodarowania przestrzeni. Zaprezentowano również wykaz obiektów zamieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Miasto Skarżysko-Kamienna położone jest w północnej części województwa świętokrzyskiego, w powiecie skarżyskim. Graniczy z: gminą wiejską Skarżysko-Kościelne, gminą wiejską Bliżyn oraz gminą miejsko-wiejską Suchedniów (położonymi w powiecie skarżyskim) oraz gminą miejsko-wiejską Szydłowiec (w powiecie szydłowieckim, woj. mazowieckie). Miasto usytuowane jest na przecięciu głównych szlaków drogowych i kolejowych biegnących z Warszawy do Krakowa i z Łodzi do Rzeszowa. Całkowita jego powierzchnia wynosi 64,39 km².

Mapa 1. Położenie Skarżyska-Kamiennej w województwie świętokrzyskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://www.gminy.pl/>

Największe znaczenie dla miasta ma droga ekspresowa S7 wiodąca z Gdańska przez Warszawę, Skarżysko-Kamienną i Kraków do granicy ze Słowacją oraz droga krajowa nr 42 Łódź – Skarżysko-Kamienna – Rzeszów, łącząca przemysłowe miasta na północy województwa (Skarżysko-Kamienna, Starachowice oraz – przez drogę krajową nr 9 – Ostrowiec Świętokrzyski). Duże znaczenie mają także przebiegające przez miasto linie kolejowe: Warszawa – Skarżysko-Kamienna – Kraków oraz Łódź – Skarżysko-Kamienna – Przemyśl. Skarżyski węzeł kolejowy jest jednym z 11 największych w Polsce.

ŚRODOWISKO NATURALNE

Miasto Skarżysko-Kamienna usytuowane jest w obszarze trzech regionów fizyczno-geograficznych: Garbu Gielniowskiego, Płaskowyżu Suchedniowskiego i Przedgórze Iłżeckiego. Miasto położone jest na północnym obrzeżu Gór Świętokrzyskich, w dolinie rzeki Kamiennej. Obszar charakteryzuje się bardzo urozmaiconą rzeźbą terenu, którą zawdzięcza wyjątkowemu położeniu geograficznemu.

Miasto położone jest w otoczeniu trzech rezerwatów: „Świnia Góra”, „Dalejów” oraz „Ciechostowice”. Na obrzeżach znajduje się również malowniczy Rezerwat Archeologiczny „Rydno” (obejmuje zespół paleolitycznych osad przemysłowych wraz z kopalnią hematytu) oraz Suchedniowsko-Oblęgarski Park Krajobrazowy.

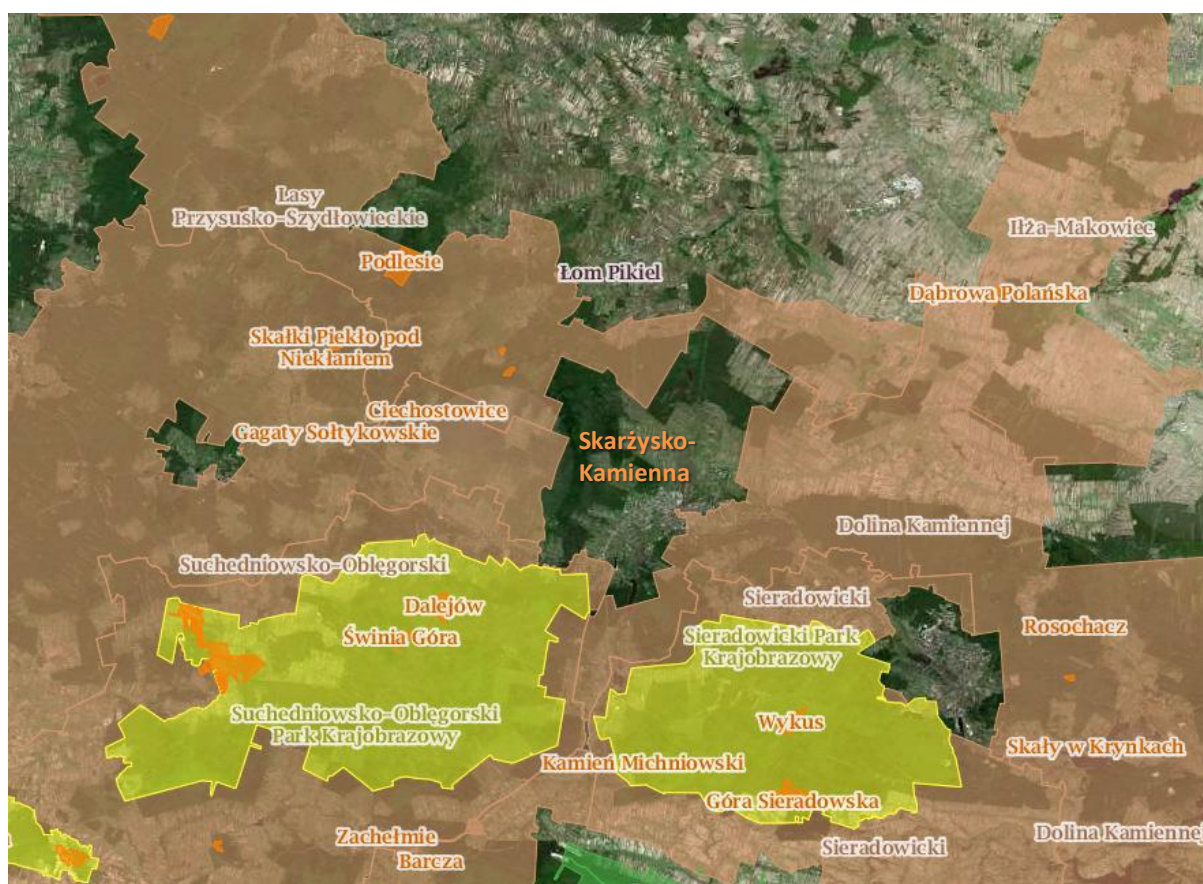
Kotlinę miejską otaczają zalesione wzgórza Wyżyny Kielecko-Sandomierskiej: Garb Gielniowski, Płaskowyż Suchedniowski i Przedgórze Iłżeckie. Od południa miasto graniczy z dużym kompleksem leśnym, który jest pozostałością Puszczy Świętokrzyskiej będącej ciągle główną ostoją modrzewia polskiego. Kompleks leśny przedzielony jest drogą S7 na lasy bliżyńsko-samsonowskie i lasy suchedniowsko-siekierzyńskie. W lasach tych występuje zróżnicowany drzewostan z przewagą jodeł, świerków i modrzewi.

Miasto okalają rozległe kompleksy leśne, w tym parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu. Obszar miasta jest zalesiony w 38,6%. Dominujące gatunki lasotwórcze to sosna oraz jodła.

Do obszarów prawnie chronionych występujących na terenie miasta zaliczyć należy obszary chronionego krajobrazu o łącznej powierzchni 267 ha. Są to:

1. Suchedniowsko-Oblęgorski Obszar Chronionego Krajobrazu,
2. Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej.

Mapa 2. Obszary chronione w Skarżysku-Kamiennej

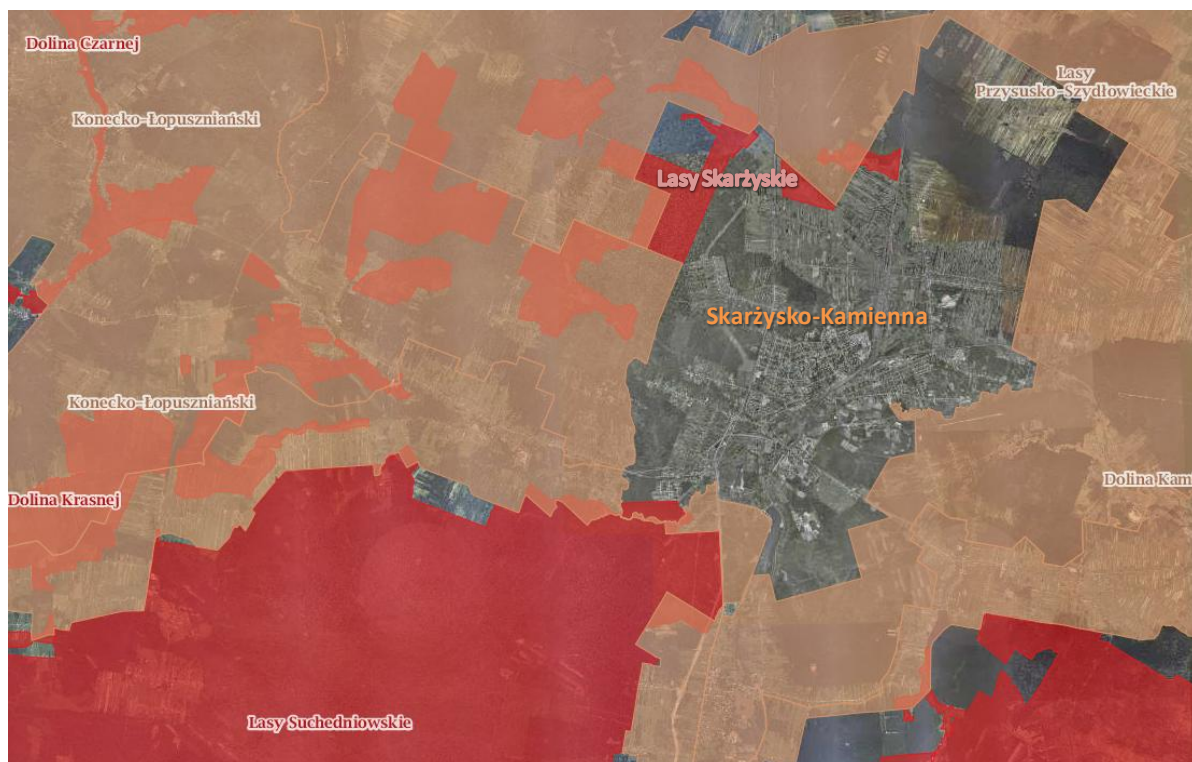

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Na terenie miasta zlokalizowane są również obszary NATURA 2000:

1. Lasy Skarżyskie (PLH260011),
2. Lasy Suchedniowskie (PLH260010).

Mapa 3. Obszary NATURA 2000 w Skarżysku-Kamiennej

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Wysokie walory krajobrazowe gminy tworzone są również przez wody. Najważniejszym akwenem miasta jest rzeka Kamienna i jej trzy dopływy: Kamionka, Bernatka i Oleśnica. Rzeka nie płynie regularnie, lecz tworzy liczne zakola i rozlewiska.

Klimat jest stosunkowo urozmaicony i ma charakter przejściowy – od oceanicznego Europy Zachodniej po kontynentalny Europy Wschodniej. Średnia roczna temperatura wynosi 7,8°C. Okres wegetacyjny trwa średnio 205 dni. Opady roczne wynoszą przeciętnie 633 mm.

ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

Podstawowym dokumentem planistycznym miasta Skarżysko-Kamienna jest „Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Skarżyska-Kamiennej” przyjęta Uchwałą Nr XXIII/57/2008 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 29 maja 2008 r. Studium określa politykę przestrzenną miasta i wskazuje główne kierunki zagospodarowania przestrzeni. Ustalenia Studium są wiążące dla organów miasta przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Według danych Urzędu Miasta, Skarżysko-Kamienna posiada obecnie 21 planów, które pokrywają jego powierzchnię niemal w 18%.

OBIEKTY ZNAJDUJĄCE SIĘ W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Zgodnie z Zarządzeniem Prezydenta Miasta Skarżyska-Kamiennej Nr 90/2014 z dnia 23.04.2014 r. w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Skarżyska-Kamiennej ujęte zostały następujące zabytki:

Tabela 3. Wykaz zabytków nieruchomych umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Skarżyska-Kamiennej

Lp.	Wyszczególnienie	Adres	Data powstania
UKŁAD URBANISTYCZNY			XIX w.
BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ			
1	Liceum Ogólnokształcące	ul. 1 Maja 82	1925 r.
2	Szkoła Podstawowa	ul. Konarskiego 17	1925 r.
3	Liceum Ogólnokształcące	ul. Piłsudskiego 50	1925 r.
CMENTARZE			
1	Cmentarz Parafialny	ul. Cmentarna	ok. 1875 r.
2	Cmentarz Żydowski	ul. Łyżwy	pocz. XX w.
OBIEKTY SAKRALNE			
1	Zespół Kościoła	–	–
2	Kościół	Al. Niepodległości 77	1923 r.
3	Ogrodzenie Kościoła	Al. Niepodległości 77	1923 r.
4	Plebania	Al. Niepodległości 77	1923 r.
5	Dawna Kaplica Szpitalna, obecnie Kaplica Matki Boskiej Bolesnej	ul. Cmentarna	1935 r.
6	Kościół NP NMP	ul. Rynek 64	1937-1974
7	Zespół Kościoła św. Józefa Oblubieńca	ul. Legionów 64	–
8	Kościół św. Józefa Oblubieńca	ul. Legionów 64	1928 r.
9	Dzwonnica	ul. Legionów 64	1928 r.
ZABUDOWA PRZEMYSŁOWA I OSIEDLA MIESZKANIOWE			
Dzielnica Bzin			
1	Dom	ul. Krakowska 157	1930 r.
2	Zespół Dróżniczówki	ul. Krakowska	–
3	Dróżniczówka	ul. Krakowska 171	2 ćw. XIX w.
4	Studnia	ul. Krakowska 171	2 ćw. XIX w.
5	Rzeczna, próg przelewowy	ul. Legionów	XIX w.
Dzielnica Rejów			
1	Układ wodny	–	1832-1843
2	Dom	ul. Praga 101	ok. 1836-1838
3	Dom	ul. Praga 102	ok. 1836-1838
4	Zespół Zakładu Wielkopieczowego	–	1832-1842
5	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Robotnicza 5	ok. 1935 r.
6	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Robotnicza 7	ok. 1935 r.
7	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Robotnicza 8	–
8	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Robotnicza 9	ok. 1935 r.
9	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Robotnicza 10	ok. 1935 r.
10	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Robotnicza 11	ok. 1935 r.
11	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Robotnicza 12	ok. 1935 r.
12	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Robotnicza 13	ok. 1935 r.
13	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Robotnicza 15	ok. 1935 r.

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

Lp.	Wyszczególnienie	Adres	Data powstania
14	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Robotnicza 17	ok. 1935 r.
15	Budynek administracyjny	ul. Słoneczna 90	ok. 1930 r.
16	Muzeum Orła Białego	ul. Słoneczna 90	2 ćw. XIX w.
17	Relikty wielkiego pieca	ul. Wioślarska	1770-1836
Osiedle Kolejowe			
1	Zespół osiedla kolejowego	–	–
2	Zespół osiedla kolejowego: d. szpital kolejowy	Al. Niepodległości 66	ok. 1900 r.
3	Zespół osiedla kolejowego: d. przychodnia ob. dom	Al. Niepodległości 70	ok. 1900 r.
4	Zespół osiedla kolejowego: dom	Al. Niepodległości 72	1882 r.
5	Zespół osiedla kolejowego: dom	Al. Niepodległości 79	1882 r.
6	Zespół osiedla kolejowego: dom	Al. Niepodległości 81 i 81/3	1882 r.
7	Zespół osiedla kolejowego: dom (d. na piętrze cerkiew)	Al. Niepodległości 82	k. XIX w.
8	Zespół osiedla kolejowego: dom	Al. Niepodległości 83	1882 r.
9	Zespół osiedla kolejowego: dom	Al. Niepodległości 84	ok. 1925 r.
10	Zespół osiedla kolejowego: dom	Al. Niepodległości 85	1882 r.
11	Zespół osiedla kolejowego: dom	Al. Niepodległości 87	1882 r.
12	Zespół osiedla kolejowego: dom	Al. Niepodległości 88	ok. 1925 r.
13	Zespół osiedla kolejowego: dom	Al. Niepodległości 89	1882 r.
14	Zespół osiedla kolejowego: dom wraz z budynkiem gospodarczym	Al. Niepodległości 91	ok. 1895 r.
15	Zespół osiedla kolejowego: dom wraz z budynkiem gospodarczym	Al. Niepodległości 93	ok. 1895 r.
16	Zespół osiedla kolejowego: dom wraz z budynkiem gospodarczym	Al. Niepodległości 95	ok. 1895 r.
17	Zespół osiedla kolejowego: dom wraz z budynkiem gospodarczym	Al. Niepodległości 97	ok. 1895 r.
18	Willa kadry urzędniczej Kolei	ul. Brzozowa 2	I. 20 XX w.
19	Willa kadry urzędniczej Kolei	ul. Brzozowa 19	I. 20 XX w.
20	Dom	ul. Piłsudskiego 52	pocz. XX w.
21	Dom	ul. Piłsudskiego 54	pocz. XX w.
22	Dom	ul. Piłsudskiego 56	pocz. XX w.
23	Dom	ul. Piłsudskiego 60	pocz. XX w.
Osiedle Kolonia Górna-Młodzawy (dawne Osiedle Mieszkaniowe Kolonia Górna)			
1	Zespół osiedla	–	–
2	Dom wraz z budynkiem gospodarczym i piwnicą	ul. Chałubińskiego 1	1924-1925
3	Dom wraz z budynkiem gospodarczym i piwnicą	ul. Chałubińskiego 2	1924-1925
4	Dom wraz z budynkiem gospodarczym i piwnicą	ul. Chałubińskiego 3	1924-1925
5	Dom wraz z budynkiem gospodarczym i piwnicą	ul. Chałubińskiego 4	1924-1925
6	Dom wraz z budynkiem gospodarczym i piwnicą	ul. Chałubińskiego 6	1924-1925
7	Budynek ujęcia wody	ul. Młodzawy 138	1924-1925
8	Warsztat osiedlowy, ob. Dom	ul. Osterwy 7	1924-1925
9	Dom wraz z budynkiem gospodarczym i piwnicą	ul. Szkolna 1	1924-1925
10	Willa dyrektora	ul. Szkolna 2	1924-1925
11	Dom wraz z budynkiem gospodarczym i piwnicą	ul. Szkolna 3	1924-1925
12	Dom wraz z budynkiem gospodarczym i piwnicą	ul. Szkolna 6	1924-1925
13	Dom wraz z budynkiem gospodarczym i piwnicą	ul. Szkolna 8	1924-1925

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

Lp.	Wyszczególnienie	Adres	Data powstania
Osiedle Zachodnie (dawne Osiedle Mieszkaniowe Kolonia Robotnicza)			
1	Zespół osiedla	–	–
2	Przychodnia	ul. Legionów 104	1935 r.
3	Stacja transformatorowa	ul. Spokojna	1925-1926
4	D. łaźnia osiedlowa, nast. Pralnia, ob. Dom	ul. Legionów 109	1926-1927
5	Szkoła Podstawowa	ul. Sportowa 30	1933-1937
6	Przedszkole Nr 12	ul. Sportowa 34	I. 20-30 XX w.
7	Zespół 34 analogicznych budynków mieszkaniowych wraz z budynkami gospodarczymi	ul. Staffa 1-34	1925-1926
8	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Staffa 35	I. 20 XX w.
9	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Staffa 36	I. 20 XX w.
10	Dom	ul. Staffa 37	I. 20 XX w.
11	Dom wraz z budynkami gospodarczymi	ul. Struga 1	1925-1926
12	Dom wraz z budynkami gospodarczymi	ul. Struga 3	1925-1926
13	Stróżówka	ul. Struga	1925-1926
Osiedle „Skałka” (dawne Osiedle Mieszkaniowe Wytwórni Węgla Aktywowanego)			
1	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Skalna 1	1928 r.
2	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Skalna 3	1928 r.
3	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Skalna 4	1928 r.
4	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Skalna 5	1928 r., 1975 r.
5	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Skalna 6	1928 r., 1975 r.
6	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Skalna 7	1925 r.
7	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Skalna 8	1925 r.
8	Dom wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Skalna 9	1925 r.
9	Dom	ul. Wysoka 3	1928 r.
10	Zespół osiedla "Skałka"	–	–
Pozostała zabudowa			
1	Dom	ul. 1 Maja 27	ok. 1920 r.
2	Dom	ul. 1 Maja 41	ok. 1920 r.
3	Dom	ul. 1 Maja 73	ok. 1910 r.
4	Dom	ul. 3 Maja 62	ok. 1920 r.
5	Dom	ul. Legionów 1	ok. 1920 r.
6	Dom	ul. Legionów 71	ok. 1925 r.
7	Dom	ul. Legionów 72	pocz. XX w.
8	Dom	ul. Legionów 87	ok. 1920 r.
9	Dom	ul. Legionów 89	ok. 1920 r.
10	Dom	ul. Legionów 91/93	ok. 1920 r.
11	Dom	ul. Ogólna 76	ok. 1930 r.
12	Dom	ul. Żeromskiego 27	I. 20 XX w.
13	Młyn	ul. Łyżwy 158	1930 r.
14	Figura św. Jana Nepomucena	ul. Reja	1908 r.
15	Krzyż przydrożny	ul. Reja	ok. 1850 r.

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

Lp.	Wyszczególnienie	Adres	Data powstania
Zakłady Metalowe Mesko (dawna fabryka amunicji)			
1	Zespół Zakładów Mesko	–	–
2	Brama	ul. Legionów	1921-1923
3	Budynek administracyjny	ul. Legionów	1921-1923
4	Budynek straży ogniowej	ul. Legionów	1921-1923
Zespół dworca kolejowego			
1	Zespół Dworca	–	–
2	Budynek Dworca PKP	Al. Niepodległości	ok. 1925 r.
3	Zespół lokomotywni	ul. Towarowa	ok. 1900 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM

Poniższe fotografie przedstawiają niektóre obiekty umieszczone w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Skarżyska-Kamiennej.

Fotografia 1. Pozostałości wielkiego pieca hutniczego z XVIII/XIX w., Dróżniczówka – budynek mieszkalno-administracyjny urzędnika drogowego z I. poł. XIX w., Budynek Administracyjny Huty „Rejów” z ok. 1930 r. (obecnie siedziba Muzeum im. „Orła Białego”), Kościół św. Józefa Oblubieńca z 1928 r.

Źródło: <http://www.skarzysko.powiat.pl/turystyka/atrakcje-turystyczne/554-warto-zobaczyc>,
<http://www.malanowicz.eu/mm/pasje/architektura/industria/huty/stop/Rejow.htm>.

B. Sfera społeczna

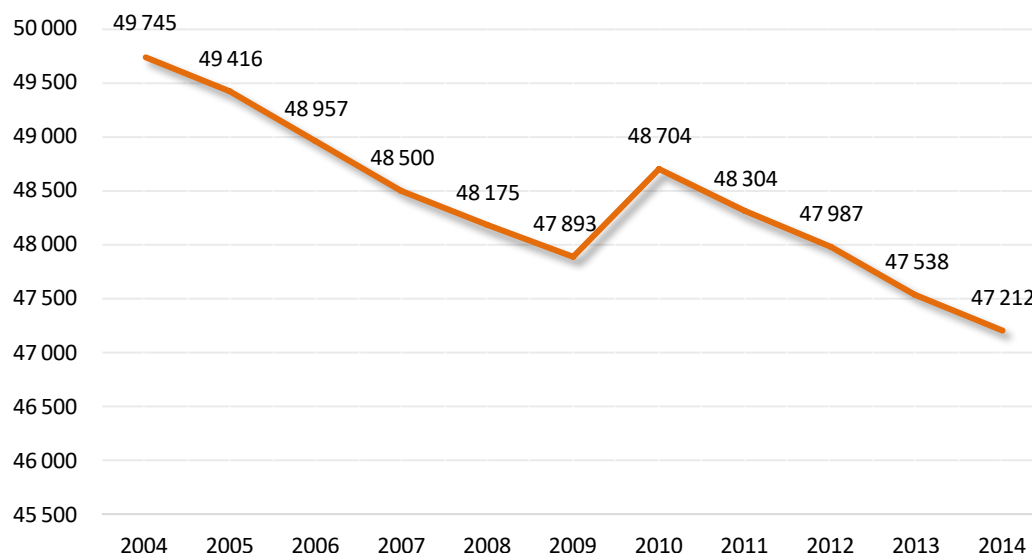
Zagadnienia zawarte w tej sferze dotyczą szeroko pojętych kwestii społecznych i podzielone zostały na dwa bloki: charakterystyka społeczności miasta oraz dostępnej infrastruktury społecznej. Analizie poddano dane dotyczące sytuacji demograficznej w mieście. Scharakteryzowano poziom wykształcenia mieszkańców oraz przedstawiono główne źródła utrzymania ludności. Zagadnienia te podsumowuje analiza kapitału społecznego dokonana poprzez weryfikację przejawów uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym.

Niezwykle istotny w kontekście charakterystyki zagadnień społecznych jest również stan i dostępność infrastruktury społecznej. W tym aspekcie dokonano analizy dostępnej infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej i sportowej. Omówiono kwestie ochrony zdrowia i pomocy społecznej, jak również bezpieczeństwa i porządku publicznego w mieście.

DEMOGRAFIA

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w roku 2014 Skarżysko-Kamienną zamieszkiwało 47 212 osób, co stanowi 3,7% ludności województwa świętokrzyskiego. Gęstość zaludnienia wynosiła 733 osoby na km². Analizując dane dotyczące liczby ludności faktycznie zamieszkałej w Skarżysku-Kamiennej można zauważyć, że na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat odnotowywano systematyczny spadek liczby ludności, jedynie w 2010 roku zaobserwowano wzrost liczby mieszkańców w stosunku do roku poprzedniego (o 1,7%), po czym nastąpił ponowny jej spadek. W porównaniu z 2004 r. liczba mieszkańców miasta zmalała o 5,1%, zaś w stosunku do roku 2013 spadek ten wynosi 0,7%. Zmiany liczby ludności w okresie 2004-2014 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 1. Liczba ludności miasta Skarżyska-Kamiennej według faktycznego miejsca zamieszkania w latach 2004-2014

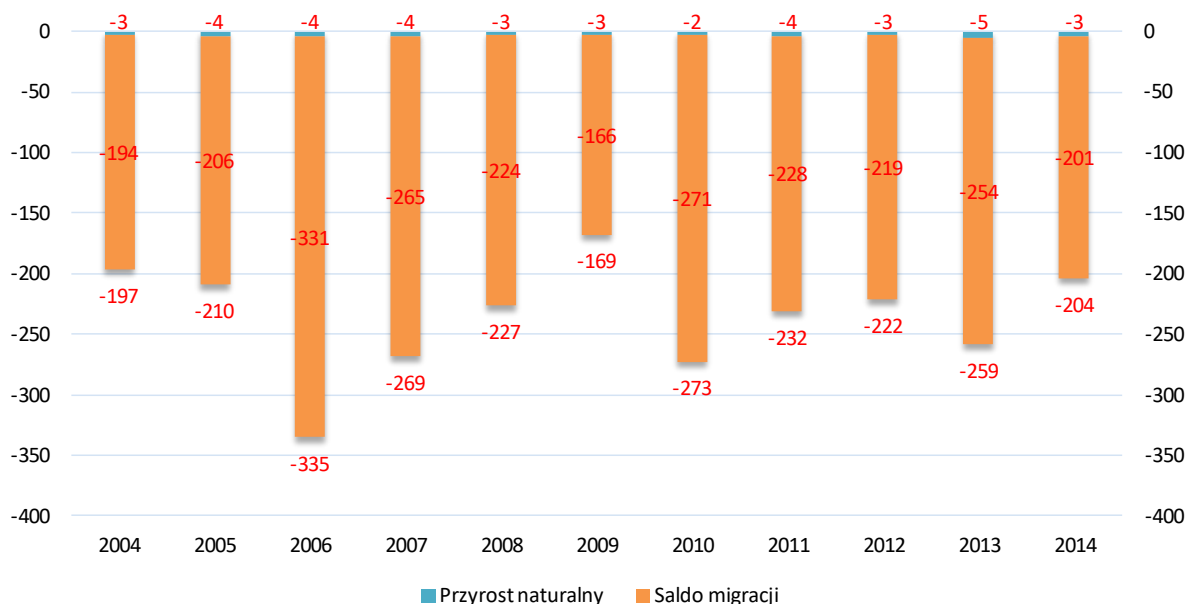

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na wskazaną powyżej sytuację zmniejszania się liczby ludności bezpośredni wpływ mają niekorzystne trendy demograficzne przejawiające się ujemnym przyrostem naturalnym oraz ujemnym saldem migracji obserwowanym przez cały analizowany okres. Przyrost rzeczywisty stanowiący sumę wielkości przyrostu naturalnego i salda migracji najbardziej niekorzystną wartość osiągnął w roku 2006, w kolejnych latach ulegał skokowym zmianom. W roku 2014 ubytek liczby ludności wynikający

z przyrostu rzeczywistego (-204 osoby) był mniejszy niż rok wcześniej (-259 osób), jednak większy niż w roku 2004 (-197 osób).

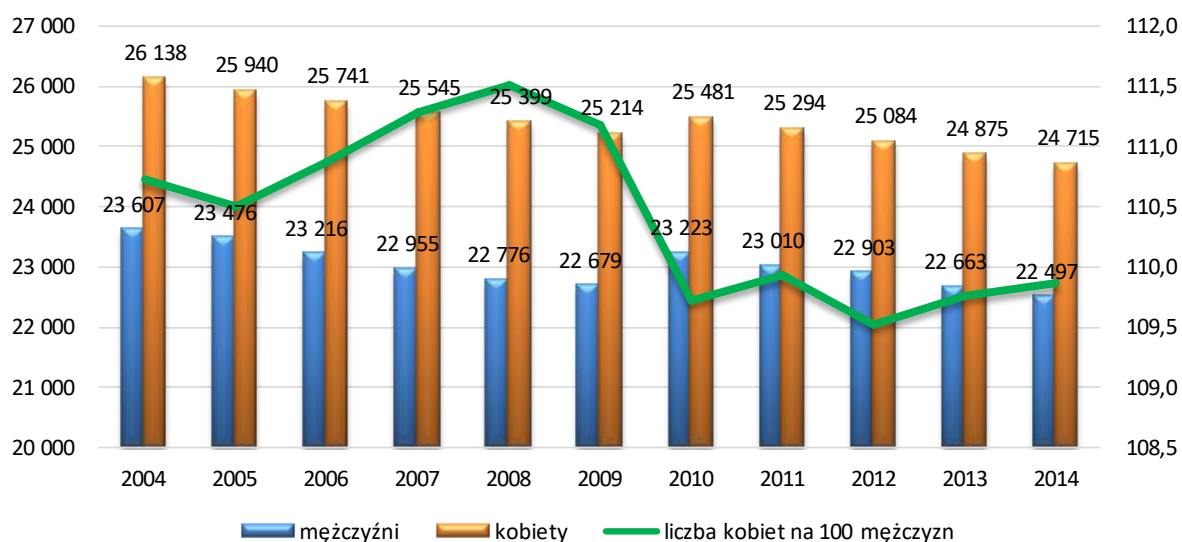
Wykres 2. Przyrost naturalny i saldo migracji ludności Skarżyska-Kamiennej w latach 2004-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza struktury mieszkańców Skarżyska-Kamiennej ze względu na płeć wskazuje na wyraźną przewagę kobiet, co jest odzwierciedleniem ogólnokrajowych tendencji. Wskaźnik feminizacji, oznaczający liczbę kobiet przypadającą na 100 mężczyzn, wyniósł w 2014 roku 109,9.

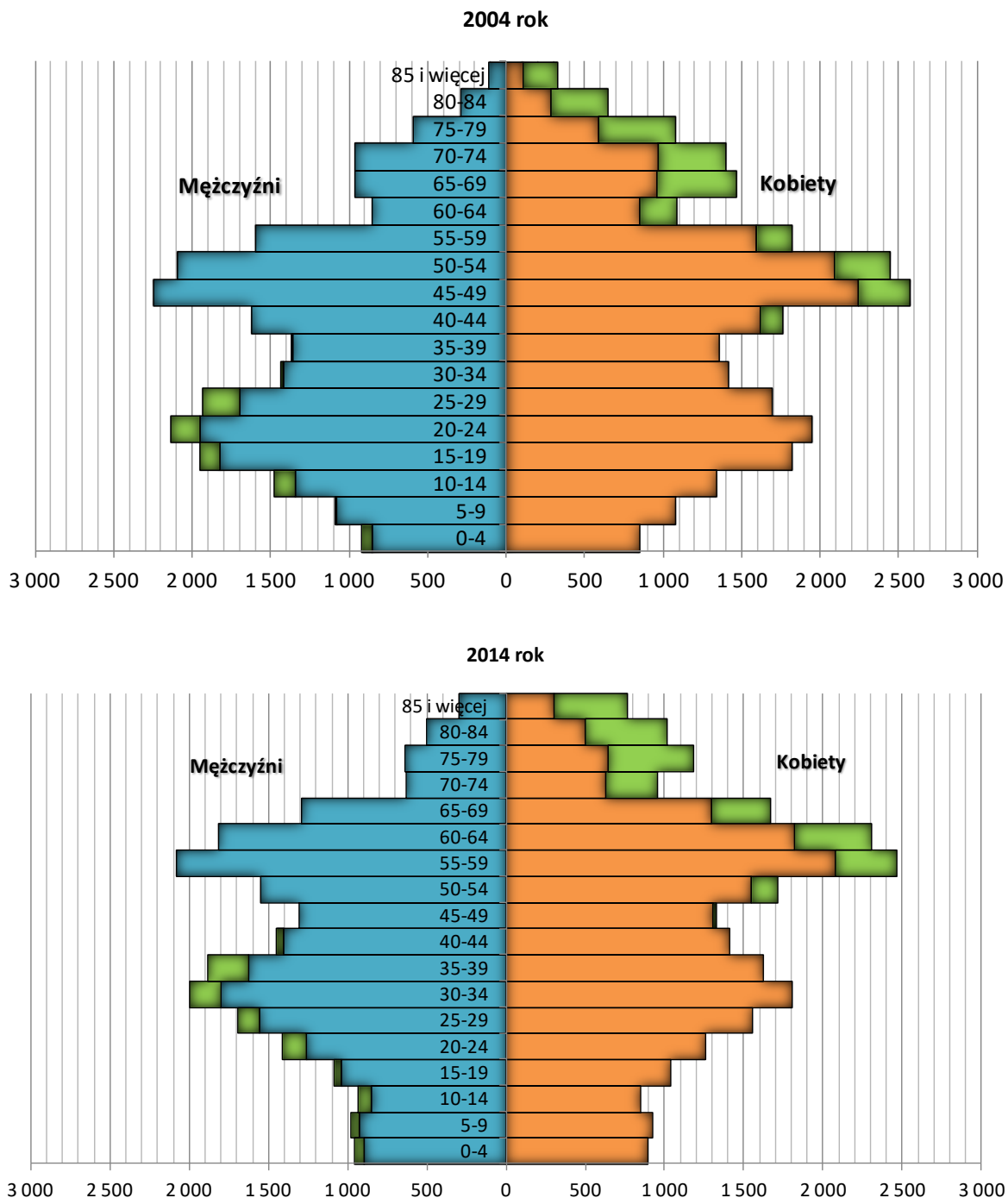
Wykres 3. Struktura ludności miasta Skarżyska-Kamiennej ze względu na płeć w latach 2004-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ważnym czynnikiem w perspektywie przyszłej kondycji demograficznej miasta jest struktura wiekowa jego mieszkańców. W badanym okresie zauważalny jest systematyczny wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności.

Wykres 4. Struktura ludności ze względu na wiek i płeć (piramida wieku) w 2004 oraz w 2014 roku

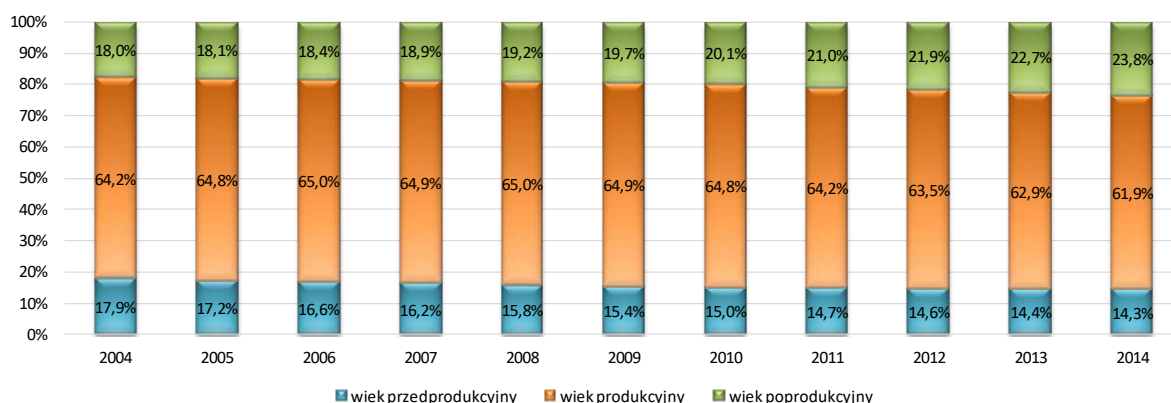

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dokonując analizy struktury ludności według grup wieku na przestrzeni ostatnich 10 lat można zauważyć, że w roku 2004 osoby do 19. roku życia stanowiły 21,1% ogólnej liczby ludności, zaś w roku 2014 ich udział zmniejszył się do 16,2%. Najliczniejszą w 2004 roku grupę stanowiły osoby w wieku 45-49 lat. Ich udział w ogóle ludności wynosił 9,7%.

Zjawisko starzenia się społeczeństwa widoczne jest także w zmieniającej się strukturze ludności ze względu na ekonomiczne grupy wieku.

Wykres 5. Struktura ludności miasta Skarżyska-Kamiennej według ekonomicznych grup wieku w latach 2004-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza struktury ludności według ekonomicznych grup wieku wyraźnie wskazuje na systematyczny wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym (60 lat i więcej), przy jednoczesnym znacznym spadku udziału osób w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) i zmniejszaniu się udziału osób w wieku produkcyjnym (18-59 lat). Wpłynęło to na zwiększenie wskaźników obciążenia demograficznego.

Tabela 4. Poziom wskaźników obciążenia demograficznego dla miasta Skarżyska-Kamiennej w latach 2004-2014

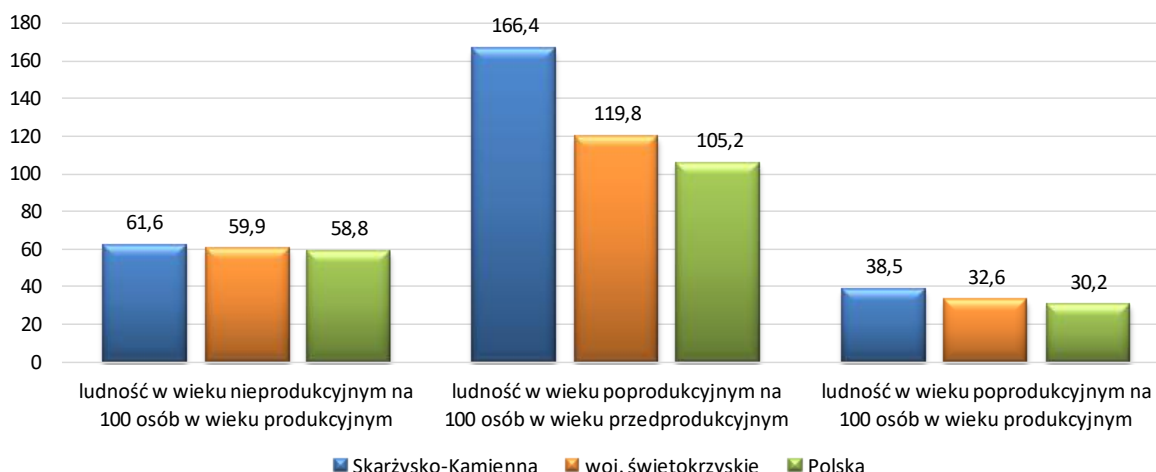
Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	55,8	54,4	53,9	54,0	53,9	54,1	54,3	55,6	57,4	58,9	61,6
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	100,6	105,1	110,8	116,6	122,0	127,6	133,9	142,5	150,3	158,3	166,4
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	28,0	27,9	28,3	29,1	29,6	30,3	31,1	32,7	34,5	36,1	38,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2014 r. na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym przypadało 166 osób w wieku poprodukcyjnym, podczas gdy dziesięć lat wcześniej było to 101 osób. Postępujący wzrost poziomu tego wskaźnika rodzi zagrożenie braku zastępowalności pokoleń. Istotny jest również wzrost wartości trzeciego miernika. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2014 roku wyniosła 38 i była o 38% większa niż w roku 2004.

Poziom wskaźników obciążenia demograficznego dla miasta Skarżyska-Kamiennej odzwierciedla ogólnokrajową i regionalną niekorzystną sytuację demograficzną. Należy jednak podkreślić, że wartości wskaźników dla miasta są wyższe niż w kraju czy województwie, szczególnie widoczne różnice obserwuje się w przypadku wskaźnika obciążenia demograficznego mierzonego liczbą ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym.

Wykres 6. Poziom wskaźników obciążenia demograficznego dla miasta Skarżyska-Kamiennej, woj. świętokrzyskiego i kraju w 2014 roku

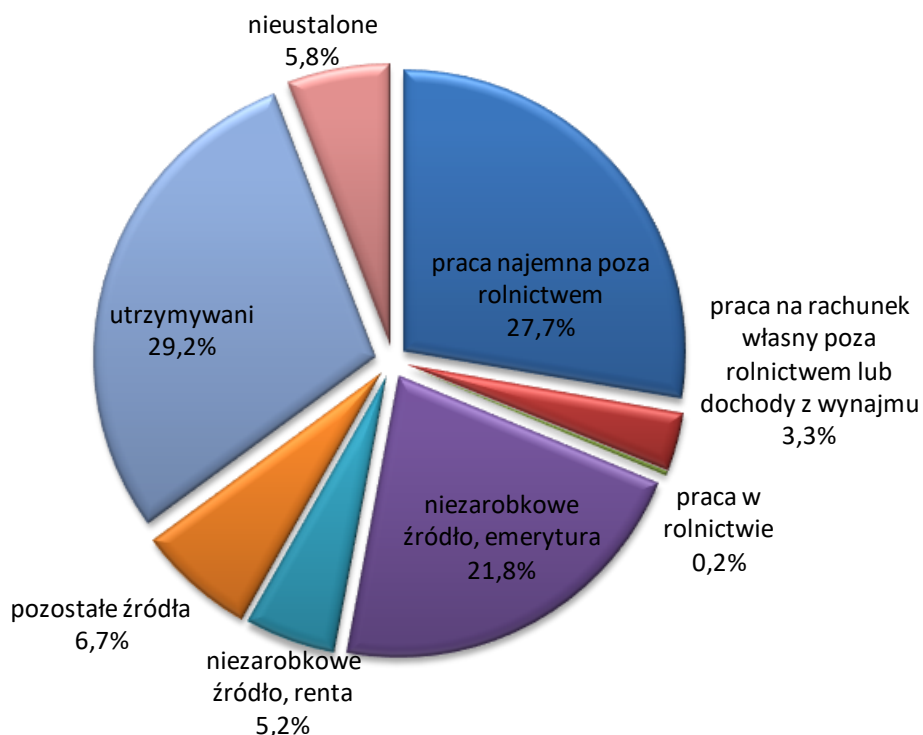

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

ŹRÓDŁA UTRZYMANIA LUDNOŚCI

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku, spośród wszystkich mieszkańców miasta niemal co trzecia osoba utrzymywała się ze źródeł zarobkowych. Wśród nich dominowali czerpiący główne dochody z pracy najemnej poza rolnictwem (27,7%). Na uwagę zasługuje fakt, że aż 27% mieszkańców dochody czerpie ze źródeł niezarobkowych w postaci emerytury (21,8%) bądź renty (5,2%). Znaczną grupę stanowią także utrzymywani – 29,2% ogółu społeczeństwa.

Wykres 7. Struktura ludności Skarżyska-Kamiennej ze względu na główne źródła utrzymania w 2011 roku

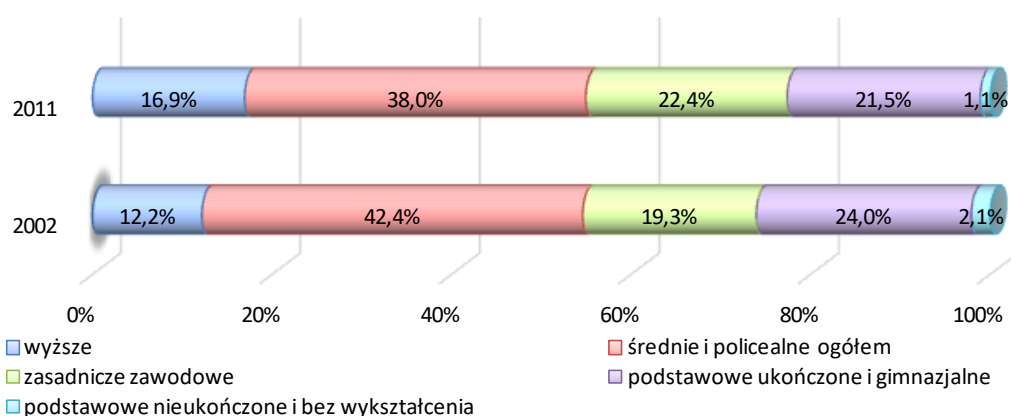

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP 2011, GUS

KAPITAŁ SPOŁECZNY

Jednym z głównych czynników wpływających na jakość kapitału społecznego jest poziom wykształcenia ludności. Jego ocenę umożliwi analiza danych pochodzących z Narodowych Spisów Powszechnych. Na podstawie informacji zgromadzonych podczas spisu przeprowadzonego w 2011 roku można zauważyć, że wśród mieszkańców Skarżyska-Kamiennej powyżej 13. roku życia dominowały osoby legitymujące się wykształceniem średnim bądź policealnym. Stanowiły one 38% ogółu ludności. Niemal 17% badanych zdobyło natomiast wykształcenie wyższe. Wykształcenie zasadnicze zawodowe posiadała niemal ¼ mieszkańców. W porównaniu z wynikami NSP z 2002 roku, poziom wykształcenia ludności uległ widocznej poprawie. O blisko 5 pp. zwiększył się udział osób z wykształceniem wyższym przy jednoczesnym spadku udziału osób z najniższym wykształceniem lub bez wykształcenia.

Wykres 8. Struktura ludności Skarżyska-Kamiennej według poziomu wykształcenia w latach 2002 oraz 2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie NSP 2002 oraz NSP 2011, GUS

Podobnie jak w 2002 roku, w roku 2011 lepiej wykształcone były kobiety. Niemal 1/5 z nich posiadała wykształcenie wyższe. W przypadku mężczyzn natomiast odsetek ten wyniósł 14,8%. Kobiety dominowały jednak również wśród osób z najniższym wykształceniem i bez wykształcenia. Co istotne, aż 28,4% mężczyzn posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe, podczas gdy wśród kobiet osób z takim wykształceniem było zaledwie 17%.

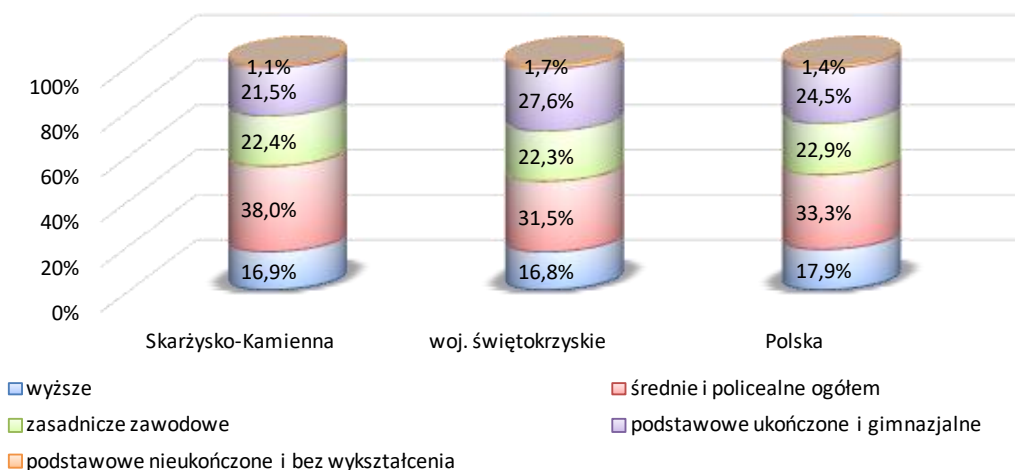
Tabela 5. Poziom wykształcenia ludności Skarżyska-Kamiennej ze względu na płeć w latach 2002 oraz 2011

Wykształcenie	2002			2011		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
wyższe	12,2%	12,0%	12,4%	16,9%	14,8%	18,9%
średnie i policealne ogółem	42,4%	40,2%	44,4%	38,0%	37,1%	38,8%
zasadnicze zawodowe	19,3%	24,6%	14,6%	22,4%	28,4%	17,0%
podstawowe ukończone i gimnazjalne	24,0%	21,6%	26,1%	21,5%	18,9%	23,9%
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	2,1%	1,6%	2,5%	1,1%	0,8%	1,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie NSP 2002 oraz NSP 2011, GUS

Poziom wykształcenia mieszkańców Skarżyska-Kamiennej jest wyższy niż ma to miejsce w przypadku województwa czy kraju. Miasto charakteryzuje niemal jednakowy odsetek ludności z wykształceniem wyższym oraz wyższy odsetek osób z wykształceniem średnim i policealnym, a także niższy udział osób z wykształceniem najniższym i nieposiadających wykształcenia w ogóle ludności w wieku co najmniej 13 lat.

Wykres 9. Poziom wykształcenia ludności Skarżyska-Kamiennej na tle regionu i kraju w 2011 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie NSP 2011, GUS

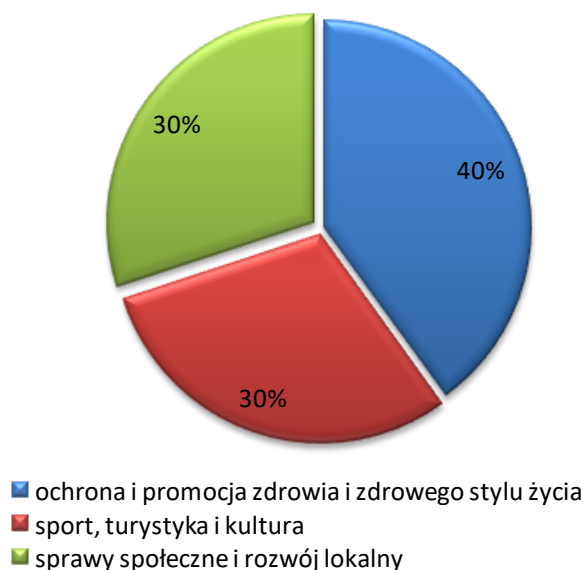
Obserwowane zmiany w poziomie wykształcenia ludności można ocenić jako pozytywne. Należy jednak wziąć pod uwagę, iż nierzadko osiągnięty poziom wykształcenia nie generuje posiadania odpowiednich umiejętności. Konsekwencją takiego stanu rzeczy jest wysoki poziom bezrobocia wśród grup osób z wykształceniem wyższym oraz średnim.

Drugim z czynników określających jakość kapitału społecznego jest uczestnictwo mieszkańców w życiu publicznym. Zasadniczym przejawem partycypacji społecznej mieszkańców jest tworzenie i udział w organizacjach pozarządowych oraz podmiotach prowadzących działalność pożytku publicznego. Władze miasta wspierają przedsięwzięcia zwiększające udział mieszkańców w działaniach na rzecz środowiska lokalnego. Miasto rokrocznie przygotowuje „Program współpracy Miasta Skarżyska-Kamiennej z organizacjami pozarządowymi”, który określa cele, przedmiot oraz formy współpracy w realizacji zadań publicznych.

Na terenie gminy działalność prowadzi kilkadziesiąt organizacji pozarządowych. Skupiają one ludzi, których łączą wspólne zainteresowania i pasje oraz chęć budowania społeczeństwa obywatelskiego. Osoby te nie pozostają obojętne wobec tego, co dzieje się w ich otoczeniu. Ich działalność koncentruje się wokół pomocy osobom chorym, starszym, niepełnosprawnym, bezdomnym, wsparcia dzieci i młodzieży zagrożonej patologią, jak również kształtowania świadomości ekologicznej, postaw obywatelskich oraz upowszechniania kultury czy zdrowego stylu życia.

Strukturę organizacji pozarządowych ze względu na obszar działalności przedstawia poniższy wykres.

Wykres 10. Struktura organizacji pozarządowych w Skarżysku-Kamiennej ze względu na obszar działalności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM

Dzięki aktywności mieszkańców, podejmowanej samodzielnie lub we współpracy z władzami samorządowymi, w istotny sposób wzbogacony zostaje zakres działań na rzecz mieszkańców miasta, przede wszystkim tych najbardziej potrzebujących opieki i wsparcia.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Edukacja

Infrastrukturę edukacyjną Skarżyska-Kamiennej tworzą placówki zarówno publiczne, jak i niepubliczne. Są to:

- przedszkola,
- szkoły podstawowe i gimnazja,
- szkoły ponadgimnazjalne,
- szkoły wyższe.

Ze względu na regulacje ustawowe, placówki dla najmłodszych dzieci (żłobki i kluby dziecięce) zaliczane są do sfery ochrony zdrowia i pomocy społecznej i opisane w odpowiednim rozdziale w dalszej części opracowania.

Wychowanie przedszkolne

Na terenie miasta Skarżyska-Kamiennej usługi wychowania przedszkolnego świadczy 10 przedszkoli publicznych. W roku 2015 do wszystkich placówek uczęszczało 902 dzieci. Wychowaniem przedszkolnym objętych zostało 56,6% ogólnej liczby dzieci w wieku 3-6 lat. Wykaz placówek zawiera poniższa tabela.

Tabela 6. Szczegółowe dane na temat publicznych przedszkoli w Skarżysku-Kamiennej

L.p.	Wyszczególnienie	Adres
1.	Przedszkole Publiczne Nr 1 im. Wandy Chotomskiej	ul. Rynek 63
2.	Przedszkole Publiczne Nr 2	ul. Książęca 149 (przy ZSP Nr 4)
3.	Przedszkole Publiczne Nr 3	ul. Zwycięzców 13 (przy ZPO Nr 1)
4.	Przedszkole Publiczne Nr 4 im. Jana Brzechwy	ul. Sikorskiego 17 (przy ZPO Nr 4)
5.	Przedszkole Publiczne Nr 6	ul. Kossaka 5
6.	Przedszkole Publiczne Nr 7 im. Janusza Korczaka	ul. Zielna 27 (przy ZPO Nr 5)
7.	Przedszkole Publiczne Nr 9	ul. Paryska 223
8.	Przedszkole Publiczne Nr 10 im. Kubusia Puchatka	ul. Okrzei 4 (przy ZPO Nr 2)
9.	Przedszkole Publiczne nr 12	ul. Sportowa 34 (przy ZPO Nr 3)
10.	Przedszkole Publiczne nr 16	ul. Sezamkowa 23 (przy ZSP Nr 1)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM

Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

W Skarżysku-Kamiennej działalność prowadzi 9 szkół podstawowych oraz 2 gimnazja prowadzone przez miasto. W szkołach podstawowych w roku 2015 naukę pobierało 2 102 dzieci, natomiast w gimnazjach uczyło się 855 osób. Wykaz placówek zawiera poniższa tabela.

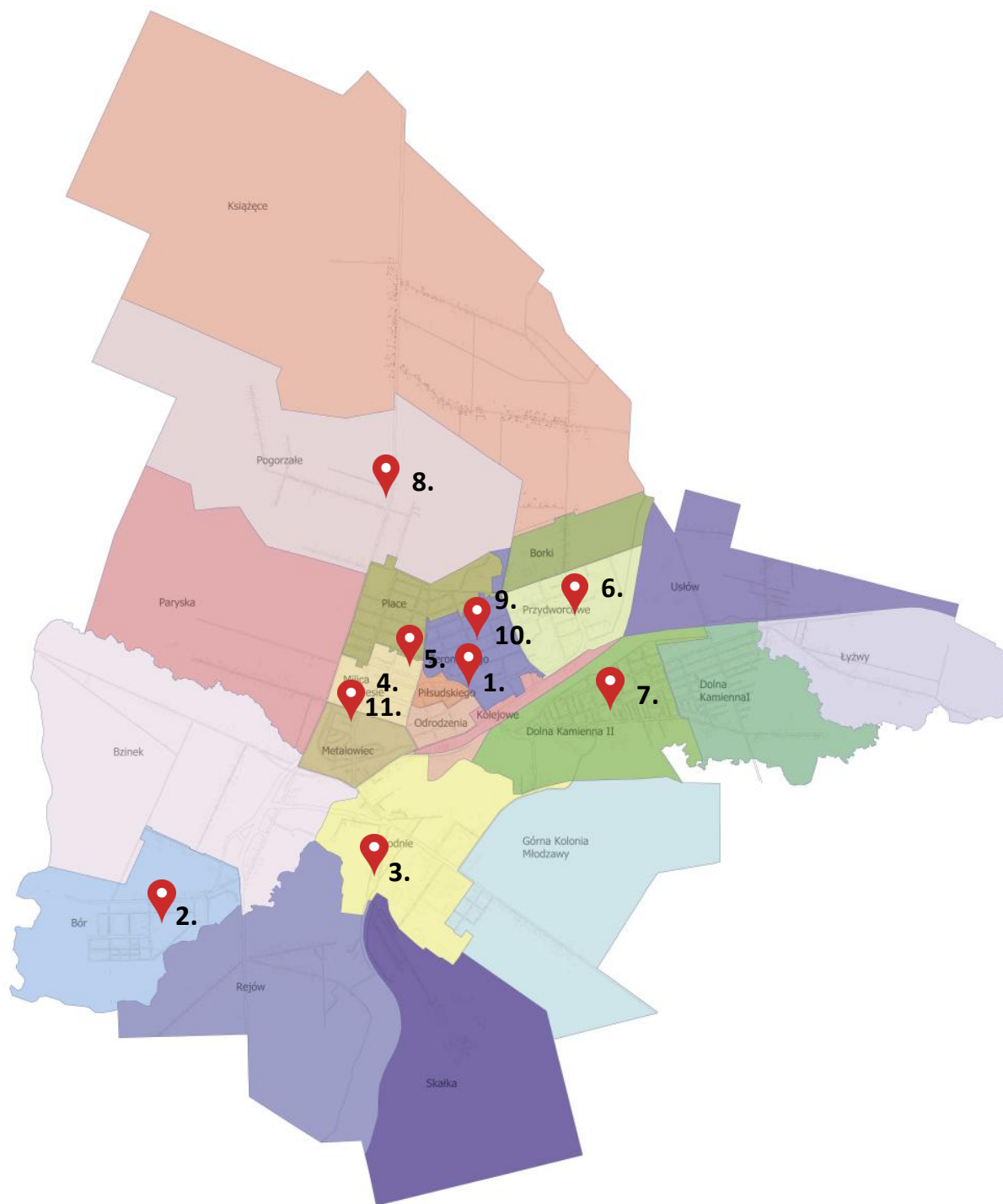
Tabela 7. Szczegółowe dane na temat publicznych szkół podstawowych i gimnazjalnych w Skarżysku-Kamiennej

L.p.	Wyszczególnienie	Adres
Szkoły podstawowe		
1.	Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Tadeusza Kościuszki	ul. Konarskiego 17
2.	Szkoła Podstawowa Nr 2	ul. Zwycięzców 13
3.	Szkoła Podstawowa Nr 3 im. Henryka Sienkiewicza	ul. Sportowa 30
4.	Szkoła Podstawowa Nr 4	ul. Akacyjowa 1
5.	Szkoła Podstawowa Nr 5 im. Jana Pawła II	ul. Norwida 3
6.	Szkoła Podstawowa Nr 7 im. Obrońców Westerplatte	ul. Zielna 29
7.	Szkoła Podstawowa Nr 8 im. Stefana Żeromskiego	ul. Podjazdowa 21
8.	Szkoła Podstawowa Nr 9 im. Ks. Prof. Włodzimierza Sedlaka	ul. Warszawska 54
9.	Szkoła Podstawowa Nr 13 im. Majora Henryka Dobrzańskiego „Hubala”	ul. Sezamkowa 23
Gimnazja		
10.	Gimnazjum Nr 1 im. Majora Henryka Dobrzańskiego „Hubala”	ul. Sezamkowa 23
11.	Gimnazjum Nr 2 im. Powstańców Warszawy	ul. Akacyjowa 1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM

Lokalizacja placówek przedstawiona została na poniższej mapie.

Mapa 4. Lokalizacja szkół podstawowych i gimnazjów w Skarżysku-Kamiennej

Źródło: Opracowanie własne

Szkolnictwo ponadgimnazjalne

W roku szkolnym 2014/2015 w Skarżysku-Kamiennej działalność edukacyjną prowadziło 7 oświatowych jednostek organizacyjnych na poziomie szkolnictwa ponadgimnazjalnego o jednolitej i rozbudowanej strukturze organizacyjnej. Ich wykaz zawiera poniższa tabela.

Tabela 8. Szczegółowe dane na temat publicznych szkół ponadgimnazjalnych w Skarżysku-Kamiennej

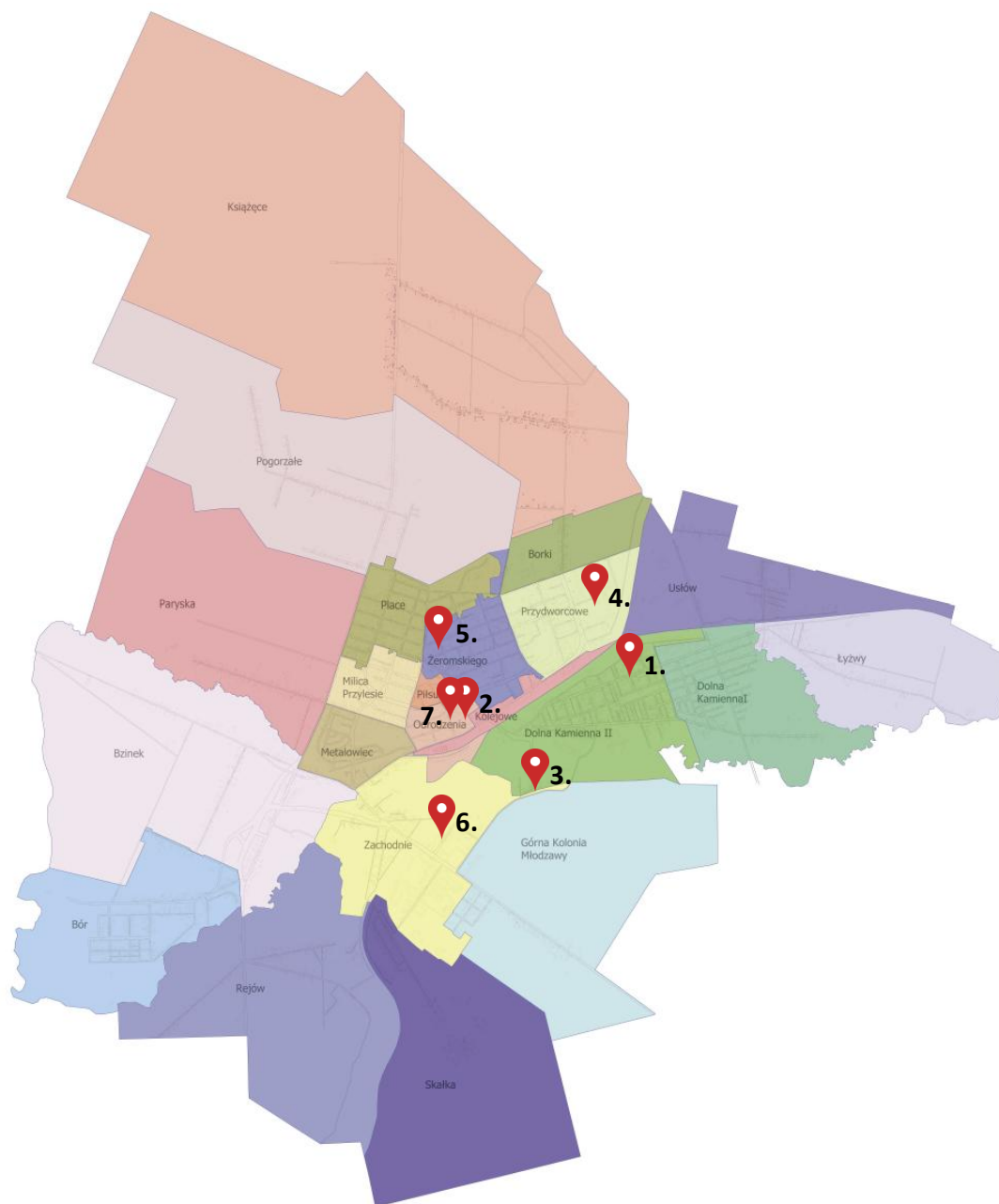
L.p.	Wyszczególnienie	Adres
1.	I Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego	ul. 1 Maja 82
2.	II Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza	ul. Piłsudskiego 50
3.	III Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica*	ul. Ekonomii 7
4.	Zespół Szkół Samochodowo-Usługowych im. Władysława „Oseta” Wasilewskiego	ul. Oseta Wasilewskiego 5
5.	Zespół Szkół Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika	ul. Powstańców Warszawy 11
6.	Zespół Szkół Transportowo-Mechatronicznych	ul. Legionów 119
7.	Zespół Szkół Technicznych im. Armii Krajowej	ul. Tysiąclecia 22

* placówka zlikwidowana we wrześniu 2016 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM

Lokalizacja placówek przedstawiona została na poniższej mapie.

Mapa 5. Lokalizacja szkół ponadgimnazjalnych w Skarżysku-Kamiennej

Źródło: Opracowanie własne

Uzupełnienie oferty edukacyjnej dla młodzieży i dorosłych stanowią:

- Policealna Szkoła Pracowników Służb Społecznych,
- Kolegium Pracowników Służb Społecznych,
- Centrum Kształcenia Ustawicznego.

Placówki te wchodzi w skład Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Skarżysku-Kamiennej zlokalizowanego przy ul. Legionów 124.

W zakresie szkolnictwa artystycznego działalność prowadzi jedna placówka:

- Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia im. Zygmunta Noskowskiego, Plac Floriański 14.

Ofertę opiekuńczo-edukacyjną uzupełniają działające w mieście placówki edukacyjno-wychowawcze:

- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Nr 2, ul. Spacerowa 31,
- Zespół Placówek Resocjalizacyjno-Wychowawczych Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii, ul. Legionów 131,
- Zespół Placówek Opieki i Interwencji Kryzysowej „PRZYSTAŃ”, ul. Rejowska 53,
- Zespół Placówek Edukacyjno-Wychowawczych, ul. Szkolna 15.

Kultura i sport

Na terenie Skarżyska-Kamiennej zadania z zakresu kultury realizowane są przede wszystkim przez samorządowe instytucje kultury:

- Miejskie Centrum Kultury im. Leopolda Staffa,
- Powiatową i Miejską Bibliotekę Publiczną im. Ks. prof. Włodzimierza Sedlaka oraz jej 4 filie,
- Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Kielcach, Filia w Skarżysku-Kamiennej,
- Muzeum im. Orła Białego.

Ofertę kulturalną w mieście uzupełnia **Kino Centrum** dysponujące 450 miejscami dla widzów.

W Skarżysku-Kamiennej od lat szczególną uwagę zwraca się na rozwój kultury fizycznej i sportu, szczególnie wśród dzieci i młodzieży. Kierunki działań miasta w zakresie propagowania sportu określają dwie Uchwały Rady Miasta:

- 1) uchwała nr XXVII/45/2005 z dnia 30 czerwca 2005 r. w sprawie działalności i rozwoju sportu szkolnego w placówkach oświatowych podległych gminie Skarżysko-Kamienna,
- 2) uchwała nr XXVII/45/2005 z dnia 30 czerwca 2005 r. w sprawie działalności oraz rozwoju kultury fizycznej, sportu i turystyki w mieście.

Życie sportowe miasta koncentruje się wokół **Miejskiego Centrum Sportu i Rekreacji**.

Przedmiotem działalności MCSiR jest upowszechnianie aktywności fizycznej wśród mieszkańców, organizowanie zajęć i zawodów sportowych, imprez sportowo-rekreacyjnych oraz imprez promujących sport, jak również organizacja i krzewienie turystyki oraz jej promocja. W ramach MCSiR funkcjonują następujące obiekty:

- Miejska Hala Sportowa (przy ul. Sienkiewicza),

- Kryta Pływalnia z saunami i siłownią (przy ul. Spółdzielczej),
- Lodowisko Miejskie im. Mieczysława Filipowskiego (przy ul. Konarskiego),
- 2 stadiony sportowe (przy ul. Słonecznej i przy ul. Piłsudskiego),
- Tereny rekreacyjno-sportowe „Planty” (przy ul. Zielnej),
- Kompleks Boisk „Orlik” (przy ul. Sienkiewicza).

Zadania z zakresu upowszechniania kultury fizycznej i propagowania idei sportu realizuje również **Skarżyskie Towarzystwo Sportowe**, w ramach którego działają następujące sekcje: lekkoatletyczna, zapasów, tenisa stołowego, piłki siatkowej oraz ciężarów.

Na terenie miasta działa również **Skarżyska Rada Sportu** powołana zarządzeniem Prezydenta Miasta. Do jej zadań należy wyrażanie opinii w sprawach:

- 1) strategii rozwoju gminy w zakresie kultury fizycznej;
- 2) projektu budżetu w części dotyczącej kultury fizycznej;
- 3) projektów uchwał dotyczących tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi sportu i trybu finansowania rozwoju kultury fizycznej;
- 4) programów rozwoju bazy sportowej w mieście, w szczególności miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie dotyczącym terenów wykorzystywanych na cele kultury fizycznej.

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

W Skarżysku-Kamiennej funkcjonują 3 publiczne żłobki, dysponujące łącznie 78 miejscami, oraz 2 kluby dziecięce (1 publiczny i 1 prywatny) mogące przyjąć 23 dzieci.

Tabela 9. Zestawienie żłobków i klubów dziecięcych w Skarżysku-Kamiennej

L.p.	Wyszczególnienie	Podmiot prowadzący	Adres	Liczba miejsc
Żłobki				
1.	Żłobek Miejski Nr 1	Gmina Skarżysko-Kamienna	ul. Paryska 223	24
2.	Żłobek Miejski Nr 2	Gmina Skarżysko-Kamienna	ul. Kossaka 5	24
3.	Żłobek Miejski Nr 3	Gmina Skarżysko-Kamienna	ul. Rynek 63	30
Kluby dziecięce				
1.	Klub Dziecięcy	Gmina Skarżysko-Kamienna	ul. Paryska 223	8
2.	Prywatny Klub Dziecięcy Nr 1 „Baby World”	Awans Andrzej Miszczyk	ul. Sokola 38	15

Źródło: Rejestr żłobków i klubów dziecięcych prowadzących działalność na terenie miasta Skarżyska-Kamiennej

Na terenie miasta Skarżyska-Kamiennej usługi z zakresu opieki medycznej świadczy Zespół Opieki Zdrowotnej Szpital Powiatowy im. Marii Skłodowskiej-Curie zlokalizowany przy ul. Szpitalnej 1. Zespół Opieki Zdrowotnej udziela świadczeń leczniczo-zapobiegawczych w zakresie: opieki szpitalnej, rehabilitacji leczniczej, specjalistycznej opieki zdrowotnej udzielanej w warunkach ambulatoryjnych, badań diagnostycznych, profilaktyki zdrowia oraz opieki długoterminowej.

Szpital Powiatowy świadczy usługi lecznicze prowadzone w ramach 13 oddziałów: anestezjologii i intensywnej terapii, chirurgicznym, chorób wewnętrznych, chorób zakaźnych, neurologicznym, udarowym, rehabilitacji neurologicznej, neonatologicznym, otolaryngologicznym, pediatrycznym, położniczo-ginekologicznym, rehabilitacyjnym oraz urazowo-ortopedycznym. W strukturze szpitala znajduje się również Szpitalny Oddział Ratunkowy.

Ambulatoryjne świadczenia specjalistyczne realizowane są w ramach 11 poradni: chorób zakaźnych, chirurgii onkologicznej, laryngologicznej, położniczo-ginekologicznej, chirurgicznej, urologicznej, kardiologicznej, rehabilitacyjnej, chirurgii stomatologicznej, neonatologicznej, neurologicznej.

Zakład Opiekuńczo-Lecznicy zapewnia całodobową opiekę osobom obłożnie i przewlekle chorym niewymagającym hospitalizacji, u których występują deficyty w samoopiece, a ze względu na zły stan zdrowia nie mogą one przebywać w środowisku domowym.

Świadczenia w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej realizowane są przez **publiczne i niepubliczne przechodnie**. W roku 2014 w placówkach tych udzielono 234 046 porad lekarskich, tj. o 13,5% więcej niż rok wcześniej. Ofertę z zakresu ochrony zdrowia uzupełniają 22 apteki.

Zadania z zakresu pomocy społecznej w mieście realizuje przede wszystkim **Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Skarżysku-Kamiennej**, który współpracuje z innymi instytucjami i stowarzyszeniami działającymi na terenie miasta i poza nim.

Dane za rok 2014 wskazują, że wśród najczęstszych powodów udzielania pomocy społecznej w Skarżysku-Kamiennej znalazły się: bezrobocie (1 216 rodzin), ubóstwo (786 rodzin), długotrwała lub ciężka choroba (670 rodzin), niepełnosprawność (624 rodziny), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (216 rodzin) oraz alkoholizm (167 rodzin).

W zakresie pomocy społecznej działania realizowane są ponadto przez następujące instytucje:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Skarżysku-Kamiennej, Plac Floriański 1,
- Polski Komitet Pomocy Społecznej w Skarżysku-Kamiennej, ul. Rejowska 99,
- Polski Czerwony Krzyż Oddział Rejonowy w Skarżysku-Kamiennej, ul. Sikorskiego 20,
- Centrum Integracji Społecznej w Skarżysku-Kamiennej, ul. Prusa 3a.

Bezpieczeństwo i porządek publiczny

Za zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańców i porządku publicznego w mieście odpowiada **Komendant Powiatowy Policji w Skarżysku-Kamiennej**. W Skarżysku-Kamiennej funkcjonuje system monitoringu wizyjnego składający się z 21 kamer zainstalowanych na terenie miasta. Centrum Monitoringu Wizyjnego zlokalizowane jest w budynku Komendy Powiatowej Policji przy ul. Szydłowieckiej 22.

Ochronę przeciwpożarową zapewnia **Komendant Powiatowy Państwowej Straży Pożarnej w Skarżysku-Kamiennej**. Zadania z zakresu ochrony w czasie pożarów, klęsk żywiołowych oraz likwidacji miejscowych zagrożeń realizuje **Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza Państwowej Straży Pożarnej w Skarżysku-Kamiennej**, która jest jednostką organizacyjną Komendy Powiatowej PSP i wspiera ją w działaniach ratowniczych realizowanych na terenie powiatu. Istotną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa pożarowego na terenie miasta i powiatu odgrywa także **Jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Skarżysku-Kamiennej**, należąca do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

C. Sfera gospodarcza

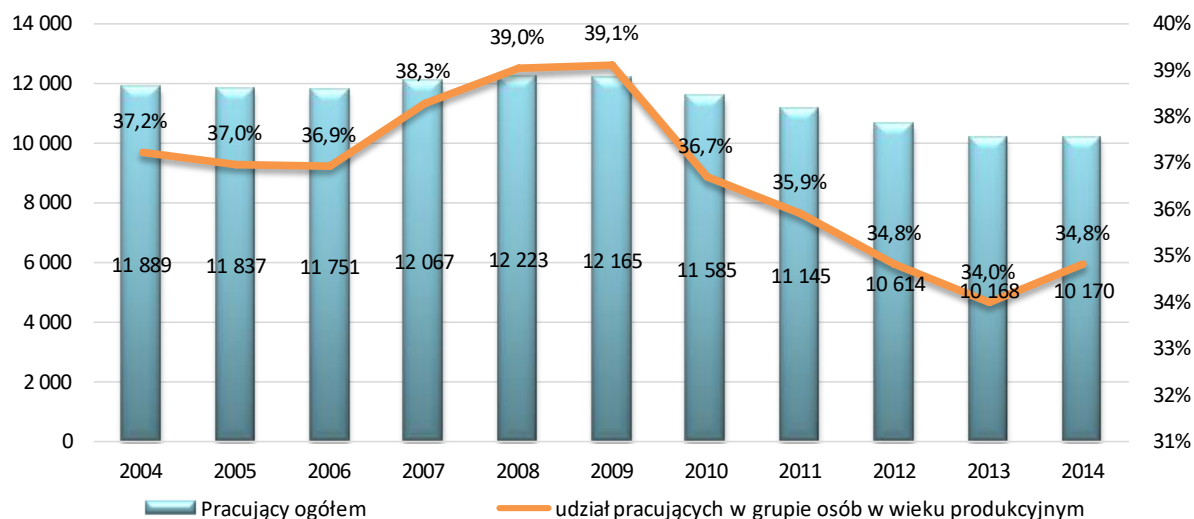
Charakterystyka sfery gospodarczej obejmuje dwa aspekty: podaż pracy oraz popyt na pracę. Należy zatem z jednej strony przeanalizować sytuację na skarżyskim rynku pracy z punktu widzenia pracowników, co obejmuje przede wszystkim analizę poziomu bezrobocia i struktury zatrudnienia,

z drugiej zaś zestawień tę analizę z zapotrzebowaniem na pracę, a zatem ze strukturą branżową gospodarki oraz charakterystyką głównych pracodawców. Niezwykle istotne w tym aspekcie jest również wsparcie w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej oraz zdolność do przyciągania inwestycji, które w konsekwencji dadzą miejsca pracy skarżyszczanom. W tym kontekście analizie poddano dostępność i jakość terenów inwestycyjnych oraz oferty dla inwestorów, a także funkcjonowanie szeroko pojętego otoczenia biznesu.

RYNEK PRACY

Liczba osób pracujących w Skarżysku-Kamiennej w okresie 2004-2014 ulegała nieznacznym wahaniom. Największy wzrost odnotowano w roku 2007 (2,69%). Od roku 2009 liczba pracujących ulega zmniejszeniu. Liczba pracujących w roku 2014 wyniosła 10 170 osób. Pracujący stanowili niemal 35% osób w wieku produkcyjnym. Na 1 000 mieszkańców pracowało 215 osób. Jest to znacznie więcej od wartości dla województwa świętokrzyskiego (182), jednak mniej od wartości dla Polski (230).

Wykres 11. Pracujący w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014

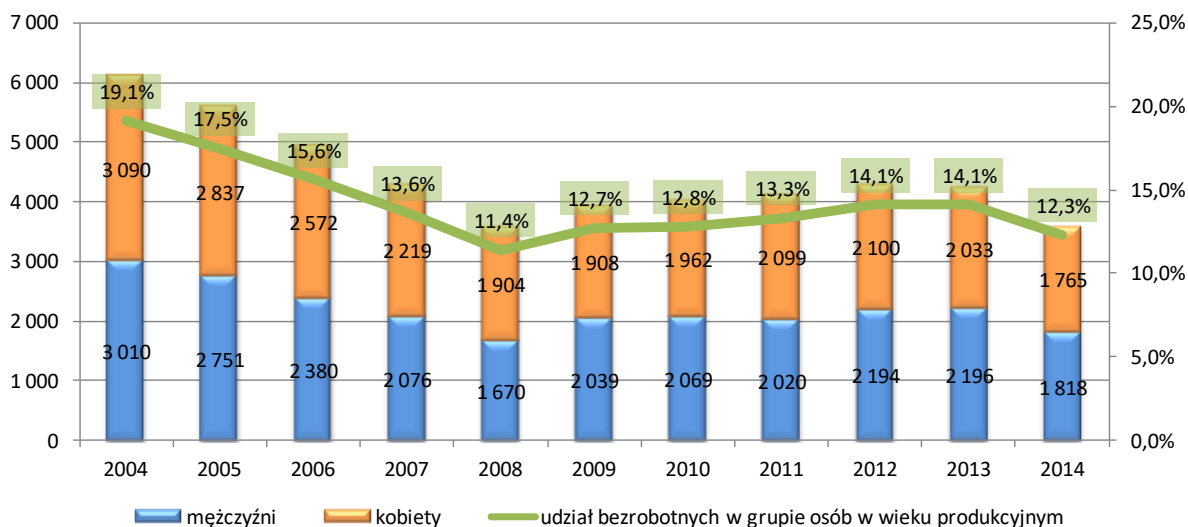
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na koniec 2014 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Skarżysku-Kamiennej zarejestrowane były 3 583 osoby bezrobotne, tj. o 15% mniej niż rok wcześniej i aż o 41% mniej niż w roku 2004. Bezrobotni z terenu miasta stanowią 53,9% ogólnej liczby bezrobotnych w powiecie skarżyskim.

Po istotnym spadku liczby zarejestrowanych bezrobotnych w 2008 roku w porównaniu z poprzednimi latami, wartość ta od 2009 roku systematycznie rośnie. Świadczy to o pogarszającej się sytuacji na skarżyskim rynku pracy. Warto jednak podkreślić, że w roku 2014 wskaźnik ten uległ zmniejszeniu i to poniżej poziomu z roku 2009, co stanowi zwiastun poprawy sytuacji na rynku pracy. Udział bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym pod koniec 2014 r. wyniósł 12,3%.

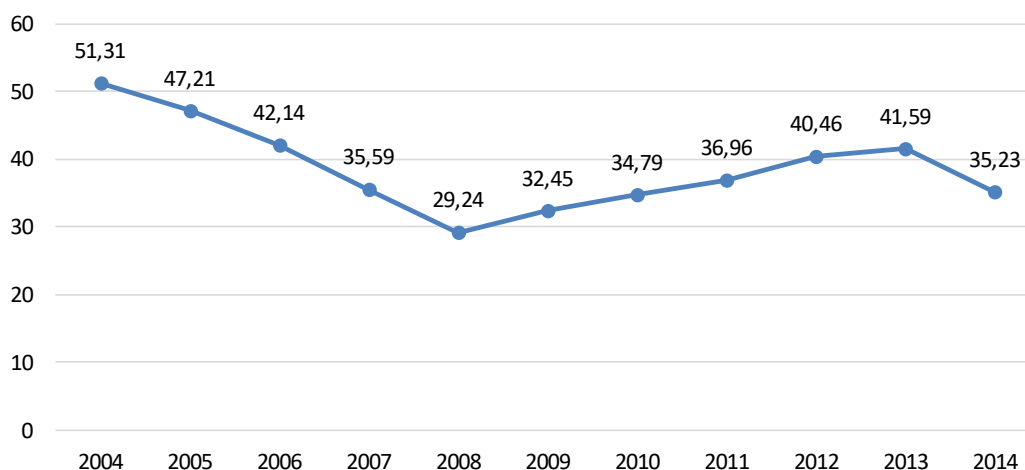
Wykres 12. Poziom bezrobocia w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP

Omówioną sytuację potwierdza rosnąca od 2009 roku liczba bezrobotnych przypadających na 100 pracujących, która jednak w roku 2014 uległa widocznemu zmniejszeniu. Osiągnęła ona wówczas wartość 35,2, tj. o 20,5% więcej niż w roku 2008, jednak o 15,3% mniej niż w roku 2013.

Wykres 13. Liczba bezrobotnych na 100 pracujących w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przez cały analizowany okres w gorszej sytuacji na rynku pracy były kobiety. Dominowały wśród bezrobotnych, a ich udział wśród kobiet w wieku produkcyjnym był wyższy niż w przypadku mężczyzn (w roku 2014 wyniósł 13,0%, podczas gdy wśród mężczyzn było to 11,6%).

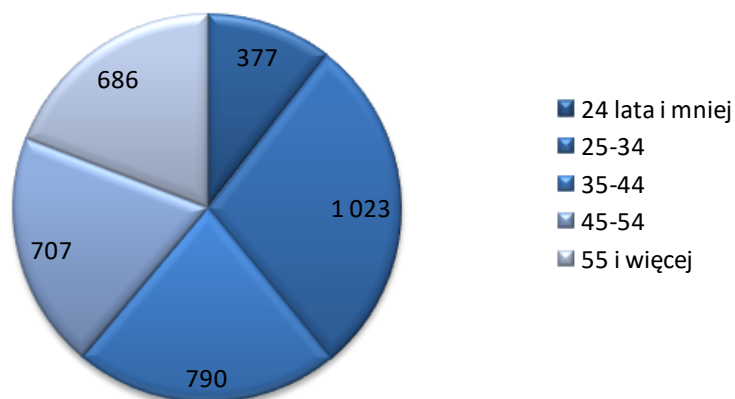
Tabela 10. Struktura bezrobotnych w Skarżysku-Kamiennej według płci w latach 2004-2014

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bezrobotni ogółem, w tym:	6 100	5 588	4 952	4 295	3 574	3 947	4 031	4 119	4 294	4 229	3 583
<i>mężczyźni</i>	3 010	2 751	2 380	2 076	1 670	2 039	2 069	2 020	2 194	2 196	1 818
<i>kobiety</i>	3 090	2 837	2 572	2 219	1 904	1 908	1 962	2 099	2 100	2 033	1 765
udział bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym	19,1%	17,5%	15,6%	13,6%	11,4%	12,7%	12,8%	13,3%	14,1%	14,1%	12,3%
<i>wśród mężczyzn</i>	18,7%	17,0%	14,7%	12,9%	10,4%	12,7%	12,5%	12,4%	13,6%	13,8%	11,6%
<i>wśród kobiet</i>	19,5%	17,9%	16,4%	14,4%	12,5%	12,7%	13,0%	14,3%	14,6%	14,5%	13,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

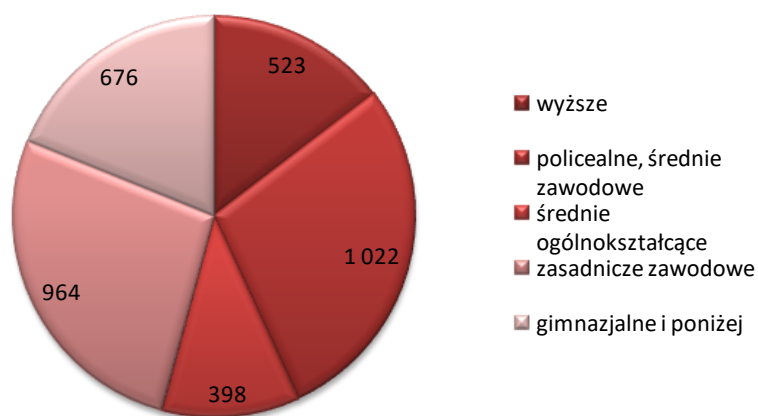
Wśród bezrobotnych dominują osoby młode (do 34. roku życia – 39,1%). Ze względu na poziom wykształcenia, najliczniejszą grupę stanowią natomiast osoby posiadające wykształcenie policealne i średnie zawodowe – 29%. Drugą pod względem liczebności grupę pozostających bez zatrudnienia stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (27%). Biorąc pod uwagę czas pozostawania bez pracy, dominują zaś osoby bezrobotne powyżej 12 miesięcy (43%).

Wykres 14. Struktura bezrobotnych w Skarżysku-Kamiennej według wieku w 2014 roku

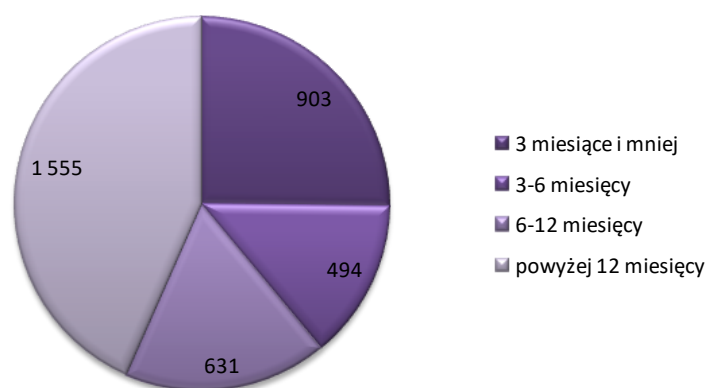
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 15. Struktura bezrobotnych w Skarżysku-Kamiennej według poziomu wykształcenia w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 16. Struktura bezrobotnych w Skarżysku-Kamiennej według czasu pozostawania bez pracy w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

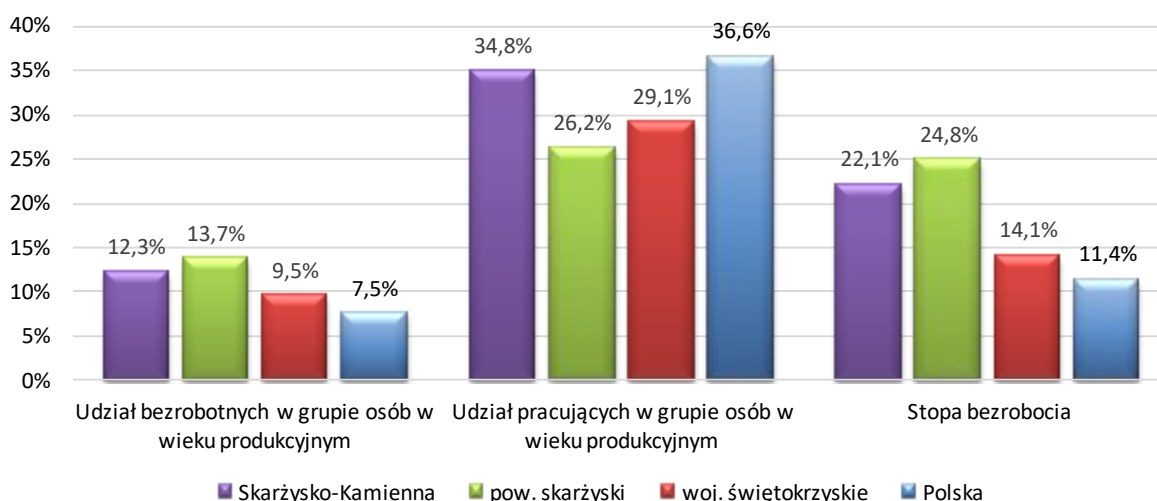
W 2014 roku osoby długotrwale bezrobotne, tj. takie, których okres pozostawania bez pracy w ciągu ostatnich dwóch lat wyniósł co najmniej 12 miesięcy, stanowiły aż 63,2% ogółu bezrobotnych. Do zawodów generujących długotrwałe bezrobocie na terenie powiatu skarżyskiego zaliczyć można:

- magazynier,
- obuwnik przemysłowy,
- robotnik gospodarczy,
- elektryk (elektryk) zakładowy,
- mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych.

Sytuacja na skarżyskim rynku pracy jest ponadto gorsza niż w kraju czy województwie. Co piąty aktywny zawodowo mieszkaniec miasta jest bezrobotny, podczas gdy stopa bezrobocia dla kraju i województwa wyniosła odpowiednio: 11,4% i 14,1%¹.

¹ Dane GUS. Stan na 31.12.2014

Wykres 17. Sytuacja na rynku pracy w Skarżysku-Kamiennej na tle powiatu, województwa i kraju w 2014 roku

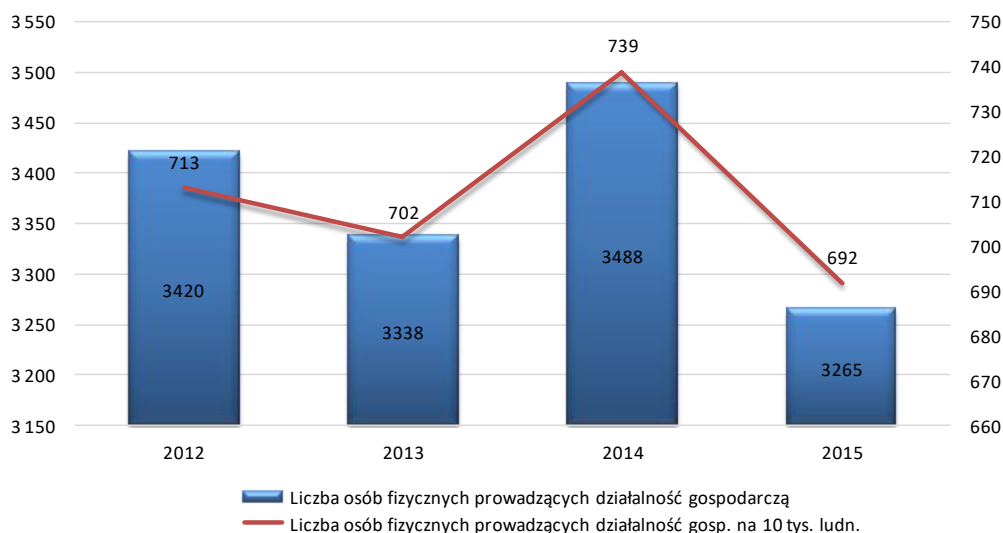

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

GOSPODARKA

Według stanu na 31.12.2015 r. w Ewidencji Działalności Gospodarczej w Skarżysku-Kamiennej zarejestrowanych było 3 265 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, tj. o 6,4% mniej niż rok wcześniej (3 488). Kształtowanie się tej liczby w latach wcześniejszych przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 18. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz liczba osób fizycznych prowadzących działalność gosp. na 10 tys. mieszkańców w Skarżysku-Kamiennej w latach 2012-2015

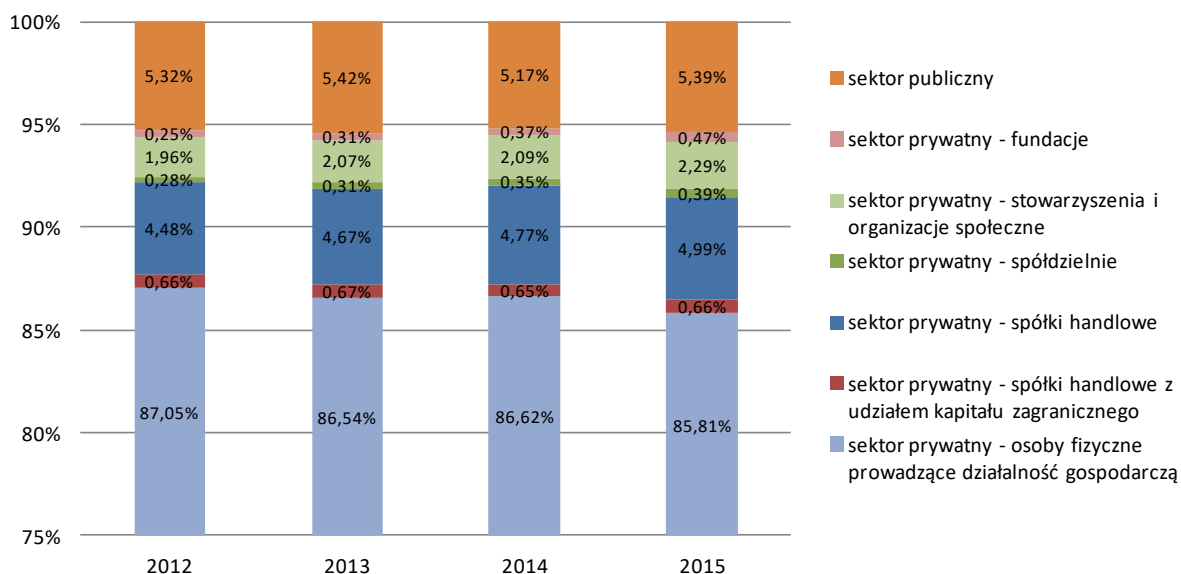

*Liczbę ludności w 2015 roku przyjęto na poziomie z roku 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Skarżysko-Kamienna

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą dominują wśród wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Skarżyska-Kamiennej, co przedstawia wykres poniżej.

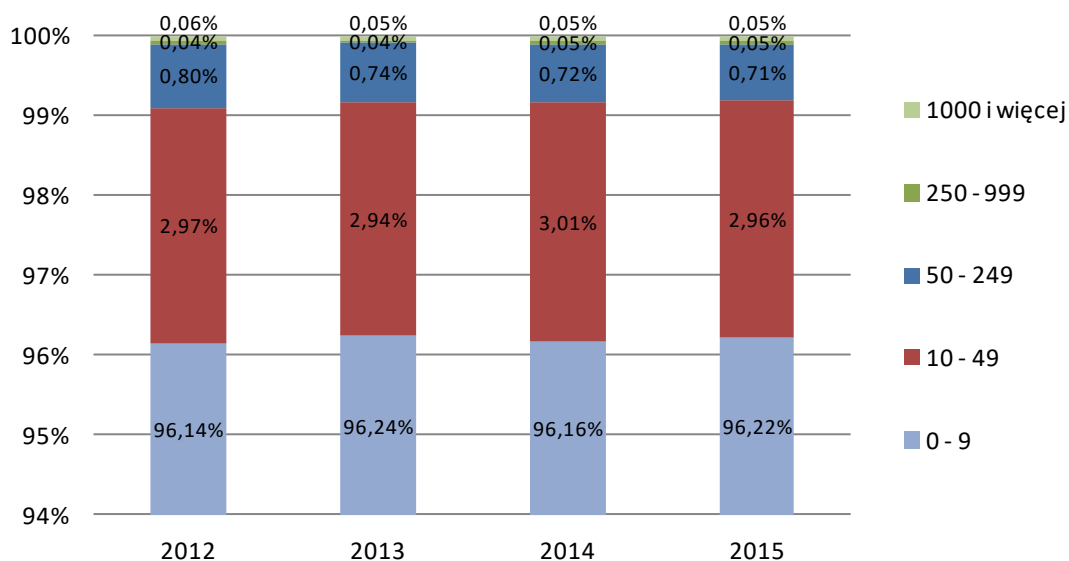
Wykres 19. Struktura podmiotów gospodarczych w Skarżysku-Kamiennej według form prawnych w latach 2012-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Ze względu na klasy wielkości, największą grupę stanowią przedsiębiorstwa zatrudniające poniżej 10 osób.

Wykres 20. Struktura podmiotów gospodarczych w Skarżysku-Kamiennej według klas wielkości w latach 2012-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Struktura branżowa gospodarki

Zmiany ustrojowe zapoczątkowane w okresie 1989-1990 i kontynuowane w latach następnych zmieniły w sposób znaczący obraz życia gospodarczego w kraju. Skarżysko-Kamienna, jako jeden z ośrodków przemysłowych północnej części województwa świętokrzyskiego, uniknęło wprawdzie wielkich wstrząsów związanych z transformacją, niemniej jednak w zaistniałych nowych uwarunkowaniach gospodarczych nie wszystkie firmy potrafiły sprostać wyzwaniom stawianym przez rynek.

Reguły gospodarki wolnorynkowej spowodowały upadłość kilku dużych zakładów pracy i doprowadziły do znacznego wzrostu poziomu bezrobocia. Jednocześnie restrukturyzacja wielu skarżyskich przedsiębiorstw przyczyniła się do coraz większego zróżnicowania skarżyskiej gospodarki.

Przez wiele lat w Skarżysku-Kamiennej dominował związany z tradycjami miasta przemysł metalowy, obuwniczy, energetyczny oraz kolejnictwo. Obecnie wymienione gałęzie gospodarki zmniejszają swoją rolę, choć nie pozostają bez znaczenia, czego potwierdzeniem jest publikowany co roku Ranking największych firm województwa świętokrzyskiego „Złota Setka”. Zgodnie z zestawieniem przygotowanym w 2015 roku, w czołowej setce największych firm regionu znalazły się dwie zarejestrowane w Skarżysku-Kamiennej: Mesko SA (13. miejsce) działające w branży metalowej oraz P.P.H.U. Wtórpol (45.miejsce) prowadzące działalność związaną z odzyskiem surowców.

Tabela 11. Wybrane dane dotyczące największych firm w województwie świętokrzyskim według „Złotej Setki – Rankingu największych firm województwa świętokrzyskiego” zlokalizowanych w Skarżysku-Kamiennej

Pozycja w Złotej Setce 2014	Pozycja w roku 2013	Nazwa firmy	Branża	Średnie roczne zatrudnienie - 2014 (osoby)	Przychód w 2014 roku (w tys. zł)	Zysk netto w 2014 roku (w tys. zł)
13	13	Mesko SA	metalowa	1 792	391 657	2 530
45	49	P.P.H.U. Wtórpol Leszek Wojteczek Sp. z o.o.	odzysk surowców	b.d.	123 192	7 284

Źródło: „Złota Setka 2014 – Ranking największych firm województwa świętokrzyskiego”

Podstawową działalność spółki **Mesko SA** stanowi produkcja wyrobów i zespołów do wszystkich rodzajów amunicji i rakiet używanych przez Siły Zbrojne RP i podmioty odpowiedzialne za bezpieczeństwo państwa. W „Złotej Setce” w 2014 roku, podobnie jak rok wcześniej, firma zajęła 13. miejsce. Znalazła się też na 4. miejscu wśród przedsiębiorstw z branży metalowej oraz na 5. miejscu wśród firm z największym zatrudnieniem. Średniorocznie zatrudnia 1 792 osoby.

Firma **Wtórpol Sp. z o.o.** zajmuje się przetwarzaniem i recyklingiem używanej odzieży. W rankingu opublikowanym w 2015 roku na podstawie sprawozdań za 2014 rok, spółka zajęła 45. pozycję. Jest to awans w stosunku do wcześniejszego roku o 4 miejsca.

Ponadto wśród znaczących przedsiębiorstw prowadzących działalność na terenie Skarżyska-Kamiennej i dających zatrudnienie wielu mieszkańcom wymienić należy PKP Zakład Linii Kolejowych w Skarżysku-Kamiennej oraz PGE Dystrybucja S.A. Oddział Skarżysko-Kamienna.

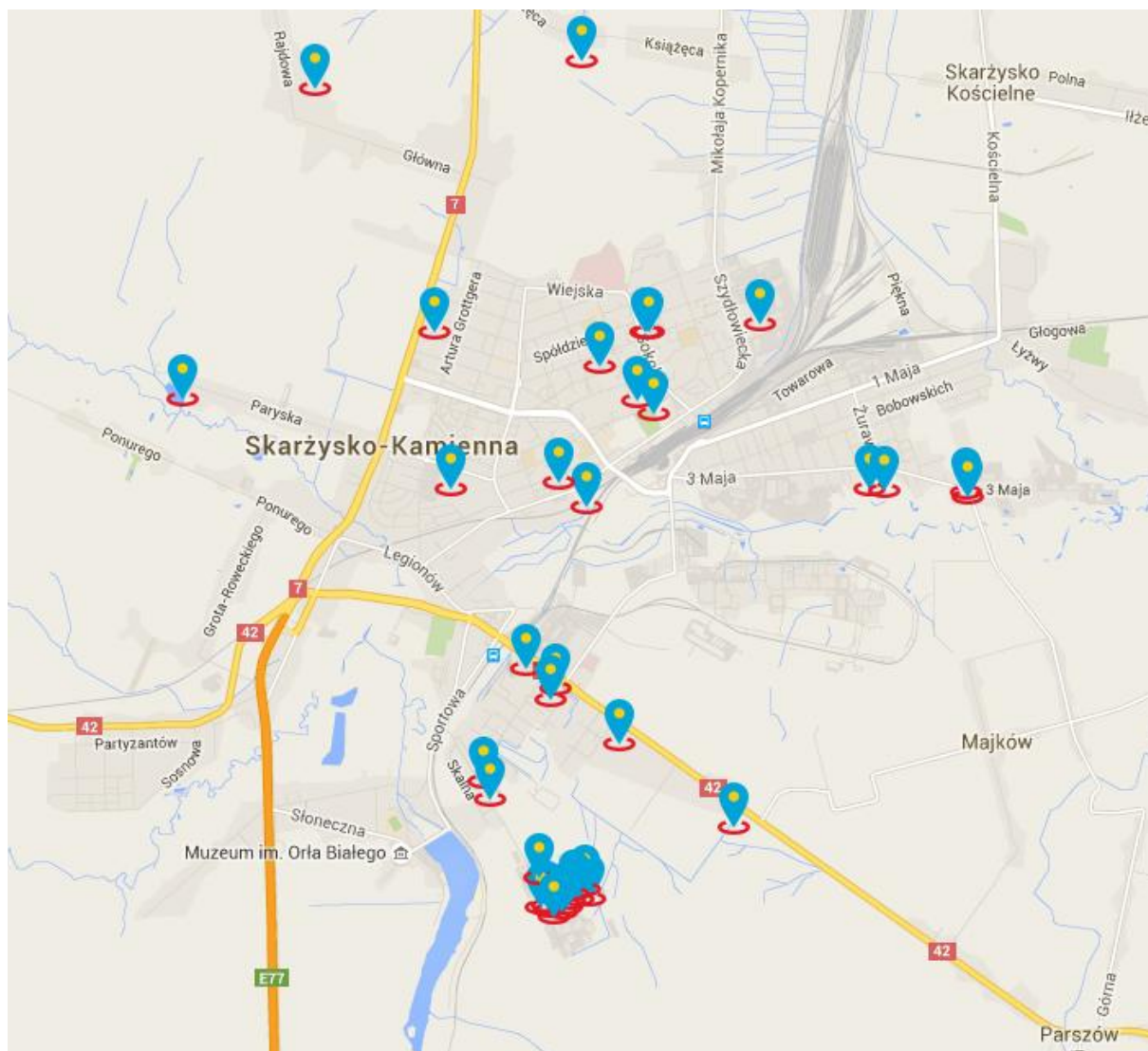
Oferta dla inwestorów

Istotnym czynnikiem rozwoju gospodarczego danego obszaru jest jego zdolność do przyciągania inwestycji. Na aspekt ten składa się z jednej strony dostępność atrakcyjnych terenów inwestycyjnych, z drugiej zaś proponowane ulgi inwestycyjne.

Tereny inwestycyjne

Na terenie Skarżyska-Kamiennej zlokalizowane są 32 tereny inwestycyjne o łącznej powierzchni 14,41 ha. Ich lokalizację przedstawiono na poniższej mapie.

Mapa 6. Lokalizacja terenów inwestycyjnych w Skarżysku-Kamiennej

Źródło: <http://mbti.skarzysko.pl/> (dostęp: 02.02.2016)

Najwięcej terenów dostępnych dla inwestorów znajduje się w południowej części miasta na Osiedlu Skałka. Są one jednak w znacznej mierze rozdrobnione, co może ograniczać ich atrakcyjność. Istotnie zmniejszać atrakcyjność dla inwestorów tego terenu może także brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, który reguluje przeznaczenie danego obszaru.

Należy podkreślić, że przedstawione na powyższej mapie tereny inwestycyjne są zróżnicowane pod względem powierzchni, dostępnego uzbrojenia oraz przeznaczenia. Ich szczegółową charakterystykę przedstawiono w poniższej tabeli.

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

Tabela 12. Charakterystyka terenów inwestycyjnych w Skarżysku-Kamiennej

L.p.	Wyszczególnienie	Numer działki	Osiedle	Powierzchnia [ha]	MPZP [T/N]	Przeznaczenie w MPZP/SUiKZP	Dostępne uzbrojenie [T/N]	Uwagi
1	ul. Żeromskiego	59	Żeromskiego	0,2235	T	teren zabudowy usług nieuciążliwych i zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
2	ul. Rejowska	29/12, 178/3, 178/6, 178/12	Przydworcowe	1,0904	T	budownictwo usługowo-handlowe i przemysłowe nieuciążliwe	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
3	ul. Spółdzielcza	223/1	Przydworcowe	0,2243	N	teren usług	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
4	ul. Asfaltowa	1/451	Skałka	0,2095	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
5	ul. Asfaltowa	1/450	Skałka	0,3606	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
6	ul. Asfaltowa	1/449	Skałka	0,4590	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
7	ul. Asfaltowa	1/442	Skałka	0,3252	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
8	ul. Asfaltowa	1/441	Skałka	0,3294	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

L.p.	Wyszczególnienie	Numer działki	Osiedle	Powierzchnia [ha]	MPZP [T/N]	Przeznaczenie w MPZP/SUiKZP	Dostępne uzbrojenie [T/N]	Uwagi
9	ul. Asfaltowa	1/453	Skałka	0,2366	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
10	ul. Słowackiego 29	42/8, 35/15	Odrodzenia	0,8200	N	teren usług	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
11	ul. 3 Maja	255/3	Dolna Kamienna II	0,1425	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna –	–
12	ul. Asfaltowa	1/443	Skałka	0,2570	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
13	ul. 3 Maja 180	222/1	Dolna Kamienna I	0,2865	N	tereny mieszkaniowe o przewadze zabudowy jednorodzinnej	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna –	–
14	ul. Asfaltowa	1/132	Skałka	0,1117	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	Nieruchomość zabudowana jest budynkiem o funkcji biurowej
15	ul. Asfaltowa	1/96	Skałka	0,9555	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	Nieruchomość zabudowana jest budynkiem o funkcji produkcyjno-magazynowej
16	ul. Asfaltowa	1/348	Skałka	0,0254	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
17	ul. Asfaltowa	1/196	Skałka	1,5892	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

L.p.	Wyszczególnienie	Numer działki	Osiedle	Powierzchnia [ha]	MPZP [T/N]	Przeznaczenie w MPZP/SUiKZP	Dostępne uzbrojenie [T/N]	Uwagi
18	ul. Asfaltowa	1/81	Skalka	0,8079	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
19	ul. Sokola/al. Tysiąclecia	65/12, 65/13, 65/14, 65/15, 65/16, 115/4, 115/5, 115/6, 115/7, 115/9 115/18, 115/21, 130/25, 130/29, 130/33, 130/35, 130/40, 130/41, 226/4, 226/5, 229/5, 229/6, 229/7 i 229/8, 65/1	Żeromskiego	1,4147	T	zabudowa usługowa, w tym obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m ² oraz place publiczne	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
20	al. Niepodległości	37/23, 37/24	Kolejowe	0,6883	N	teren usług	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
21	ul. Legionów	1/68	Zachodnie	0,2707	N	teren usług	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna –	–
22	ul. Legionów 122d	1/371, 2/19	Kolonia Górna - Młodzawy	0,4127	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna –	Na działce znajduje się budynek biurowo-produkcyjny
23	ul. Młodzawy	18/1	Kolonia Górna - Młodzawy	0,0503	N	teren mieszkaniowy o przewadze zabudowy wielorodzinnej	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna –	–
24	ul. Książęca	4092	Książęce	0,7900	N	teren mieszkaniowy o przewadze zabudowy wielorodzinnej	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna –	–
25	ul. Paryska	243/25	Milica-Przylesie	0,1445	N	teren mieszkaniowy o przewadze zabudowy jednorodzinnej	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
26	ul. Młodzawy	123/1, 123/2, 123/3, 123/4, 123/6, 123/7	Kolonia Górna - Młodzawy	0,5501	N	teren mieszkaniowy o przewadze zabudowy jednorodzinnej	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna –	–

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

L.p.	Wyszczególnienie	Numer działki	Osiedle	Powierzchnia [ha]	MPZP [T/N]	Przeznaczenie w MPZP/SUiKZP	Dostępne uzbrojenie [T/N]	Uwagi
27	ul. Rajdowa – ul. Wieżowa	588, 589, 590	Pogorzałe	0,2000	N	teren mieszkaniowy o przewadze zabudowy jednorodzinnej	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna –	Nieruchomość zabudowana dwoma budynkami murowanymi, jednokondygnacyjnymi
28	ul. Piękna	465, 467	Dolna Kamienna I	0,1431	N	teren mieszkaniowy o przewadze zabudowy jednorodzinnej	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna –	–
29	ul. Spółdzielcza	9/2	Przydworcowe	0,0951	N	teren usług	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	–
30	ul. Legionów	1/17, 1/327, 1/328, 1/330	Zachodnie	0,5534	N	tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna –	–
31	ul. Powstańców Warszawy	92/4, 93, 94/3	Żeromskiego	0,2010	N	teren mieszkaniowy o przewadze zabudowy wielorodzinnej	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna – sieć ciepłownicza–	Nieruchomość była zabudowana budynkiem wymyennikowni (wyburzonym w 2012 r.), po którym pozostała betonowa posadzka.
32	ul. Wileńska	49/2, 50/2, 51/4, 52/4	Place	0,4437	N	teren mieszkaniowy o przewadze zabudowy jednorodzinnej	wodociąg – kanalizacja – gaz – instalacja elektryczna –	Na nieruchomości znajduje się budynek hali magazynowo-produkcyjnej z pomieszczeniami socjalnymi oraz wiata

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://mbti.skarzysko.pl/> (dostęp: 02.02.2016)

Jak pokazują informacje zawarte w powyższej tabeli, znaczna część terenów przeznaczonych do zainwestowania nie posiada uchwalonego Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego, co może znacznie ograniczać ich atrakcyjność. Tylko 3 tereny o łącznej powierzchni niespełna 2,73 ha zlokalizowane są na obszarze objętym tym dokumentem prawa miejscowego. Przeznaczenie pozostałych terenów określone jest w aktualnym Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.

Wśród wszystkich terenów inwestycyjnych dostępnych w Skarżysku-Kamiennej dominują tereny usługowe. Często przeznaczenie terenu pod usługi współwystępuje z inną formą przeznaczenia, np. na tereny przemysłowe, magazyny i centra logistyczne czy zabudowę mieszkaniową. Na drugim miejscu pod względem przeznaczenia terenów pod inwestycje znalazł się przemysł, a dalej magazyny i centra logistyki. Nieco ponad 20% powierzchni dostępnych obszarów przeznaczona jest pod zabudowę mieszkaniową, przy czym nieco większe znaczenie mają tereny o przewadze zabudowy jednorodzinnej niż wielorodzinnej.

Na terenie miasta zlokalizowane są tereny należące do podstrefy „Skarżysko-Kamienna” Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice”. Ich łączna powierzchnia wynosi 9,7 ha, z czego zagospodarowane jest 78,92%. Większość terenów znajduje się w południowej części miasta na osiedlu Zachodnie.

Mapa 7. Tereny inwestycyjne objęte podstrefą „Skarżysko-Kamienna” Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice”

Źródło: <http://sse-starachowice.pl/tereny/pokaz/id/5> (dostęp: 03.02.2016)

Prowadzenie działalności na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice” wymaga **zezwolenia**, którego udziela Zarządzający strefą z upoważnienia ministra właściwego do spraw gospodarki.

Przedsiębiorcy, którzy prowadzą działalność na terenie SSE na podstawie zezwolenia, mogą liczyć na zwolnienie od podatku dochodowego z tytułu:²

- ✓ określonych w zezwoleniu wydatków inwestycyjnych – do wysokości 70% łącznej kwoty poniesionych wydatków na inwestycje

lub

- ✓ określonego w zezwoleniu poziomu zatrudnienia – do wysokości 70% poniesionych dwuletnich kosztów pracy.

Wielkość dochodu podlegająca zwolnieniu obliczana jest indywidualnie dla każdego przedsiębiorcy przy uwzględnieniu założonych przez niego parametrów planowanej działalności oraz maksymalnej intensywności pomocy regionalnej przysługującej w województwie, w którym ustanowiono strefę. Minimalna wartość nakładów inwestycyjnych określona została na poziomie 1 000 000 euro.

Ulgi inwestycyjne

W celu podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej Skarżyska-Kamiennej, a tym samym przyspieszenia rozwoju gospodarczego miasta dzięki nowym inwestycjom, Gmina Skarżysko-Kamienna udziela przedsiębiorcom pomocy regionalnej w postaci zwolnienia z podatku od nieruchomości. Celem udzielanej pomocy jest wspieranie nowych inwestycji lub tworzenia nowych miejsc pracy w związku z nową inwestycją. Okres zwolnienia uzależniony jest od wartości nowej inwestycji lub od liczby nowoutworzonych miejsc pracy.

W poniższej tabeli przedstawiono warunki, jakie przedsiębiorca musi spełniać, aby otrzymać pomoc regionalną w postaci zwolnienia z podatku od nieruchomości. Należy tutaj wspomnieć, że aby otrzymać zwolnienie przez określony okres, wystarczy spełnienie tylko jednego warunku, tj. dokonanie inwestycji o określonej wartości (w przypadku zwolnienia przez okres 12 miesięcy jest to kwota powyżej 50 tys. zł) lub utworzenie określonej liczby miejsc pracy w związku z nową inwestycją (w przypadku rocznego zwolnienia należy zatrudnić co najmniej 5 dodatkowych osób).

Tabela 13. Warunki zwolnienia z podatku od nieruchomości

Okres zwolnienia	Wartość inwestycji	Liczba miejsc pracy
12 miesięcy	>50 tys.	≥5
24 miesiące	>130 tys.	≥15
36 miesięcy	>250 tys.	≥30
48 miesięcy	>500 tys.	≥45

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://um.skarzysko.pl/ulga-inwestycyjna-mainmenu-260.html> (dostęp: 03.02.2016)

Jeżeli prawo do zwolnienia przysługuje z różnych tytułów, obowiązuje rozwiązanie korzystniejsze dla przedsiębiorcy, tj. to zwolnienie, które obejmuje dłuższy okres. Przykładowo, jeżeli przedsiębiorca zrealizował nową inwestycję o wartości 300 tys. zł, ale utworzył przy tym 50 nowych miejsc pracy, to przysługuje mu zwolnienie z podatku od nieruchomości przez okres 48 miesięcy.

Ponadto, jeżeli wartość inwestycji przekracza 1,5 mln zł, za każde zainwestowane 200 tys. zł ponad wartość 1,5 mln zł przedsiębiorcy przysługuje dodatkowy 1 miesiąc zwolnienia.

² http://sse-starachowice.pl/c/ulgi_i_preferencje (dostęp: 03.02.2016)

Otoczenie biznesu

Otoczenie biznesu w Skarżysku-Kamiennej tworzy kilkanaście oddziałów i ekspozytur banków, kilka kancelarii notarialnych, adwokackich oraz sieć biur rachunkowych. Przedsiębiorcy mają również możliwość skorzystania z usług tłumaczy przysięgłych.

Informacji w zakresie dostępnej pomocy i możliwych źródeł finansowania działalności firm działających w sektorze MŚP³ ze środków krajowych oraz Unii Europejskiej udzielają pracownicy Urzędu Miasta Skarżyska-Kamiennej.

Ponadto w mieście funkcjonuje Punkt Konsultacyjny prowadzony przez **Fundację Agencja Rozwoju Regionalnego ze Starachowic**. Świadczone są w nim usługi informacyjne i doradcze z zakresu pozyskiwania środków z różnych źródeł na rozpoczęcie i prowadzenie działalności gospodarczej. Fundacja świadczy również usługi finansowe w ramach Funduszu Poręczeń Kredytowych i Wspierania Finansowego FUNDSTAR oraz Funduszu Pożyczkowego FUNDSTAR 2, a także usługi szkoleniowe, proinnowacyjne i projektowe. Główne działania Fundacji skupione są na zwalczaniu bezrobocia oraz wspieraniu mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw.

Wśród instytucji wspierających rozwój biznesu w Skarżysku-Kamiennej wymienić należy również biuro zamiejscowe **Koneckiego Stowarzyszenia Wspierania Przedsiębiorczości**. Stowarzyszenie świadczy usługi doradcze, informacyjne, szkoleniowe oraz pożyczkowe.

W mieście działają ponadto organizacje samorządu gospodarczego: **Stowarzyszenie „Przedsiębiorcy Skarżyska”** oraz **Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców**.

TURYSTYKA I REKREACJA

Miasto Skarżysko-Kamienna stanowi doskonałą bazę wycieczek w region świętokrzyski. Położone w niezwykle ciekawym przyrodniczo miejscu, dysponuje zapleczem noclegowym o zróżnicowanym standardzie i rozbudowaną infrastrukturą sportowo-rekreacyjną. Dla amatorów aktywnego wypoczynku dostępne są liczne szlaki piesze i rowerowe. Korzystne położenie wraz z dostępnym zapleczem noclegowym i gastronomicznym sprawiają, że Skarżysko-Kamienna jest ciekawym miejscem do odwiedzenia. Wśród głównych atrakcji miasta wskazać można między innymi:

- *Muzeum im. „Orła Białego”*

Powstałe w 1969 r. z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Skarżyska-Kamiennej muzeum jest jedną z najważniejszych placówek kulturalnych i atrakcji turystycznych w województwie. Mieści się w XIX-wiecznym budynku będącym zapleczem administracyjnym dawnej Huty „Rejów”, związanej ze Staropolskim Okręgiem Przemysłowym. Placówka jest drugim co do wielkości i liczby eksponatów muzeum wojskowym w Polsce. Główną jej atrakcją jest jedna z największych kolekcji militariów pod gołym niebem, zgromadzona na obszarze ponad 1,5 ha. Jako placówka o charakterze regionalnym muzeum systematycznie gromadzi wszelkie dokumenty i materiały historyczne dotyczące historii miasta i regionu. Stałe ekspozycje znajdujące się w pomieszczeniach muzeum upamiętniają m.in. wydarzenia z okresu II wojny światowej, martyrologię mieszkańców, historię organizacji konspiracyjnych oraz zbrojnych oddziałów Kielecczyny. Ekspozycja plenerowa gromadzi zaś obiekty związane z historią wojskowości z okresu od II wojny światowej do czasów współczesnych.

---

³ Małe i średnie przedsiębiorstwa.

Fotografia 2. Fragment ekspozycji plenerowej Muzeum im. „Orła Białego”

Źródło: <http://www.skarzysko.powiat.pl/turystyka/atracje-turystyczne/554-warto-zobaczyc>

- *Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa*

Kościół wybudowany w 1923 r. według projektu arch. Józefa Dziekońskiego. Jest budowlą trzynawową wspierającą się na czterech filarach i dwóch półfilarach. Świątynia wybudowana została w stylu neogotyckim. Na szczególną uwagę zasługują dwie wysokie frontowe wieże zwieńczone baniastymi hełmami. Wewnątrz kościoła podziwiać można witraże w prezbiterium oraz zabytkowe organy.

Fotografia 3. Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

Źródło: <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/24099,skarzysko-kamienna-kosciol-najswietszego-serca-pana-jezusa.html>

- *Sanktuarium Matki Bożej Ostrobramskiej*

Świątynia wybudowana według projektu arch. Zbigniewa Grządzieli w latach 1988-1995. Jest budowlą trójnawową. Kaplica powstała na wzór Ostrobramskiej z Wilna i połączona została z kościołem. Ołtarz kaplicy zdobi kopia obrazu Matki Bożej Ostrobramskiej z 1989 r. Wnętrze zdobią liczne witraże ukazujące Polskich Świętych oraz przedstawiające sceny z życia Matki Bożej. Kościół otacza wybudowana w 2000 r. droga krzyżowa. Przy sanktuarium ostrobramskim działa Bractwo Matki Bożej Miłosierdzia.

Fotografia 4. Sanktuarium Matki Bożej Ostrobramskiej

Źródło: <http://www.skarzysko.powiat.pl/>

- *Kościół św. Józefa Oblubieńca*

Drewniany kościół parafialny wzniesiony w 1928 roku, wybudowany na planie kwadratu według projektu Waleriana Wołodźki. Świątynia posiada konstrukcję słupowo-ramową. Wewnątrz znajduje się dwuczęściowa nawa posiadająca dwie boczne przybudówki oraz prezbiterium zamknięte trójkątnie. Dach z ośmiokątną wieżyczką zakończoną baniastym blaszanym hełmem z latarnią. Obok kościoła znajduje się pomnik oraz symboliczna ławeczka upamiętniające wizyty poety Leopolda Staffa.

Fotografia 5. Kościół św. Józefa Oblubieńca

Źródło: <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/25683,skarzynsko-kamienna-drewniany-kosciolek-w-bzinie--staff-i-historia-pewnej-przyjazni---.html>

- *Rezerwat Archeologiczny „Rydno”*

Rezerwat archeologiczny utworzony w 1957 r., wpisany do rejestru zabytków 3 listopada 1986 r. Swą nazwę zawdzięcza wybitnemu znawcy paleolitu prof. Stefanowi Krukowskiemu. Rozciąga się na długości ok. 10 km wzdłuż rzeki Kamiennej od północno-wschodniej części Skarżyska-Kamiennej aż po górę św. Rocha pod Wąchockiem. Swym zasięgiem obejmuje zespół paleolitycznych osad przemysłowych oraz kopalnię hematytu.

Od roku 2005 na terenie rezerwatu odbywa się cykliczna impreza plenerowa pod nazwą Piknik Archeologiczny, której celem jest przybliżenie uczestnikom wiedzy o życiu prehistorycznych mieszkańców rezerwatu.

Fotografia 6. Rezerwat Archeologiczny „Rydno”

Źródło: <http://www.skarzysko.powiat.pl/turystyka/atracje-turystyczne/554-warto-zobaczyc>

- Zalew Rejów

Zbiornik retencyjny na rzece Kamionce o powierzchni 30 hektarów. Zbudowany został na początku XIX wieku, zniszczony podczas I i II wojny światowej był dwukrotnie odbudowywany. Obecnie pełni rolę zbiornika wyrównawczego i miejsca rekreacyjnego. Po zachodniej stronie zalewu zlokalizowany jest Ośrodek Wypoczynku i Rekreacji „Rejów”.

Fotografia 7. Zalew Rejów

Źródło: <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/25810,skarzysko-kamienna-zalew-rejow---jezioro-rejowskie---.html>

D. Infrastruktura techniczna

W obszarze *Infrastruktura techniczna* zawarte zostały informacje na temat usług świadczonych na terenie miasta w zakresie energetyki, transportu, teletechniki, dostarczania wody, ciepła, gazu, odprowadzania ścieków, odbioru odpadów oraz mieszkalnictwa.

Przedstawiono dostępność komunikacyjną miasta w ruchu drogowym, kolejowym i lotniczym, a także scharakteryzowano usługi z zakresu publicznego transportu zbiorowego świadczone na terenie Skarżyska-Kamiennej. Zaprezentowano dane statystyczne dotyczące infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej, ciepłowniczej, gazowej i elektroenergetycznej (długość sieci, liczba połączeń do budynków mieszkalnych, średni poziom zużycia).

Opisano zagadnienia związane z zagospodarowaniem odpadów i stopniem odzysku odpadów odebranych. Ponadto zaprezentowano kwestie dotyczące gospodarki mieszkaniowej.

TRANSPORT I KOMUNIKACJA

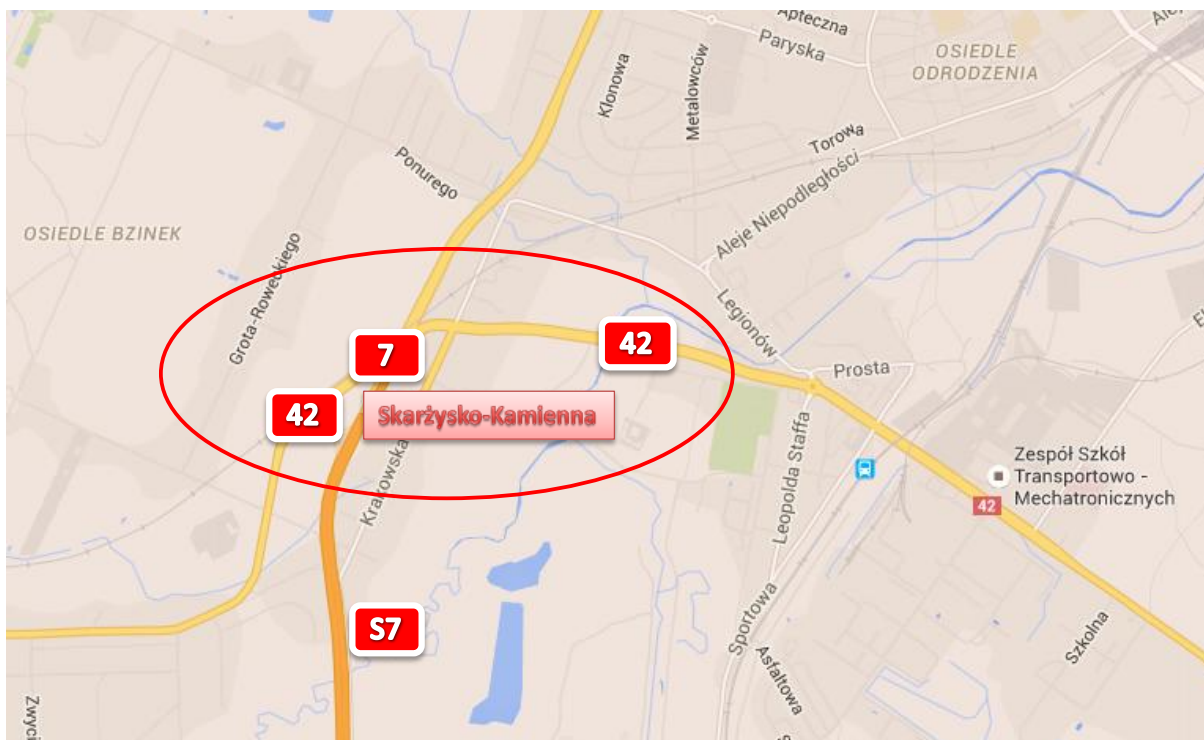
Miasto Skarżysko-Kamienna stanowi znaczący węzeł komunikacyjny, bowiem leży na przecięciu głównych szlaków drogowych i kolejowych prowadzących z północy na południe i ze wschodu na zachód kraju. Największe znaczenie dla zewnętrznej dostępności komunikacyjnej miasta ma droga ekspresowa nr 7 oraz droga krajowa nr 42.

Transport drogowy

Drogowa dostępność komunikacyjna Miasta Skarżyska-Kamiennej jest jej bardzo silnym atutem. Główny układ drogowy tworzą:

- **7 / S7** Droga krajowa nr 7 (Gdańsk – Warszawa – Radom – Skarżysko-Kamienna – Kielce – Kraków – Chyżne), na odcinku Skarżysko-Kamienna – Chęciny droga ekspresowa S7,
- **42** Droga krajowa nr 42 (Radomsko – Końskie – Skarżysko-Kamienna – Starachowice – Rudnik).

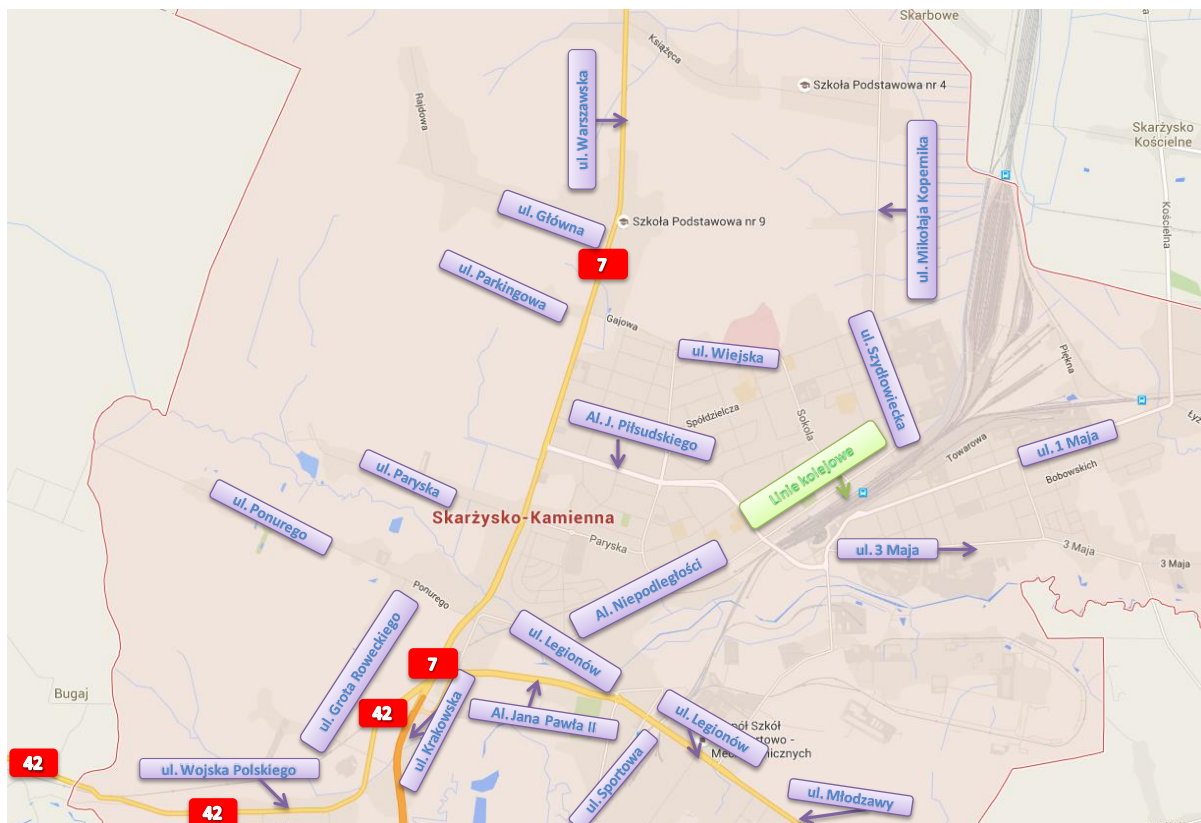
Mapa 8. Główny układ komunikacyjny miasta Skarżyska-Kamiennej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.google.pl/maps/>

Główny układ uliczny Skarżyska-Kamiennej uzupełniany jest o odcinki dróg powiatowych o łącznej długości 52,1 km oraz sieć dróg gminnych liczącą 93,8 km.

Mapa 9. Drogowy układ komunikacyjny Skarżyska-Kamiennej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.google.pl/maps/>

Transport kolejowy

Miasto Skarżysko-Kamienna jest jednym z największych towarowych węzłów kolejowych w kraju, stanowiącym skrzyżowanie linii Warszawa Zachodnia – Kraków Główny oraz Łódź Kaliska – Dębica. W mieście znajduje się jedna stacja kolejowa – Skarżysko-Kamienna, oraz dwa przystanki kolejowe – Skarżysko Milica i Skarżysko Zachodnie. W północno-wschodniej części miasta zlokalizowano dużą stację rozrządową. Skarżyski węzeł kolejowy jest jednym z 11 największych w Polsce.

Schemat linii kolejowych w rejonie Skarżyska-Kamiennej przedstawia poniższa mapa.

Mapa 10. Położenie Skarżyska-Kamiennej względem linii kolejowych

Linie kolejowe :

- z zawieszonym ruchem pociągów decyzjami MTiGM i RM
- lokalne, nieefektywne ekonomicznie
- o priorytecie pasażerskim
- o priorytecie towarowym
- technologiczne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Mapy schematycznej sieci kolejowej <http://siskom.waw.pl/komunikacja/kolej/mapa-sieci-kolejowej.jpg> (dostęp: 25.02.2016 r.)

Transport lotniczy

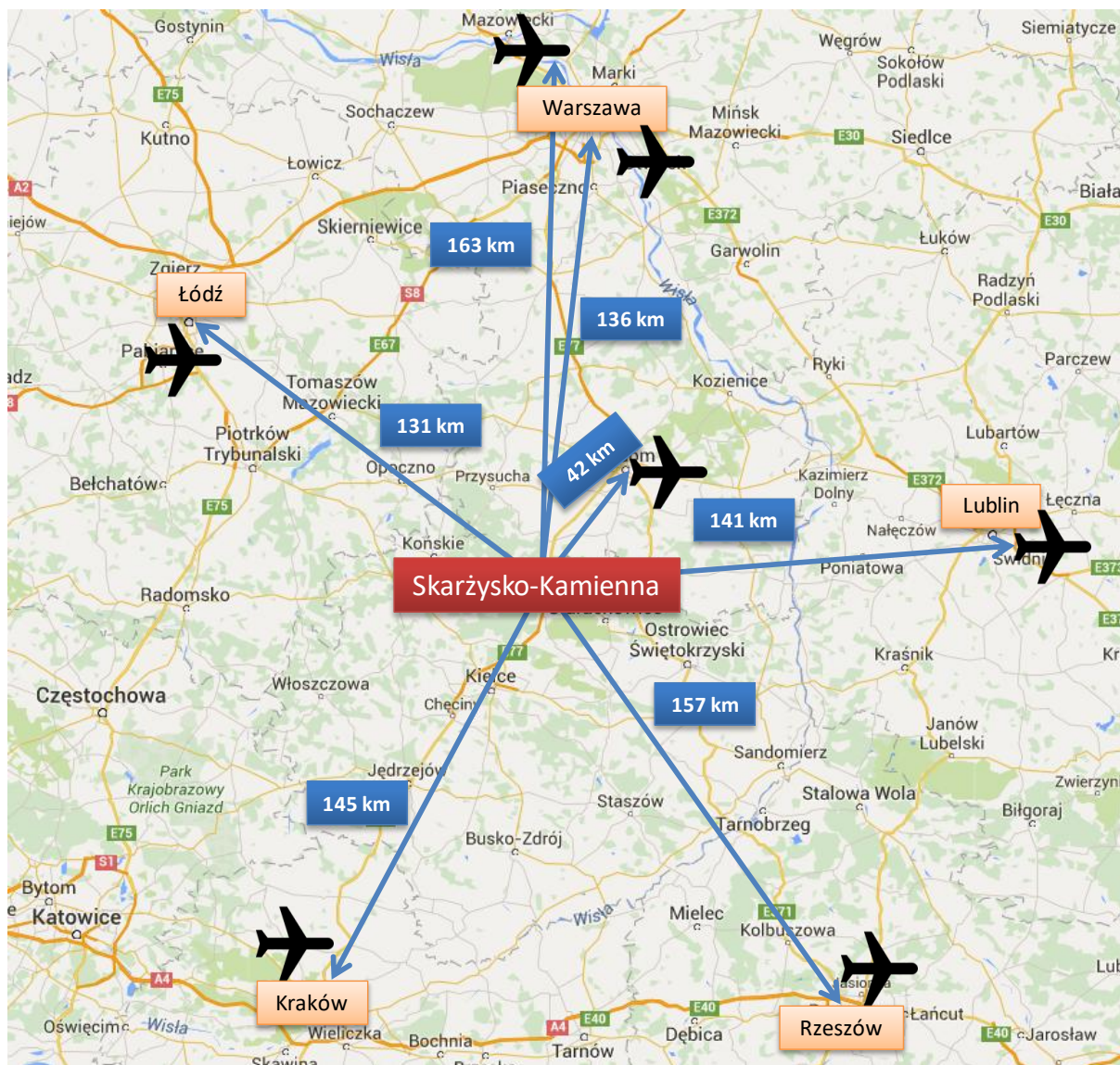
Zyskującą znaczenie gałęzią transportu jest transport lotniczy. Wraz ze wzrostem mobilności społeczeństwa, zapotrzebowanie na transport lotniczy systematycznie się zwiększa. Skarżysko-Kamienna ma dość dobre połączenie z regionalnymi portami lotniczymi. Miasto położone jest w odległości około:

- 42 km od portu lotniczego Radom-Sadków,
- 136 km od lotniska Chopina w Warszawie,

- 131 km od portu lotniczego Łódź im. Władysława Reymonta,
- 141 km od portu lotniczego Lublin,
- 145 km od lotniska Kraków Airport im. Jana Pawła II,
- 157 km od portu lotniczego Rzeszów-Jasionka,
- 163 km od portu lotniczego Warszawa-Modlin.

Mapa 11. Położenie Skarżyska-Kamiennej względem portów lotniczych

Źródło: Opracowanie własne

Publiczny transport zbiorowy

Na terenie Skarżyska-Kamiennej usługi w zakresie publicznego transportu zbiorowego świadczy Miejska Komunikacja Samochodowa w Skarżysku-Kamiennej Sp. z o.o. będąca spółką prawa handlowego, w której jedynym udziałowcem jest obecnie Gmina Skarżysko-Kamienna. Firma obsługuje transport publiczny na terenie miasta oraz gmin ościennych.

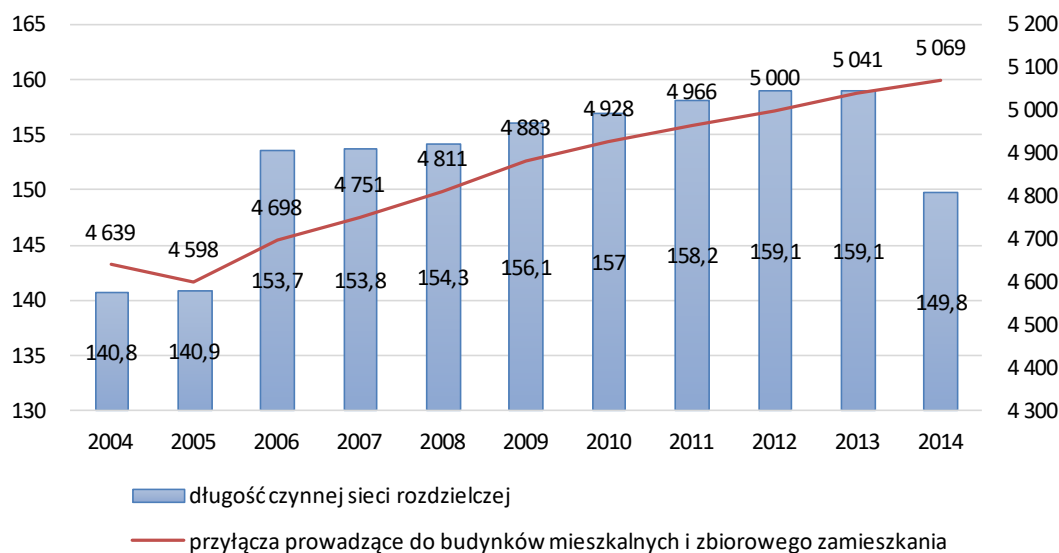
Według stanu na styczeń 2014 r. Miejska Komunikacja Samochodowa w Skarżysku-Kamiennej dysponowała 39 autobusami z 3 330 miejscami dla pasażerów. Na terenie miasta kursowały 22 linie autobusowe. Łączna długość linii komunikacyjnych wynosiła 311,7 km.

SIEĆ WODOCIĄGOWA I KANALIZACYJNA

Na terenie Skarżyska-Kamiennej występuje system zaopatrzenia w wodę z ujęć wód podziemnych: Bór, Bugaj, Bzin i Milica. Łączna produkcja wody wynosi ok. 30 620 m³/d. Jakość wody jest zgodna z obowiązującymi przepisami w sprawie wymagań dotyczących wody do spożycia dla ludzi. Właścicielem infrastruktury wodociągowej jest Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Skarżysku-Kamiennej, które odpowiada również za eksploatację urządzeń wodociągowych.

Na koniec 2014 r. łączna długość sieci wodociągowej wynosiła 162,6 km, w tym sieć rozdzielcza – 149,8 km. Liczba połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania osiągnęła wartość niemal 5,1 tys. szt. Korzysta z niej 46 430 osób, co stanowi 98,3% mieszkańców miasta. Przeciętnie 1 mieszkaniec zużywa 31,6 m³ wody rocznie.

Wykres 21. Długość czynnej wodociągowej sieci rozdzielczej oraz liczba połączeń do budynków mieszkalnych w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014

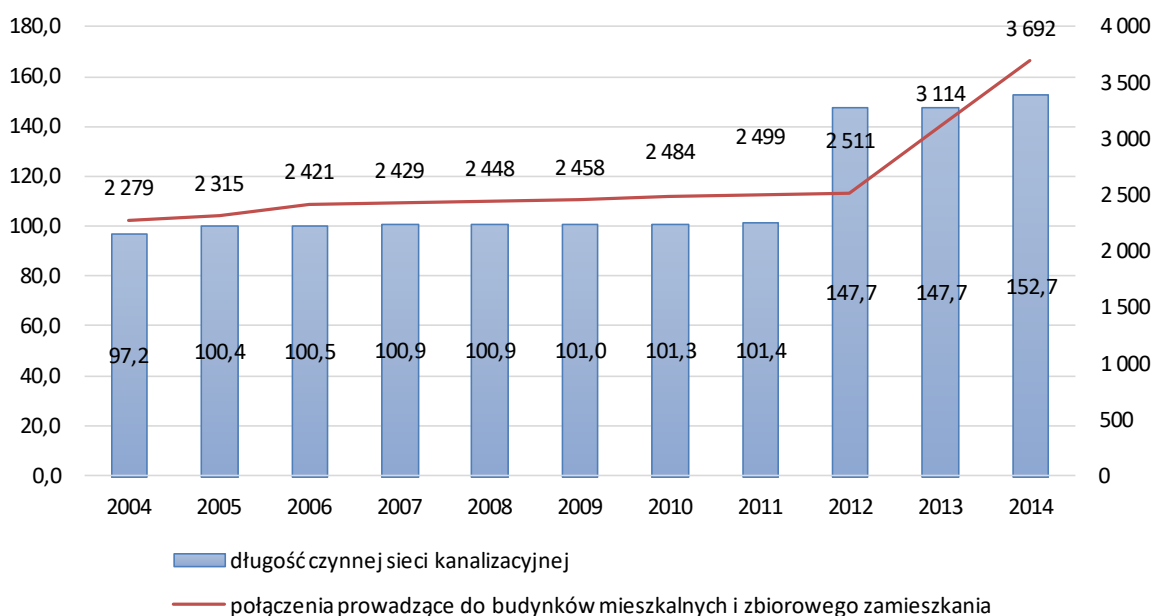

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie Skarżyska-Kamiennej funkcjonuje miejska oczyszczalnia ścieków komunalnych o przepustowości 14 000 m³/d. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna z podwyższonym usuwaniem substancji biogenych ze ścieków, profesjonalną przeróbką osadów ściekowych i wykorzystaniem powstającego biogazu.

Miasto posiada sieć kanalizacji sanitarnej o długości 152,7 km. Z sieci kanalizacyjnej korzysta 41 429 mieszkańców, co stanowi 87,8% ogólnej liczby ludności. W ciągu ostatnich lat infrastruktura kanalizacyjna uległa rozbudowie zarówno pod względem długości sieci, jak i liczby przyłączy. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej wzrosła o 57,1%, zaś liczba połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania zwiększyła się o 62% (w roku 2014 wyniosła 3 692 szt.).

Wykres 22. Długość czynnej kanalizacyjnej sieci rozdzielczej oraz liczba połączeń do budynków mieszkalnych w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W latach 2010-2014 w ramach projektu pn. „Budowa i modernizacja kanalizacji sanitarnej w Skarżysku-Kamiennej i Skarżysku Kościelnym” wybudowano 102 km kanalizacji sanitarnej, 40 przepompowni ścieków oraz zmodernizowano 2,8 km kolektora A. łączna wartość robót budowlanych wyniosła 53,3 mln zł. Ponadto rozbudowano i zmodernizowano stację uzdatniania wody i oczyszczalnię ścieków.

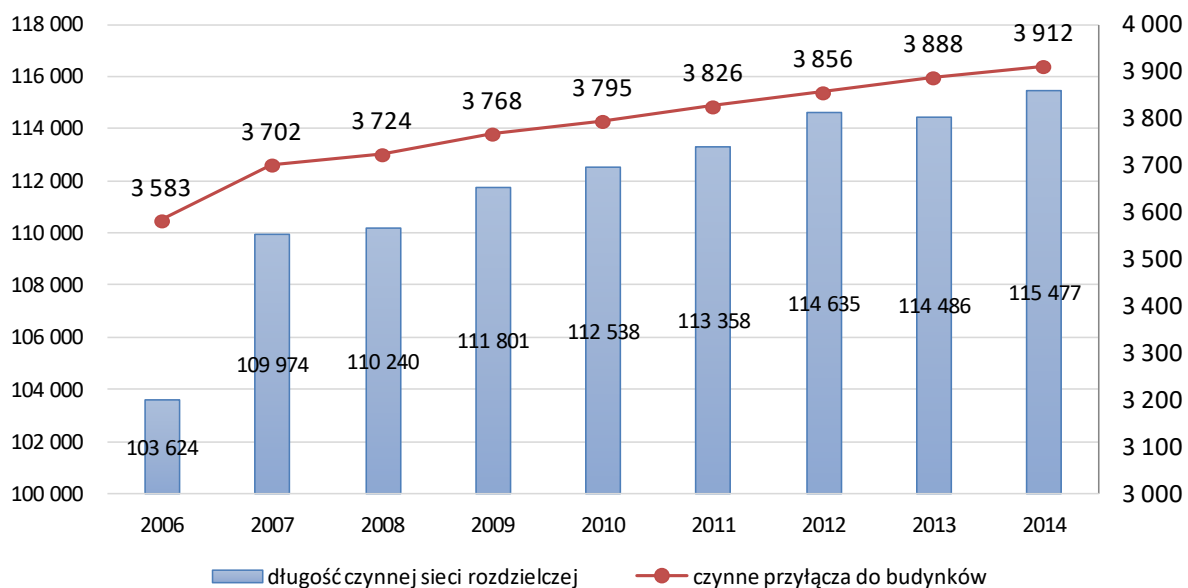
SIEĆ CIEPŁOWNICZA

Za produkcję, dostawę i dystrybucję energii cieplnej w mieście Skarżysko-Kamienna odpowiada Celsius Sp. z o.o. Ciepło do sieci dostarczane jest przez dwie kotłownie. Na dzień 31.12.2015 r. długość sieci cieplnej liczyła 30,4 km. Sieć ta swoim zasięgiem obejmuje większą część miasta. Sieć ciepłownicza należąca do Celsius Sp. z o.o. dysponuje dużymi rezerwami pozwalającymi na przyłączanie nowych odbiorców. Celsius Sp. z o.o. posiada kilkaset nowoczesnych węzłów ciepłowniczych wyposażonych w system telemetryczny pozwalający na zdalne sterowanie ich pracą. Wszystkie obiekty zaopatrywane w ciepło są opomiarowane licznikami ciepła. Każdy odbiorca posiada do nich dostęp on-line.

SIEĆ GAZOWA

Według stanu na koniec 2014 r. długość sieci gazowej wynosiła 133,4 km (w tym 115,5 km sieci rozdzielczej). W Skarżysku-Kamiennej działa 3 912 czynnych przyłączy do budynków mieszkalnych, a ich liczba od kilku lat systematycznie rośnie, czemu towarzyszy widoczne wydłużanie się sieci.

Wykres 23. Długość czynnej gazowej sieci rozdzielczej oraz liczba czynnych przyłączy do budynków mieszkalnych w Skarżysku-Kamiennej w latach 2006-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z sieci gazowej na terenie miasta korzysta 37 002 osoby, co stanowi 78,4% ogólnej liczby ludności. Przeciętny korzystający zużywa 216,5 m³ gazu rocznie.

Tabela 14. Podstawowe dane dotyczące zużycia gazu w Skarżysku-Kamiennej w latach 2006-2014

Wyszczególnienie	JM	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zmiana 2006/2014	Zmiana 2013/2014
ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	38 087	37 800	37 572	37 477	38 107	37 778	37 711	37 294	37 002	-2,8%	-0,8%
udział w ogólnej ludności	%	77,8%	77,9%	78,0%	78,3%	78,2%	78,2%	78,6%	78,5%	78,4%	0,7%	-0,1%
zużycie gazu na 1 mieszkańca	m ³	124,0	124,9	117,3	116,8	122,9	115,5	113,8	116,3	169,2	36,5%	45,5%
zużycie gazu na 1 korzystającego	m ³	159,9	160,9	150,8	149,6	157,8	148,2	145,2	148,8	216,5	35,4%	45,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

ZAGOSPODAROWANIE ODPADÓW

System gospodarki odpadami na terenie Skarżyska-Kamiennej jest oparty o uchwały Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej oraz założenia zawarte w Planie Gospodarki Odpadami Województwa Świętokrzyskiego na lata 2016-2022. Odpady komunalne zagospodarowywane są w Regionalnej instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) w Końskich. Na terenie miasta utworzony został Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) funkcjonujący przy ul. Mościckiego 43.

W roku 2014 na terenie Skarżyska-Kamiennej odebranych zostało 12 047,86 Mg odpadów, z czego 2 098,12 Mg stanowiły zmieszane odpady komunalne (17,4%). W porównaniu z rokiem wcześniejszym masa zmieszanych odpadów komunalnych uległa zmniejszeniu o 69,2%. W sposób selektywny zebranych zostało 9 949,7 Mg odpadów (wzrost o 129,1% względem roku 2013), co stanowiło 82,6% ogólnej masy zebranych odpadów.

Tabela 15. Ilość odpadów komunalnych wytwarzanych na terenie Skarżyska-Kamiennej w roku 2013 i 2014

Wyszczególnienie	2013	2014
zmieszane odpady komunalne	6 801,7	2 098,12
odpady wielkogabarytowe	104,3	188,14
odpady budowlane, remontowe	789,5	1 322,12
odpady biodegradowalne (zielone)	-	0,6
zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne	11,7	7,9
przeteterminowane leki	0,3	0,4
zmieszane odpady opakowaniowe	144,6	194,8
papier, tektura	352,3	1 157,3
tworzywa sztuczne	1 977,9	1 751,7
odpady ze szkła	378,8	363,9
inne frakcje odpadów zbierane selektywnie	16,3	49,1
pozostałe odpady	567,4	4 913,78
Ogółem	11 144,8	12 047,86

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentu „Roczna analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w gminie Skarżysko-Kamienna w roku 2014”

Osiągnięty w roku 2014 poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania wyniósł 1,46%. Osiągnięty poziom recyklingu papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła wyniósł 61,1% przy wymaganym 14%, natomiast dla odpadów budowlanych i rozbiórkowych uzyskano stopień odzysku na poziomie 55,7%, przy wymaganym 38%.

Tabela 16. Stopień odzysku odpadów odebranych w latach 2013-2014 z terenu miasta Skarżyska-Kamiennej

Wyszczególnienie	2012 r.	2013 r.	2014 r.
Osiągnięty poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania	16,32%	3,0%	1,46%
Osiągnięty poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła	75,5%	119,0%	61,1%
Osiągnięty poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych	71,73%	74,0%	55,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów: „Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Skarżysko-Kamienna za 2013 r. oraz „Roczna analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w gminie Skarżysko-Kamienna w roku 2014”

INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA

Na terenie miasta Skarżyska-Kamiennej funkcjonuje sieć średniego napięcia zasilana z 4 stacji 110 kV/ŚN o dużej rezerwie mocy. Stacje ŚN/nn zasilane są liniami SN napowietrznymi oraz kablowymi.

Liczba przyłączy energii elektrycznej według zewidencjonowanych liczników ogółem wynosiła w 2014 roku 23 945 sztuk. Na przestrzeni lat 2006-2014 liczba przyłączy uległa niewielkim zmianom. Zużycie energii na 1 mieszkańca zwiększyło się o 3,3% i w roku 2014 wynosiło 580,0 kWh. Jedno gospodarstwo domowe zużyło w ciągu roku 1 307,0 kWh energii, o 3,1% mniej niż przed rokiem.

Tabela 17. Podstawowe dane dotyczące zużycia energii elektrycznej w Skarżysku-Kamiennej w latach 2006-2014

Wyszczególnienie	JM	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zmiana 2006/2014	Zmiana 2013/2014
przyłącza energii elektrycznej na niskim napięciu	szt.	23 549	23 540	23 693	23 709	23 573	24 425	23 673	23 846	23 945	1,7%	0,4%
zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu	MWh	27 583	27 240	28 160	28 362	29 165	28 428	28 508	28 448	27 463	-0,4%	-3,5%
zużycie energii na 1 mieszkańca	kWh	561,4	559,1	582,9	590,8	596,1	586,6	592,5	595,8	580,0	3,3%	-2,7%
zużycie energii na 1 przyłączy (gosp. dom.)	kWh	1 309	1 289	1 329	1 339	1 377	1 342	1 353	1 348	1 307	-0,1%	-3,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

GOSPODARKA MIESZKANIOWA

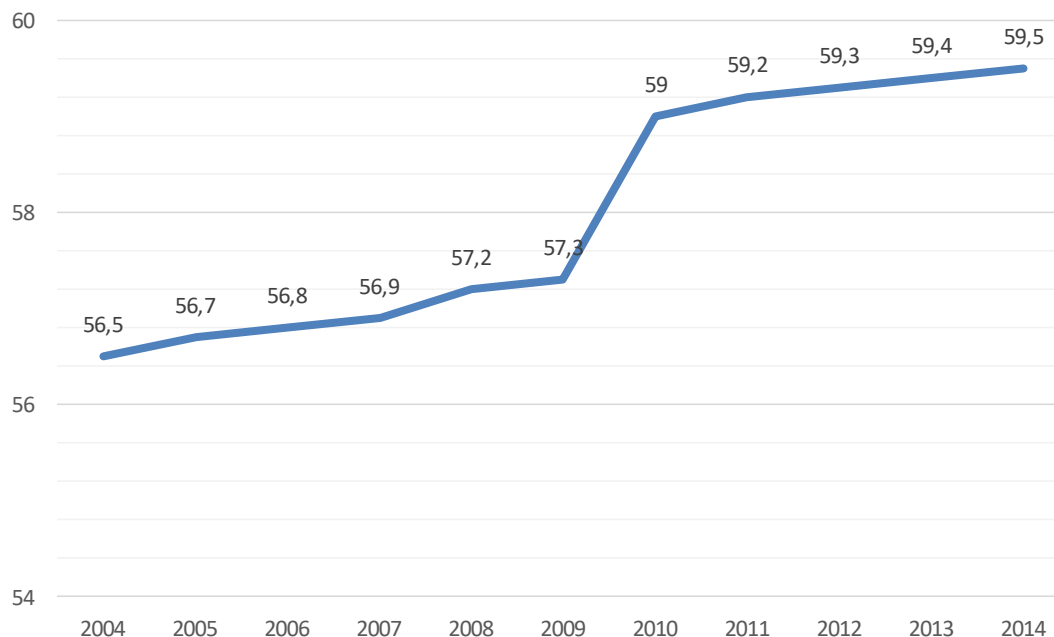
W roku 2014 na terenie miasta zlokalizowanych było 19 970 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 1 189 m², o 5% więcej niż przed dziesięcioma laty. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania wynosiła 59,5 m² i w analizowanym okresie wzrosła o 5,3%.

Tabela 18. Zasoby mieszkaniowe w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zmiana 2004/2014	Zmiana 2013/2014
mieszkania	18 973	19 003	19 028	19 089	19 184	19 257	19 696	19 784	19 865	19 890	19 970	5,3%	0,4%
izby	63 597	63 759	63 901	64 129	64 547	64 803	67 970	68 317	68 609	68 767	69 169	8,8%	0,6%
powierzchnia użytkowa mieszkań (m ²)	1 073	1 077	1 080	1 086	1 097	1 104	1 163	1 170	1 177	1 182	1 189	10,9%	0,6%
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	56,5	56,7	56,8	56,9	57,2	57,3	59	59,2	59,3	59,4	59,5	5,3%	0,2%
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	21,6	21,8	22,1	22,4	22,8	23,1	23,9	24,2	24,5	24,9	25,2	16,7%	1,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 24. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Aktualnie niemal wszystkie mieszkania w mieście wyposażone są w wodociąg i ustęp splukiwany, a niemal wszystkie posiadają łazienkę. Zdecydowana większość mieszkań posiada również centralne ogrzewanie. Gaz sieciowy dostępny jest w 78,5% mieszkań.

Tabela 19. Udział mieszkań wyposażonych w wodociąg, ustęp splukiwany, łazienkę, centralne ogrzewanie i gaz sieciowy w ogóle mieszkań w mieście Skarżysko-Kamienna w latach 2004-2014

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zmiana 2004/2014	Zmiana 2013/2014
wodociąg	95,5%	95,5%	95,5%	95,7%	95,8%	96,0%	96,8%	96,8%	96,9%	96,9%	96,9%	1,5%	b.z.
ustęp splukiwany	91,4%	91,4%	91,4%	91,5%	91,5%	91,8%	95,2%	95,2%	95,2%	95,2%	95,3%	4,3%	0,1%
łazienka	88,7%	88,8%	88,8%	88,8%	88,9%	89,0%	92,5%	92,6%	92,6%	92,6%	92,7%	4,5%	0,1%
centralne ogrzewanie	85,9%	86,2%	86,2%	86,3%	86,4%	86,5%	88,0%	88,0%	88,1%	88,1%	88,2%	2,6%	0,1%
gaz sieciowy	77,9%	77,9%	77,9%	78,0%	78,0%	78,2%	78,5%	78,4%	78,4%	78,5%	78,5%	0,8%	0,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W roku 2015 w Skarżysku-Kamiennej oddano do użytkowania 71 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 6 988 m².

E. Analiza SWOT miasta

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Atrakcyjne położenie geograficzne ze znaczącym węzłem komunikacyjnym • Walory środowiska naturalnego • Istniejąca baza i zaplecze przemysłowe z wyspecjalizowaną kadrą • Dostępność terenów inwestycyjnych • Rezerwy wody pitnej, mocy cieplnej i elektrycznej • Rozwinięta sieć szkolnictwa podstawowego i średniego • Zaplecze sportowo-rekreacyjne: Ośrodek Rejów, Muzeum im. Orła Białego 	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokie bezrobocie • Starzenie się społeczeństwa • Wysoki poziom emigracji ludzi młodych • Brak wykreowanego centrum miasta • Nieuregulowany stan prawny terenów • Słaba baza turystyczna i noclegowa • Rozdrobnienie dostępnych terenów inwestycyjnych • Zagrożenie powodziowe miasta
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość finansowania inwestycji ze środków UE w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 • Pozyskanie inwestorów krajowych i zagranicznych • Pozyskanie nowych rynków zbytu • Budowa drogi ekspresowej S7 od Skarżyska-Kamiennej do granicy z woj. mazowieckim • Budowa zbiornika wodnego Bzin • Zwiększenie towarowych przewozów kolejowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Konkurencja miast ościennych w przyciąganiu kapitału • Konkurencja w zakresie możliwości pozyskiwania środków na realizację przedsięwzięć rozwojowych • Wykorzystanie dostępnych terenów inwestycyjnych • Mała dynamika wzrostu gospodarczego • Pauperyzacja społeczeństwa • Ujemny przyrost rzeczywisty i wyludnianie się miasta • Wzrost bezrobocia • Nadmierny fiskalizm państwa

2. Raport z badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców miasta

Bardzo ważnym aspektem procesu rewitalizacji jest partycypacja społeczna mieszkańców, czyli czynny udział społeczności lokalnej w działaniach podejmowanych w celu wyprowadzania określonych obszarów miasta z sytuacji kryzysowej. Mieszkańcy stanowią główną grupę

interesariuszy rewitalizacji, bowiem to na nich w głównej mierze proces rewitalizacji będzie oddziaływał. Uwzględnienie opinii mieszkańców pozwoli przygotować proces rewitalizacji odpowiadający na faktyczne zapotrzebowania i rozwiązujący rzeczywiste problemy lokalnej społeczności.

W związku z tym wśród mieszkańców miasta Skarżyska-Kamiennej przeprowadzone zostały badania społeczne. Zasadniczym celem ankietyzacji wstępnej było poinformowanie mieszkańców o realizowanym w mieście procesie rewitalizacji. Ponadto badanie służyło zweryfikowaniu ogólnej wiedzy mieszkańców na temat rewitalizacji, poznaniu opinii na temat problemów obserwowanych w mieście oraz grup społecznych potrzebujących wsparcia, jak również wskazaniu lokalizacji obszarów miasta, które wymagają podjęcia działań rewitalizacyjnych. Cel badania stanowiło także określenie deklaratywnej chęci uczestnictwa mieszkańców w przedsięwzięciach związanych z rewitalizacją, które będą prowadzone w kolejnych etapach procesu.

Badanie przeprowadzono za pomocą metody ilościowej. Wykorzystaną techniką badawczą był wywiad kwestionariuszowy PAPI (z ang. *Paper and Pencil Interview*) w miejscu publicznym. Zastosowano losowo-warstwowy dobór próby, uwzględniając informacje na temat płci oraz wieku.

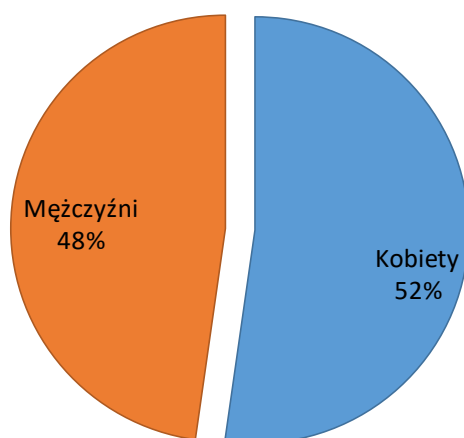
Badania zostały przeprowadzone w okresie 08-15.04.2016 r. wśród dorosłych mieszkańców Skarżyska-Kamiennej. Narzędzie badawcze – kwestionariusz wywiadu – zawierało 10 pytań zasadniczych oraz 5 pytań metryczkowych.

CHARAKTERYSTYKA BADANEJ ZBIOROWOŚCI

W badaniu sondażowym wzięło udział 400 mieszkańców miasta⁴. Analiza podstawowych danych demograficznych pozwoli nieco przybliżyć ogólny profil badanej zbiorowości.

Badaniu poddanych zostało 191 mężczyzn oraz 209 kobiet. Strukturę badanych ze względu na płeć prezentuje poniższy wykres.

Wykres 25. Struktura badanych ze względu na płeć

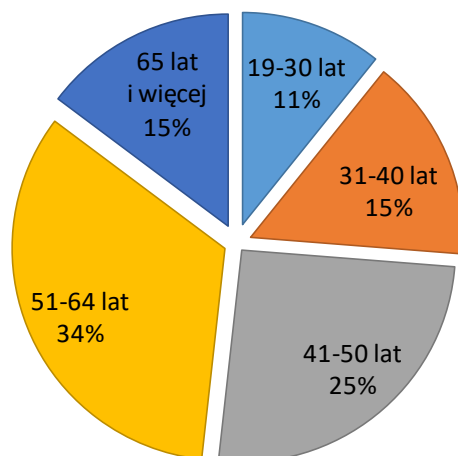
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Biorąc pod uwagę wiek, najwięcej badanych - 34% - miało od 51 do 64 lat. Osoby w wieku 41-50 lat stanowiły 25% ogółu respondentów, w kategoriach wiekowych 31-40 lat oraz 65 lat i więcej znalazło

⁴ Liczebności w próbie odpowiadają strukturze badanej zbiorowości pod względem płci oraz wieku.

się po 15% badanych, zaś najmniej liczną grupą badanych były osoby reprezentujące przedział wiekowy 19-30 lat (11%).

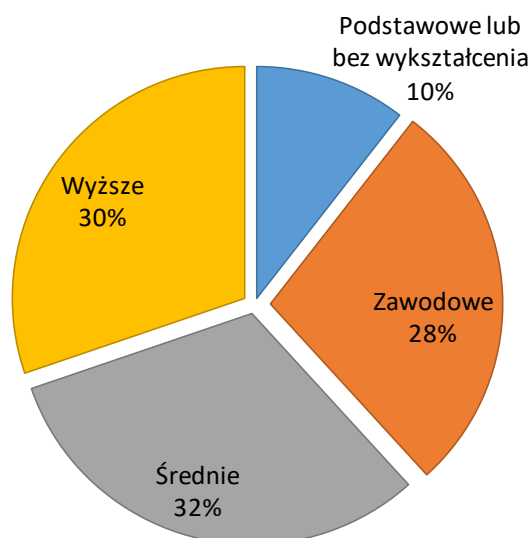
Wykres 26. Struktura badanych ze względu na wiek

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Istotną cechą demograficzną charakteryzującą badaną zbiorowość jest wykształcenie. Wśród ankietowanych najczęściej osób posiadało wykształcenie średnie (32%), nieco mniej legitymowało się wykształceniem wyższym (30%), wykształcenie zawodowe uzyskało 28% badanych, zaś najmniej respondentów to osoby z wykształceniem podstawowym lub bez wykształcenia (10%).

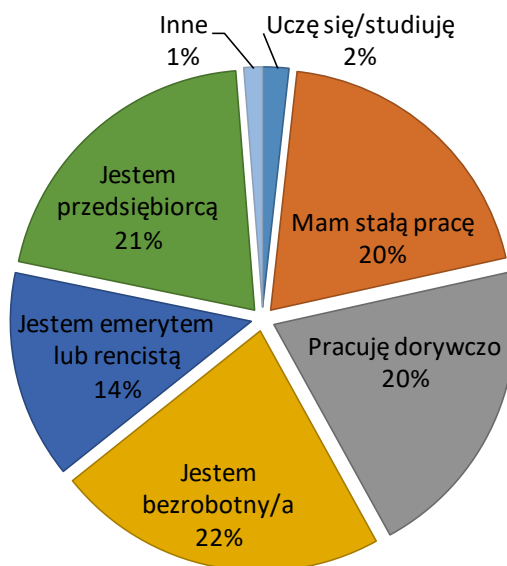
Wykres 27. Struktura badanych ze względu na wykształcenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Analiza aktywności zawodowej badanej zbiorowości wykazała, iż najliczniejszą grupą wśród respondentów były osoby pracujące (40%), z czego połowę stanowiły osoby posiadające stałą pracę (20%), zaś pozostali badani pracowali dorywczo (20%). Nieco ponad 1/5 ankietowanych to osoby bezrobotne (22%). Nieco mniejszy odsetek ankietowanych to przedsiębiorcy (21%). Emeryci i renciści stanowili 14% ogółu badanej zbiorowości, zaś najmniej liczną grupą byli uczniowie/studenci (2%) oraz o innym statusie (1%).

Wykres 28. Sytuacja zawodowa badanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

POZIOM ZADOWOLENIA Z ZAMIESZKANIA W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ

Pierwsze pytanie skierowane do respondentów miało charakter ogólny i dotyczyło poziomu zadowolenia badanych z zamieszkania w Skarżysku-Kamiennej. Zgromadzone dane wskazują, że nieco ponad połowa respondentów (51%) jest zadowolona z zamieszkania w mieście, z czego 9% badanych udzieliło odpowiedzi *Zdecydowanie tak*, zaś 42% - *Raczej tak*. Niezadowolenie z różnym natężeniem cechy deklaruje 29% respondentów (raczej niezadowoleni 20%, zdecydowanie niezadowoleni 9%). Trudności z udzieleniem odpowiedzi wykazywało 20% badanych.

Tabela 20. Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan/Pani zadowolony/a z zamieszkania w Skarżysku-Kamiennej?

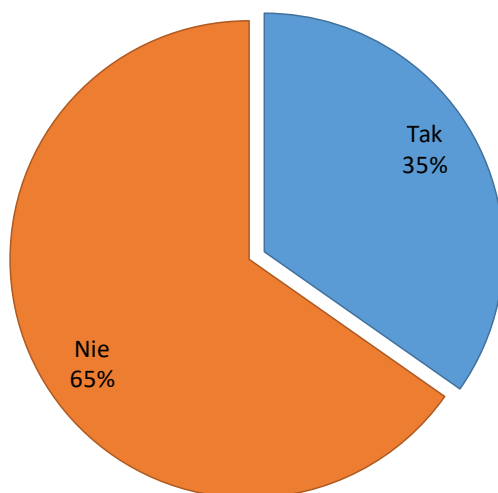
Udzielona odpowiedź	Liczba wskazań	Udział (%)
Zdecydowanie tak	36	9,0%
Raczej tak	168	42,0%
Raczej nie	80	20,0%
Zdecydowanie nie	36	9,0%
Trudno powiedzieć	80	20,0%
Razem	400	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

WIEDZA NA TEMAT REWITALIZACJI

Kolejne pytania dotyczyły ogólnej wiedzy mieszkańców na temat procesu rewitalizacji. Uzyskane wyniki pomogą w zaplanowaniu działań edukacyjnych skierowanych do mieszkańców na dalszych etapach realizacji procesu. Dane wskazują, iż zdecydowana większość badanych (65%) nie słyszała o procesie rewitalizacji prowadzonym aktualnie na terenie miasta. Jedynie 35% osób deklaruje, że słyszało o rewitalizacji w mieście.

Wykres 29. Czy słyssał/a Pan/Pani o procesie rewitalizacji prowadzonym aktualnie na terenie miasta?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Faktyczną wiedzę na temat rewitalizacji weryfikowało kolejne pytanie, które dotyczyło skojarzeń związanych z tym pojęciem. Zapytani o to, z czym kojarzy się im proces rewitalizacji, respondenci najczęściej odpowiedzieli, że z podnoszeniem poziomu estetyki otoczenia (109 wskazań – 27,3%). Niemal 1/5 badanych wskazała, iż proces rewitalizacji związany jest z remontami obiektów zabytkowych (18,3% - 73 wskazania), 16% respondentów uznało, że rewitalizacja dotyczy poprawy jakości infrastruktury technicznej, zaś 11,3% ankietowanych kojarzy rewitalizację z działaniami na rzecz zwiększania aktywności społeczności lokalnej. Nieco mniej respondentów powiązało rewitalizację z rozwojem lokalnej przedsiębiorczości (7,5%). Niemal taki sam odsetek wskazań dotyczył działań na rzecz osób wykluczonych społecznie (6,5%), adaptacji opuszczonych budynków na funkcje kulturalne i społeczne (6,5%) oraz ożywienia gospodarczego (6,3%).

Tabela 21. Z czym kojarzy się Panu/Pani proces rewitalizacji?

Udzielona odpowiedź	Liczba wskazań	Udział (%)
Z działaniami na rzecz osób wykluczonych społecznie	26	6,50%
Z działaniami na rzecz zwiększania aktywności społeczności lokalnej	45	11,25%
Z remontami obiektów zabytkowych	73	18,25%
Z poprawą jakości infrastruktury technicznej	64	16,00%
Z podnoszeniem poziomu estetyki otoczenia	109	27,25%
Z adaptacją opuszczonych budynków na funkcje kulturalne i społeczne	26	6,50%
Z rozwojem lokalnej przedsiębiorczości	30	7,50%
Z ożywieniem gospodarczym	25	6,25%
Inne	2	0,50%
Razem	400	100,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

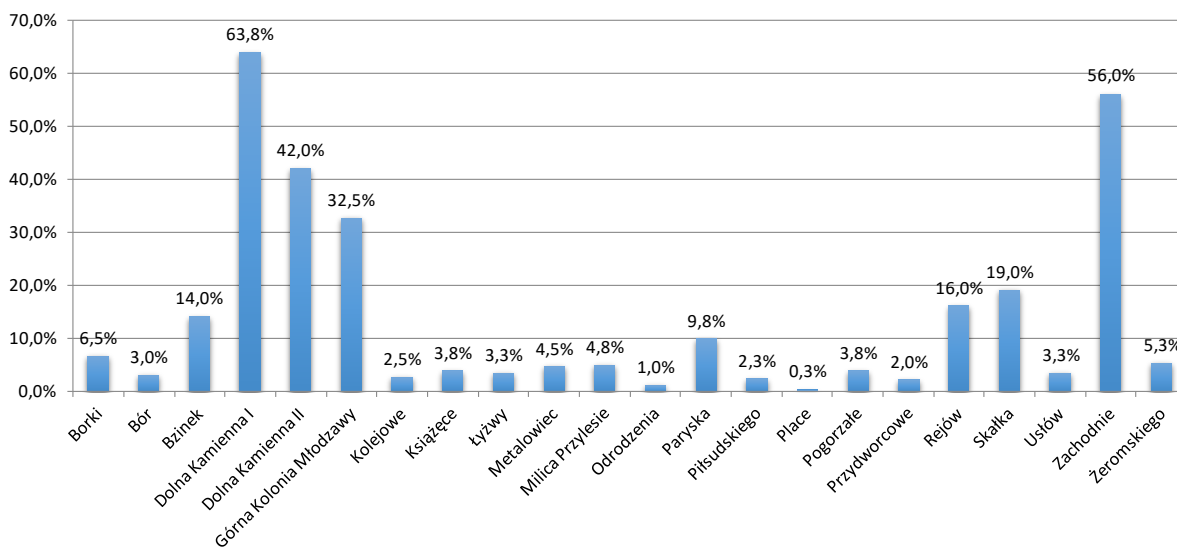
PROCES REWITALIZACJI W SKARŻYSKU-KAMIENNEJ

Jak zostało wskazane w poprzednich rozdziałach opracowania, rewitalizacja rozumiana jest jako wyprowadzanie ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów miasta. Owe zdegradowane obszary to tereny, na których obserwuje się koncentrację negatywnych zjawisk. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego jest pierwszym krokiem do określenia obszaru rewitalizacji, czyli takiego, na którym

zamierza się prowadzić rewitalizację. Dlatego też w pytaniu 5. mieszkańcy miasta zostali poproszeni o wskazanie osiedli w Skarżysku-Kamiennej, które w ich opinii wymagają podjęcia działań rewitalizacyjnych. Uzyskane odpowiedzi stanowią uzupełnienie dla analizy wskaźnikowej i pozwolą na wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Badani w odpowiedziach najczęściej wskazywali osiedla Dolna Kamienna I (63,8% - 255 wskazań) oraz Zachodnie (56,0% - 224 wskazania) jako tereny, na których obserwuje się koncentrację negatywnych zjawisk. Potrzeby rewitalizacyjne widoczne są ponadto na osiedlach Dolna Kamienna II (42,0% - 168 wskazań), Górna Kolonia Młodzawy (32,5% - 130 wskazań), Skałka (19,0% - 76 wskazań) oraz Rejów (16,0% - 64 wskazania).

Tabela 22. Które osiedla wymagają w Pana/Pani opinii podjęcia działań rewitalizacyjnych?

*Procenty nie sumują się do 100%, ponieważ respondent mógł wybrać więcej niż jedną odpowiedź

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Proces rewitalizacji zakłada realizację zintegrowanych działań na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki skoncentrowanych terytorialnie. Działania naprawcze stanowią odpowiedź na obserwowane w mieście problemy o charakterze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcyjnym oraz technicznym. Ponadto muszą być one spójne z potrzebami i oczekiwaniami interesariuszy rewitalizacji.

Z tego względu kolejne pytania dotyczyły potrzeb i oczekiwań mieszkańców w zakresie rewitalizacji. Badanym zaprezentowano katalog obszarów interwencji i poproszono ich o określenie istotności poszczególnych elementów dla poprawy jakości życia w mieście. Respondenci uznali wszystkie wskazane obszary interwencji za istotne dla poprawy jakości życia w mieście. Najistotniejszym zadaniem w opinii badanej zbiorowości jest poprawa jakości dróg, chodników oraz ścieżek rowerowych. Za ważny obszar interwencji z różnym natężeniem tej cechy uznali ją niemal wszyscy respondenci (98,8%, w tym 82,3% – zdecydowanie potrzebne, 16,5% – raczej potrzebne). Równie istotny wpływ na poprawę jakości życia w mieście ma w opinii ankietowanych podniesienie poziomu bezpieczeństwa, które przez 78,8% badanych uznane zostało za zdecydowanie potrzebne.

Wśród istotnych potrzeb wskazano również podniesienie jakości świadczonych usług publicznych przez modernizację, remonty oraz wyposażenie istniejących obiektów użyteczności publicznej (60,8%).

Poprawa jakości i estetyki przestrzeni publicznych (typu parki, skwery, place) oraz podniesienie jakości i dostępności terenów do rekreacji i wypoczynku są zdecydowanie potrzebne w opinii ponad połowy ankietowanych (kolejno: 55,8% i 54,8%).

Tabela 23. W jakim stopniu Pana/Pani zdaniem poszczególne obszary interwencji są istotne dla poprawy jakości życia mieszkańców?

W jakim stopniu Pana/Pani zdaniem poszczególne obszary interwencji są istotne dla poprawy jakości życia mieszkańców?	Zdecydowanie potrzebne	Raczej potrzebne	Raczej niepotrzebne	Zdecydowanie niepotrzebne	Trudno powiedzieć
Poprawa jakości i estetyki przestrzeni publicznych (typu parki, skwery, place)	223	151	7	3	16
udział (%)	55,8%	37,8%	1,8%	0,8%	4,0%
Podniesienie jakości i dostępności terenów do rekreacji, wypoczynku	219	160	8	4	9
udział (%)	54,8%	40,0%	2,0%	1,0%	2,3%
Podniesienie jakości świadczonych usług publicznych przez modernizację, remonty oraz wyposażenie istniejących obiektów	243	126	8	4	19
udział (%)	60,8%	31,5%	2,0%	1,0%	4,8%
Remonty oraz podniesienie standardów technicznych i estetycznych zabudowy mieszkaniowej	227	140	4	4	25
udział (%)	56,8%	35,0%	1,0%	1,0%	6,3%
Poprawa jakości dróg, chodników, ścieżek rowerowych	329	66	0	3	2
udział (%)	82,3%	16,5%	0,0%	0,8%	0,5%
Podniesienie poziomu bezpieczeństwa w mieście	315	48	1	4	32
udział (%)	78,8%	12,0%	0,3%	1,0%	8,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Oczekiwania mieszkańców związane z realizacją procesu rewitalizacji miasta zostały zweryfikowane w kolejnym pytaniu, w którym przedstawiono konkretne rezultaty rewitalizacji zarówno o charakterze społecznym, jak i gospodarczym, technicznym oraz przestrzenno-funkcyjnym. Respondenci mieli wskazać trzy najistotniejsze w ich opinii efekty, jakie powinien przynieść proces rewitalizacji. Najbardziej pożądanym przez badanych skutkiem rewitalizacji jest zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznej (64,8% - 259 wskazań). W opinii respondentów proces rewitalizacji powinien również doprowadzić do zagospodarowania terenów przemysłowych na nowe funkcje gospodarcze (49,3% - 197 wskazań).

Wśród najbardziej pożądanym pozytywnych następstw rewitalizacji badani wskazywali ponadto podniesienie atrakcyjności gospodarczej miasta (47,5% - 188 wskazań), zmniejszenie skali negatywnych zjawisk społecznych (39,8% - 159 wskazań) oraz polepszenie jakości i dostępności infrastruktury społecznej i technicznej (39,0% - 156 wskazań).

Najrzadziej wskazywanym efektem procesu rewitalizacji było zwiększenie integracji społeczności lokalnych, pobudzenie aktywności lokalnej (27,0%).

Tabela 24. Jakie efekty Pana/Pani zdaniem powinien przynieść proces rewitalizacji?

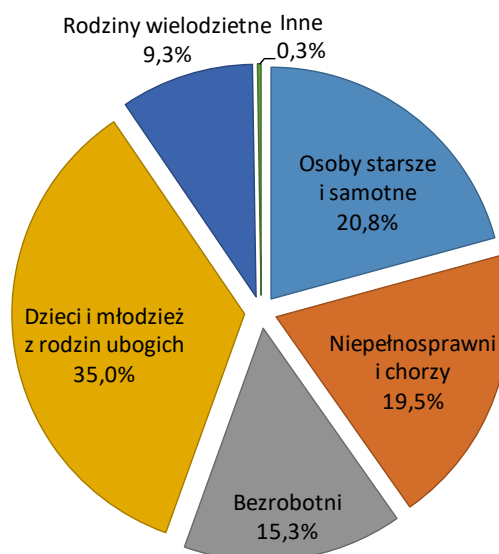
Udzielona odpowiedź	Odpowiedź	Liczba	Udział
Zmniejszenie skali negatywnych zjawisk społecznych (bezrobocie, migracja, wykluczenie społeczne)	A	159	39,8%
Zwiększenie integracji społeczności lokalnych, pobudzenie aktywności lokalnej	B	108	27,0%
Poprawa dostępności komunikacyjnej miasta	C	130	32,5%
Zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznej	D	259	64,8%
Polepszenie jakości i dostępności infrastruktury społecznej i technicznej	E	156	39,0%
Zagospodarowanie terenów przemysłowych na nowe funkcje gospodarcze	F	197	49,3%
Podniesienie atrakcyjności gospodarczej miasta	G	188	47,0%

*Procenty nie sumują się do 100%, ponieważ respondent mógł wybrać więcej niż jedną odpowiedź

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Respondenci poproszeni zostali również o wskazanie grupy społecznej, która w ich opinii wymaga największego wsparcia w ramach działań rewitalizacyjnych. Najczęściej wskazywaną grupą społeczną były dzieci i młodzież z rodzin ubogich (35%). W opinii badanych pomoc skierowana powinna być także do osób starszych i samotnych (20,8%). Działania rewitalizacyjne koncentrować powinny się również wokół pomocy osobom niepełnosprawnym i chorym (19,5%).

Wykres 30. Która grupa społeczna w mieście wymaga w Pana/Pani opinii największego wsparcia w ramach działań rewitalizacyjnych?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA MIESZKAŃCÓW MIASTA

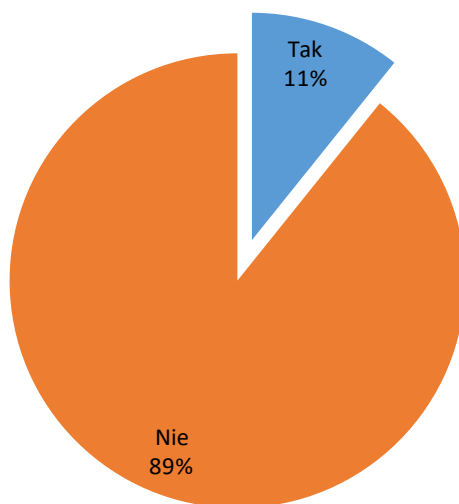
Niezwykle istotnym aspektem realizacji procesu rewitalizacji jest aktywny udział interesariuszy w procesie wyprowadzania ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów miasta. Poprzez współuczestnictwo mieszkańców możliwe jest poznanie ich potrzeb i oczekiwań oraz uzyskanie spójności planowanych działań z tymi oczekiwaniami.

Efektywna realizacja procesu rewitalizacji możliwa będzie jedynie przy silnym współdziałaniu społeczeństwa, dlatego też w kolejnych etapach przygotowywania GPR Skarżyska-Kamiennej zakłada się prowadzenie różnego rodzaju działań aktywizujących mieszkańców miasta.

W związku z tym zasadnym wydaje się być zweryfikowanie poziomu partycypacji społecznej mieszkańców miasta już na etapie ankietyzacji wstępnej.

Pierwsze pytanie z tej kategorii dotyczyło udziału respondentów w działaniach na rzecz społeczności lokalnej (m.in. budżet obywatelski, udział w konsultacjach społecznych, uczestnictwo w organizacjach pozarządowych). Z uzyskanych danych wynika, iż zdecydowana większość badanych (89%) nigdy nie brała udziału w aktywnościach na rzecz społeczności lokalnej. Osoby uczestniczące w życiu publicznym najczęściej udzielały się w działaniach związanych z budżetem obywatelskim (27 osób). Aktywni respondenci brali również udział w konsultacjach społecznych (13 osób), a także należeli do rady osiedli oraz wspólnot gruntowych (3 osoby).

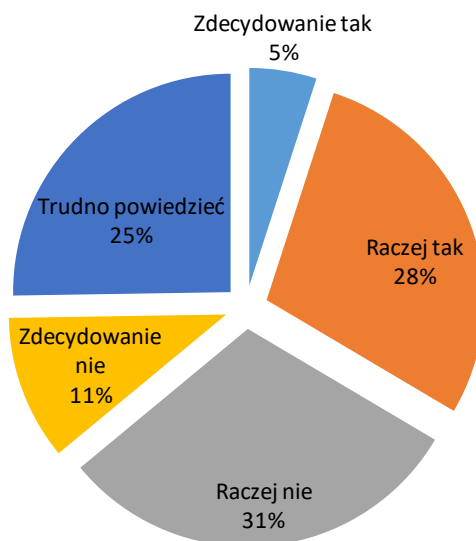
Wykres 31. Czy kiedykolwiek brał/a Pan/Pani udział w działaniach na rzecz społeczności lokalnej np. budżet obywatelski, udział w konsultacjach społecznych, udział w organizacjach pozarządowych itp.?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Zapytani o chęć uczestnictwa w przedsięwzięciach organizowanych dla mieszkańców w ramach realizacji procesu rewitalizacji miasta (spotkania, warsztaty, badania), respondenci najczęściej wskazywali, że raczej nie wezmą udziału w tego typu aktywnościach (31%). Warto jednak podkreślić, że niemal tyle samo badanych na powyższe pytanie udzieliło odpowiedzi przeciwnej (28%). Zdecydowaną chęć uczestnictwa wyraziło jedynie 5% badanych, zaś zdecydowaną dezaprobatę wobec udziału zadeklarowało 11% respondentów. Warto podkreślić, iż aż 1/4 badanej zbiorowości miała trudność z udzieleniem odpowiedzi na omawiane pytanie.

Wykres 32. W ramach realizowanego w mieście procesu rewitalizacji organizowane będą różnego rodzaju spotkania, warsztaty, badania. Czy na chwilę obecną wyraża Pan/Pani chęć uczestnictwa w tego typu przedsięwzięciach?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

WNIOSKI

Mieszkańcy Skarżyska-Kamiennej nie słyszeli o procesie rewitalizacji realizowanym obecnie na terenie miasta. Badani interpretują rewitalizację jako proces budowlany, związany przede wszystkim z podnoszeniem poziomu estetyki otoczenia, prowadzeniem remontów obiektów zabytkowych oraz prac podnoszących jakość infrastruktury technicznej. Aspekty społeczne nie stanowią w opinii badanych priorytetu podejmowanych działań rewitalizacyjnych.

Obszarami najbardziej wymagającymi podjęcia działań rewitalizacyjnych są, w opinii badanych, osiedla: Dolna Kamienna I, Zachodnie, Dolna Kamienna II, Górna Kolonia Młodzawy, Rejów oraz Skałka.

Największy wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców badani przypisują poprawie jakości dróg, chodników oraz ścieżek rowerowych. Ważnym obszarem interwencji jest również podniesienie poziomu bezpieczeństwa w mieście oraz podniesienie jakości świadczonych usług publicznych poprzez modernizację infrastruktury.

Wśród najbardziej pożądanых efektów rewitalizacji znalazły się: zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznej, zagospodarowanie terenów przemysłowych na nowe funkcje gospodarcze oraz podniesienie atrakcyjności gospodarczej miasta.

Największym wsparciem w ramach działań rewitalizacyjnych powinny zostać objęte dzieci i młodzież z rodzin ubogich. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne powinny być także nakierowane na pomoc osobom starszym i samotnym oraz niepełnosprawnym i chorym.

Aktywność społeczną badanej zbiorowości można określić jako niską, zdecydowana większość respondentów nie uczestniczy w żadnych działaniach na rzecz społeczności lokalnej. Badani raczej sceptycznie odnoszą się również wobec uczestnictwa w przedsięwzięciach partycypacyjnych organizowanych w ramach procesu rewitalizacji. Jednak udział w niniejszych badaniach sondażowych, stanowiących jeden z elementów partycypacji mieszkańców, wydaje się przeczyć tym deklaracjom.

3. Delimitacja obszaru zdegradowanego

Zgodnie z definicją przedstawioną w art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, **obszarem zdegradowanym** jest obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- 1) gospodarczych,
- 2) środowiskowych,
- 3) przestrzenno-funkcjonalnych,
- 4) technicznych.

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego przeprowadzono szczegółową analizę wybranych zjawisk społecznych, gospodarczych oraz technicznych w oparciu o siedem kryteriów:

- ✓ **Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego** mierzony liczbą osób korzystających z pomocy społecznej na 1 tys. ludności,
- ✓ **Wysoki poziom długotrwałego bezrobocia** mierzony udziałem osób długotrwale bezrobotnych (łącznie powyżej 12 miesięcy w okresie 2 lat) wśród osób w wieku produkcyjnym,
- ✓ **Starzenie się społeczeństwa** mierzone udziałem osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności,
- ✓ **Niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych** mierzony udziałem bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej ich liczbie,
- ✓ **Niski poziom przedsiębiorczości** mierzony liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej przypadającą na 100 osób,
- ✓ **Niski poziom dochodów mieszkańców** mierzony wysokością dochodu rozporządzalnego przypadającego na jedną osobę,
- ✓ **Niska wartość zasobu mieszkaniowego** mierzona udziałem budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej ich liczbie.

Ponieważ kluczowa dla określenia obszaru jako zdegradowany jest koncentracja negatywnych zjawisk społecznych, cztery z przedstawionych powyżej problemów odnoszą się do tych właśnie kwestii. Dwa kolejne kryteria obrazują problemy gospodarcze, zaś ostatnie, odnoszące się do jakości zasobu mieszkaniowego, dotyczy problemów natury technicznej.

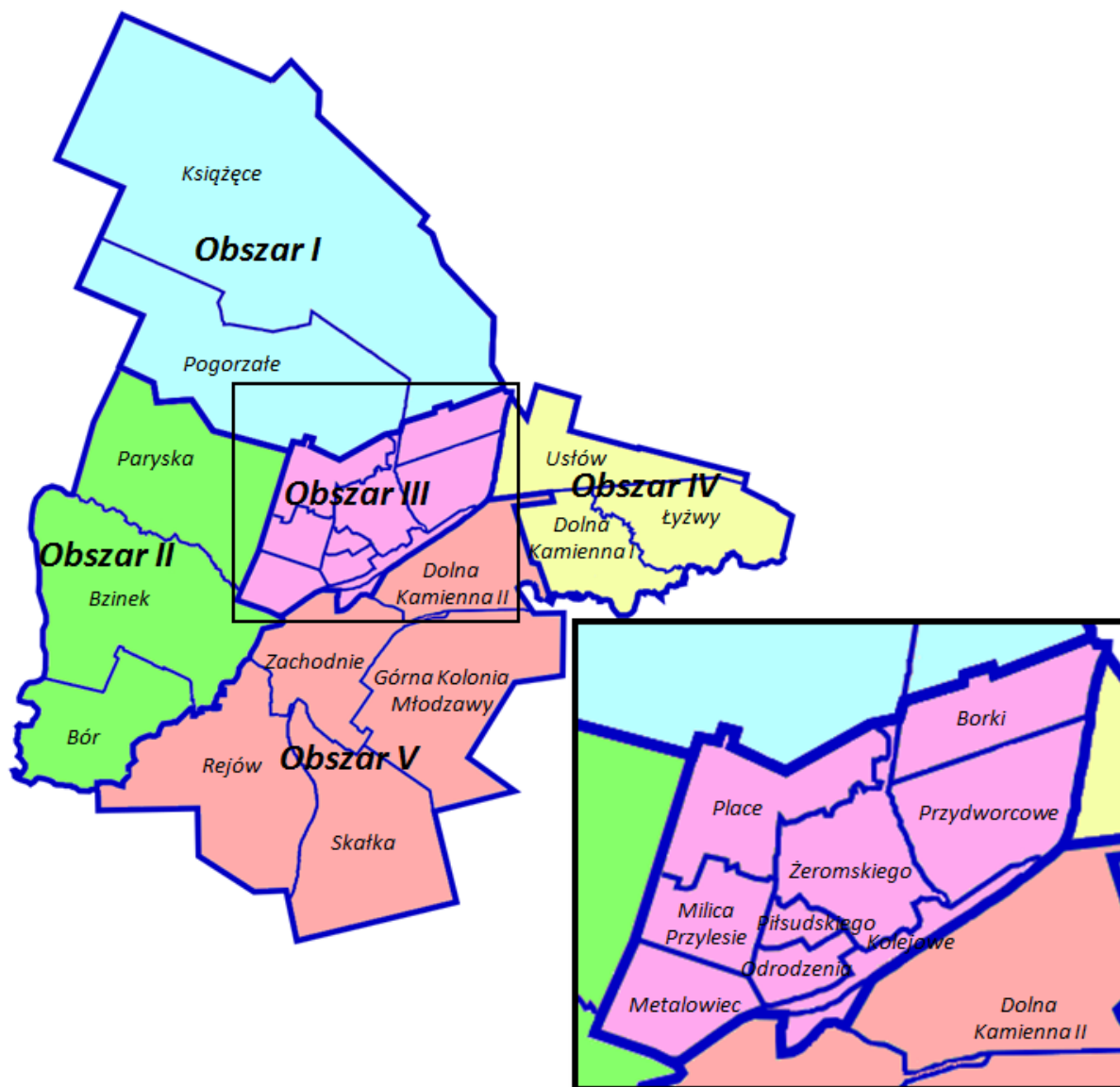
Analizę przeprowadzono dla całego miasta w podziale na pięć obszarów wyznaczonych w oparciu o granice osiedli:

- ✓ **Obszar I** obejmujący osiedla: Książęce i Pogorzałe,
- ✓ **Obszar II** obejmujący osiedla: Bór, Bzinek oraz Paryska,
- ✓ **Obszar III** obejmujący osiedla: Borki, Kolejowe, Metalowiec, Milica Przylesie, Odrodzenia, Piłsudskiego, Place, Przydworcowe oraz Żeromskiego,
- ✓ **Obszar IV** obejmujący osiedla: Dolna Kamienna I, Łyżwy oraz Usłów,

- ✓ **Obszar V** obejmujący osiedla: Dolna Kamienna II, Górna Kolonia Młodzawy, Rejów, Skątka oraz Zachodnie.

Na poniższej mapie przedstawiono zasięg terytorialny poszczególnych obszarów.

Mapa 12. Podział Skarżyska-Kamiennej na obszary badawcze

Źródło: Opracowanie własne

Obszary badawcze są spójne terytorialnie oraz jednorodne pod względem pełnionych funkcji i występujących nań problemów (w tym przede wszystkim natury społecznej). Zostały określone na podstawie wstępnej analizy przeprowadzonej przez pracowników Urzędu Miasta – członków Zespołu ds. opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji.

W celu wyznaczenia obszarów zdegradowanych przeprowadzono analizę wskaźnikową obrazującą wewnątrzmięskie zróżnicowanie ww. problemów społecznych, gospodarczych i technicznych w oparciu o przedstawione w poniższej tabeli dane. Ze względu na konieczność wyliczenia wskaźników i zapewnienia ich porównywalności, wszystkie dane dotyczą roku 2014.

Tabela 25. Dane wyjściowe do przeprowadzenia analizy wskaźnikowej

Wyszczególnienie	Obszar I	Obszar II	Obszar III	Obszar IV	Obszar V	Razem
Liczba ludności (stan na 31.12.2014 r.)	2 652	3 303	31 760	3 073	7 023	47 811
Liczba osób w wieku produkcyjnym (stan na 31.12.2014 r.)	1 685	2 011	19 584	1 978	4 429	29 687
Liczba osób w wieku poprodukcyjnym (stan na 31.12.2014 r.)	522	816	7 903	577	1 444	11 262
Suma dochodów rozporządzalnych mieszkańców (2014 r.)	27 546 756,11	31 716 179,10	324 741 155,32	30 528 701,15	65 693 418,41	480 226 210,09
Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (stan na 31.12.2014 r.)	137	260	1 941	370	650	3 358
Ogólna liczba budynków mieszkalnych (2014 r.)	793	881	1 271	865	1 207	5 017
Liczba budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem (stan na 2014 r.)	632	746	1 122	592	1 063	4 155
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej (w 2014 r.)	216	185	2 048	206	1 226	3 881
Ogólna liczba bezrobotnych (stan na 31.12.2014 r.)	236	245	2 092	257	712	3 542
Liczba osób długotrwale bezrobotnych (stan na 31.12.2014 r.)	163	145	1 285	152	484	2 229
Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym (stan na 31.12.2014 r.)	42	41	317	47	219	666

Źródło: Opracowanie własne

Dane niezbędne do przeprowadzenia analizy pozyskano z następujących instytucji:

- ✓ Urząd Miasta Skarżyska-Kamiennej (w zakresie liczby mieszkańców, liczby osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym oraz zasobu mieszkaniowego),
- ✓ Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Skarżysku-Kamiennej (w zakresie liczby osób korzystających z pomocy społecznej),
- ✓ Powiatowy Urząd Pracy w Skarżysku-Kamiennej (w zakresie ogólnej liczby bezrobotnych, liczby bezrobotnych z wykształceniem podstawowym oraz liczby osób długotrwale bezrobotnych),
- ✓ Urząd Skarbowy w Skarżysku-Kamiennej (w zakresie poziomu dochodów mieszkańców).

Dodatkowo, ponieważ 63,8% uczestników badania ankietowego jako obszar wymagający podjęcia działań rewitalizacyjnych wskazało osiedle Dolna Kamienna I, przeprowadzono dla niego odrębną analizę wskaźnikową celem potwierdzenia występowania na nim zjawisk kryzysowych. Wyniki analizy przedstawiono na końcu rozdziału.

Delimitacja obszarów zdegradowanych została przeprowadzona w trzech krokach:

1. Wyznaczenie wartości poszczególnych wskaźników dla każdego z wytyczonych obszarów oraz średniej dla całego miasta,
2. Standaryzacja wskaźników,
3. Wytypowanie obszarów zdegradowanych.

Ad. 1

W oparciu o dane, które zawiera Tabela 25, wyznaczono dla poszczególnych obszarów i całego miasta wartości siedmiu wskaźników:

- ✓ **Wskaźnik 1** – Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1 tys. ludności,

- ✓ **Wskaźnik 2** – Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym,
- ✓ **Wskaźnik 3** – Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności,
- ✓ **Wskaźnik 4** – Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej liczbie bezrobotnych,
- ✓ **Wskaźnik 5** – Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób,
- ✓ **Wskaźnik 6** – Poziom dochodów rozporządzalnych na osobę,
- ✓ **Wskaźnik 7** – Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej ich liczbie.

Ad. 2

W drugim etapie wszystkie wymienione powyżej wskaźniki zostały wystandaryzowane. Proces ten polega na odjęciu od nominalnej wartości wskaźnika dla danego obszaru średniej wartości dla całego miasta i podzieleniu przez odchylenie standardowe. Pozwala to na logiczną interpretację wskaźników oraz uprawnia do ich dodawania. Ujemna wartość wskaźnika oznacza, że sytuacja na danym obszarze jest lepsza niż w całym mieście. Wartość na poziomie wyższym od zera świadczy natomiast o wystąpieniu na danym obszarze sytuacji kryzysowej (tj. sytuacji gorszej niż w skali całego miasta).

Suma wskaźników wystandaryzowanych stanowi sumaryczny wskaźnik degradacji:

$$\text{Sumaryczny wskaźnik degradacji} = W1 + W2 + W3 + W4 + W5 + W6 + W7$$

Ad. 3

W celu określenia obszarów zdegradowanych przyjęto następujące kryteria wyboru:

- ✓ dodatnia wartość sumarycznego wskaźnika degradacji,
- ✓ potwierdzona gorsza niż w mieście sytuacja obszaru według przynajmniej trzech kryteriów,
- ✓ potwierdzona sytuacja kryzysowa obszaru w sferze społecznej według minimum dwóch kryteriów,
- ✓ potwierdzona sytuacja kryzysowa obszaru według co najmniej jednego z pozostałych kryteriów lub występowanie innego negatywnego zjawiska o charakterze gospodarczym, technicznym, przestrzenno-funkcyjnym lub środowiskowym.

Obszary spełniające łącznie ww. warunki zostały określone jako obszary zdegradowane.

Każdy ze wskaźników cząstkowych (W1 – W7) zanalizowano w dwukolorowej skali degradacji. Liczba stopni kolorów jest uzależniona od rozkładu danego wskaźnika. Intensywny kolor czerwony oznacza sytuację najgorszą, zaś kolorem zielonym oznaczono obszary o relatywnie najlepszej sytuacji w mieście.

A. Ubóstwo i wykluczenie społeczne

Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego mieszkańców zmierzony został za pomocą wskaźnika „Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1 tys. ludności”. Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej uwzględniają osoby będące beneficjentami pomocy społecznej. W całym mieście takich osób jest prawie 3,9 tys., przy czym najwięcej zamieszkuje najliczniejszy obszar obejmujący centrum Skarżyska-Kamiennej.

W poniższej tabeli przedstawiono dane dotyczące liczby korzystających ze świadczeń pomocy społecznej dla poszczególnych obszarów i całego miasta wraz z wyliczeniem wskaźnika 1 i jego standaryzacją.

Tabela 26. Wskaźnik 1 – Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1 tys. ludności

Wyszczególnienie	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba ludności	Wskaźnik 1. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1 tys. ludności	W1	Potwierdzona sytuacja kryzysowa
Obszar I	216	2 652	81,45	0,01	TAK
Obszar II	185	3 303	56,01	-0,58	NIE
Obszar III	2 048	31 760	64,48	-0,38	NIE
Obszar IV	206	3 073	67,04	-0,32	NIE
Obszar V	1 226	7 023	174,57	2,14	TAK
Skarżysko-Kamienna	3 881	47 811	81,17	-	-

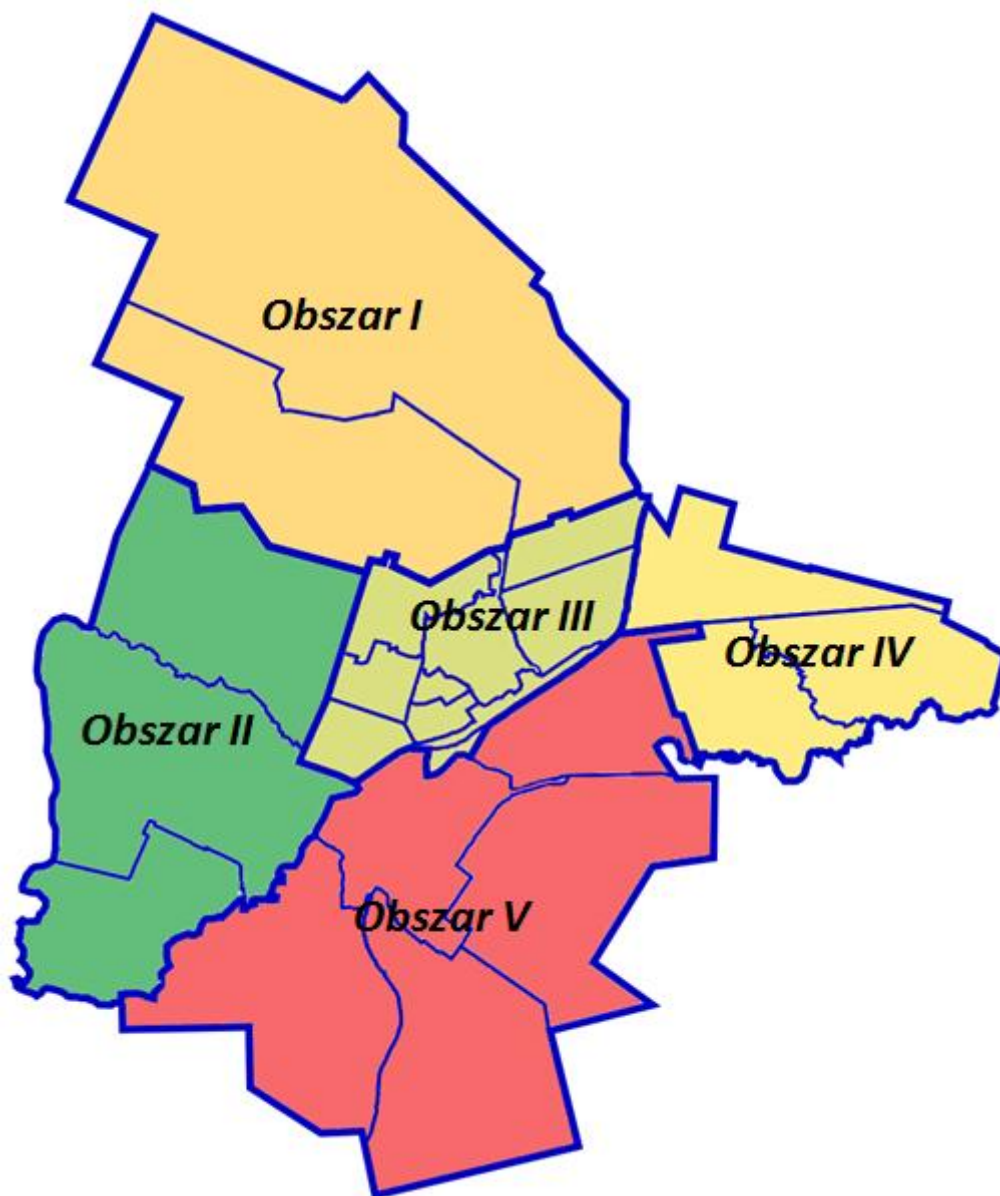
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej Skarżysko-Kamienna

Na 1 tys. mieszkańców Skarżyska-Kamiennej przypada nieco ponad 80 osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Pod tym względem widoczne jest dosyć wyraźne zróżnicowanie przestrzenne występujące w mieście. Najtrudniejsza sytuacja występuje na obszarze V (południowa część miasta), gdzie wartość wskaźnika jest przeszło dwukrotnie wyższa niż dla całego miasta i wynosi ponad 174 osoby. W szczególności problem ubóstwa i wykluczenia społecznego dotyczy mieszkańców rejonów ulic charakteryzujących się wysoką liczbą beneficjentów pomocy społecznej i najwyższym poziomem wskaźnika 1. Są to przede wszystkim ulice Asfaltowa i Skalna na os. Skalka oraz ulica Robotnicza na os. Rejów, gdzie około połowa mieszkańców jest klientami MOPS.

Nieco gorszą sytuację niż w całym mieście można zaobserwować również na obszarze I zlokalizowanym w północnej części Skarżyska-Kamiennej. Najwięcej osób korzystających z pomocy społecznej w tym obszarze zamieszkuje ulicę Warszawską.

Pozostałe obszary cechują się niższą wartością wskaźnika niż średnia dla miasta. Nie spełniają tym samym pierwszego kryterium degradacji. Najlepszą sytuację obserwuje się w obszarze II obejmującym zachodnie osiedla Skarżyska-Kamiennej.

Mapa 13. Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W1

Źródło: Opracowanie własne

B. Poziom długotrwałego bezrobocia

Długotrwałe bezrobocie jest istotnym problemem Skarżyska-Kamiennej. Osoby długotrwałe bezrobotne stanowiły bowiem w 2014 roku blisko 63% ogólnej liczby bezrobotnych. Jest to częsta przyczyna głębokiego ubóstwa, a w konsekwencji również wykluczenia społecznego jednostek i całych rodzin. Ograniczenie mobilności osób pozostających długo bez zatrudnienia, a także dezaktualizacja ich kwalifikacji zawodowych utrudnia skuteczne przezwyciężenie problemu.

Poziom długotrwałego bezrobocia określony został za pomocą udziału osób pozostających bez pracy przez okres dłuższy niż 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat wśród osób w wieku produkcyjnym. Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Skarżysku-Kamiennej, w całym mieście mieszka przeszło 2,3 tys. długotrwałe bezrobotnych i stanowią oni 7,5% mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Tabela 27. Wskaźnik 2 – Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym

Wyszczególnienie	Liczba osób długotrwale bezrobotnych	Liczba osób w wieku produkcyjnym	Wskaźnik 2 - Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	W2	Potwierdzona sytuacja kryzysowa
Obszar I	163	1 685	9,67	1,33	TAK
Obszar II	145	2 011	7,21	-0,18	NIE
Obszar III	1 285	19 584	6,56	-0,58	NIE
Obszar IV	152	1 978	7,68	0,10	TAK
Obszar V	484	4 429	10,93	2,10	TAK
Skarżysko-Kamienna	2 229	29 687	7,51	-	-

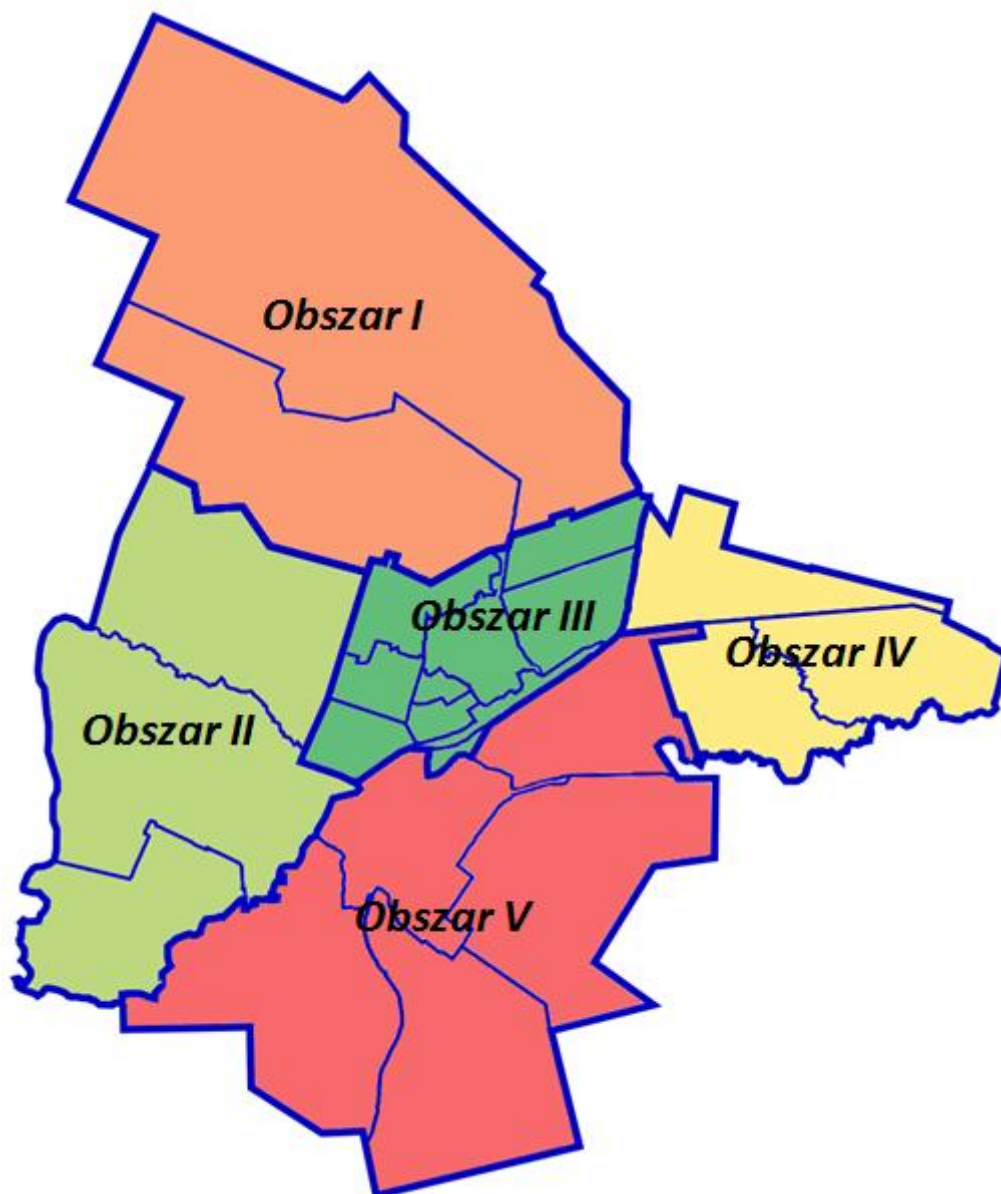
Źródło: Opracowanie własne

Podobnie jak w przypadku poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego, tak i tutaj obserwuje się wyraźne zróżnicowanie w ujęciu terytorialnym. Najgorsza sytuacja cechuje obszar V. W szczególności problem długotrwałego bezrobocia widoczny jest wśród mieszkańców ulicy Robotniczej (os. Rejów), gdzie niemal co trzecia osoba w wieku produkcyjnym pozostaje bez zatrudnienia przez okres dłuższy niż 12 miesięcy oraz ulic Skalnej i Asfaltowej (os. Skałka) z wartością wskaźnika przekraczającą 20%.

Wysoki poziom długotrwałego bezrobocia zaobserwować można również w obszarze I. Tutaj najtrudniejszą sytuacją charakteryzują się ulice Książęca, Warszawska, Główna oraz Rycerska. Na wszystkich ww. ulicach odnotowano wartość wskaźnika przekraczającą 10%.

Sytuację kryzysową, choć o znacznie słabszym charakterze, można ponadto wskazać na obszarze IV. Najlepsza sytuacja pod tym względem występuje w centralnej części miasta (obszar III).

Mapa 14. Poziom długotrwałego bezrobocia w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W2

Źródło: Opracowanie własne

C. Starzenie się społeczeństwa

Jednym ze zdiagnozowanych we wcześniejszych rozdziałach podstawowych problemów społecznych, jakie dotyczą Skarżysko-Kamienną, jest starzenie się społeczeństwa, przejawiające się rosnącym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności. Przyczynia się to do wzrostu obciążenia demograficznego i rodzi dla samorządu poważne konsekwencje związane z rosnącymi kosztami pomocy takim osobom.

Starość wiąże się często z chorobą, samotnością, ubóstwem i wykluczeniem społecznym, a osoby starsze stanowią liczną grupę beneficjentów pomocy społecznej. Dlatego też problem ten został uwzględniony przy wyznaczeniu obszarów zdegradowanych.

Na podstawie danych Urzędu Miasta określono poziom wskaźnika „Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności”.

Tabela 28. Wskaźnik 3 – Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności

Wyszczególnienie	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Liczba ludności	Wskaźnik 3 - Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	W3	Potwierdzona sytuacja kryzysowa
Obszar I	522	2 652	19,68	-1,51	NIE
Obszar II	816	3 303	24,70	0,44	TAK
Obszar III	7 903	31 760	24,88	0,51	TAK
Obszar IV	577	3 073	18,78	-1,86	NIE
Obszar V	1 444	7 023	20,56	-1,17	NIE
Skarżysko-Kamienna	11 262	47 811	23,56	-	-

Źródło: Opracowanie własne

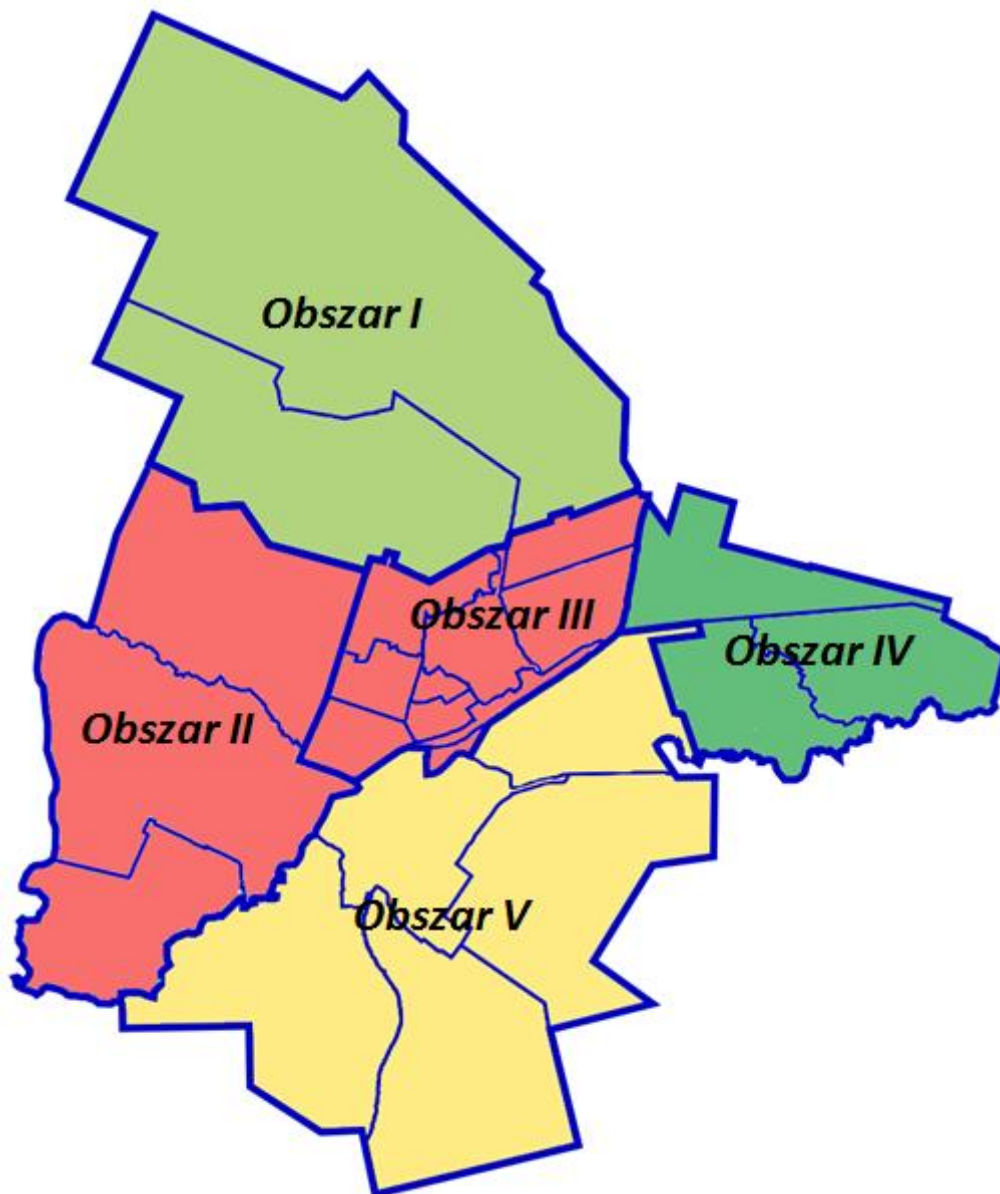
Według danych Urzędu Miasta, na koniec 2014 roku Skarżysko-Kamienną zamieszkiwały 11 262 osoby w wieku poprodukcyjnym i stanowiły one blisko ¼ ogółu mieszkańców.

Relatywnie najwięcej osób w wieku poprodukcyjnym zamieszkuje obszar II oraz III. Stanowią one niemal 25% ogółu ludności mieszkającej na tych terenach. Największe natężenie omawianego problemu dostrzegalne jest w rejonie ulic: Konopnickiej (os. Odrodzenia), Prusa (os. Milica Przylesie), Alei Niepodległości (os. Metalowiec, Odrodzenia, Kolejowe, Przydworcowe), Alei Tysiąclecia (os. Odrodzenia, Piłsudskiego, Żeromskiego), a także ulicy Kosmonautów, Lotniczej, Wojciecha Kossaka, Zielnej oraz Szydłowieckiej (os. Przydworcowe), gdzie zamieszkuje znaczna liczba osób starszych, a wartość wskaźnika 3. przekracza 30%. Wszystkie z ww. ulic zlokalizowane są w centralnej części miasta (obszar III).

Problem starzenia się społeczeństwa w najmniejszym stopniu dotyka osiedla wchodzące w skład obszaru IV (wschodnia część miasta).

Mapa 15. Starzenie się społeczeństwa w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W3

Źródło: Opracowanie własne

D. Poziom wykształcenia osób bezrobotnych

Osoby bezrobotne stanowią potencjalny zasób pracy na rynku. Im wyższe są ich kwalifikacje, tym wyższa jakość tego zasobu. Wysoki poziom wykształcenia bezrobotnych sprzyja ponadto znalezieniu zatrudnienia i redukuje problem długotrwałego bezrobocia.

Poziom wykształcenia osób bezrobotnych w Skarżysku-Kamiennej zmierzono za pomocą udziału bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej liczbie bezrobotnych. Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w całym mieście było 666 takich osób i stanowiły one niespełna 19% ogółu bezrobotnych.

Tabela 29. Wskaźnik 4 – Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej liczbie bezrobotnych

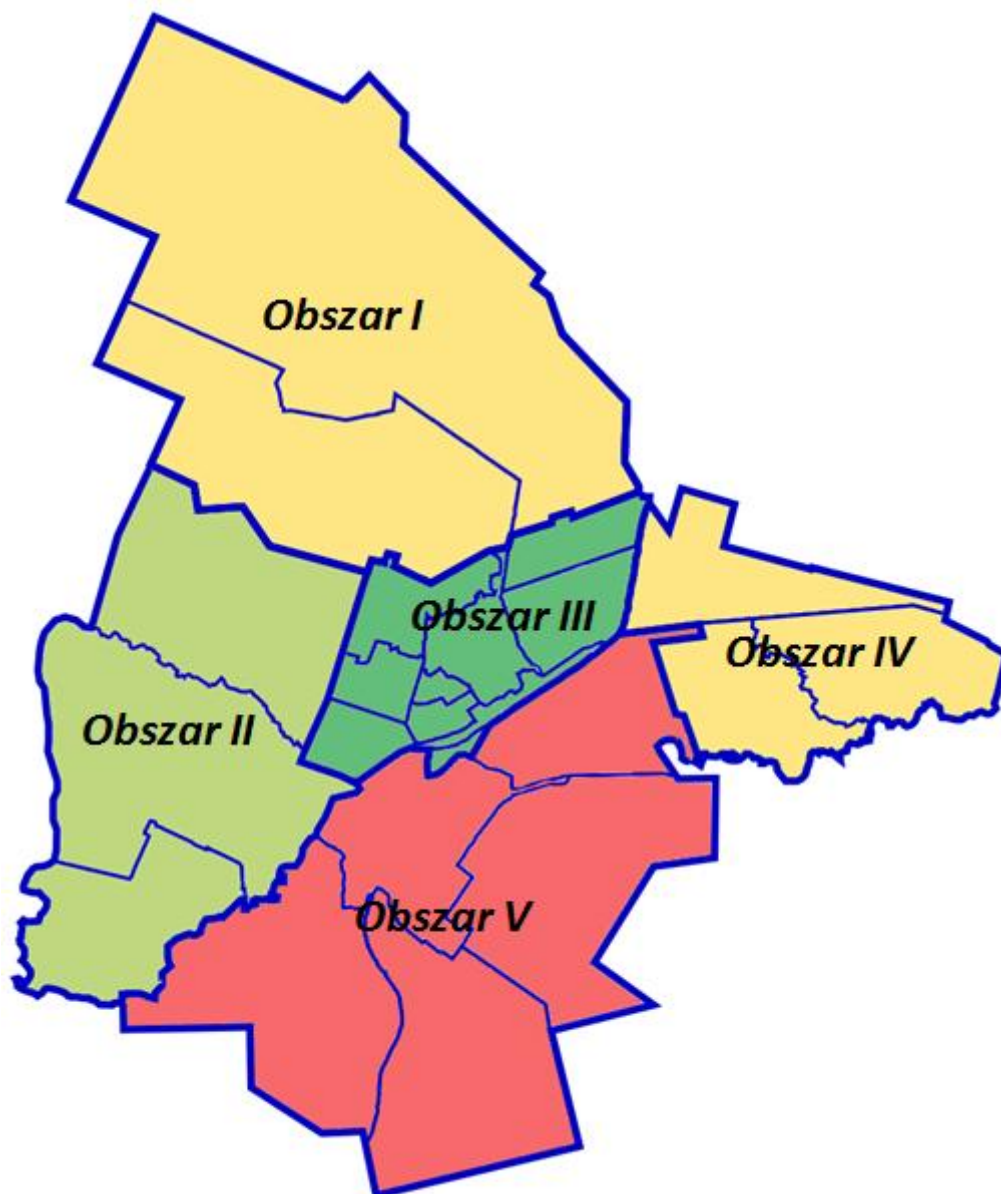
Wyszczególnienie	Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym	Ogólna liczba bezrobotnych	Wskaźnik 4 - Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej liczbie bezrobotnych	W4	Potwierdzona sytuacja kryzysowa
Obszar I	42	236	17,80	-0,18	NIE
Obszar II	41	245	16,73	-0,37	NIE
Obszar III	317	2 092	15,15	-0,65	NIE
Obszar IV	47	257	18,29	-0,09	NIE
Obszar V	219	712	30,76	2,13	TAK
Skarżysko-Kamienna	666	3 542	18,80	-	-

Źródło: Opracowanie własne

Najwięcej bezrobotnych legitymujących się najniższym wykształceniem mieszka na terenie obszaru III. Stanowią oni jednak nieco ponad 15% ogółu bezrobotnych, co stawia ten obszar w najkorzystniejszej sytuacji. Najgorzej pod tym względem sytuacja wygląda na obszarze V, gdzie niemal co trzeci bezrobotny ma tylko podstawowe wykształcenie.

Największe natężenie problemu związanego z niskim poziomem wykształcenia osób bezrobotnych występuje w rejonie ulic: Asfaltowej i Źródlanej (os. Skałka), Robotniczej (os. Rejów) oraz Staffa (os. Zachodnie), przy czym wskaźnik 4. osiąga najwyższą wartość w przypadku ulicy Źródlanej, zaś najwięcej osób bezrobotnych z najniższym wykształceniem zamieszkuje ulicę Staffa.

Mapa 16. Poziom wykształcenia bezrobotnych w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W4

Źródło: Opracowanie własne

E. Poziom przedsiębiorczości

Poziom przedsiębiorczości w Skarżysku-Kamiennej został zmierzony za pomocą wskaźnika „Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób”. Im wyższa wartość wskaźnika, w tym lepszej kondycji znajduje się dany obszar. Analizując poziom przedsiębiorczości, należy jednak również brać pod uwagę bezwzględną liczbę podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na danym terenie.

Według danych Urzędu Miasta Skarżyska-Kamiennej, na koniec 2014 roku w mieście zarejestrowanych było łącznie 3 358 podmiotów gospodarczych, z czego niemal 60% zlokalizowanych w centralnej części miasta. Wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej dla obszaru III jest jednak gorszy niż dla całego miasta i wynosi 6,11, co potwierdza występowanie sytuacji kryzysowej

na tym terenie. Wynika to jednak przede wszystkim z faktu, że obszar ten jest zamieszkały przez największą liczbę osób.

Tabela 30. Wskaźnik 5 – Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób

Wyszczególnienie	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej	Liczba ludności	Wskaźnik 5 - Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób	W5	Potwierdzona sytuacja kryzysowa
Obszar I	137	2 652	5,17	0,76	TAK
Obszar II	260	3 303	7,87	-0,35	NIE
Obszar III	1 941	31 760	6,11	0,37	TAK
Obszar IV	370	3 073	12,04	-2,07	NIE
Obszar V	650	7 023	9,26	-0,92	NIE
Skarżysko-Kamienna	3 358	47 811	7,02	-	-

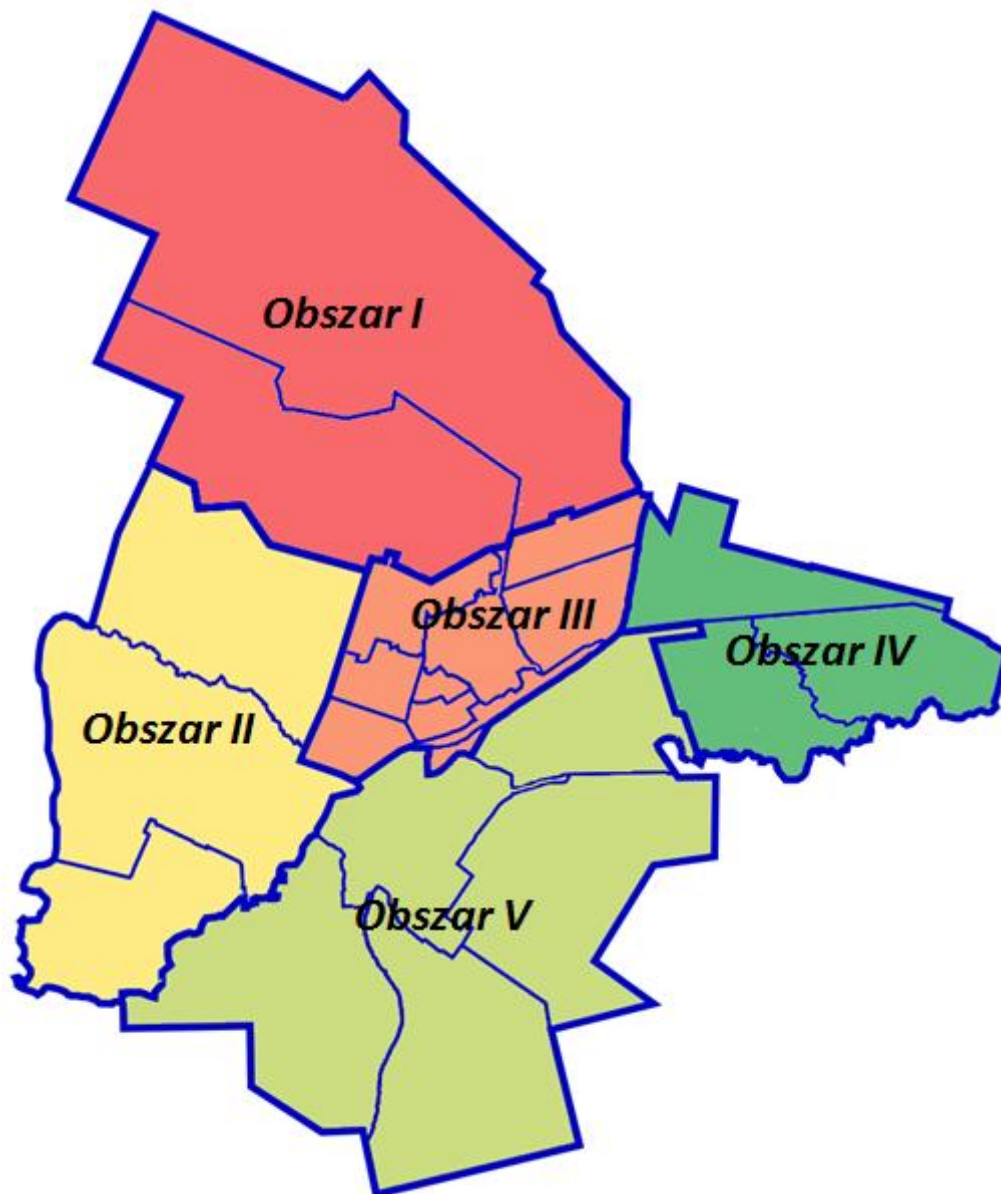
Źródło: Opracowanie własne

W celu umożliwienia właściwej interpretacji wskaźnika wystandaryzowanego W5, został on przedstawiony z przeciwnym znakiem. Bowiem w tym przypadku, w odróżnieniu od omówionych wcześniej, wyższa wartość wskaźnika 5. oznacza lepszą sytuację, zaś niższa – gorszą.

Najmniej podmiotów gospodarki narodowej prowadzących działalność w Skarżysku-Kamiennej zlokalizowanych jest w obszarze I. Tam też wartość wskaźnika 5. jest najniższa. Najwięcej podmiotów gospodarczych na 100 osób przypada natomiast w obszarze IV we wschodniej części miasta.

Najwięcej podmiotów gospodarczych (po 228) swoją siedzibę ma przy ulicy 1 Maja (obszar V: os. Dolna Kamienna II oraz obszar IV w całości) oraz 3 Maja (os. Dolna Kamienna I oraz Dolna Kamienna II). Na 100 mieszkańców wskazanych ulic przypada odpowiednio 29 i 27 podmiotów. Najwyższy wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej odnotowano natomiast w rejonie ulicy Towarowej (os. Dolna Kamienna II). Wynosi on 56 przedsiębiorstw na 100 mieszkańców.

Mapa 17. Poziom przedsiębiorczości w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W5

Źródło: Opracowanie własne

F. Przeciętne dochody mieszkańców

Bogate społeczeństwo przyczynia się do tworzenia bogactwa obszaru i świadczy o jego wysokim poziomie rozwoju gospodarczego. Jednym ze sposobów zmierzenia poziomu zamożności społeczeństwa jest określenie przeciętnych dochodów przypadających na jednego mieszkańca.

Zgodnie z danymi Urzędu Skarbowego w Skarżysku-Kamiennej, poziom dochodów rozporządzalnych na jedną osobę w skali całego miasta wyniósł w 2014 roku nieco ponad 10 tys. zł.

Tabela 31. Wskaźnik 6 – Poziom dochodów rozporządzalnych na jedną osobę

Wyszczególnienie	Suma dochodów rozporządzalnych mieszkańców	Liczba ludności	Wskaźnik 6 - Poziom dochodów rozporządzalnych na jedną osobę	W6	Potwierdzona sytuacja kryzysowa
Obszar I	27 546 756,11	2 652	10 387,16	-0,90	NIE
Obszar II	31 716 179,10	3 303	9 602,23	1,16	TAK
Obszar III	324 741 155,32	31 760	10 224,85	-0,47	NIE
Obszar IV	30 528 701,15	3 073	9 934,49	0,29	TAK
Obszar V	65 693 418,41	7 023	9 354,04	1,81	TAK
Skarżysko-Kamienna	480 226 210,09	47 811	10 044,26	-	-

Źródło: Opracowanie własne

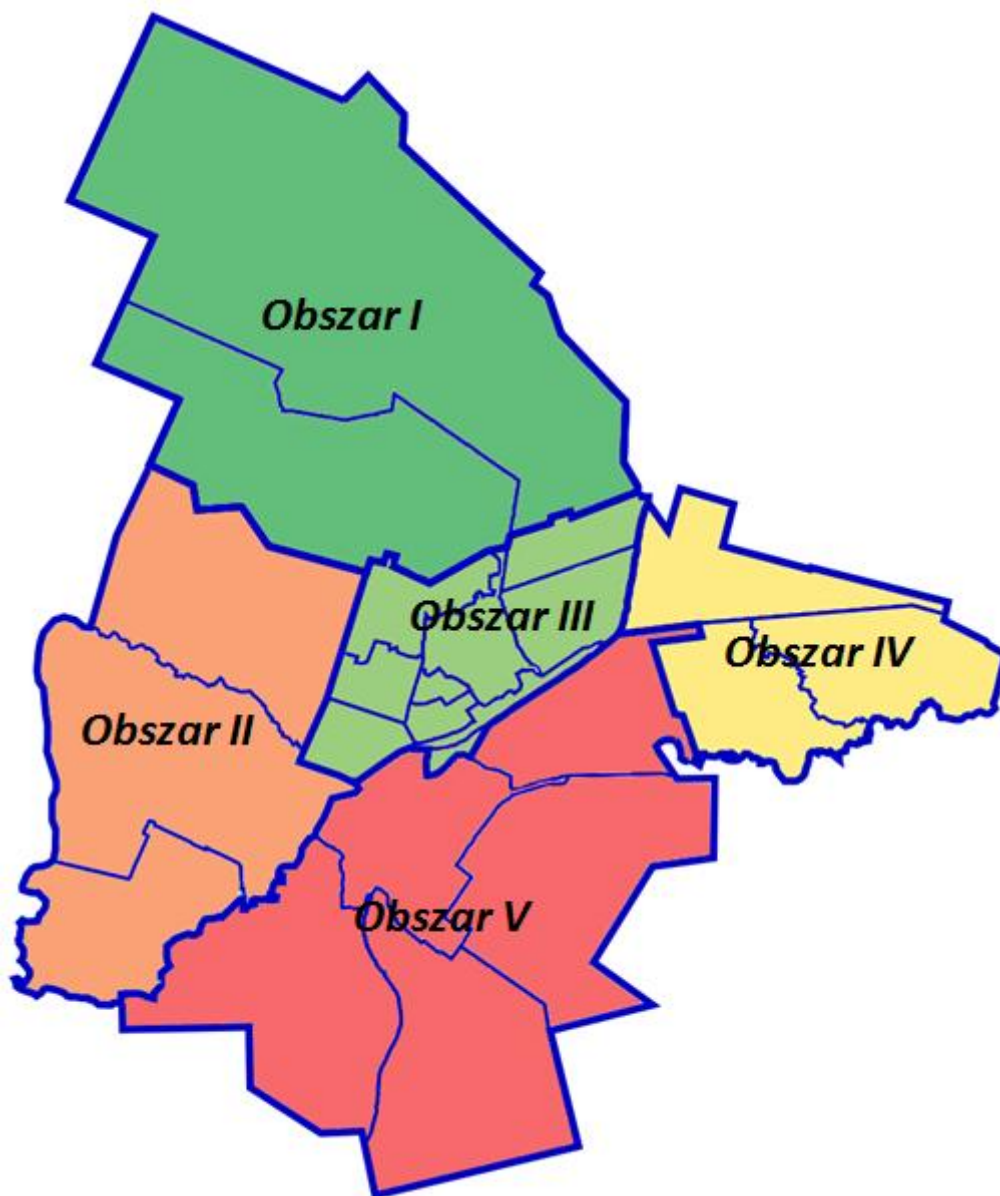
Najwyższe łączne dochody w 2014 roku osiągnęli mieszkańcy obszaru III. Dochód na jednego mieszkańca w tym obszarze wyniósł 10 225 zł. Najwyższą wartość wskaźnik 6. osiągnął natomiast w obszarze I (10 387 zł).

W najgorszej sytuacji pod względem przeciętnego poziomu dochodów są natomiast mieszkańcy południowych i zachodnich osiedli (obszar V oraz II). Sytuację kryzysową, choć o znacznie słabszym charakterze, zdiagnozowano również na obszarze IV (wschodnie rejony miasta).

Podobnie jak w poprzednim przypadku, wartość wskaźnika wystandaryzowanego W6 została przedstawiona ze znakiem przeciwnym.

Mapa 18. Przeciętne dochody mieszkańców w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W6

Źródło: Opracowanie własne

G. Wartość zasobu mieszkaniowego

Ostatnim analizowanym aspektem jest wartość zasobu mieszkaniowego określona za pomocą wieku budynków mieszkalnych. W tym celu wyznaczony został wskaźnik 7 „*Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej ich liczbie*”.

Tabela 32. Wskaźnik 7 – Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej ich liczbie

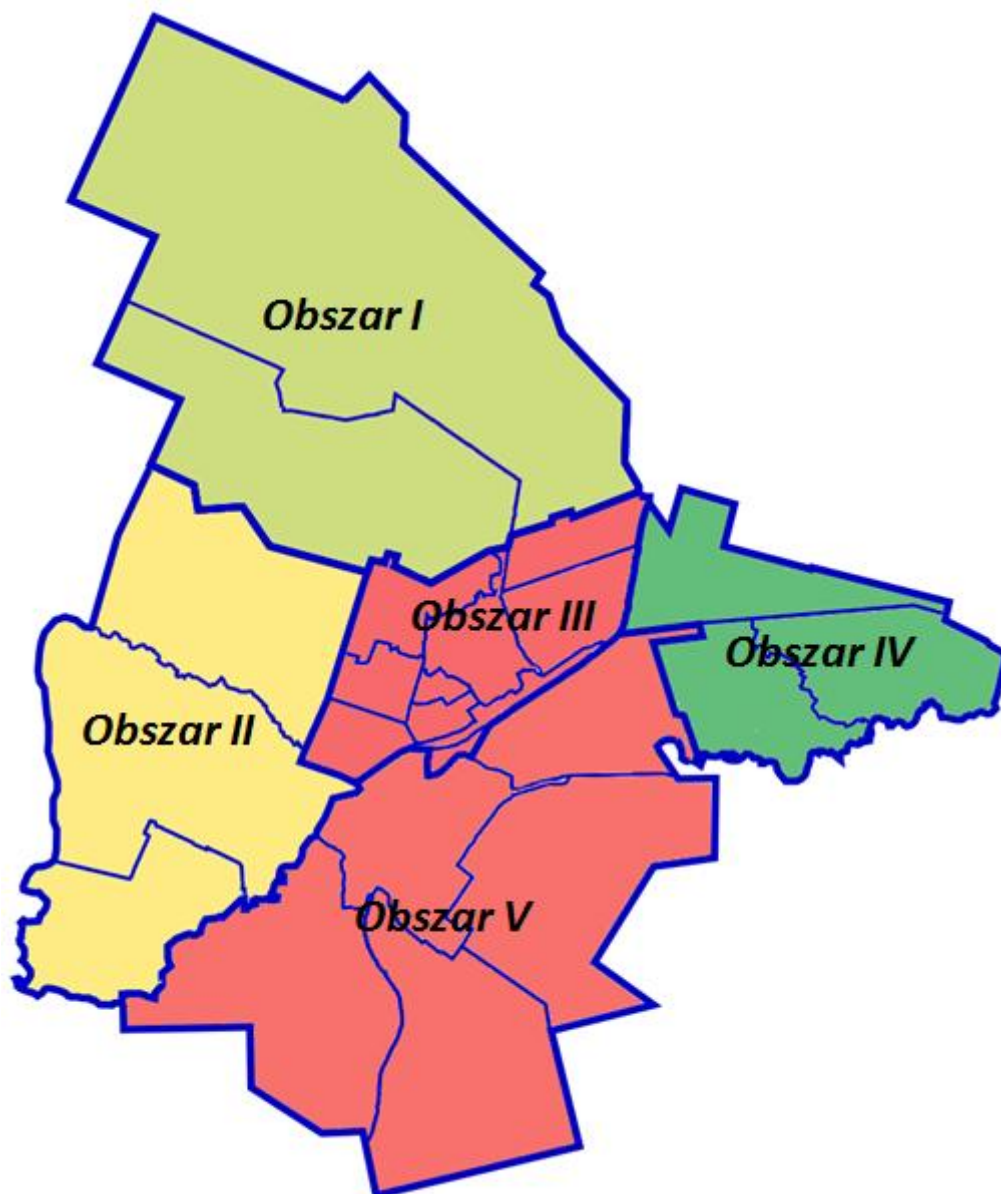
Wyszczególnienie	Liczba budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem	Ogólna liczba budynków mieszkalnych	Wskaźnik 7 - Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej ich liczbie	W7	Potwierdzona sytuacja kryzysowa
Obszar I	632	793	79,70	-0,42	NIE
Obszar II	746	881	84,68	0,25	TAK
Obszar III	1 122	1 271	88,28	0,74	TAK
Obszar IV	592	865	68,44	-1,95	NIE
Obszar V	1 063	1 207	88,07	0,71	TAK
Skarżysko-Kamienna	4 155	5 017	82,82	-	-

Źródło: Opracowanie własne

Według danych Urzędu Miasta na terenie całej gminy znajduje się 5 017 budynków mieszkalnych, z czego niemal 83% (4 155) to budynki wybudowane przed 1989 rokiem. Świadczy to o znacznym poziomie degradacji zasobu mieszkaniowego w całym mieście. Stosunkowo najkorzystniejszą sytuację odnotowano na obszarze IV, zaś najgorszą w centralnej (obszar III) i południowej (obszar V) części miasta. Zgodnie z przyjętymi kryteriami, sytuacja kryzysowa występuje ponadto na obszarze II.

Na uwagę zasługuje fakt, że na wielu ulicach Skarżyska-Kamiennej wszystkie lub prawie wszystkie budynki mieszkalne mają 27 lat i więcej.

Mapa 19. Wartość zasobu mieszkaniowego w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W7

Źródło: Opracowanie własne

H. Sumaryczny wskaźnik degradacji. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych

Suma wartości poszczególnych wskaźników wystandaryzowanych stanowi sumaryczny wskaźnik degradacji, na podstawie którego możliwe jest wstępne określenie obszaru zdegradowanego. W poniższej tabeli przedstawiono kalkulację wartości sumarycznego wskaźnika degradacji dla poszczególnych obszarów. Im wyższa jego wartość, tym gorsza sytuacja danego obszaru.

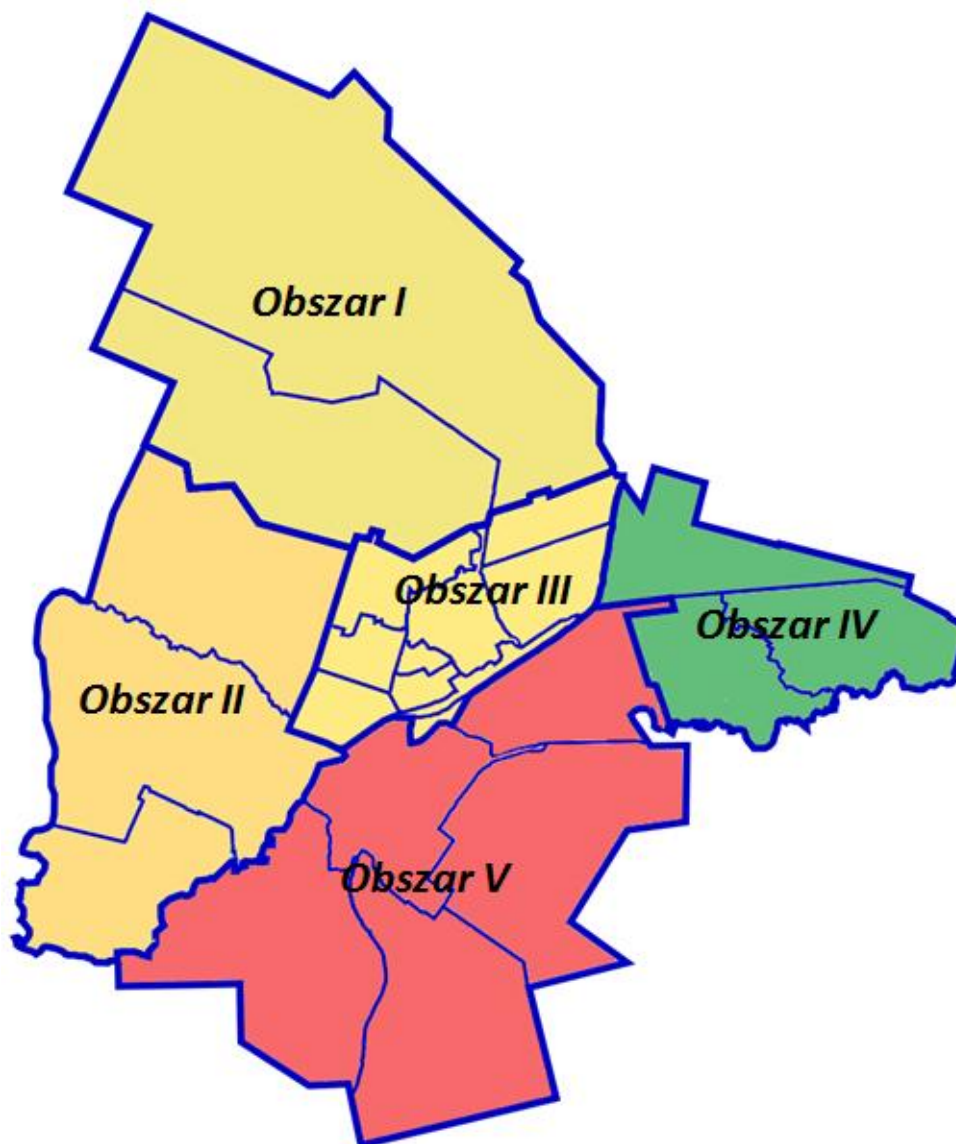
Tabela 33. Sumaryczny wskaźnik degradacji

Typ kryteriów	Kryteria społeczne				Kryteria gospodarcze		Kryteria techniczne	Sumaryczny wskaźnik degradacji
	W1	W2	W3	W4	W5	W6	W7	
Obszar I	0,01	1,33	-1,51	-0,18	0,76	-0,90	-0,42	-0,91
Obszar II	-0,58	-0,18	0,44	-0,37	-0,35	1,16	0,25	0,37
Obszar III	-0,38	-0,58	0,51	-0,65	0,37	-0,47	0,74	-0,46
Obszar IV	-0,32	0,10	-1,86	-0,09	-2,07	0,29	-1,95	-5,90
Obszar V	2,14	2,10	-1,17	2,13	-0,92	1,81	0,71	6,80

Źródło: Opracowanie własne

Według sumarycznego wskaźnika degradacji, obszarem o najgorszej sytuacji w mieście jest obszar V obejmujący osiedla: Dolna Kamienna II, Górna Kolonia Młodzawy, Skałka, Rejów oraz Zachodnie. Dodatnią wartość wskaźnik osiąga również w przypadku obszaru II (osiedla: Bór, Bzinek oraz Paryska). Najlepszą sytuację natomiast obserwuje się na obszarze IV (osiedla: Dolna Kamienna I, Łyżwy oraz Ustów).

Mapa 20. Poziom degradacji w ujęciu terytorialnym w Skarżysku Kamiennej według sumarycznego wskaźnika degradacji

Źródło: Opracowanie własne

W poniższej tabeli przedstawiono podsumowanie analizy poszczególnych obszarów badawczych.

Tabela 34. Występowanie sytuacji kryzysowej na obszarach badawczych według poszczególnych kryteriów.

Typ kryteriów	Sytuacja kryzysowa według poszczególnych kryteriów						
	Kryteria społeczne				Kryteria gospodarcze		Kryteria techniczne
	W1	W2	W3	W4	W5	W6	W7
Obszar I	TAK	TAK	NIE	NIE	TAK	NIE	NIE
Obszar II	NIE	NIE	TAK	NIE	NIE	TAK	TAK
Obszar III	NIE	NIE	TAK	NIE	TAK	NIE	TAK
Obszar IV	NIE	TAK	NIE	NIE	NIE	TAK	NIE
Obszar V	TAK	TAK	NIE	TAK	NIE	TAK	TAK

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z przyjętymi kryteriami wyboru obszarem zdegradowanym jest obszar, który oprócz dodatkowej wartości sumarycznego wskaźnika degradacji spełnia łącznie trzy warunki:

- ✓ potwierdzona sytuacja kryzysowa obszaru według przynajmniej trzech wskaźników,
- ✓ potwierdzona sytuacja kryzysowa obszaru w sferze społecznej według minimum dwóch kryteriów,
- ✓ potwierdzona sytuacja kryzysowa obszaru według co najmniej jednego z pozostałych kryteriów lub występowanie innego negatywnego zjawiska o charakterze gospodarczym, technicznym, przestrzenno-funkcyjnym lub środowiskowym.

Poniższa tabela zawiera odniesienie do przyjętych kryteriów wyboru obszarów zdegradowanych.

Tabela 35. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych

Kryteria wyboru	Obszar I	Obszar II	Obszar III	Obszar IV	Obszar V
Dodatnia wartość sumarycznego wskaźnika degradacji	NIE	TAK	NIE	NIE	TAK
Potwierdzona sytuacja kryzysowa według przynajmniej trzech wskaźników	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK
Potwierdzona sytuacja kryzysowa w sferze społecznej według minimum dwóch kryteriów	TAK	NIE	NIE	NIE	TAK
Potwierdzona sytuacja kryzysowa obszaru według co najmniej jednego z pozostałych kryteriów	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
Obszar zdegradowany	NIE	NIE	NIE	NIE	TAK

Źródło: Opracowanie własne

Wszystkie ww. warunki spełnione są jedynie przez obszar V zlokalizowany w południowej części miasta, co pozwala na zaliczenie go do obszaru zdegradowanego. Drugi z obszarów o ujemnym wskaźniku degradacji (obszar II) nie spełnia kryterium wyboru odnoszącego się do potwierdzenia sytuacji kryzysowej w sferze społecznej. Trzy z czterech kryteriów wyboru spełnia ponadto obszar I. Sumaryczny wskaźnik degradacji w tym obszarze osiąga jednak wartość ujemną, co nie kwalifikuje go do kategorii obszarów zdegradowanych.

Odrębną analizę, zgodnie z zapowiedzią z początku niniejszego rozdziału, przeprowadzono dla osiedla Dolna Kamienna I. Jej wyniki przedstawia poniższa tabela.

Tabela 36. Wyniki analizy wskaźnikowej dla osiedla Dolna Kamienna I

Wyszczególnienie		Wartość wskaźnika bez standaryzacji	Wartość wskaźnika standaryzowanego	Potwierdzona sytuacja kryzysowa	
Kryteria społeczne	W1	Wskaźnik 1 - Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1 tys. ludności	38,67	-0,95	NIE
	W2	Wskaźnik 2 - Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	5,47	-0,92	NIE
	W3	Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	17,69	-2,24	NIE
	W4	Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej liczbie bezrobotnych	16,00	-0,53	NIE
Kryteria gospodarcze	W5	Wskaźnik 5 - Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób	12,50	-2,08	NIE
	W6	Wskaźnik 6 - Poziom dochodów rozporządzalnych na jedną osobę	10 925,07	-1,06	NIE
Kryteria techniczne	W7	Wskaźnik 7 - Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej ich liczbie	62,27	-2,29	NIE
Sumaryczny wskaźnik degradacji		-	-10,07	-	

Źródło: Opracowanie własne

Przeprowadzona analiza wskaźnikowa nie potwierdza występowania sytuacji kryzysowej na osiedlu Dolna Kamienna I według żadnego z przyjętych kryteriów, zaś sumaryczny wskaźnik degradacji jest ujemny i wynosi -10,7. Oznacza to, że obszar ten nie może zostać zaliczony do obszaru zdegradowanego, a tym samym nie może być objęty programem rewitalizacji.

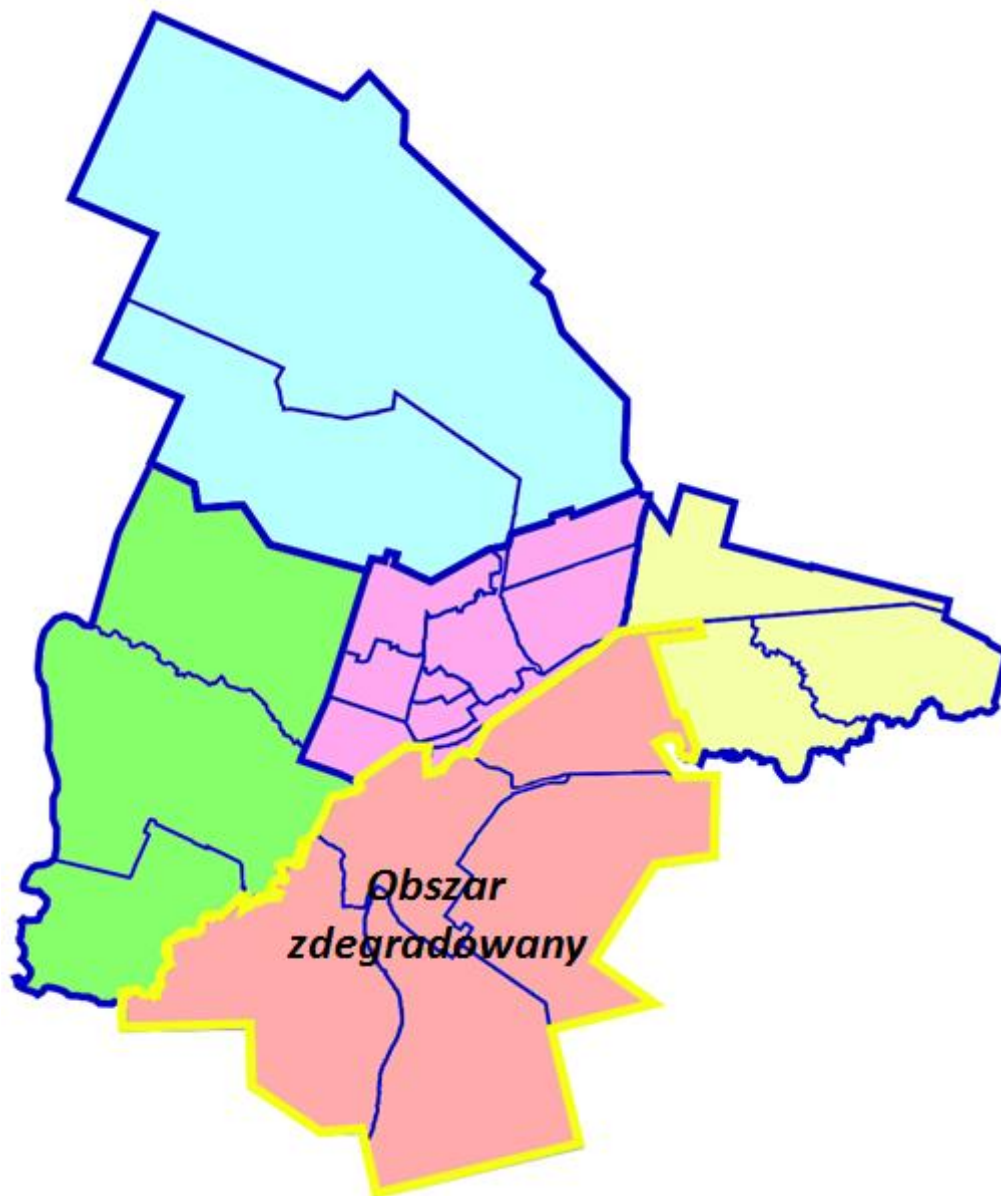
Podsumowując, na terenie Skarżyska-Kamiennej wyznaczono wstępnie jeden obszar zdegradowany, ciągły przestrzennie i obejmujący **pięć osiedli: Dolna Kamienna II, Górna Kolonia Młodzawy, Skałka, Rejów, Zachodnie.**

1. Osiedle Dolna Kamienna II – liczba mieszkańców: 2 528 osób, powierzchnia: 229 ha.
2. Osiedle Górna Kolonia Młodzawy – liczba mieszkańców: 1 048 osób, powierzchnia: 202 ha.
3. Osiedle Skałka – liczba mieszkańców: 982 osoby, powierzchnia: 106,9 ha.
4. Osiedle Rejów – liczba mieszkańców: 865 osób, powierzchnia: 382 ha.
5. Osiedle Zachodnie – liczba mieszkańców: 1 713, powierzchnia: 249 ha.

Powierzchnia obszaru zdegradowanego wynosi 1 168,9 ha. Teren ten zamieszkuje 7 136 osób.

Mapa 21. Obszar zdegradowany w Skarżysku-Kamiennej

Źródło: Opracowanie własne

4. Raport z badania przeprowadzonego na obszarze zdegradowanym

Po wstępnym wyznaczeniu obszaru zdegradowanego przystąpiono do realizacji badań pogłębionych wśród jego mieszkańców. Badania skierowane były do dwóch grup:

- ✓ osoby dorosłe,
- ✓ dzieci i młodzież uczęszczająca do skarżyskich szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz średnich zlokalizowanych na obszarze zdegradowanym.

DOROŚLI MIESZKAŃCY

Celem przeprowadzenia badań pogłębionych wśród mieszkańców było określenie największych problemów o charakterze społecznym, gospodarczym, architektonicznym/przestrzennym oraz infrastrukturalnym obserwowanych na terenie miasta oraz poszczególnych części obszaru zdegradowanego, jak również wskazanie potencjałów tego obszaru. Ponadto badanie służyło

poznaniu opinii mieszkańców obszaru zdegradowanego na temat dotychczas prowadzonych w mieście działań rewitalizacyjnych oraz możliwych barier w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych na obszarze zdegradowanym.

Cel badania stanowiło także określenie deklaratywnej chęci bezpośredniego zaangażowania mieszkańców w działania realizowane na rzecz swojego osiedla, które będą prowadzone w kolejnych etapach procesu rewitalizacji miasta.

Badanie przeprowadzono za pomocą metody ilościowej. Wykorzystaną techniką badawczą był wywiad kwestionariuszowy PAPI (z ang. *Paper and Pencil Interview*) w miejscu publicznym. Zastosowano losowo-warstwowy dobór próby, uwzględniając informacje na temat płci, wieku oraz miejsca zamieszkania respondentów (osiedle).

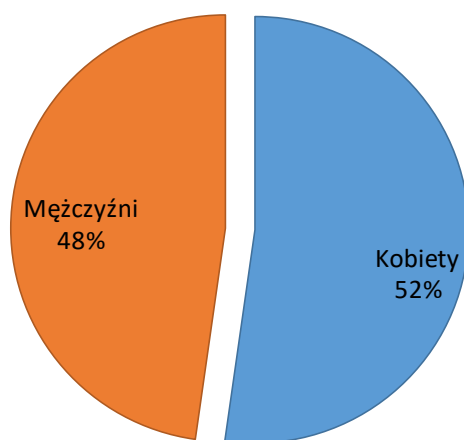
Badania zostały przeprowadzone w okresie 06-13.05.2016 r. wśród dorosłych mieszkańców osiedli: Zachodnie, Rejów, Skalka, Górna Kolonia Młodzawy oraz Dolna Kamienna II. Narzędzie badawcze – kwestionariusz wywiadu – zawierał 13 pytań zasadniczych oraz 5 pytań metryczkowych.

Charakterystyka badanej zbiorowości

W badaniu sondażowym wzięło udział 400 mieszkańców obszaru zdegradowanego⁵. Analiza podstawowych danych demograficznych pozwoli nieco przybliżyć ogólny profil badanej zbiorowości.

W badaniu udział wzięło 193 mężczyzn oraz 207 kobiet. Strukturę badanych ze względu na płeć prezentuje poniższy wykres.

Wykres 33. Struktura badanych ze względu na płeć

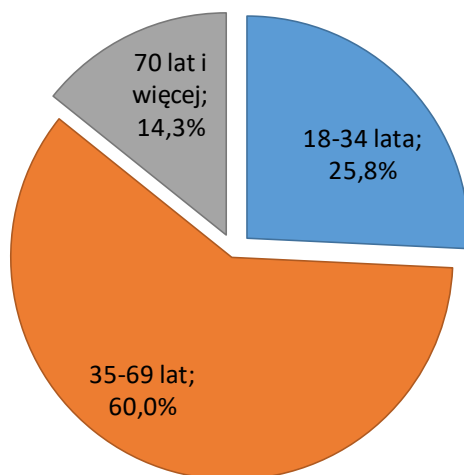

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Biorąc pod uwagę wiek, najwięcej badanych – 60,0% – było w wieku 35-69 lat, osoby reprezentujące przedział wiekowy 18-34 lata stanowiły 25,8% ogółu respondentów, zaś najmniej liczną grupą badanych były osoby w wieku 70 lat i więcej (14,3%).

⁵ Liczebności w próbie odpowiadają strukturze badanej zbiorowości pod względem płci, wieku oraz miejsca zamieszkania (osiedle).

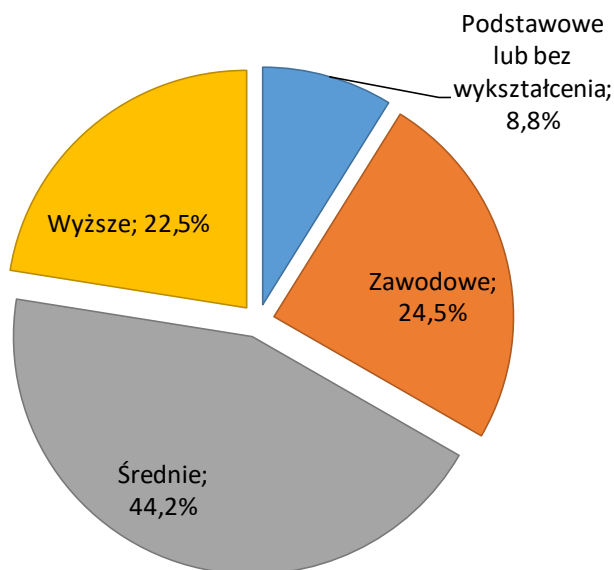
Wykres 34. Struktura badanych ze względu na wiek

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Równie istotną cechą demograficzną charakteryzującą badaną zbiorowość jest wykształcenie. Wśród ankietowanych najczęściej osób posiadało wykształcenie średnie (44,2%), wykształcenie zawodowe uzyskała niemal ¼ badanych (24,5%). Nieco mniej badanych legitymowało się wykształceniem wyższym (24,5%), zaś najmniej respondentów to osoby z wykształceniem podstawowym lub bez wykształcenia (8,8%).

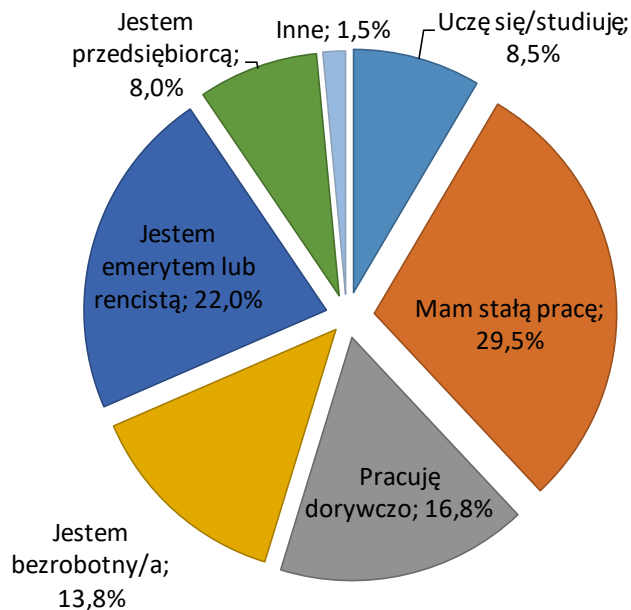
Wykres 35. Struktura badanych ze względu na wykształcenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Analiza sytuacji zawodowej badanej zbiorowości wykazała, iż najliczniejszą grupą wśród respondentów były osoby pracujące (46,3%), z czego 29,5% to zatrudnieni na stałe, zaś 16,8% to pracujący dorywczo. Ponad 1/5 ogółu respondentów to emeryci i renciści (22%). Osoby pozostające bez zatrudnienia stanowiły 13,8% wszystkich ankietowanych. Natomiast najmniej liczne grupy zawodowe to uczniowie i studenci (8,5%) oraz przedsiębiorcy (8%).

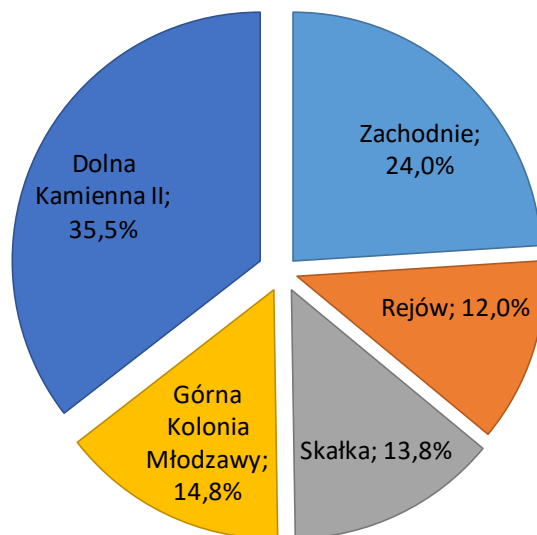
Wykres 36. Sytuacja zawodowa badanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

W badaniu udział wzięli mieszkańcy wszystkich osiedli wchodzących w skład obszaru zdegradowanego. Odsetek mieszkańców przebadanych na poszczególnych osiedlach odpowiadał udziałowi mieszkańców tego osiedla w ogólnej liczbie mieszkańców miasta.

Wykres 37. Miejsce zamieszkania badanych (osiedle)

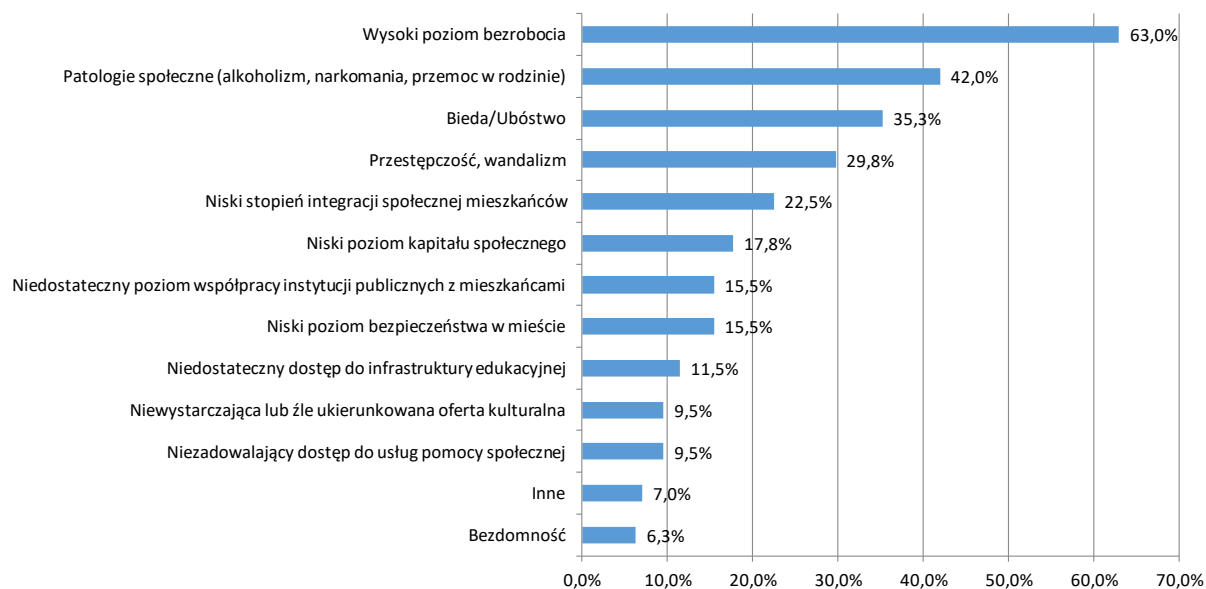
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Problemy obserwowane na terenie miasta i osiedla

Pierwszy blok pytań dotyczył problemów o charakterze społecznym, gospodarczym, architektoniczno-przestrzennym oraz infrastrukturalnym obserwowanych na terenie miasta i osiedla zamieszkania respondentów.

Z uzyskanych danych wynika, iż w opinii ankietowanych największym problemem o charakterze społecznym obserwowanym na terenie miasta jest wysoki poziom bezrobocia (63% wskazań). Wśród problemów społecznych badani często wskazywali również patologie społeczne (alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie - 42%), biedę/ubóstwo (35,3%), przestępczość, wandalizm (29,8%) oraz niski stopień integracji społecznej mieszkańców (22,5%). Pełen rozkład procentowy odpowiedzi zawiera poniższy wykres.

Wykres 38. Jakie są Pana/Pani zdaniem największe problemy o charakterze społecznym obserwowane na terenie miasta?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

W kolejnym pytaniu ankietowani zostali poproszeni o wskazanie, które z powyższych problemów obserwuje się na terenie ich osiedla. Rozkład odpowiedzi na to pytanie był niemal taki sam, jak w pytaniu poprzednim dotyczącym całego miasta.

Wysoki poziom bezrobocia to najczęściej wskazywany problem przez mieszkańców niemal wszystkich osiedli. Wśród pozostałych problemów społecznych obszaru zdegradowanego respondenci wskazywali biedę/ubóstwo, patologie społeczne (alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie) oraz przestępczość, wandalizm.

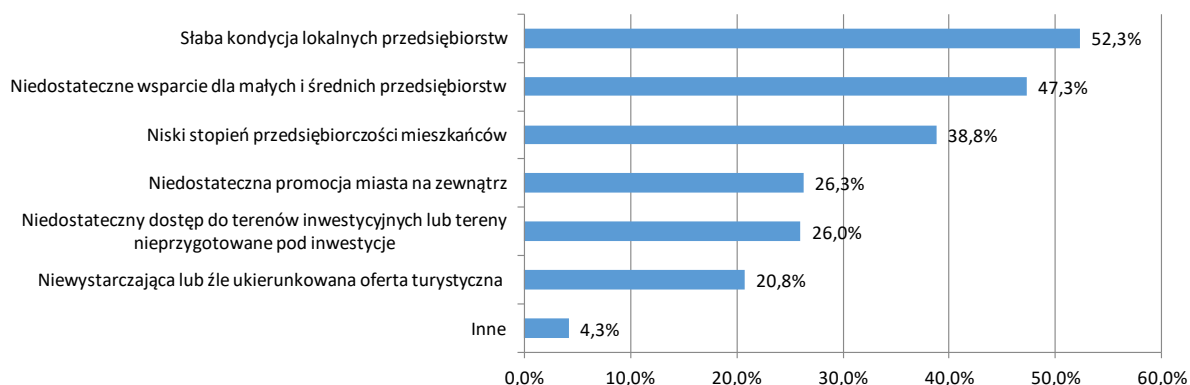
Tabela 37. Dostrzegane problemy osiedla o charakterze społecznym a miejsce zamieszkania

Wyszczególnienie	Zachodnie	Rejów	Skałka	Górna Kolonia Młodzawy	Dolna Kamienna II
Wysoki poziom bezrobocia	21,6%	23%	23%	19%	28%
Bieda/Ubóstwo	16,8%	26%	13%	15%	9%
Bezdomność	3,0%	3%	2%	5%	3%
Przestępczość, wandalizm	11,6%	11%	7%	11%	10%
Patologie społeczne (alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie)	19,4%	18%	18%	11%	12%
Niski poziom bezpieczeństwa w mieście	4,7%	6%	5%	2%	7%
Niezadawalający dostęp do usług pomocy społecznej	2,6%	0%	2%	6%	4%
Niedostateczny dostęp do infrastruktury edukacyjnej	2,6%	3%	6%	8%	3%
Niski stopień integracji społecznej mieszkańców	5,2%	3%	12%	7%	6%
Niedostateczny poziom współpracy instytucji publicznych z mieszkańcami	3,9%	3%	4%	5%	5%
Niski poziom kapitału społecznego	5,6%	4%	5%	7%	9%
Niewystarczająca lub źle ukierunkowana oferta kulturalna	2,6%	1%	4%	5%	3%
Inne	0,4%	0%	0%	0%	0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

W kolejnym pytaniu badani zostali poproszeni o wskazanie problemów o charakterze gospodarczym występujących na terenie Skarżyska-Kamiennej. Z uzyskanych danych wynika, że ponad połowa respondentów (52,3%) jest zdania, iż największy problem gospodarczy miasta stanowi słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw, zaś niemal połowa badanych (47,3%) uznaje, że problemem jest niedostateczne wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw. W opinii niemal 2/5 badanej zbiorowości problem stanowi niski stopień przedsiębiorczości mieszkańców (38,8%). Nieco ponad 1/4 ankietowanych przyczyn niezadowolającej sytuacji gospodarczej upatruje w niedostatecznej promocji miasta na zewnątrz (26,3%) oraz niedostatecznym dostępie do terenów inwestycyjnych bądź nieprzygotowaniu tych terenów pod inwestycje (26,0%).

Tabela 38. Które z problemów o charakterze gospodarczym występują na terenie Skarżyska-Kamiennej?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Ponieważ problemy gospodarcze dotyczą zwykle całego miasta, w pytaniu o problemy gospodarcze osiedla, na którym mieszkają respondenci, uzyskano podobny rozkład odpowiedzi. Szczegółowe zestawienie zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 39. Dostrzegane problemy o charakterze gospodarczym a miejsce zamieszkania

Wyszczególnienie	Zachodnie	Rejów	Skałka	Górna Kolonia Młodzawy	Dolna Kamienna II
Niski stopień przedsiębiorczości mieszkańców	25,6%	25,6%	15,9%	14,9%	20,6%
Słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw	20,3%	28,2%	23,4%	20,8%	29,0%
Niedostateczne wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw	22,7%	23,1%	21,5%	19,8%	25,4%
Niedostateczny dostęp do terenów inwestycyjnych lub tereny nieprzygotowane pod inwestycje	9,9%	9,0%	15,9%	14,9%	11,1%
Niewystarczająca lub źle ukierunkowana oferta turystyczna	5,2%	9,0%	13,1%	12,9%	6,3%
Niedostateczna promocja miasta na zewnątrz	8,7%	5,1%	7,5%	14,9%	7,1%
Inne	7,6%	0,0%	2,8%	2,0%	0,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Wielu ankietowanych wskazało problemy gospodarcze osiedli inne niż zaproponowane w kafeterii. Wśród nich znalazły się:

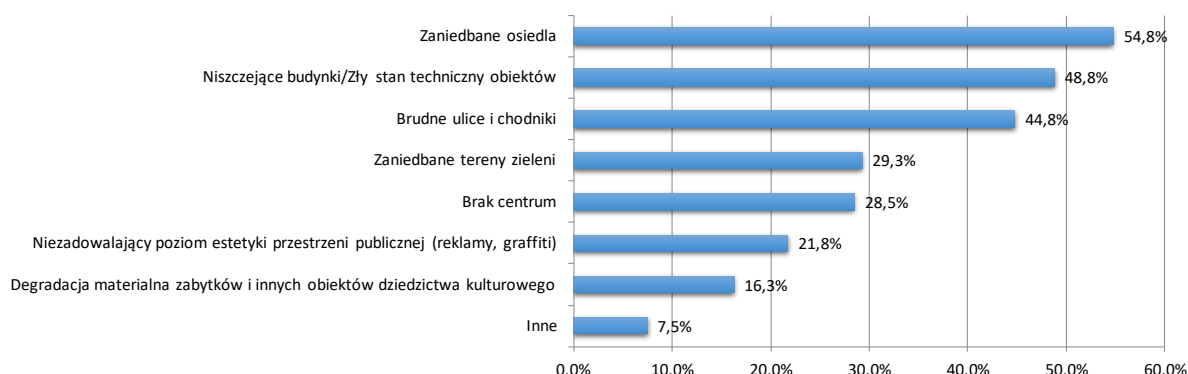
- brak zagospodarowania terenu po byłej jednostce wojskowej,
- niedostateczna promocja Zalewu Rejów,
- brak większych sklepów na os. Zachodnim (tylko sklepy osiedlowe).

Kolejne pytania dotyczyły problemów o charakterze architektoniczno-przestrzennym. Z danych wynika, że do największych problemów architektoniczno-przestrzennych miasta należą w opinii respondentów zaniedbane osiedla (54,8%), zły stan techniczny obiektów (48,8%) oraz brudne ulice

i chodniki (44,8%). Niemal 1/3 ankietowanych wśród problemów przestrzennych miasta wskazuje zaniedbane tereny zieleni (29,3%) oraz brak centrum (28,5%).

Wykres 39. Które z problemów o charakterze architektonicznym/przestrzennym obserwowane na terenie miasta wymagają interwencji ze strony samorządu?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Zgromadzone dane empiryczne wskazują, że największym problemem przestrzennym osiedli Górna Kolonia Młodzawy i Dolna Kamienna II jest zły stan techniczny obiektów, na osiedlu Skałka największy problem stanowią brudne ulice i chodniki, zaś głównym problemem osiedli Zachodniego i Rejów jest fakt ich zaniedbania.

Tabela 40. Dostrzegane problemy o charakterze architektoniczno-przestrzennym a miejsce zamieszkania

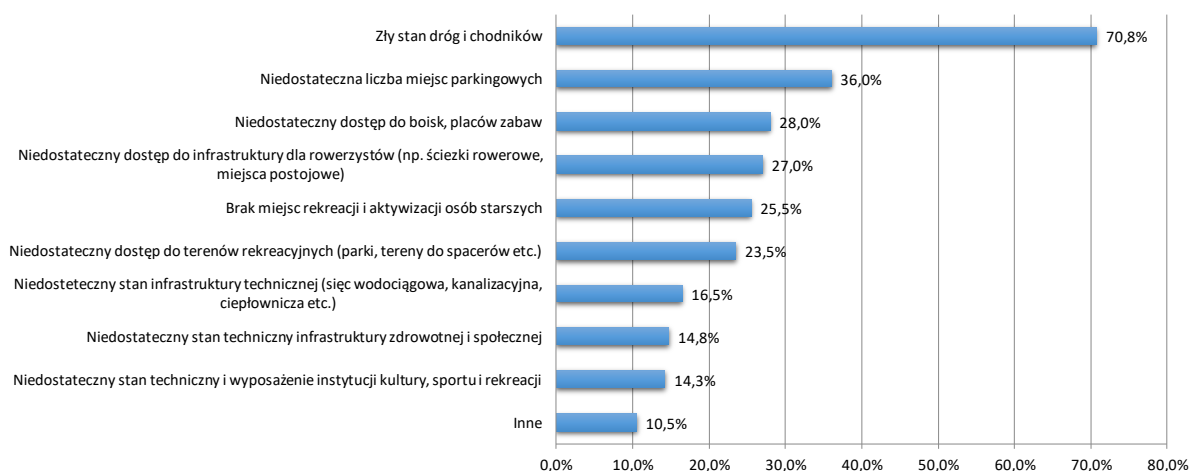
Wyszczególnienie	Zachodnie	Rejów	Skałka	Górna Kolonia Młodzawy	Dolna Kamienna II
Zaniedbane osiedla	32,1%	25,6%	23,4%	16,3%	22,2%
Niszczące budynki/Zły stan techniczny obiektów	15,8%	18,6%	21,6%	25,5%	24,2%
Brudne ulice i chodniki	22,3%	17,4%	27,9%	15,3%	15,5%
Zaniedbane tereny zieleni	13,6%	12,8%	11,7%	13,3%	15,2%
Niezadawalający poziom estetyki przestrzeni publicznej (reklamy, graffiti)	5,4%	10,5%	6,3%	10,2%	11,1%
Degradacja materialna zabytków i innych obiektów dziedzictwa kulturowego	4,9%	4,7%	3,6%	5,1%	6,1%
Brak centrum	6,0%	10,5%	5,4%	14,3%	5,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Ostatnie pytania z tego bloku dotyczyły problemów o charakterze infrastrukturalnym obserwowanych na terenie miasta i osiedla.

Zdecydowana większość badanych (70,8%) za największy problem infrastrukturalny miasta uznała zły stan dróg i chodników. Istotnym problemem jest także niedostateczna liczba miejsc parkingowych (36%) oraz niedostateczny dostęp do boisk i placów zabaw (28,0%). Do problemów infrastrukturalnych badani zaliczyli również niedostateczny dostęp do infrastruktury dla rowerzystów (np. ścieżki rowerowe, miejsca parkingowe) (27,0%), brak miejsc rekreacji i aktywizacji osób starszych (25,5%) oraz niedostateczny dostęp do terenów rekreacyjnych (parki, tereny do spacerów etc.) (23,5%).

Tabela 41. Które z problemów o charakterze infrastrukturalnym dostrzega Pan/Pani w mieście?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Dokonując analizy udzielonych odpowiedzi w podziale na poszczególne osiedla można zauważyć, iż w opinii badanej zbiorowości największym problemem wszystkich osiedli jest zły stan dróg i chodników.

Ponadto główne problemy osiedla Zachodnie stanowią brak miejsc rekreacji i aktywizacji osób starszych (11,4%), niedostateczna liczba miejsc parkingowych (11,0%) oraz niedostateczny dostęp do terenów rekreacyjnych (11,0%). Na osiedlach Rejów i Górna Kolonia Młodzawy są to odpowiednio: niedostateczna liczba miejsc parkingowych (15,9% i 15,4%) oraz niedostateczny dostęp do boisk, placów zabaw (13,6% i 15,4%). Mieszkańcy osiedla Skalka dostrzegają na swoim osiedlu problem niedostatecznego dostępu do boisk i placów zabaw (16,3%) oraz niedostatecznego dostępu do infrastruktury dla rowerzystów (10,1%). Zamieszkujący osiedle Dolna Kamienna II najczęściej wymieniali niedostateczny dostęp do terenów rekreacyjnych (14,8%) oraz niedostateczną liczbę miejsc parkingowych (12,0%).

Szczegółowe zestawienie zawiera poniższa tabela.

Tabela 42. Problemy o charakterze infrastrukturalnym a miejsce zamieszkania

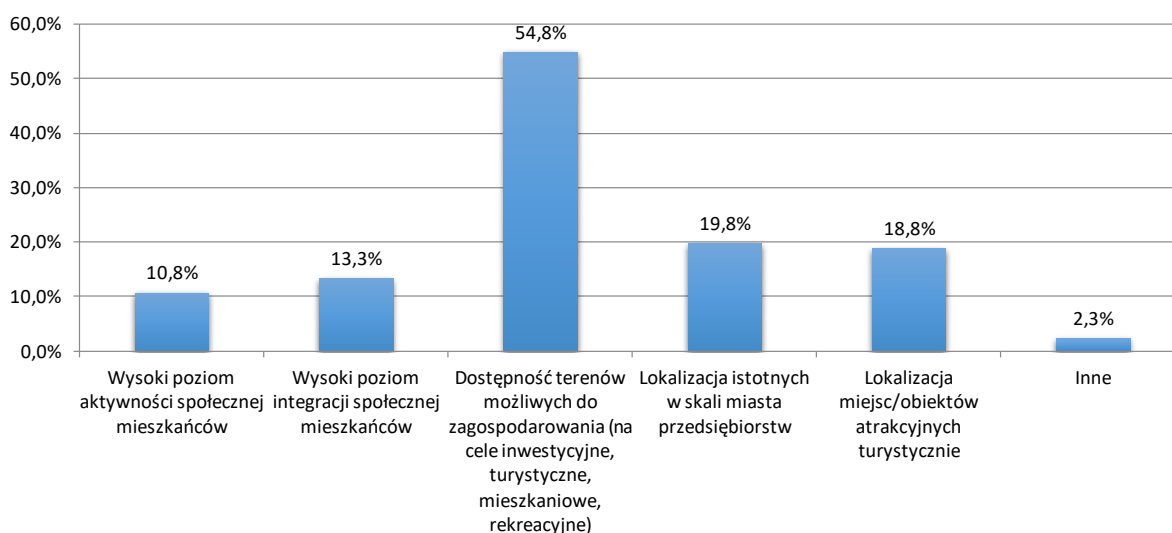
Wyszczególnienie	Zachodnie	Rejów	Skalka	Górna Kolonia Młodzawy	Dolna Kamienna II
Zły stan dróg i chodników	28,6%	27,3%	27,9%	17,3%	26,5%
Niedostateczna liczba miejsc parkingowych	11,0%	15,9%	8,5%	15,4%	12,0%
Niedostateczny stan infrastruktury technicznej (sieć wodociągowa, kanalizacyjna, ciepłownicza etc.)	5,7%	3,4%	8,5%	8,7%	5,7%
Niedostateczny dostęp do boisk, placów zabaw	10,5%	13,6%	16,3%	15,4%	11,1%
Niedostateczny dostęp do terenów rekreacyjnych (parki, tereny do spacerów etc.)	11,0%	6,8%	7,0%	9,6%	8,4%
Niedostateczny dostęp do infrastruktury dla rowerzystów (np. ścieżki rowerowe, miejsca postojowe)	7,1%	6,8%	10,1%	7,7%	14,8%
Brak miejsc rekreacji i aktywizacji dla osób starszych	11,4%	8,0%	5,4%	11,5%	12,3%
Niedostateczny stan techniczny i wyposażenie instytucji kultury, sportu i rekreacji	5,2%	10,2%	6,2%	3,8%	5,4%
Niedostateczny stan techniczny infrastruktury zdrowotnej i społecznej	5,2%	4,5%	6,2%	9,6%	2,7%
Inne	4,3%	3,4%	3,9%	1,0%	0,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Dostrzegany potencjał osiedla

Po określeniu problemów, które obserwuje się na terenie miasta i poszczególnych osiedli, badani poproszeni zostali o wskazanie potencjałów zamieszkiwanego osiedla. Najczęściej wskazywanym przez respondentów potencjałem była dostępność terenów możliwych do zagospodarowania (na cele inwestycyjne, turystyczne, mieszkaniowe, rekreacyjne) – 54,8%. Niemal 1/5 badanych za potencjał uznaje lokalizację istotnych w skali miasta przedsiębiorstw (19,8%) oraz lokalizację miejsc/obiektów atrakcyjnych turystycznie (18,8%).

Tabela 43. Jaki potencjał dostrzega Pan/Pani na terenie swojego osiedla?

*Procenty nie sumują się do 100%, ponieważ respondent mógł wybrać więcej niż jedną odpowiedź

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Dokonując analizy potencjałów poszczególnych osiedli można zauważyć, że na wszystkich osiedlach największy potencjał w opinii respondentów stanowi dostępność terenów możliwych do zagospodarowania. Drugim pod względem częstości wskazań potencjałem osiedli Rejów, Skąłka i Górna Kolonia Młodzawy jest lokalizacja miejsc/obiektów atrakcyjnych turystycznie, na osiedlu Zachodnie jest to lokalizacja istotnych w skali miasta przedsiębiorstw, zaś na osiedlu Dolna Kamienna II – wysoki poziom aktywności społecznej mieszkańców. Jako trzeci potencjał osiedli Zachodnie, Rejów i Górna Kolonia Młodzawy badani wskazali wysoki poziom integracji społecznej mieszkańców, zaś na osiedlach Skąłka i Dolna Kamienna II była to lokalizacja istotnych w skali miasta przedsiębiorstw.

Rozkład procentowy udzielonych odpowiedzi zawiera poniższa tabela.

Tabela 44. Dostrzegany potencjał osiedla a miejsce zamieszkania

Wyszczególnienie	Zachodnie	Rejów	Skafka	Górna Kolonia Młodzawy	Dolna Kamienna II
Wysoki poziom aktywności społecznej mieszkańców	6,8%	3,3%	3,8%	6,1%	17,0%
Wysoki poziom integracji społecznej mieszkańców	9,3%	13,1%	1,3%	16,7%	14,4%
Dostępność terenów możliwych do zagospodarowania	50,8%	42,6%	41,3%	48,5%	44,4%
Lokalizacja istotnych w skali miasta przedsiębiorstw	22,0%	6,6%	22,5%	10,6%	15,7%
Lokalizacja miejsc/obiektów atrakcyjnych turystycznie	8,5%	32,8%	28,8%	18,2%	6,5%
Inne	2,5%	1,6%	2,5%	0,0%	2,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

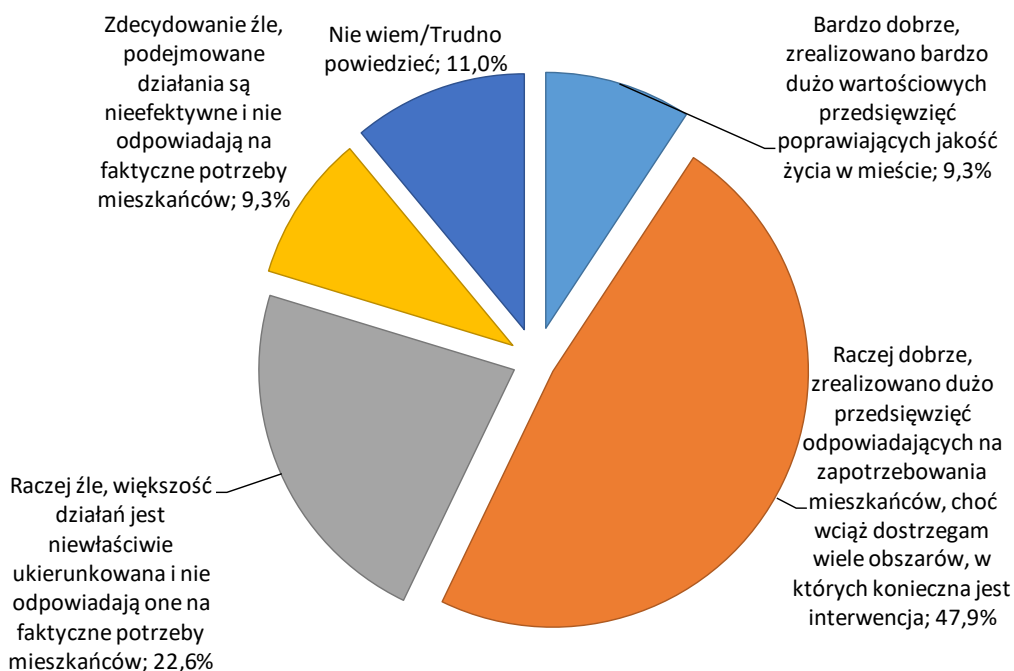
Dotychczas prowadzone w mieście działania rewitalizacyjne

Bardzo ważna w perspektywie planowania działań rewitalizacyjnych jest ocena dotychczas zrealizowanych w ramach rewitalizacji przedsięwzięć. Opinie mieszkańców są niezwykle istotne, gdyż planowane działania powinny odpowiadać na faktyczne potrzeby społeczności lokalnej.

Ze zgromadzonych danych wynika, iż niemal 3/5 badanych pozytywnie ocenia dotychczas prowadzone działania rewitalizacyjne. W opinii 9,3% badanych zrealizowano bardzo dużo wartościowych przedsięwzięć poprawiających jakość życia w mieście. Zdaniem kolejnych 47,9% respondentów zrealizowano dużo przedsięwzięć odpowiadających na zapotrzebowania mieszkańców, choć wciąż dostrzega się wiele obszarów, w których konieczna jest interwencja.

Negatywnie dotychczas realizowane działania rewitalizacyjne ocenia 31,8% ankietowanych, spośród których 22,6% uważa, że większość podejmowanych działań jest niewłaściwie ukierunkowana, zaś 9,3% wyraża opinię, że wszystkie podejmowane działania są nieefektywne i nie odpowiadają one na faktyczne potrzeby mieszkańców. Trudności w udzieleniu odpowiedzi na pytanie wyraziło 11% badanych.

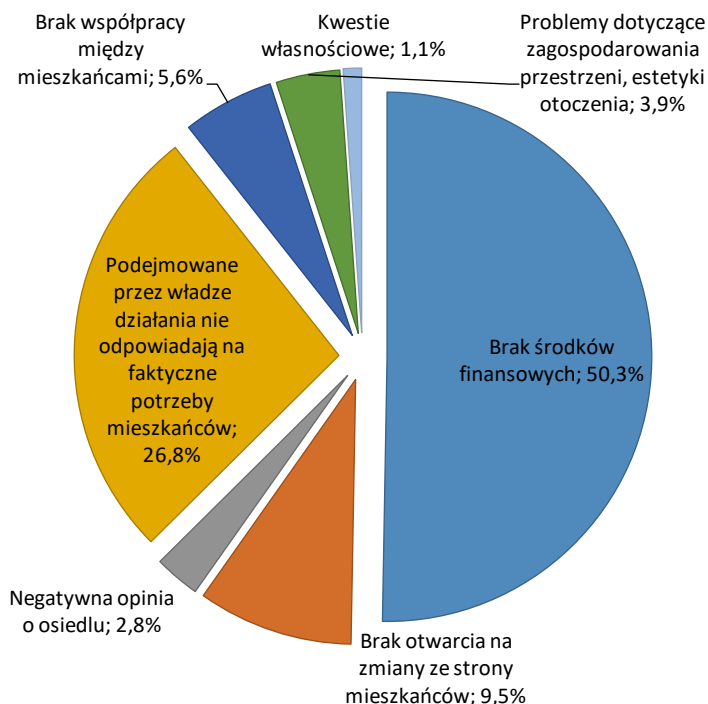
Wykres 40. Jak ocenia Pan/Pani dotychczas prowadzone w mieście działania rewitalizacyjne?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Wśród barier, które mogą utrudnić realizację działań rewitalizacyjnych na zamieszkiwanym osiedlu, badani najczęściej wskazywali brak środków finansowych (50,3%). W opinii badanej zbiorowości barierą stanowi również fakt, iż dotychczas podejmowane przez władze działania nie odpowiadają na rzeczywiste potrzeby mieszkańców, co powoduje obawy, że obecnie dostrzegane potrzeby również nie znajdują odzwierciedlenia w planowanych przedsięwzięciach rewitalizacyjnych (26,8%). Utrudnieniem w realizacji działań rewitalizacyjnych, zdaniem badanych, może być również brak otwarcia na zmiany ze strony mieszkańców obszaru zdegradowanego (9,5%). Ponadto przeszkodę stanowić może brak współpracy pomiędzy samymi mieszkańcami obszaru (5,6%). Wśród wyrażanych obaw znalazły się m.in. brak zainteresowania procesem rewitalizacji wśród mieszkańców, niski poziom integracji społecznej mieszkańców, nieporozumienia i konflikty pomiędzy mieszkańcami. W opinii respondentów ograniczenie stanowić mogą również problemy związane z zagospodarowaniem przestrzeni (3,8%), m.in. rozproszona zabudowa, czy brak planów zagospodarowania przestrzennego. Barierami mogą być ponadto negatywna opinia o osiedlu (2,8%) oraz nieuregulowane kwestie własnościowe nieruchomości utrudniające ich zagospodarowanie (1,1%).

Wykres 41. Co może stanowić bariery w realizacji działań rewitalizacyjnych na Pana/Pani osiedlu?

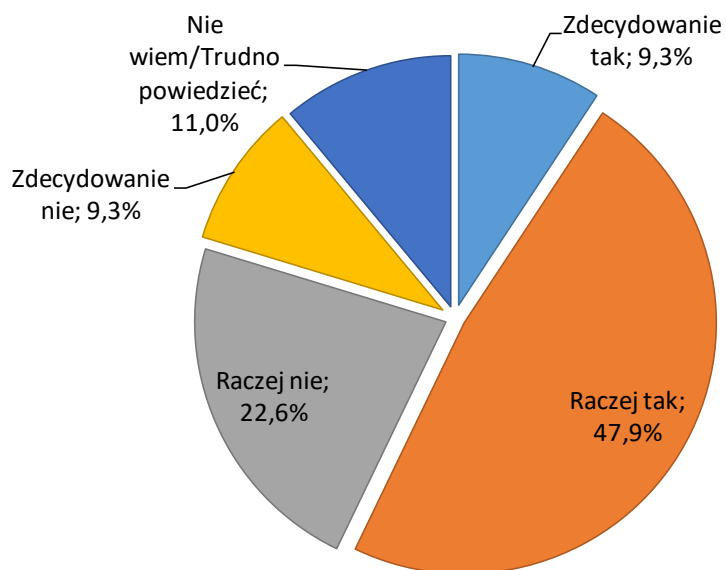
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Partycypacja społeczna mieszkańców obszaru zdegradowanego

Ostatnie pytanie skierowane do respondentów dotyczyło partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji. Zapytani o chęć bezpośredniego zaangażowania się w działania realizowane na rzecz swojego najbliższego otoczenia badani najczęściej (57,1%) odpowiedzieli, że chętnie wezmą udział w realizacji konkretnych przedsięwzięć na rzecz osiedla, z czego 9,3% badanych zdecydowanie się zaangażuje w tego typu inicjatywy, zaś 47,9% raczej chce to zrobić. Niemal 1/3 ankietowanych (31,8%) nie chce wziąć udziału w działaniach na rzecz swojego osiedla, w tym 22,6% raczej nie, zaś 9,3% – zdecydowanie nie. Trudności w udzieleniu odpowiedzi na pytanie wyraziło 11,0% ankietowanych.

Wykres 42. Czy wyraża Pan/Pani chęć bezpośredniego zaangażowania się w działania realizowane na rzecz Pana/Pani osiedla w ramach procesu rewitalizacji np. budowa osiedlowego placu zabaw, organizacja osiedlowego festynu, itp.?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Wnioski

W opinii badanych największy problem społeczny miasta stanowi wysoki poziom bezrobocia. Pozostałe dostrzegane problemy takie jak: patologie społeczne, bieda/ubóstwo, przestępczość/wandalizm prawdopodobnie stanowią jego następstwa.

Wśród największych problemów gospodarczych miasta badani najczęściej wymieniali słabą kondycję lokalnych przedsiębiorstw, niedostateczne wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz niski stopień przedsiębiorczości mieszkańców.

Największym problemem architektoniczno-przestrzennym miasta są w opinii respondentów: zaniedbane osiedla, zły stan techniczny obiektów oraz brudne ulice i chodniki. Badani dostrzegają również problem zaniedbanych terenów zieleni oraz braku centrum.

Za największy problem o charakterze infrastrukturalnym miasta respondenci uznali zły stan dróg i chodników. Istotnym problemem jest także niedostateczna liczba miejsc parkingowych oraz niedostateczny dostęp do boisk i placów zabaw.

Najczęściej wskazywanym przez respondentów potencjałem własnego osiedla była dostępność terenów możliwych do zagospodarowania (na cele inwestycyjne, turystyczne, mieszkaniowe, rekreacyjne). Za potencjał swojego osiedla badani uznali również lokalizację istotnych w skali miasta przedsiębiorstw (os. Zachodnie, Skałka, Dolna Kamienna II) oraz lokalizację miejsc/obiektów atrakcyjnych turystycznie (os. Rejów, Skałka, Górna Kolonia Młodzawy).

Większość badanych pozytywnie ocenia dotychczas prowadzone działania rewitalizacyjne. W opinii ankietowanych zrealizowano dużo przedsięwzięć odpowiadających na zapotrzebowania mieszkańców, choć wciąż dostrzega się wiele obszarów, w których konieczna jest interwencja.

Zapytani o chęć bezpośredniego zaangażowania się w działania realizowane na rzecz swojego najbliższego otoczenia badani najczęściej deklarowali, że chętnie wezmą udział w realizacji konkretnych przedsięwzięć na rzecz osiedla.

DZIECI I MŁODZIEŻ

Uzupełnienie badań ankietowych wśród dorosłych mieszkańców obszaru stanowiły badania ankietowe przeprowadzone w szkołach podstawowych i średnich zlokalizowanych na obszarze zdegradowanym. Mimo, iż gimnazja miejskie usytuowane są poza obszarem zdegradowanym, w celu uzyskania pełnego materiału badawczego w placówkach tych zbadano uczniów, którzy zamieszkują osiedla wytypowane jako obszary zdegradowane. Wykaz placówek edukacyjnych, w których przeprowadzono badania, zawiera poniższa tabela.

Tabela 45. Wykaz placówek edukacyjnych, w których zrealizowano badania ankietowe

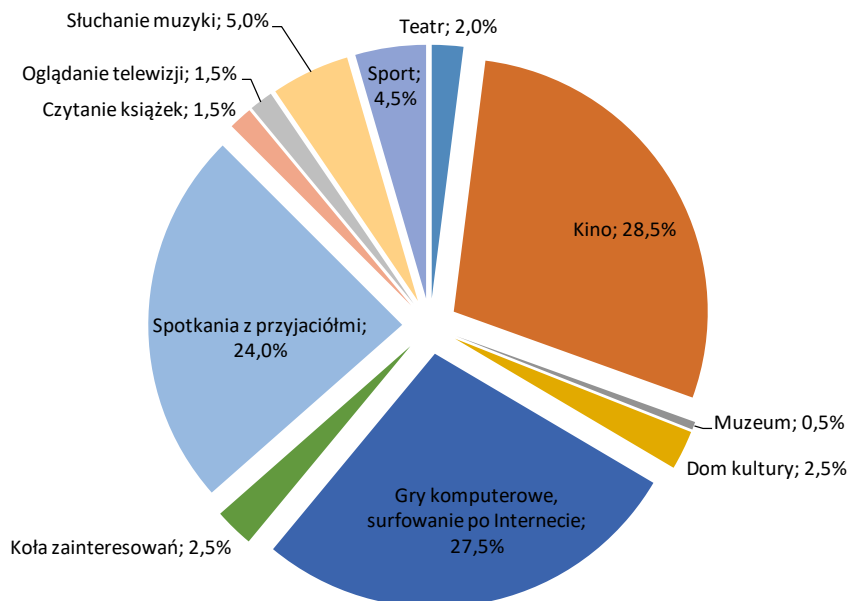
L.p.	Placówka	Adres
1	Szkoła Podstawowa nr 3 im. Henryka Sienkiewicza	ul. Sportowa 30
2	Szkoła Podstawowa nr 8 im. Stefana Żeromskiego	ul. Podjazdowa 21
3	Gimnazjum nr 1 im. Majora Henryka Dobrzańskiego „Hubala”	ul. Sezamkowa 23
4	Gimnazjum nr 2 im. Powstańców Warszawy	ul. Akcyjowa 1
5	I Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego	ul. 1 Maja 82
6	III Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica	ul. Ekonomii 7
7	Zespół Szkół Transportowo-Mechatronicznych	ul. Legionów 119

Źródło: Opracowanie własne

W badaniach wzięło udział 200 uczniów, 100 uczniów szkół podstawowych i gimnazjów oraz 100 uczniów szkół średnich. Narzędzie badawcze stanowił kwestionariusz ankiety zawierający 9 pytań zasadniczych oraz 2 pytania metryczkowe. Badania dotyczyły form spędzania czasu wolnego przez ludzi młodych. Celem realizacji badania było poznanie opinii ludzi młodych na temat oferty kulturalno-rozrywkowej w mieście, oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych, ulubionych miejsc spędzania czasu wolnego skarżyskiej młodzieży oraz dzieci, jak również potrzeb infrastrukturalnych miasta w zakresie sportu i rekreacji. Zgromadzone dane posłużą do formułowania celów rewitalizacji i odpowiadających im kierunków działań zgodnych z oczekiwaniami wszystkich grup interesariuszy.

W ocenie badanych najbardziej atrakcyjną formą spędzania czasu wolnego jest wyjście do kina. Opinię taką wyraziło 28,5% respondentów. Niemal tyle samo badanych za atrakcyjną formę spędzania czasu wolnego uznało gry komputerowe i surfowanie po Internecie (27,5%). Niemal ¼ respondentów za ciekawą formę spędzania czasu wolnego uznała spotkania z przyjaciółmi (24%). Wśród najmniej atrakcyjnych możliwości spędzania czasu wolnego znalazły się wizyta w muzeum (0,5%), czytanie książek oraz oglądanie telewizji (po 1,5%).

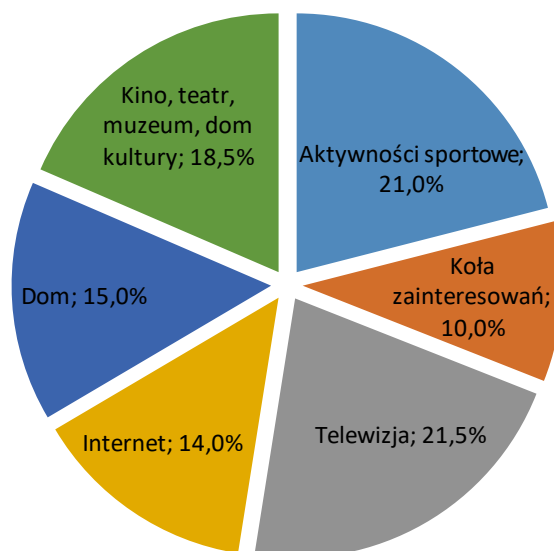
Wykres 43. Które z wymienionych form spędzania czasu wolnego uważasz za najbardziej atrakcyjne?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Mimo iż oglądanie telewizji badani uznali za nieatrakcyjną formę spędzania czasu wolnego, aktywność ta jest ulubioną formą odpoczynku młodych skarżyszczyków (21,5%). Ponad 1/5 respondentów wybiera aktywne formy odpoczynku (21%), nieco mniej badanych decyduje się na aktywności kulturalne (18,5%). Najbardziej ankieterzy decydują się na udział w kołach zainteresowań (10,0%).

Wykres 44. W jaki sposób najbardziej lubisz spędzać czas wolny?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Zapytani o częstotliwość wykonywania różnorodnych aktywności kulturalnych badani wskazali, że najczęściej spędzają czas z przyjaciółmi i rodziną (63,5% - bardzo często, 27,5% - często) oraz słuchają muzyki (64,5% - bardzo często, 19,0% - często). Najbardziej respondenci uczestniczą w wydarzeniach teatralnych (58% - rzadko i bardzo rzadko, 35% - nigdy) oraz udzielają się w kołach zainteresowań

(36% - rzadko i bardzo rzadko, 31,5% - nigdy). Badana młodzież stosunkowo rzadko wychodzi do kina (58% rzadko lub bardzo rzadko).

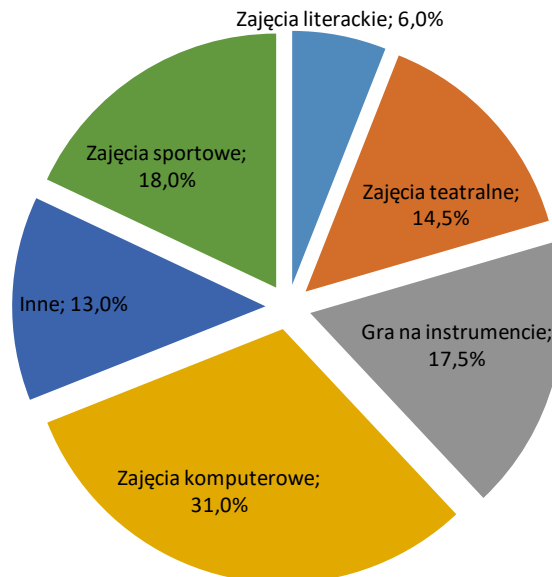
Tabela 46. Jak często wykonujesz następujące aktywności kulturalne?

Jak często wykonujesz następujące aktywności kulturalne?	Bardzo często	Często	Czasami	Rzadko	Bardzo rzadko	Nigdy
Słuchanie muzyki	129	38	22	6	3	2
udział (%)	64,5%	19,0%	11,0%	3,0%	1,5%	1,0%
Oglądanie telewizji	36	55	62	26	20	1
udział (%)	18,0%	27,5%	31,0%	13,0%	10,0%	0,5%
Wyjście do kina	10	14	53	67	49	7
udział (%)	5,0%	7,0%	26,5%	33,5%	24,5%	3,5%
Wyjście do teatru	2	5	14	36	73	70
udział (%)	1,0%	2,5%	7,0%	18,0%	36,5%	35,0%
Spędzanie czasu z przyjaciółmi, rodziną	127	55	12	1	0	5
udział (%)	63,5%	27,5%	6,0%	0,5%	0,0%	2,5%
Udział w kołach zainteresowań	15	18	32	34	38	63
udział (%)	7,5%	9,0%	16,0%	17,0%	19,0%	31,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Respondenci najchętniej uczestniczyliby w zajęciach pozaszkolnych związanych z komputerem (31%). Nieco mniejszy odsetek badanych wyraża zainteresowanie zajęciami sportowymi (18,0%), grą na instrumencie (17,5%) oraz zajęciami teatralnymi (14,5%). Najmniejszym zainteresowaniem cieszą się zajęcia literackie (6%). Wśród innych aktywności pozaszkolnych, które wzbudzają zainteresowanie młodych ludzi, znalazły się zajęcia taneczne, plastyczne, śpiew, fotografia, jazda konna oraz wycieczki rowerowe.

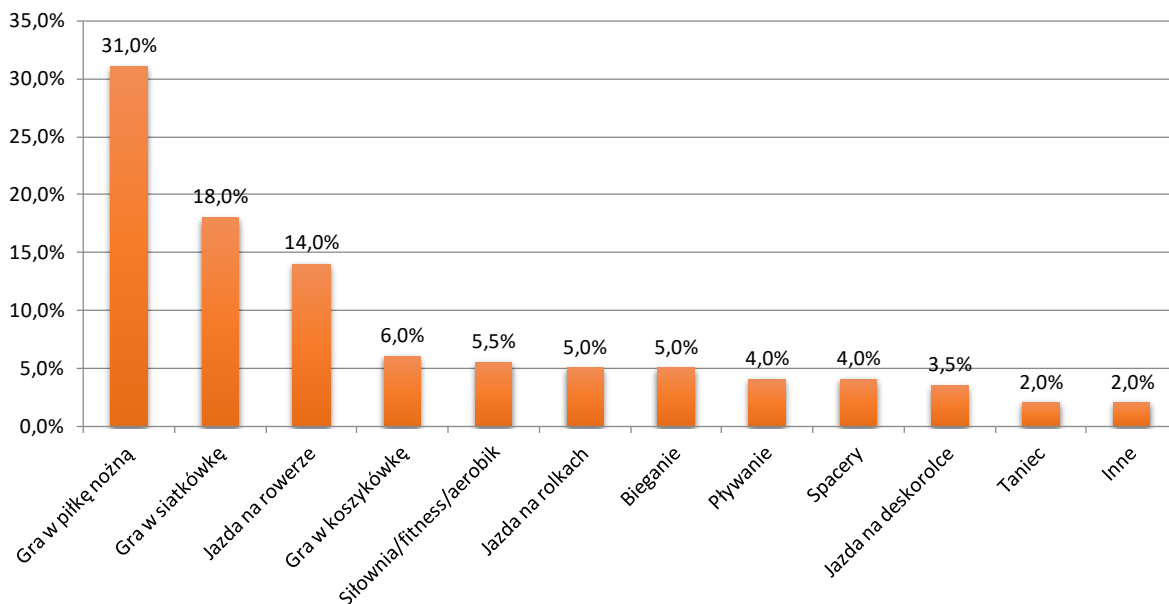
Wykres 45. W których z wymienionych zajęć pozaszkolnych uczestniczyłbyś/uczestniczyłabyś najchętniej?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Zapytani o uczestnictwo w aktywnościach sportowych respondenci najczęściej wskazywali grę w piłkę nożną (31,0%), grę w siatkówkę (18,0%) oraz jazdę na rowerze (14,0%).

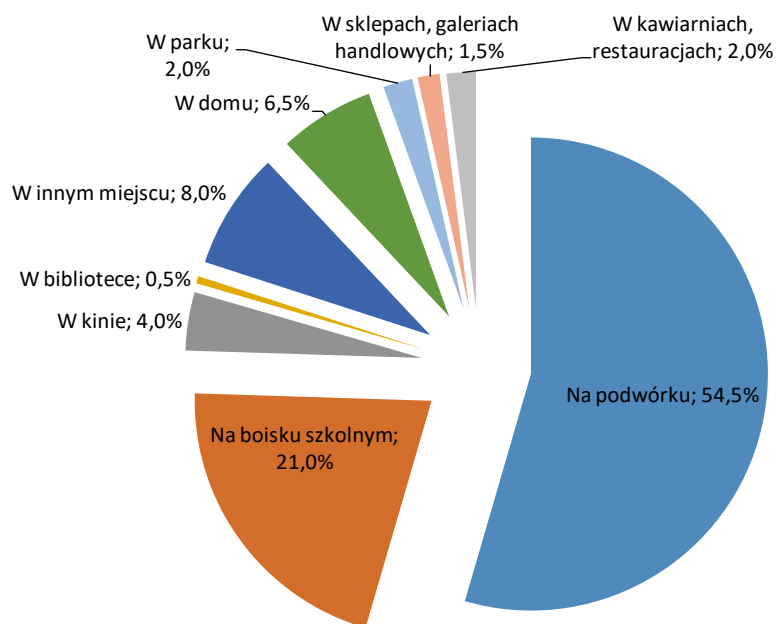
Wykres 46. W jakich aktywnościach sportowo-rekreacyjnych uczestniczysz?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Ponad połowa badanych (54,5%) za ulubione miejsce spotkań z przyjaciółmi uznała podwórkę, a nieco ponad 1/5 respondentów lubi spędzać czas wolny z przyjaciółmi na boisku szkolnym. Najrzadziej jako miejsce spotkań młodzi ludzie wybierają bibliotekę (0,5%).

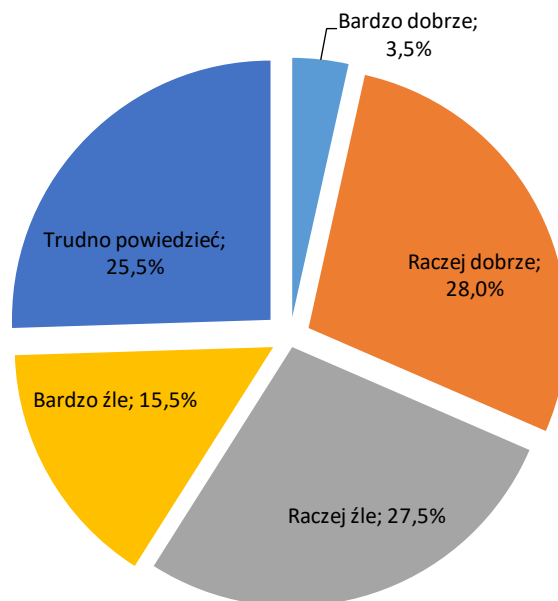
Wykres 47. Gdzie najczęściej spotykasz się z przyjaciółmi poza szkołą?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Większość badanych negatywnie ocenia ofertę kulturalno-rozrywkową miasta (43% respondentów, z czego 27,5% - raczej źle, zaś 15,5% - bardzo źle). Przeciwnego zdania jest niemal co trzeci ankietowany, z czego 3,5% respondentów ofertę kulturalno-rozrywkową ocenia bardzo dobrze, a 28% - raczej dobrze. Dane wskazują ponadto, że wielu badanych miało trudności z udzieleniem odpowiedzi (ponad 25%).

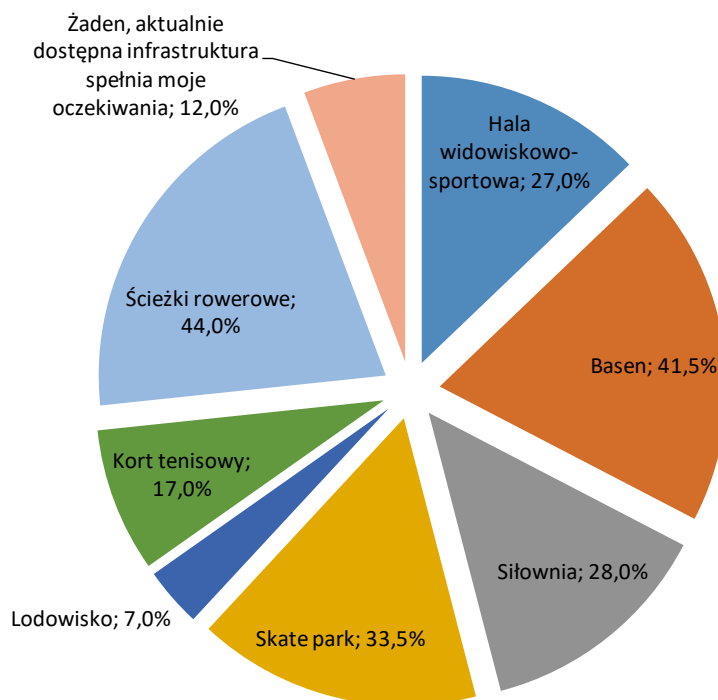
Wykres 48. Jak oceniasz ofertę kulturalno-rozrywkową w Skarżysku-Kamiennej?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Najistotniejszym z perspektywy planowania działań rewitalizacyjnych było pytanie dotyczące infrastruktury sportowo-rekreacyjnej potrzebnej w mieście. Młodzi mieszkańcy Skarżyska-Kamiennej dostrzegają przede wszystkim potrzebę rozbudowy ścieżek rowerowych (44%) oraz utworzenia nowego basenu (41,5%). Ponad 1/3 respondentów wskazała ponadto potrzebę budowy skate parku (33,5%), nieco mniejszy odsetek badanych wyraził opinię, że powinno zostać udostępnionych więcej siłowni (28%), zaś 27% ankietowanych uznało, że w Skarżysku-Kamiennej powinna powstać hala widowiskowo-sportowa.

Wykres 49. Który z wymienionych poniżej obiektów powinien powstać w mieście, abyś mógł/mogła aktywnie spędzać czas wolny?

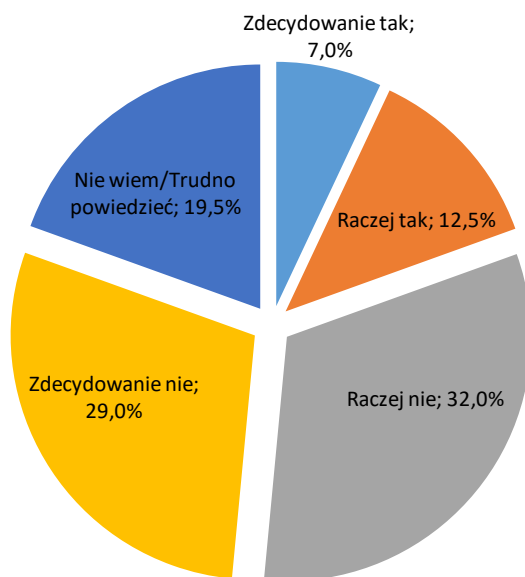

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Ostatnie pytanie dotyczyło dostępności miejsc rozrywki i odpoczynku dla ludzi młodych na osiedlu, na którym mieszkają. Z danych wynika, iż młodzież nie jest zadowolona z oferty kulturalno-rozrywkowej dostępnej w najbliższym otoczeniu. Zdecydowana większość respondentów (61%) uznała, że na osiedlu, na którym mieszka, brakuje miejsc (29%), w których młodzi ludzie mogliby rozwijać swoje zainteresowania lub jest tego typu miejsc niewiele (32%). Zdaniem 7% badanych na ich osiedlu znajduje się wiele miejsc oferujących ciekawe aktywności, zaś w opinii 12,5% respondentów na osiedlu, na którym zamieszkują, jest kilka tego typu miejsc. Niemal 1/5 badanych (19,5%) miała trudność z udzieleniem odpowiedzi na to pytanie.

Wykres 50. Czy osiedle, na którym mieszkasz, stwarza Ci odpowiednie warunki do rozwoju Twoich zainteresowań?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Wnioski

Za najbardziej atrakcyjne formy spędzania czasu wolnego młodzi ludzie uznali wyjście do kina, grę w gry komputerowe i surfowanie po Internecie oraz spotkania z przyjaciółmi. Wśród ulubionych form spędzania czasu wolnego ankietowani najczęściej wymieniali oglądanie telewizji, podejmowanie aktywności sportowych oraz aktywności kulturalnych (wyjścia do kina, teatru, muzeum, udział w atrakcjach domu kultury). Badani najchętniej uczestniczyliby w zajęciach pozaszkolnych związanych z komputerem, chętnie wzięliby również udział w zajęciach sportowych, w nauce gry na instrumencie oraz zajęciach teatralnych. Do najczęściej wybieranych przez skarżyską młodzież i dzieci aktywności sportowo-rekreacyjnych zaliczyć można grę w piłkę nożną, grę w siatkówkę oraz jazdę na rowerze. Ulubionym miejscem spotkań z przyjaciółmi poza szkołą jest podwórko. Młodzi ludzie lubią także spędzać czas na boisku szkolnym.

Młodzi mieszkańcy Skarżyska-Kamiennej dostrzegają potrzebę rozbudowy ścieżek rowerowych oraz utworzenia nowego basenu. Respondenci wskazali ponadto potrzebę budowy skate parku, konieczność udostępnienia większej liczby siłowni oraz powstania hali widowiskowo-sportowej.

Ankietowani negatywnie ocenili ofertę kulturalno-rozrywkową miasta. Młodzież nie jest również zadowolona z takiej oferty dostępnej w najbliższym otoczeniu. Zdecydowana większość respondentów jest zdania, że na osiedlu, na którym mieszka, brakuje miejsc, w których młodzi ludzie mogliby rozwijać swoje zainteresowania lub jest tego typu miejsc niewiele.

5. Dodatkowe analizy przeprowadzone po konsultacjach społecznych

Podczas konsultacji społecznych dotyczących projektu uchwały Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej, interesariusze rewitalizacji mieli możliwość zgłaszania uwag dotyczących wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Miasta Skarżyska-Kamiennej. W formularzach konsultacyjnych wnioskowano o dołączenie do obszaru zdegradowanego i rewitalizacji następujących terenów:

- Osiedle Książęce,
- Osiedle Pogorzałe,
- Osiedle Bór,
- Osiedle Kolejowe,
- fragment os. Żeromskiego (ograniczony ulicami: Piłsudskiego, Tysiąclecia, do ul. Bankowej i dalej granicą z os. Kolejowym).

Przeprowadzono odrębne analizy dla osiedli Bór oraz Kolejowe. Ich wyniki przedstawiono poniżej. Jeśli zaś chodzi o osiedla Książęce i Pogorzałe, to tworzą one obszar I, dla którego w ramach delimitacji były prowadzone analizy wskaźnikowe. Wykazały one, że teren ten nie kwalifikuje się do zaliczenia go do obszaru zdegradowanego.

Tabela 47. Wyniki analizy wskaźnikowej dla osiedla Bór

Wyszczególnienie		Wartość wskaźnika bez standaryzacji	Wartość wskaźnika standaryzowanego	Potwierdzona sytuacja kryzysowa	
Kryteria społeczne	W1	Wskaźnik 1 - Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1 tys. ludności	63,90	-0,25	NIE
	W2	Wskaźnik 2 - Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	5,79	-0,56	NIE
	W3	Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	24,41	0,22	TAK
	W4	Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej liczbie bezrobotnych	13,79	-0,69	NIE
Kryteria gospodarcze	W5	Wskaźnik 5 - Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób	7,68	-0,19	NIE
	W6	Wskaźnik 6 - Poziom dochodów rozporządzalnych na jedną osobę	12 888,33	-0,85	NIE
Kryteria techniczne	W7	Wskaźnik 7 - Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej ich liczbie	91,35	1,02	TAK
Sumaryczny wskaźnik degradacji		-	-1,30	-	

Źródło: Opracowanie własne

Analiza wskaźnikowa nie potwierdza występowania sytuacji kryzysowej na osiedlu Bór według żadnego z przyjętych kryteriów (potwierdzona sytuacja kryzysowa według przynajmniej trzech wskaźników, w tym w sferze społecznej według minimum dwóch kryteriów oraz w pozostałych sferach według co najmniej jednego z kryteriów), zaś sumaryczny wskaźnik degradacji jest ujemny i wynosi -1,30. Oznacza to, że obszar ten nie może zostać określony jako obszar zdegradowany.

Tabela 48. Wyniki analizy wskaźnikowej dla osiedla Kolejowe

Wyszczególnienie			Wartość wskaźnika bez standaryzacji	Wartość wskaźnika standaryzowanego	Potwierdzona sytuacja kryzysowa
Kryteria społeczne	W1	Wskaźnik 1 - Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1 tys. ludności	64,15	-0,24	NIE
	W2	Wskaźnik 2 - Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	7,73	0,07	TAK
	W3	Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	29,81	1,57	TAK
	W4	Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej liczbie bezrobotnych	17,86	-0,14	NIE
Kryteria gospodarcze	W5	Wskaźnik 5 - Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób	11,45	-1,26	NIE
	W6	Wskaźnik 6 - Poziom dochodów rozporządzalnych na jedną osobę	1 183,19	2,65	TAK
Kryteria techniczne	W7	Wskaźnik 7 - Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej ich liczbie	100,00	1,94	TAK
Sumaryczny wskaźnik degradacji			-	4,59	-

Źródło: Opracowanie własne

Analiza wskaźnikowa potwierdza występowanie sytuacji kryzysowej na osiedlu Kolejowe według trzech przyjętych kryteriów (potwierdzona sytuacja kryzysowa według przynajmniej trzech wskaźników, w tym w sferze społecznej według dwóch kryteriów oraz w pozostałych sferach według dwóch kryteriów), zaś sumaryczny wskaźnik degradacji przyjmuje wartość dodatnią 4,59. Oznacza to, że obszar ten spełnia niezbędne założone kryteria, może zatem zostać zaliczony do obszaru zdegradowanego. Do obszaru dołączono również wnioskowany fragment os. Żeromskiego ze względu na funkcjonalne powiązanie tych terenów.

Biorąc pod uwagę powyższe analizy, postanowiono rozszerzyć obszar zdegradowany o teren osiedla Kolejowe wraz z fragmentem osiedla Żeromskiego.

GRANICE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO

Zgodnie z art. 9 ust 1 ustawy o rewitalizacji obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

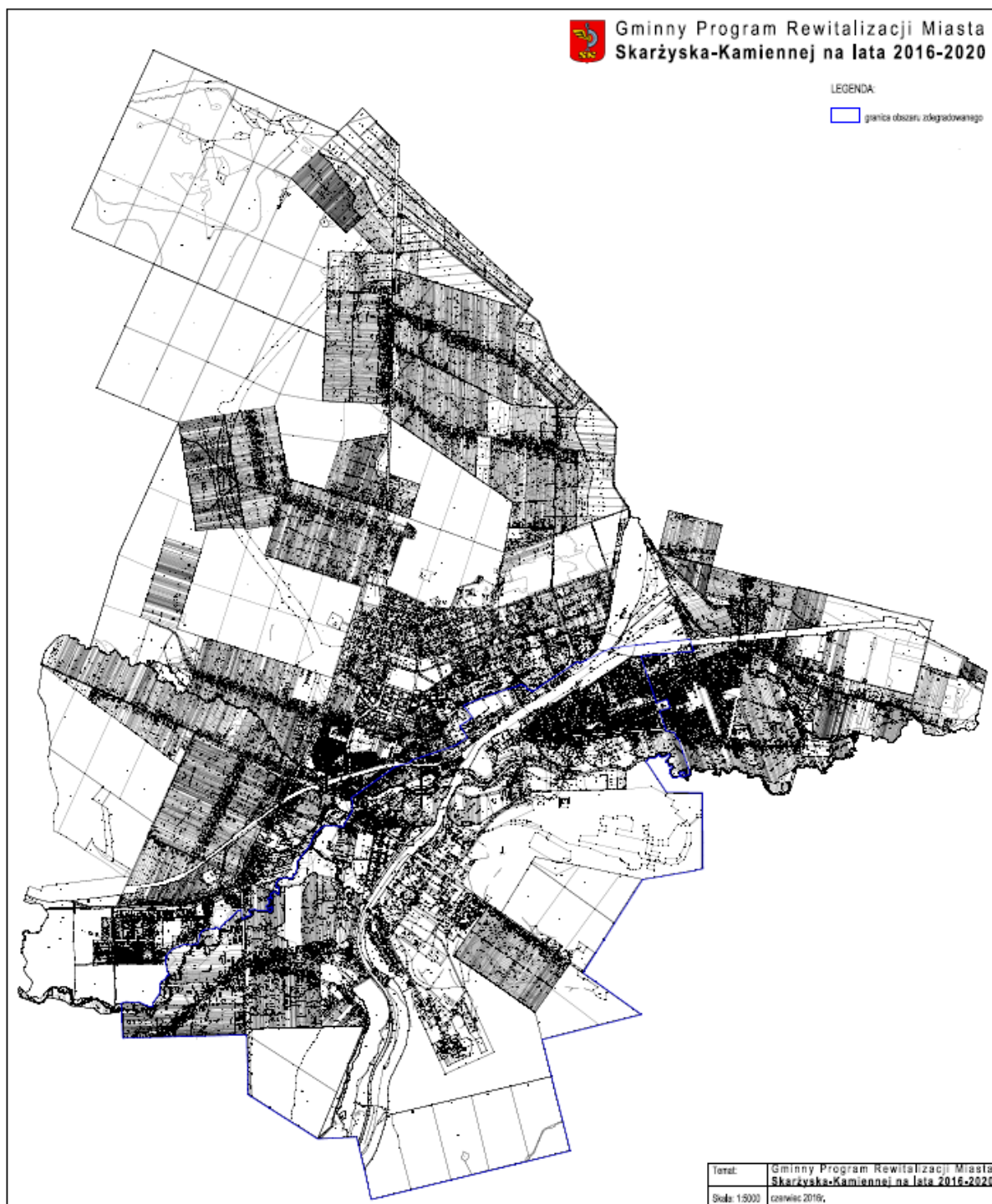
- 1) gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- 2) środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- 3) przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- 4) technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz нефункционowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

W wyniku przeprowadzonych analiz na terenie Skarżyska-Kamiennej ostatecznie wyznaczono jeden obszar zdegradowany, ciągły przestrzennie i obejmujący **sześć osiedli**:

1. **Osiedle Dolna Kamienna II.**
2. **Osiedle Górna Kolonia Młodzawy.**
3. **Osiedle Skalka.**
4. **Osiedle Rejów.**
5. **Osiedle Zachodnie.**
6. **Osiedle Kolejowe wraz z fragmentem os. Żeromskiego.**

Ostatecznie wyznaczony obszar zdegradowany przedstawiony został na poniższej mapie.

Mapa 22. Obszar zdegradowany w Skarżysku-Kamiennej

Źródło: Opracowanie własne

CZĘŚĆ II. DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI

1. Przesłanki wyznaczenia i zasięg przestrzenny obszaru rewitalizacji

Artykuł 14 ust. 2 ustawy o rewitalizacji stanowi, że gminny program rewitalizacji jest sporządzany dla obszaru rewitalizacji wyznaczonego w drodze uchwały rady gminy, o której mowa w art. 8 Ustawy.

Zgodnie z art. 10 ustawy o rewitalizacji:

Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy.

W odniesieniu do Miasta Skarżyska-Kamiennej aktem wyznaczającym obszar rewitalizacji jest Uchwała Nr XXVIII/72/2016 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 8 września 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej. Uchwała ta wyznacza dla Skarżyska-Kamiennej obszar rewitalizacji obejmujący przede wszystkim zamieszkałą część obszaru zdegradowanego cechującą się szczególnym natężeniem negatywnych zjawisk społecznych:

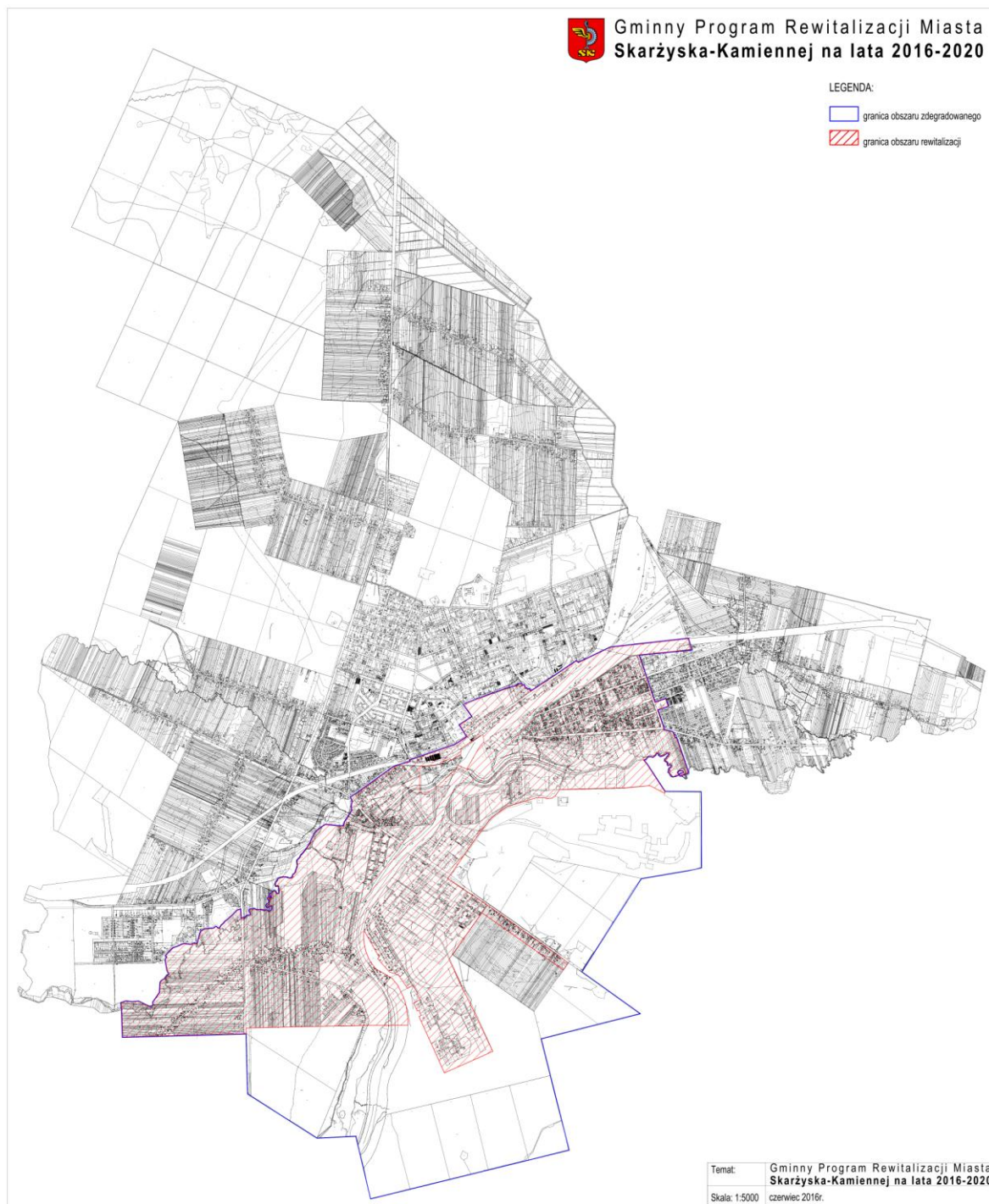
- ✓ Osiedle Rejów – z wyłączeniem terenów niezamieszkałych,
- ✓ Osiedle Skałka – z wyłączeniem terenów leśnych,
- ✓ Osiedle Zachodnie – w całości,
- ✓ Osiedle Górna Kolonia Młodzawy – z wyłączeniem terenów niezamieszkałych,
- ✓ Osiedle Dolna Kamienna II – w całości wraz z budynkiem Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 2 przy ul. Spacerowej 31,
- ✓ Osiedle Kolejowe – w całości wraz z fragmentem os. Żeromskiego.

Obszar rewitalizacji zajmuje 956,4 ha, co stanowi 14,85% całkowitej powierzchni miasta. Zamieszkuje go 7 931 osób, co stanowi 16,80% ogólnej liczby mieszkańców Skarżyska-Kamiennej.

Granice obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przedstawiono na poniższej mapie.

Mapa 23. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji w Skarżysku-Kamiennej

Źródło: Uchwała Nr XXVIII/72/2016 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 8 września 2016 r.

Na obszarze wyznaczonym do rewitalizacji miasto prowadzić będzie działania wskazane w niniejszym dokumencie. Przyczynią się one do wyprowadzenia go z sytuacji kryzysowej, a w konsekwencji do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru i całego miasta.

Wskazany obszar rewitalizacji obejmuje niezamieszkałe tereny powojkowe zlokalizowane na os. Zachodnim (ul. Cmentarna). Wymagają one ponownego zagospodarowania z nadaniem im nowych funkcji. Gmina planuje realizację na tym terenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zmierzających do rozwoju na nim funkcji rekreacyjnej. W wyniku planowanych działań powstanie tam bowiem

skatepark, który służył będzie przede wszystkim mieszkańcom osiedla Zachodniego oraz pozostałych osiedli należących do obszaru rewitalizacji.

Pozwoli to nie tylko na poprawę wizerunku tych terenów oraz ich odnowy w znaczeniu infrastrukturalnym czy funkcjonalno-przestrzennym, ale przede wszystkim przyczyni się do społecznego ożywienia całego obszaru rewitalizacji.

2. Charakterystyka obszaru rewitalizacji

Obszar rewitalizacji obejmuje tereny o łącznej powierzchni 956,4 ha zamieszkiwane przez 7 931 osób. Jest on ciągły przestrzennie i obejmuje 6 osiedli:

- część osiedla Rejów (powierzchnia: 330 ha, liczba mieszkańców: 865 osób);
- część osiedla Skałka (powierzchnia: 88 ha, liczba mieszkańców: 982 osoby);
- osiedle Zachodnie (powierzchnia: 249 ha, liczba mieszkańców: 1 713 osób);
- część osiedla Górna Kolonia Młodzawy (powierzchnia: 38 ha, liczba mieszkańców: 1 048 osób);
- osiedle Dolna Kamienna II wraz z budynkiem Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 2 przy ul. Spacerowej 31 (powierzchnia: 229 ha, liczba mieszkańców: 2 528 osób);
- osiedle Kolejowe wraz z fragmentem os. Żeromskiego (powierzchnia: 22,4 ha, liczba mieszkańców: 795 osób).

Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę obszaru rewitalizacji w podziale na poszczególne osiedla wchodzące w jego skład z wyszczególnieniem pełnionych przez nie funkcji. Została ona oparta o Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Skarżyska-Kamiennej⁶.

OSIEDLE REJÓW

Część osiedla Rejów wybrana do rewitalizacji pełni przede wszystkim funkcję mieszkaniową. Dominują tu bowiem tereny mieszkaniowe o przewadze zabudowy jednorodzinnej. Ze względu na lokalizację na tym obszarze największego w Skarżysku-Kamiennej zbiornika retencyjnego – Zalewu Rejów – istotną rolę odgrywa tu również turystyka i rekreacja. Na terenie osiedla znajdują się obiekty turystyczno-rekreacyjne: Ośrodek „Rejów”, Muzeum im. Orła Białego oraz Stadion „Granat”.

Znaczną część obszaru (w pobliżu Zalewu) zajmują tereny usług obsługi rekreacji i wypoczynku. Nieco mniejszą powierzchnię zajmują tereny usług sportu i rekreacji.

Osiedle Rejów w części jest pokryte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, które doprecyzowują przeznaczenie poszczególnych terenów. Są to:

- ✓ Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego „Ośrodek Rekreacyjny Rejów” przyjęty Uchwałą Nr XLIII/77/2006 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 23 października 2006 roku,

---

⁶ Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Skarżyska-Kamiennej przyjęta Uchwałą Nr XXIII/57/2008 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 29 maja 2008 r.

- ✓ Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego „Ośrodek Rekreacyjny Bzin” przyjęty Uchwałą Nr L/41/2014 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 15 maja 2014 roku.

OSIEDLE SKAŁKA

Obszarem rewitalizacji objęta została część osiedla Skalka pełniąca przede wszystkim funkcję przemysłowo-usługową oraz – w mniejszym stopniu – mieszkaniową. Dominują tutaj bowiem tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami. Warta podkreślenia jest lokalizacja na tym obszarze znacznej ilości terenów do zagospodarowania na cele gospodarcze, co stanowi główny atut osiedla.

OSIEDLE GÓRNA KOLONIA MŁODZAWY

Działania rewitalizacyjne obejmą jedynie zamieszkaną część osiedla Górna Kolonia Młodzawy. Dominującą funkcją tego obszaru jest funkcja mieszkaniowa. Znajdują się tutaj zarówno tereny z przewagą zabudowy jedno-, jak i wielorodzinnej.

OSIEDLE ZACHODNIE

Osiedle Zachodnie w całości zostało objęte programem rewitalizacji. Główną funkcją tego obszaru jest funkcja przemysłowo-usługowa. Znaczną część osiedla zajmują bowiem tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami. Znajdują się tu również tereny usług, w tym sportu i rekreacji. Uzupełniającą funkcją osiedla jest funkcja mieszkaniowa (tereny mieszkaniowe o przewadze zabudowy jednorodzinnej).

Na terenie osiedla znajdują się następujące obiekty: Drewniany Kościół pw. św. Józefa, Popiersie Leopolda Staffa, miejsce pamięci i ławeczka Leopolda Staffa. Na osiedlu zlokalizowana jest również Przychodnia Rejonowa Nr 2.

Na osiedlu Zachodnim, przy ul. Cmentarnej znajdują się tereny po byłej jednostce wojskowej. Ze względu na ważny interes społeczny i oczekiwania mieszkańców wyrażone m.in. podczas przeprowadzonych badań ankietowych, zostały one włączone do obszaru rewitalizacji. Planowane przez miasto działania rewitalizacyjne w tej części osiedla polegać będą na utworzeniu terenów rekreacyjnych w postaci skateparku, który będzie służył przede wszystkim mieszkańcom osiedla Zachodnie oraz sąsiednich osiedli należących do obszaru rewitalizacji. Na tej inwestycji skorzystają jednak również pozostali mieszkańcy miasta.

DOLNA KAMIENNA II

Osiedle Dolna Kamienna II – w całości włączone do programu rewitalizacji – pełni przede wszystkim funkcję mieszkaniową oraz przemysłowo-usługową. Dominują tu bowiem tereny mieszkaniowe, w tym zarówno o przewadze zabudowy jedno-, jak i wielorodzinnej. Znaczną część obszaru zajmują także tereny przemysłu, magazynów, centrów logistyki wraz z usługami oraz tereny samych usług.

Na terenie osiedla zlokalizowane są następujące instytucje: Urząd Skarbowy i Powiatowa Stacja Sanitarно-Epidemiologiczna.

OSIEDLE KOLEJOWE WRAZ Z FRAGMENTEM OS. ŻEROMSKIEGO

Osiedle Kolejowe zostało w całości objęte programem rewitalizacji. Obszar ten pełni funkcję usługową oraz mieszkaniową. Znajdują się tutaj tereny usługowe, tereny mieszkaniowe o przewadze zabudowy wielorodzinnej, a także tereny zieleni oraz tereny usług sportu i rekreacji. Na obszarze zlokalizowany jest Dworzec PKP. Do obszaru dołączono fragment os. Żeromskiego ograniczony ulicami: Piłsudskiego, Tysiąclecia, Bankową, Niepodległości.

A. Analiza negatywnych zjawisk występujących na obszarze rewitalizacji

Przedstawiona w pierwszej części niniejszego opracowania diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych w mieście i poszczególnych jego częściach pozwoliła na wytypowanie obszaru zdegradowanego i identyfikację występowania na jego terenie sytuacji kryzysowej. Część obszaru zdegradowanego charakteryzująca się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, przede wszystkim o charakterze społecznym, została wytypowana jako obszar rewitalizacji. W szczególności na omawianym obszarze dostrzegalna jest koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej:

- ✓ bezrobocie,
- ✓ ubóstwo i wykluczenie społeczne.

Dodatkowo, na części obszaru rewitalizacji można zaobserwować szczególne nasilenie problemu starzenia się społeczeństwa.

Nie bez znaczenia są również zjawiska kryzysowe natury gospodarczej powodujące stagnację obszaru i przyczyniające się do pogłębiania problemów społecznych. Są to przede wszystkim:

- ✓ słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw,
- ✓ niskie dochody mieszkańców.

Wśród problemów o charakterze przestrzenno-funkcjonalnym wyróżnić należy:

- ✓ zły stan techniczny budynków,
- ✓ niską jakość infrastruktury społecznej i technicznej.

Ponadto na części obszaru rewitalizacji dostrzega się problemy o charakterze środowiskowym:

- ✓ lokalizacja dzikich wysypisk śmieci.

NEGATYWNE ZJAWISKA NATURY SPOŁECZNEJ

Bezrobocie

Największym problemem obserwowanym w skali całego miasta jest wysoki poziom bezrobocia. Na koniec 2014 roku udział bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym w Skarżysku-Kamiennej wyniósł 12,3% i był niższy niż wskaźnik dla powiatu skarżyskiego (13,7%), ale jednocześnie znacznie wyższy niż w przypadku kraju (7,5%) i regionu (9,5%). Bezrobocie stanowi jednocześnie główny powód przyznawania świadczeń wypłacanych z MOPS. W roku 2014 z powodu pozostawania bez pracy wsparcie otrzymało 1 216 rodzin (2 866 osób).

Obszar rewitalizacji zamieszkuje 768 osób bezrobotnych, co stanowi 21,7% wszystkich bezrobotnych w mieście. Aż 67,6% pozostających bez zatrudnienia mieszkańców obszaru to osoby długotrwale bezrobotne. Stanowią oni 10,6% osób w wieku produkcyjnym na tym terenie.

Przeprowadzona w poprzedniej części analiza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego potwierdziła, że najgorsza sytuacja pod względem bezrobocia występuje na obszarze obejmującym osiedla Dolna Kamienna II, Górna Kolonia Młodzawy, Skałka, Zachodnie, Rejów oraz Kolejowe. Na obszarze rewitalizacji na 100 osób w wieku produkcyjnym niemal 11 osób to długotrwale bezrobotni. W skali miasta udział osób długotrwale bezrobotnych wśród mieszkańców w wieku produkcyjnym wynosi 7,51%.

W parze z długotrwałym bezrobociem idzie także niski poziom wykształcenia osób pozostających bez zatrudnienia. Niemal co trzeci bezrobotny zamieszkujący obszar rewitalizacji posiada wykształcenie podstawowe.

Niska jakość zasobu pracy związana z niskim wykształceniem bezrobotnych przyczynia się nie tylko do pogłębiania problemu bezrobocia, w szczególności długotrwałego. Jej efektem jest również obniżenie potencjału społeczno-gospodarczego tego obszaru.

W szczególności problem wysokiego poziomu długotrwałego bezrobocia mieszkańców i niskiego poziomu wykształcenia bezrobotnych dotyczy osiedla Skałka oraz – w nieco mniejszym stopniu – Zachodniego i osiedla Rejów. Wśród bezrobotnych z osiedla Skałka blisko połowa dysponuje wykształceniem co najwyżej podstawowym, zaś z problemem długotrwałego bezrobocia mierzy się niemal co piąty mieszkaniec w wieku produkcyjnym. Na osiedlu Zachodnim oraz Rejów problem ten jest nieco mniej dotkliwy, niemniej jednak widoczny.

Tabela 49. Poziom długotrwałego bezrobocia oraz wykształcenia bezrobotnych na obszarze rewitalizacji w podziale na osiedla (stan na 31.12.2014)

Wyszczególnienie	Skarżysko-Kamienna	Obszar rewitalizacji	Dolna Kamienna II	Górna Kolonia Młodzawy	Kolejowe	Rejów	Skałka	Zachodnie
Odsetek osób długotrwałe bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	7,51%	10,63%	8,25%	8,90%	7,73%	11,83%	18,24%	11,99%
Udział osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej liczbie bezrobotnych	18,87%	29,82%	19,60%	27,91%	17,86%	29,17%	44,22%	32,27%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Skarżysku-Kamiennej

Działania z zakresu aktywizacji zawodowej bezrobotnych oraz podnoszenia ich kwalifikacji zawodowych powinny być zatem skierowane w szczególności do mieszkańców osiedli Skałka, Rejów oraz Zachodnie, które to w największym stopniu dotknięte są problemem bezrobocia oraz niskiej jakości zasobu pracy związanego z niskim poziomem wykształcenia osób bezrobotnych.

Ubóstwo i wykluczenie społeczne

Częstą konsekwencją omówionego powyżej problemu bezrobocia jest ubóstwo i wykluczenie społeczne. Brak dostatecznych środków materialnych na zaspokojenie podstawowych potrzeb jednostki stanowi drugi powód przyznawania świadczeń z pomocy społecznej. W roku 2014 z powodu ubóstwa wsparcie otrzymało 786 rodzin (1 588 osób). Warto jednak podkreślić, że powyższe dane dotyczą wyłącznie osób korzystających ze wsparcia MOPS. Nie przedstawiają zatem rzeczywistego obrazu zjawiska ubóstwa w gminie.

Względna miarą ubóstwa jest liczba osób korzystających z pomocy społecznej przypadająca na 1 000 mieszkańców. Analiza przeprowadzona w poprzednim etapie wskazała, że w przypadku Skarżyska-Kamiennej wskaźnik ten osiąga wartość ponad 81.

Na obszarze rewitalizacji sytuacja wygląda znacznie gorzej – wśród 1 tys. mieszkańców obszaru aż 163 osoby korzystają ze świadczeń udzielanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Skarżysku-Kamiennej. Jest to przeszło dwa razy więcej niż w skali całego miasta. Obszar rewitalizacji zamieszkuje łącznie 1 277 osób korzystających ze wsparcia instytucjonalnego, co stanowi niemal 1/3 wszystkich osób korzystających z pomocy społecznej na terenie miasta.

W szczególności problem ubóstwa i wykluczenia społecznego dotyczy mieszkańców rejonów ulic charakteryzujących się wysoką liczbą beneficjentów pomocy społecznej i najwyższą wartością

wskaźnika. Problem ubóstwa jest widoczny niemal na całym obszarze rewitalizacji, jednak w największym stopniu dotyka on mieszkańców osiedla Skałka, gdzie co trzecia osoba jest beneficjentem pomocy społecznej.

Tabela 50. Korzystanie z zaszków pomocy społecznej na obszarze rewitalizacji w podziale na osiedla

Wyszczególnienie	Skarżysko-Kamienna	Obszar rewitalizacji	Dolna Kamienna II	Górna Kolonia Młodzawy	Kolejowe	Rejów	Skałka	Zachodnie
Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej ludności	8,12%	16,33%	9,57%	13,85%	6,42%	19,21%	36,00%	16,32%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Skarżysku-Kamiennej

Na obszarze rewitalizacji obserwuje się także problem tzw. dziedziczenia biedy, czyli sytuacji, gdy bieda dotyczy więcej niż jednego pokolenia. Widocznymi przejawami ubożenia społeczeństwa są m.in. niemożność zapewnienia mieszkania i posiłku dla rodziny, czy odpowiedniego wyposażenia szkolnego dla dzieci.

Konsekwencją ubóstwa jest wykluczenie społeczne jednostek i całych grup społecznych, czyli niezdolność do uczestnictwa w gospodarczych, politycznych oraz kulturalnych aspektach życia społecznego z powodów będących poza ich kontrolą.

Ubóstwo i dziedziczenie biedy przez kolejne pokolenia stanowią poważne zagrożenie wywołujące szereg trudnych do przezwyciężenia konsekwencji, bowiem zjawiska te mają silny negatywny wpływ zarówno na jednostkę, jak i na całą społeczność. Problem ubóstwa niesie szereg negatywnych następstw: począwszy od samotności, poprzez stopniową marginalizację, uzależnienia, przestępczość, po bezdomność, a nawet śmierć. Doświadczenie ubóstwa skutkuje wystąpieniem poczucia niskiej wartości i bierności, co przejawia się w braku zaangażowania i wycofaniu z aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, zawężeniu kontaktów społecznych, a co za tym idzie – zamknięciu się w kręgu rodziny i sobie podobnych osób. Jednostkę taką cechuje także niepewność i konfliktowość, co z kolei sprzyja występowaniu zjawisk patologicznych, takich jak alkoholizm, przemoc domowa czy przestępczość.

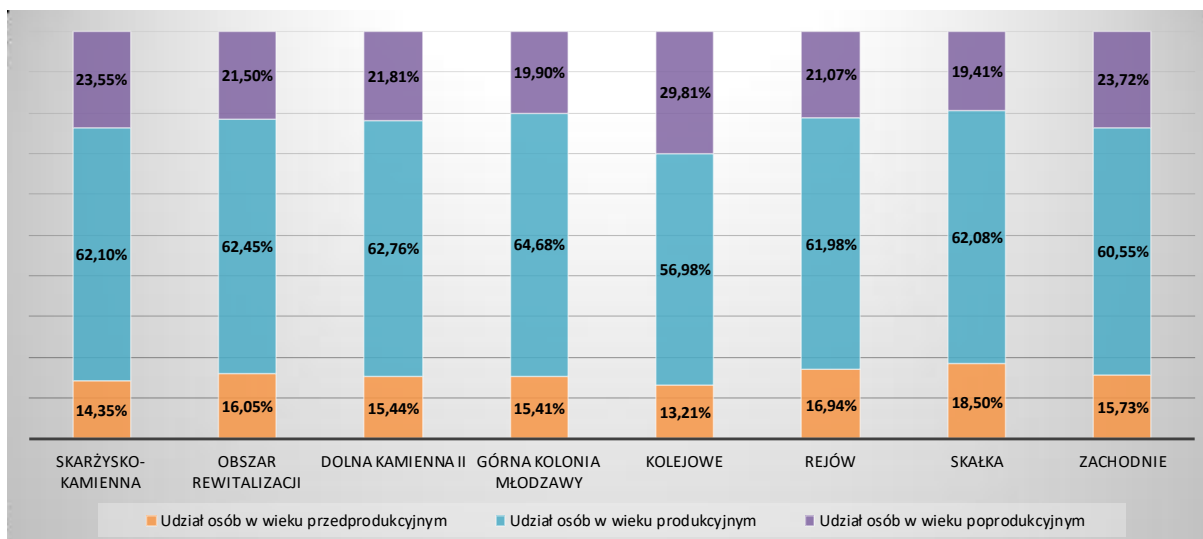
Działania w zakresie minimalizowania problemu ubóstwa i wykluczenia społecznego na obszarze rewitalizacji będą koncentrować się przede wszystkim na dążeniu do zmniejszenia poziomu bezrobocia, ze względu na wyraźną korelację pomiędzy tymi problemami.

Starzenie się społeczeństwa

Istotnym problemem o charakterze ogólnomiejskim jest starzenie się społeczeństwa. Ponad 23% mieszkańców całego miasta to osoby w wieku poprodukcyjnym. Jeszcze bardziej niepokojąca jest mała liczba osób w wieku przedprodukcyjnym. Stanowią oni bowiem zaledwie niespełna 15%. Taki stan rzeczy przekłada się na znaczne obciążenie demograficzne społeczeństwa.

Co prawda biorąc pod uwagę cały obszar rewitalizacji, sytuacja wydaje się nieco lepsza niż ma to miejsce w skali całego miasta, niemniej jednak są miejsca, gdzie problem wysokiego odsetka osób starszych jest szczególnie widoczny. Strukturę wiekową ludności poszczególnych osiedli objętych obszarem rewitalizacji wraz z porównaniem do danych ogólnomiejskich przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 51. Struktura wieku mieszkańców obszaru rewitalizacji w podziale na osiedla (stan na 31.12.2014)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Skarżyska-Kamiennej

W szczególności problem starzenia się społeczeństwa zdiagnozowany został na osiedlu Kolejowym, gdzie blisko 30% mieszkańców to osoby starsze, zaś mieszkańcy poniżej 18 roku życia stanowią nieco ponad 13%. Oznacza to, że osób w wieku poprodukcyjnym jest tu ponad dwukrotnie więcej niż osób w wieku przedprodukcyjnym. Problem ten będzie warunkował charakter głównych działań rewitalizacyjnych podejmowanych w tej części obszaru i kierowanych do jego mieszkańców.

Tabela 51. Obciążenie demograficzne na obszarze rewitalizacji w podziale na osiedla (stan na 31.12.2014)

Wyszczególnienie	Skarżysko-Kamienna	Obszar rewitalizacji	Dolna Kamienna II	Górna Kolonia Młodzawy	Kolejowe	Rejów	Skałka	Zachodnie
Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	164,15	133,94	141,27	129,11	225,71	124,39	104,92	150,77
Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	37,93	34,43	34,74	30,77	52,32	34,00	31,27	39,18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Skarżyska-Kamiennej

NEGATYWNE ZJAWISKA O CHARAKTERZE GOSPODARCZYM

Słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw

Do najważniejszych problemów gospodarczych obszaru rewitalizacji wskazywanych przez mieszkańców podczas badań sondażowych zaliczyć można słabą kondycję lokalnych przedsiębiorstw. Jest on widoczny przede wszystkim na osiedlach Dolna Kamienna II i Rejów. Problem stanowi również niedostateczne wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Niskie dochody mieszkańców

Istotny problem obserwowany na obszarze rewitalizacji stanowi ponadto niski poziom zamożności społeczeństwa mierzony wartością przeciętnego dochodu przypadającego na jednego mieszkańca. Przeciętny poziom dochodów na obszarze rewitalizacji w 2014 roku wyniósł 8 523,16 zł. W skali całego miasta poziom dochodów rozporządzalnych na jedną osobę wynosi 10 044,26 zł, zatem dochody na osobę na obszarze rewitalizacji są niższe o ponad 1 500 zł niż wartość tego wskaźnika w mieście. Duże różnice ekonomiczne wśród mieszkańców powodują izolację uboższych części miasta

od jednolitego organizmu miejskiego, a co za tym idzie, stanowią przyczynę ubóstwa i marginalizacji mieszkańców obszaru rewitalizacji.

NEGATYWNE ZJAWISKA O CHARAKTERZE PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNYM

Zły stan infrastruktury technicznej i społecznej

Równie poważnym problemem wpływającym na jakość życia mieszkańców obszaru rewitalizacji jest zły stan infrastruktury technicznej i społecznej. Badania ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców wykazały, że największym problemem infrastrukturalnym obszaru rewitalizacji jest zły stan dróg i chodników. W opinii mieszkańców obszar zmagają się również problemem niedostatecznej liczby miejsc parkingowych (szczególnie widoczny na osiedlach Rejów i Górna Kolonia Młodzawy). Istotny problem stanowi ponadto niezadowalający dostęp do infrastruktury dla rowerzystów, takiej jak ścieżki rowerowe czy miejsca postojowe (Dolna Kamienna II, Skałka). Ważnym problemem infrastrukturalnym obszaru rewitalizacji jest także niedostateczny dostęp do boisk i placów zabaw (Skałka, Górna Kolonia Młodzawy, Rejów) terenów rekreacyjnych (parki, tereny do spacerów) – (Zachodnie, Górna Kolonia Młodzawy), jak również miejsc rekreacji i aktywizacji osób starszych (Dolna Kamienna II, Górna Kolonia Młodzawy, Zachodnie).

Osiedla objęte obszarem rewitalizacji są ponadto zaniedbane, ulice i chodniki - brudne, zaś tereny zieleni – nieuporządkowane (problemy te są szczególnie widoczne na osiedlach: Zachodnie, Skałka, Rejów). Estetykę przestrzeni publicznej zaburza również duża ilość reklam i graffiti (Dolna Kamienna II, Rejów, Górna Kolonia Młodzawy).

NEGATYWNE ZJAWISKA O CHARAKTERZE TECHNICZNYM

Zły stan techniczny budynków

Wśród problemów o charakterze przestrzennym obserwowanych na obszarze rewitalizacji wskazać należy przede wszystkim niską wartość zasobu mieszkaniowego mierzoną udziałem budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej liczbie budynków. Na terenie miasta zlokalizowanych jest 5 017 budynków mieszkalnych, z czego aż 82,8% wybudowano przed rokiem 1989. Świadczy to o znacznym poziomie degradacji zasobu mieszkaniowego w całym mieście. Na obszarze rewitalizacji znajdują się 1 094 budynki mieszkalne wybudowane przed 1989 rokiem, co stanowi 26,3% wszystkich budynków tego typu w mieście. Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej ich liczbie na tym obszarze jest wyższy niż w skali całego miasta i wynosi 88,4%. Obserwuje się tu zatem gorszą sytuację mieszkaniową niż w całym mieście. Wysoki poziom degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych o przeznaczeniu mieszkaniowym w istotny sposób wpływa na obniżenie jakości życia mieszkańców.

Omawiany problem jest widoczny niemal we wszystkich częściach obszaru rewitalizacji. Wyjątek stanowi osiedle Rejów, gdzie sytuacja pod tym względem jest nieco lepsza niż ma to miejsce w skali całego miasta, choć i tu ponad 80% budynków mieszkalnych pochodzi sprzed 1989 roku.

Tabela 52. Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej ich liczbie na obszarze rewitalizacji w podziale na osiedla (stan na 31.12.2014)

Wyszczególnienie	Skarżysko-Kamienna	Obszar rewitalizacji	Dolna Kamienna II	Górna Kolonia Młodzawy	Kolejowe	Rejów	Skałka	Zachodnie
Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej ich liczbie	81,77%	88,37%	92,25%	92,13%	100,00%	80,46%	94,74%	91,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Skarżyska-Kamiennej

NEGATYWNE ZJAWISKA O CHARAKTERZE ŚRODOWISKOWYM

Lokalizacja dzikich wysypisk śmieci

Na obszarze rewitalizacji (tereny powojkowe - os. Zachodnie) zlokalizowanych jest kilkanaście dzikich składowisk odpadów, co znacznie wpływa na obniżenie estetyki przestrzeni publicznej i stanowi zagrożenie dla środowiska oraz zdrowia mieszkańców. Przyczynia się to ponadto do obniżenia jakości życia na obszarze rewitalizacji.

B. Analiza lokalnych potencjałów występujących na obszarze rewitalizacji

Dostrzegane na obszarze rewitalizacji negatywne zjawiska będą minimalizowane z wykorzystaniem lokalnych potencjałów, za które uznać należy przede wszystkim:

- **Potencjał demograficzny** obszaru rozumiany jako korzystny profil demograficzny w podziale na ekonomiczne grupy wieku,
- **Potencjał aktywności obywatelskiej** rozumiany przede wszystkim jako gotowość mieszkańców do partycypacji w procesie rewitalizacji,
- **Potencjał integracji społecznej mieszkańców**, będący pozytywną przesłanką do realizacji inicjatyw na rzecz społeczności lokalnej,
- **Potencjał gospodarczy** rozumiany jako zlokalizowanie istotnych w skali miasta przedsiębiorstw oraz dostępność terenów inwestycyjnych i odpowiednich warunków do prowadzenia z sukcesem biznesu w obszarze rewitalizacji,
- **Potencjał kulturowo-turystyczny** rozumiany jako dostępność terenów i obiektów przyczyniających się do rozwoju turystyki na obszarze rewitalizacji.
- **Potencjał środowiskowy obszaru**, który wraz z odpowiednią infrastrukturą stanowić może przesłanki do rozwoju turystyki na obszarze rewitalizacji.

Potencjał demograficzny dostrzega się na całym obszarze rewitalizacji, ze względu na korzystniejszy niż w skali miasta udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności.

Potencjał gospodarczy widoczny jest szczególnie na osiedlach Zachodnie, Skałka, Dolna Kamienna II, Górna Kolonia Młodzawy, gdzie zlokalizowane są istotne w skali miasta przedsiębiorstwa, w tym m.in. MESKO S.A. (os. Zachodnie) oraz dostępne są tereny możliwe do zagospodarowania (głównie os. Skałka).

Potencjał kulturowo-turystyczny obserwuje się głównie na osiedlu Rejów, gdzie znajdują się miejsca i obiekty atrakcyjne turystycznie (Zalew Rejów, Ośrodek Wypoczynku i Rekreacji „Rejów”, Muzeum im. Orła Białego, Stadion „GRANAT”).

Wykorzystanie istniejącego potencjału stanowi szansę na wyjście ze stanu kryzysowego i jest niezwykle istotne do powodzenia procesu rewitalizacji.

C. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

Główne problemy Skarżyska-Kamiennej skupiają się na tym, że w mieście brakuje aktywności i poczucia wspólnoty. Docelowo zatem najbardziej pożądane są działania w obszarze aktywizacji mieszkańców – zachęcanie ich do udziału we wspólnym przekształcaniu otoczenia, podnoszenia jakości kapitału społecznego, dbania o bezpieczeństwo i jakość spędzania wolnego czasu.

Dotychczasowe doświadczenia oraz przeprowadzone badania wskazały jednak na niską akceptację działań aktywizujących wśród mieszkańców. Brakuje zaufania do partnerów samorządowych oraz do organizacji pozarządowych. Główne formułowane oczekiwania skupiają się na tym, by zmienić postrzeganie tego obszaru jako porzuconej, najbardziej zaniedbanej części miasta.

Z tego powodu należy postawić za cel rozpoczęcie procesu przemian przestrzennych połączonych z gospodarczymi, ale podejmowanych zawsze w perspektywie osiągnięcia dzięki nim efektów o charakterze społecznym.

Należy zatem planować działania w taki sposób, aby zmieniającą się jakość przestrzeni zdegradowanych osiedli wykorzystywać jako argument do pobudzenia mieszkańców tych terenów do włączania się w proces zmian. Wraz z powracającym poczuciem dumy i z podnoszącą się oceną warunków życia i pracy mieszkańcy odnajdą argumenty do aktywnego partycypowania w rozwoju miasta.

W obszarze potrzeb rewitalizacyjnych pojawiają się zatem:

- 1) Poprawa stanu infrastruktury publicznej i mieszkaniowej
  - a. Budynki mieszkalne
  - b. Budynki użyteczności publicznej
  - c. Warunki komunikacyjne
  - d. Zapewnienie miejsc do aktywności społecznej
  - e. Tworzenie warunków do prowadzenia działalności inwestycyjnej

- 2) Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego – na bazie zmian w obszarze infrastruktury
  - a. Działania aktywizujące – współudział w działaniach rozwojowych
  - b. Działania edukacyjne
  - c. Organizacja czasu wolnego dla różnych grup wiekowych
  - d. Wspieranie przedsiębiorczości.

Zaplanowane w dalszej części Programu działania stanowią odpowiedź na wskazane potrzeby.

CZĘŚĆ III. PROGRAMOWANIE DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

1. Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

W oparciu o diagnozę problemów występujących na obszarze rewitalizacji, po ocenie oczekiwań mieszkańców i ich przedstawicieli, sformułowana została następująca wizja obszaru rewitalizacji, to jest oczekiwane zestawienie stanu i procesów, jakie mają charakteryzować obszar rewitalizacji Skarżyska-Kamiennej w wyniku wcielenia w życie zapisów niniejszego dokumentu strategicznego.

Obszar rewitalizacji jest ważną częścią Skarżyska-Kamiennej, miejscem współdziałania aktywnych obywateli i organizacji społecznych z władzami samorządowymi w celu umożliwienia mieszkańcom życia i pracy w warunkach zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz w celu podniesienia jakości i atrakcyjności życia w całym mieście. Przeprowadzonym zmianom w obszarze infrastruktury towarzyszą przedsięwzięcia wspierające integrację, przedsiębiorczość i aktywne spędzanie czasu wolnego.

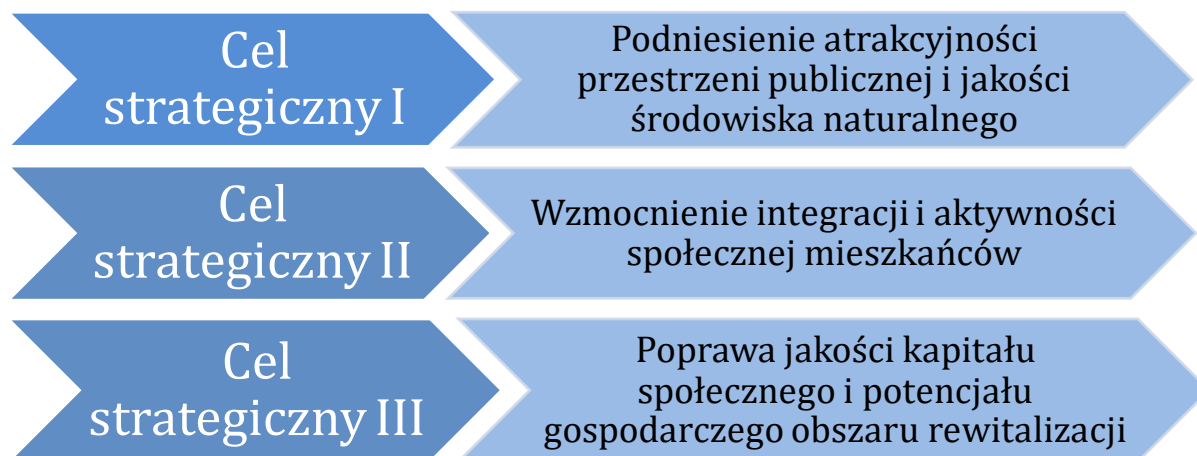
2. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań

W ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej określono cel główny rewitalizacji stanowiący punkt odniesienia dla pozostałych celów:

CEL GŁÓWNY:

Działania rewitalizacyjne poprawiają warunki życia i pracy, zmieniając postrzeganie terenów zdegradowanych przez ich mieszkańców oraz osoby z zewnątrz, czyniąc je atrakcyjnym miejscem do spędzania czasu, odpoczynku, mieszkania i pracy. Na bazie zmieniającej się przestrzeni realizowane są działania aktywizujące, integrujące i edukujące mieszkańców.

Osiągnięcie celu głównego możliwe będzie poprzez realizację trzech celów strategicznych:

Cele strategiczne zdefiniowane zostały w oparciu o dane zgromadzone na etapie diagnozy społeczno-przestrzenno-gospodarczej i stanowią odpowiedź na zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji problemy. W Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej wyznaczono zatem trzy cele strategiczne, które odnoszą się do wszystkich sfer, w których powinien oddziaływać proces rewitalizacji: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej.

CEL STRATEGICZNY I Podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznej i jakości środowiska naturalnego

Jakość kapitału społecznego na obszarze rewitalizacji jest bardzo niezadowolająca. Charakterystyki obiektywne, takie jak poziom ubóstwa, poziom bezrobocia, poziom korzystania z pomocy społecznej, jak i te opisujące nastawienie mieszkańców do zmian, potwierdzają taką tezę.

Badania pokazały jednak również, że wśród mieszkańców jest tak silna niewiara w możliwość poprawy sytuacji, że nie będą oni gotowi włączyć się w procesy rewitalizacji. Aby wzbudzić w nich zainteresowanie zmianą, potrzebny jest impuls, pokazanie gotowości samorządu do inwestowania w nich samych oraz w ich otoczenie. Z tego powodu potrzebne wydaje się być zatem, by jako chronologicznie pierwsze działanie przedstawić interwencję w tkankę miejską.

Poprawa strony wizualnej oraz funkcjonalności obszarów zdegradowanych ma stać się zachętą i pokazaniem, że przemiana jest potrzebna i możliwa. Oczekiwane jest, że następnym krokiem powinno stać się włączenie w bezpośrednie prace również samych mieszkańców.

Cel ten wskazuje na potrzebę odnowy przestrzeni publicznej i środowiska naturalnego na obszarach zdegradowanych. Obie te sfery są w chwili obecnej mocno zaniedbane, niekiedy wymagają odbudowy, niekiedy uzupełnienia o nowe funkcje, szczególnie w obszarach sportu i rekreacji, komunikacji, jakości tkanki mieszkaniowej.

CEL STRATEGICZNY II Wzmocnienie integracji i aktywności społecznej mieszkańców

Budowanie integracji i aktywności potrzebne jest na dwóch płaszczyznach. Z jednej strony potrzeba takich projektów, w których mieszkańcy będą odnajdywali dla siebie istotną i wartościową rolę, w których funkcjonować będą mogli w sposób podmiotowy. Współuczestnictwo w różnego rodzaju przedsięwzięciach, skutkujące powstawaniem zmian w otoczeniu, prowadziło będzie do zwiększenia poczucia wspólnoty i do wzrostu odpowiedzialności za najbliższe otoczenie. Mienie, w powstanie którego zaangażują się sami mieszkańcy, będzie dla nich cenniejsze niż takie, które zostało im podarowane.

Z drugiej strony wzmocnieniu integracji i aktywności powinny służyć inicjatywy o charakterze nieinwestycyjnym, skupiające się na stworzeniu oferty spędzania czasu wolnego, proponowaniu różnym grupom mieszkańców uczestnictwo w rozwijających zajęciach dostosowanych do ich potrzeb i statusu społecznego.

CEL STRATEGICZNY III Poprawa kapitału społecznego i potencjału gospodarczego obszaru rewitalizacji

Cel ten związany jest z potrzebą oddziaływania na obszar i jego mieszkańców w dążeniu do odwrócenia niekorzystnej sytuacji materialnej i niewystarczającego potencjału gospodarczego. Warto zaznaczyć, że w świetle dostrzeżonego w obszarze rewitalizacji braku aktywności mieszkańców, zadania w tym obszarze powinny bazować zawsze na efektach tego, co uda się osiągnąć dzięki wcześniejszym działaniom aktywizującym.

Wskazać należy na potrzebę stworzenia oferty doradczej i szkoleniowej dla mieszkańców obszaru, w szczególności dla osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, jak również oferty takiego doksztalcania o charakterze zawodowym, która będzie atrakcyjna dla lokalnych i subregionalnych podmiotów gospodarczych.

W przyszłości pożądane będą również projekty wspierające podejmowanie działalności gospodarczej, sięgające po metody doradcze i inkubacyjne.

Podkreślić również należy istotny potencjał obszaru rewitalizacji w zakresie dostępności do terenów, które mogą być atrakcyjne jako tereny inwestycyjne. Dostępność do szlaków komunikacyjnych i uzbrojenie terenów mogą stać się ważną kartą przetargową w trakcie zachęcania do zainwestowania w Skarżysku-Kamiennej.

KIERUNKI DZIAŁAŃ

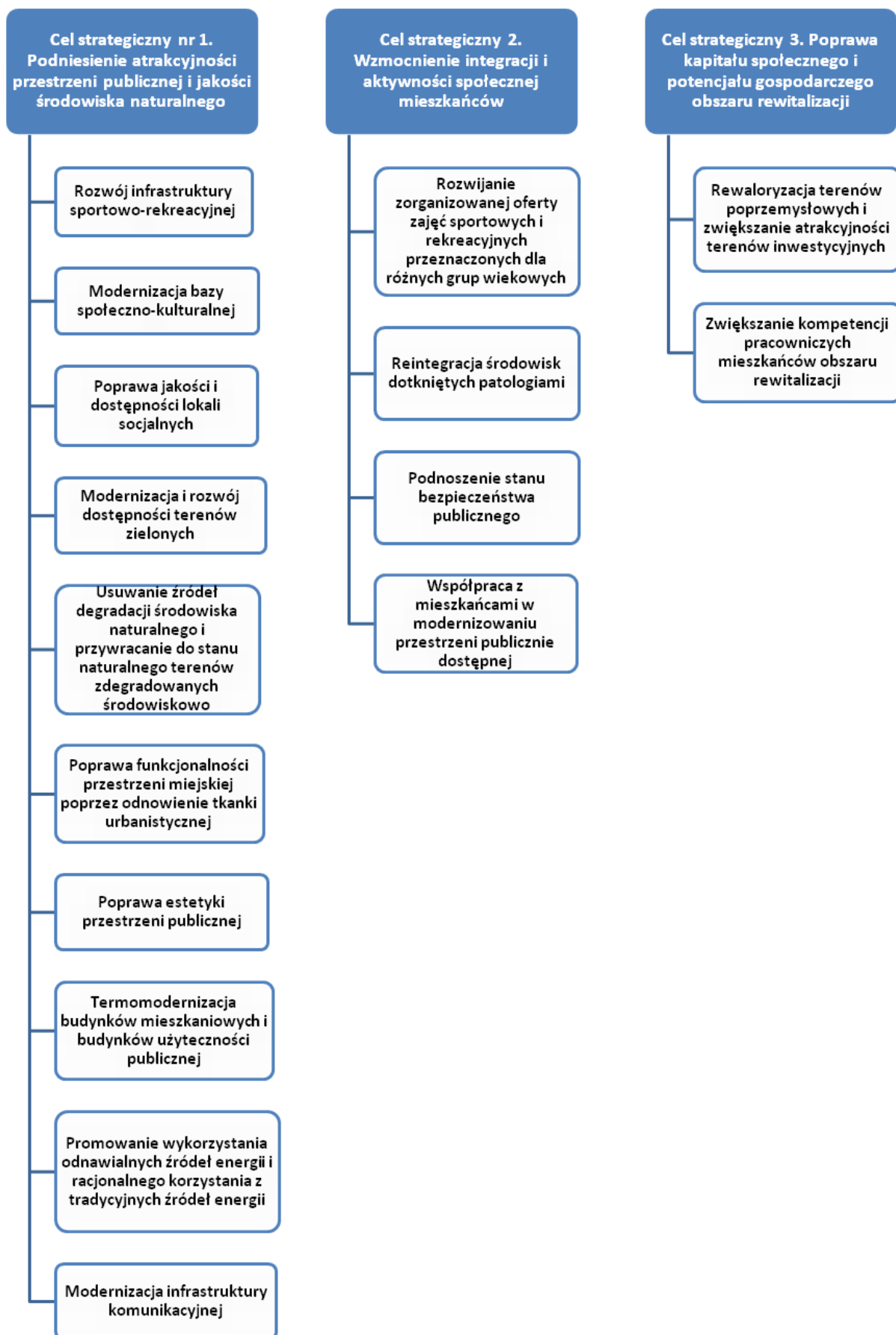
Realizacji tak sformułowanych celów strategicznych pomagać będzie wypełnianie następujących **kierunków działań**:

1. Rewaloryzacja terenów przemysłowych i zwiększanie atrakcyjności terenów inwestycyjnych;
2. Zwiększanie kompetencji pracowniczych mieszkańców obszaru rewitalizacji;
3. Rozwijanie zorganizowanej oferty zajęć sportowych i rekreacyjnych przeznaczonych dla różnych grup wiekowych;
4. Reintegracja środowisk dotkniętych patologiami;
5. Podnoszenie stanu bezpieczeństwa publicznego;
6. Współpraca z mieszkańcami w modernizowaniu przestrzeni publicznie dostępnej;
7. Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej;
8. Modernizacja bazy społeczno-kulturalnej;
9. Poprawa jakości i dostępności lokali socjalnych;
10. Modernizacja i rozwój dostępności terenów zielonych;
11. Usuwanie źródeł degradacji środowiska naturalnego i przywracanie do stanu naturalnego terenów zdegradowanych środowiskowo;

12. Poprawa funkcjonalności przestrzeni miejskiej poprzez odnowienie tkanki urbanistycznej;
13. Poprawa estetyki przestrzeni publicznej;
14. Termomodernizacja budynków mieszkaniowych i budynków użyteczności publicznej;
15. Promowanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii i racjonalnego korzystania z tradycyjnych źródeł energii;
16. Modernizacja infrastruktury komunikacyjnej.

Poniżej zaprezentowano cele strategiczne oraz odpowiadające każdemu z nich kierunki działań.

3. Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych

W procesie prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji dokonano wyboru kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które zaplanowano do realizacji w kolejnych latach. Podzielono je na dwie kategorie: przedsięwzięcia podstawowe oraz przedsięwzięcia pozostałe dopuszczalne. Pierwsza lista zawiera wykaz przedsięwzięć, które w największym stopniu przyczynią się do wychodzenia obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej. Ich realizacja jest kluczowa do powodzenia procesu rewitalizacji. Na liście uzupełniającej znalazły się pozostałe zadania, które także będą systematycznie realizowane podczas wdrażania Programu.

A. Charakterystyka planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

1	Nazwa przedsięwzięcia	REWITALIZACJA OSIEDLA ZACHODNIE I DOLNA KAMIENNA
2	Lokalizacja	<p>Zadania na Osiedlu Zachodnim: tereny położone w otoczeniu ulicy Spokojnej. Obręb 9, arkusz 51: działki: 136/1, 136/2, 136/3; 129/1; arkusz 79: działki: 7/7, 16</p> <p>Zadania na Osiedlu Dolna Kamienna: Obręb 4: arkusz 32 Działki: 236, 238, 237, 1, 2/1, 2, 3, 4/1, 4/2, 4/13, 4/5, 4/6, 4/10, 4/11, 4/12, 4/9, 4/8, 4/7, 5/1, 6/3, 6/4, 7/1, 79, 84, arkusz 38 Działki: 1/2, 1/1, 2, 66/1, 68; arkusz 32 Działki: 236, 238, 237, 1, 2/1, 2, 3, 4/1, 4/2, 4/13, 4/5, 4/6, 4/10, 4/11, 4/12, 4/9, 4/8, 4/7, 5/1, 6/3, 6/4, 7/1, 79, 84; arkusz 33 Działka nr 111/2, obręb 5 arkusz 74 działka 1/371, arkusz 77 Działka nr 7/1, obręb 11 arkusz 75 działki 1/40, 1/33</p>
3	Czas realizacji	2017-2020
4	Zakres realizowanych działań	<p>Utworzenie na Osiedlu Zachodnim nowej funkcjonalnej przestrzeni rekreacyjnej poprzez przekształcenie terenu po byłej jednostce wojskowej przy ul. Cmentarnej:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyburzenie pozostałości budynków oraz oczyszczenie terenu, – utworzenie terenów rekreacyjnych, w tym budowa skateparku, – budowa parkingu dla potrzeb terenów rekreacyjnych, – budowa drogi dojazdowej do zrewitalizowanych terenów, – zajęcia sportowe, aktywizujące w oparciu o powstałą infrastrukturę, – budowa dwóch łączników pomiędzy ul. Spokojną i ul. Staffa, – budowa obiektu wielofunkcyjnego dla potrzeb między innymi świetlicy, • Wykorzystanie nowopowstałej przestrzeni sportowo-rekreacyjnej do organizacji zajęć dla dzieci i młodzieży zamieszkujących na terenie rewitalizowanym do prowadzenia działań aktywizacyjnych w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> ○ zajęć sportowych, ○ konkursów, ○ imprez o charakterze integracyjnym <p>budowa dwóch łączników pomiędzy ul. Spokojną i ul. Staffa</p> <p>Poprawa warunków prowadzenia działań aktywizujących i opiekuńczych wobec mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez działania takie jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Remont placówki oświatowej Przedszkola Nr 1 przy ul. Rynek - w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> – termomodernizacji budynku (docieplenie przegród wraz z przebudową-remontem instalacji c.o.),

		<ul style="list-style-type: none"> – wymiany pokrycia dachowego wraz z wymianą rynien i rur spustowych, – wymiany instalacji elektrycznej, – remontu tynków i posadzek, – remontu zewnętrznych schodów i tarasów, – wymiany nawierzchni przed budynkiem wraz z dojściami, – wymiany (remontu) ogrodzenia, – kolektorów słonecznych dla potrzeb uzyskania ciepłej wody, – wykonanie zagospodarowania terenu w postaci ścieżki edukacyjnej dla dzieci w wieku przedszkolnym, zlokalizowanej na terenie Przedszkola Publicznego Nr1 przy ul. Rynek w Skarżysku-Kamiennej • Termomodernizacja Bursy Szkolnej przy Zespole Placówek Edukacyjno-Wychowawczych w Skarżysku-Kamiennej, ul. Szkolna 15, • Wykorzystanie infrastruktury zmodernizowanych placówek edukacyjnych do prowadzenia programu opieki dla dzieci z obszaru rewitalizacji, i programu osłonowego dla rodzin dysfunkcyjnych z obszaru rewitalizacji z wykorzystaniem pikników integracyjnych, konkursów przyrodniczych, itp., • Budowa ronda na skrzyżowaniu ul. 3-go Maja i Towarowej z odwodnieniem i oświetleniem oraz przebudową kolidującej infrastruktury technicznej, • Remont pomieszczeń i dachu budynku Centrum Obsługi Inwestora dla potrzeb dalszego rozwoju przedsiębiorczości
5	<i>Oczekiwane rezultaty</i>	<p>Poszerzenie oferty sportowo-rekreacyjnej na obszarze rewitalizacji</p> <p>Zwiększenie liczby odwiedzin na obszarze rewitalizacji przez osoby spoza obszaru rewitalizacji</p> <p>Poprawa atrakcyjności obszaru rewitalizacji</p> <p>Stworzenie alternatyw do spędzania wolnego czasu</p> <p>Powstanie nowoczesnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej dostępnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji</p> <p>Poprawa ładu przestrzennego</p> <p>Zmniejszenie udziału terenów zdegradowanych technicznie w obszarze rewitalizacji</p> <p>Poprawa skomunikowania obszaru rewitalizacji</p> <p>Spadek liczby dzieci i młodzieży spędzających czas w pobliżu budynków mieszkalnych</p> <p>Poszerzenie oferty zajęć kulturalnych i oświatowych dostępnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji</p> <p>Zwiększenie aktywności mieszkańców dzięki współudziałowi w realizacji zadań projektu</p> <p>Wspieranie inicjatyw społeczności lokalnej mających na celu zwiększenie konkurencyjności i aktywności wspólnoty</p>

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

		<p>mieszkańców skarżyskich osiedli</p> <p>Poszerzenie oferty edukacyjnej i wychowawczej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji</p> <p>Rozszerzenie oferty zajęć szkoleniowych i aktywizujących dla przedsiębiorców z obszaru rewitalizacji</p> <p>Stworzenie atrakcyjnej przestrzeni publicznej z wykorzystaniem projektowania zlecanego w oparciu o konkurs architektoniczny</p> <p>Stworzenie przestrzeni o wysokiej jakości użytkowej i estetycznej</p> <p>Poprawa estetyki przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji</p>
6	<i>Wskaźniki oceny realizacji</i>	<p>Liczba wybudowanych obiektów rekreacyjnych</p> <p>Liczba projektów aktywizujących dzieci i młodzież</p> <p>Liczba przedsiębiorców i osób zamierzających rozpoczęcie działalności gospodarczej z obszaru rewitalizacji, którym udzielono wsparcia</p> <p>Liczba zorganizowanych imprez sportowo-rekreacyjnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji</p> <p>Powierzchnia terenów zdegradowanych technicznie poddanych modernizacji</p> <p>Powierzchnia terenów przeznaczonych na cele sportowo-rekreacyjne</p> <p>Liczba wydarzeń kulturalnych związanych z obszarem rewitalizacji</p> <p>Liczba dostępnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji zajęć kulturalnych</p> <p>Liczba osób biorących udział w wydarzeniach kulturalnych na obszarze rewitalizacji</p> <p>Liczba osób z obszaru rewitalizacji biorących udział w zajęciach sportowo-rekreacyjnych</p> <p>Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na wspartych obszarach</p> <p>Liczba osób z obszaru rewitalizacji zaangażowanych w realizację projektów rewitalizacyjnych</p> <p>Długość wybudowanych i przebudowanych ciągów komunikacyjnych</p> <p>Liczba wybudowanych miejsc parkingowych</p> <p>Liczba rodzin dysfunkcyjnych z obszaru rewitalizacji objętych wsparciem</p> <p>Liczba wybudowanych obiektów małej architektury</p>
7	<i>Instytucje i podmioty wdrażające</i>	Gmina Skarżysko-Kamienna, Powiat Skarżyski
8	<i>Szacunkowe nakłady do poniesienia</i>	15 100 000 zł

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

9	<i>Źródła finansowania</i>	Działanie 6.5 RPO WŚ EFRR - 10 000 000 zł EFS - 85 000 zł działanie 9.2.1 , 8.3.1 , 9.1 Środki własne 3 015 000 zł Inne środki (budżet Powiatu) 2 000 000 zł
---	----------------------------	--

1	<i>Nazwa przedsięwzięcia</i>	REWITALIZACJA DOLNEJ KAMIENNEJ
2	<i>Lokalizacja</i>	Obręb 4: arkusz 30 Działki: 81, 359/4; arkusz 32 Działki: 231; arkusz 31 Działki: 134/4, 73/2, 73/5; arkusz 33 Działki: 387, 111/42
3	<i>Czas realizacji</i>	2017-2020
4	<i>Zakres realizowanych działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Adaptacja budynku po dawnej świetlicy przy I Liceum Ogólnokształcącym na Warsztaty Terapii Zajęciowej. • Modernizacja boiska przy I Liceum Ogólnokształcącym im. Juliusza Słowackiego. • Termomodernizacja budynku Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego Nr 2 wraz z adaptacją pomieszczeń na poddaszu na sale dydaktyczne oraz zagospodarowaniem terenu wokół budynku (przebudowa drogi dojazdowej do SOSW Nr 2, modernizacja boiska oraz placu zabaw przy SOSW Nr 2). • Wykorzystanie nowopowstałej i modernizowanej infrastruktury do prowadzenia działań aktywizacyjnych polegających na: <ul style="list-style-type: none"> – pomocy społecznej, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób m. in. przez organizowanie wypoczynku dla dzieci i młodzieży, prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej, – podejmowaniu działań na rzecz integracji oraz rozwijania kontaktów, – organizacja imprez o charakterze sportowym, edukacyjnym, integracyjnym dla mieszkańców obszaru rewitalizacji • Zagospodarowanie terenu przy ul. Franciszkańskiej i Rynek, • Przebudowa ulicy Staszica na dł. 294 mb – zmiana charakteru ulicy - utworzenie deptaku śródmiejskiego z kostki granitowej, oświetlenie, urządzenie terenów zielonych, wyposażenie w małą architekturę, • Remont ul. Żurawiej.
5	<i>Oczekiwane rezultaty</i>	Stworzenie warunków do rozwoju edukacji, sportu i turystyki Poprawa komunikacji na obszarze rewitalizacji

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

		<p>Rozszerzenie oferty zajęć kulturalnych na obszarze rewitalizacji</p> <p>Poprawa atrakcyjności obszaru rewitalizacji</p> <p>Stworzenie alternatyw do spędzania wolnego czasu</p> <p>Poprawa ładu przestrzennego</p> <p>Spadek liczby dzieci i młodzieży spędzających czas w pobliżu budynków mieszkalnych</p> <p>Stworzenie przestrzeni o wysokiej jakości użytkowej i estetycznej</p> <p>Rozszerzenie oferty zajęć szkoleniowych i aktywizujących dla przedsiębiorców z obszaru rewitalizacji</p> <p>Poprawa estetyki przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji</p> <p>Zwiększenie aktywności mieszkańców dzięki współudziałowi w realizacji zadań projektu</p>
6	Wskaźniki realizacji oceny	<p>Liczba wybudowanych obiektów rekreacyjnych</p> <p>Liczba projektów aktywizujących dzieci i młodzież</p> <p>Liczba zorganizowanych imprez sportowo-rekreacyjnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji</p> <p>Powierzchnia terenów zdegradowanych technicznie poddanych modernizacji</p> <p>Powierzchnia terenów przeznaczonych na cele sportowo-rekreacyjne</p> <p>Liczba wydarzeń kulturalnych związanych z obszarem rewitalizacji</p> <p>Liczba dostępnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji zajęć kulturalnych</p> <p>Liczba osób z obszaru rewitalizacji biorących udział w zajęciach sportowo-rekreacyjnych</p> <p>Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na wspartych obszarach</p> <p>Długość wybudowanych i przebudowanych ciągów komunikacyjnych</p> <p>Liczba rodzin dysfunkcyjnych z obszaru rewitalizacji objętych wsparciem</p> <p>Liczba wybudowanych obiektów małej architektury</p>
7	Instytucje i podmioty wdrażające	Gmina Skarżysko-Kamienna, Powiat Skarżyski, Warsztaty Terapii Zajęciowej
8	Szacunkowe nakłady do poniesienia	9 220 000,00 zł
9	Źródła finansowania	<p>Działanie 6.5 RPO WŚ</p> <p>EFRR - 6 900 000 zł</p>

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

	EFS - 15 000 zł Działanie 8.3.2 Środki własne 1 000 000 zł Inne środki (budżet Powiatu, Warsztaty Terapii Zajęciowej) 1 305 000 zł
--	--

1	<i>Nazwa przedsięwzięcia</i>	ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W OSIEDLU REJÓW
2	<i>Lokalizacja</i>	Obręb 6 arkusze 64 Działka nr 294/1
3	<i>Czas realizacji</i>	2018-2020
4	<i>Zakres realizowanych działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja lekcji muzealnych dla dzieci i młodzieży • Wykonanie prac modernizacyjnych w Muzeum im. Orła Białego: nowa aranżacja ekspozycji plenerowej • Rekonstrukcja Wielkiego Pieca • Organizowanie imprez plenerowych (ogniska, wycieczki) o charakterze edukacyjnym dla dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji
5	<i>Oczekiwane rezultaty</i>	<p>Ochrona dziedzictwa kulturowego</p> <p>Stworzenie warunków do rozwoju turystyki i rekreacji</p> <p>Rozszerzenie oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji</p> <p>Zwiększenie dostępu osób z obszaru rewitalizacji do wydarzeń kulturalnych</p> <p>Poszerzenie oferty zajęć dla dzieci i młodzieży</p>
6	<i>Wskaźniki oceny realizacji</i>	<p>Powierzchnia terenów zdegradowanych technicznie poddanych modernizacji</p> <p>Liczba wydarzeń kulturalnych związanych z obszarem rewitalizacji</p> <p>Liczba dostępnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji zajęć kulturalnych</p> <p>Liczba osób z obszaru rewitalizacji biorących udział w zajęciach kulturalnych</p>
7	<i>Instytucje i podmioty wdrażające</i>	Muzeum im. Orła Białego
8	<i>Szacunkowe nakłady do poniesienia</i>	3 150 000,00 zł
9	<i>Źródła finansowania</i>	Działanie 4.4 RPO WŚ EFRR - 2 360 000 zł

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

	Działania społeczne finansowane z budżetu Muzeum Orła Białego 10 000 zł Środki własne 780 000 zł
--	---

1	<i>Nazwa przedsięwzięcia</i>	POPRAWA LOKALNEJ INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ
2	<i>Lokalizacja</i>	Obręb: 5 arkusz 65 Działka nr 13/70; Obręb: 9 arkusz 79 Działka nr 12/14, Obręb: 5 arkusz 77 Działka nr 15
3	<i>Czas realizacji</i>	2017-2020
4	<i>Zakres realizowanych działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Wybudowanie dwupiętrowego budynku mieszkań komunalnych przy ul. Źródlanej Osiedle Skątka • Budowa placu zabaw dla dzieci przy budynku socjalnym. Osiedle Skątka • Wybudowanie placu zabaw dla dzieci przy wybudowanym budynku socjalnym. Osiedle Zachodnie przy ul. Sportowej • Aktywizacja ludności obszaru rewitalizacji z wykorzystaniem idei wolontariatu w celu atrakcyjnego wykorzystania nowopowstałej infrastruktury • Modernizacja boiska i placu zabaw przy Zespole Placówek Edukacyjno-Wychowawczych ul. Szkolna 15
5	<i>Oczekiwane rezultaty</i>	Podniesienie standardu życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez polepszenie warunków mieszkaniowych Poprawa estetyki przestrzeni publicznej Spadek liczby dzieci i młodzieży spędzających czas w pobliżu budynków mieszkalnych
6	<i>Wskaźniki oceny realizacji</i>	Liczba wybudowanych obiektów rekreacyjnych Liczba wybudowanych mieszkań wspierające problemy mieszkaniowe na terenie rewitalizacji Liczba projektów aktywizujących dzieci i młodzież Liczba wybudowanych obiektów małej architektury
7	<i>Instytucje i podmioty wdrażające</i>	Gmina Skarżysko-Kamienna
8	<i>Szacunkowe nakłady do poniesienia</i>	3 156 000,00 zł
9	<i>Źródła finansowania</i>	Bank Gospodarstwa Krajowego 840 000 zł Działania społeczne finansowane z budżetu Gminy Skarżysko -Kamienna 6 000 zł Środki własne 2 310 000 zł

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

1	<i>Nazwa przedsięwzięcia</i>	TERMOMODERNIZACJA PLACÓWEK OŚWIATOWYCH NA OBSZARZE REWITALIZACJI
2	<i>Lokalizacja</i>	Szkoła Podstawowa Nr 8 przy ul. Podjazdowej. Obręb: 4 arkuś 33 Działka Nr 37/2
3	<i>Czas realizacji</i>	2016-2019
4	<i>Zakres realizowanych działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej Nr 8 ul. Podjazdowa 21 podczas której przewiduje się docieplenie ścian zewnętrznych, docieplenie stropodachu, docieplenie stropu piwnic, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej oraz modernizację instalacji grzewczej. W ramach modernizacji węzła cieplnego planuje się przede wszystkim wymianę grzejników, instalację zaworów termostatycznych, izolację rurociągów. Dodatkowo w niektórych placówkach montowane będą regulatory ciśnienia, naczyń zbiorczych, ciepłomierzy oraz montaż zaworów (odcinających, kątowych, bezpieczeństwa). • Wykorzystanie infrastruktury placówki edukacyjnej do prowadzenia programu opieki dla dzieci z obszaru rewitalizacji, i programu osłonowego dla rodzin dysfunkcyjnych z obszaru rewitalizacji z wykorzystaniem pikników integracyjnych, konkursów przyrodniczych, itp.
5	<i>Oczekiwane rezultaty</i>	Poprawa jakości powietrza, obniżenie kosztów eksploatacji Poprawa estetyki przestrzeni publicznej
6	<i>Wskaźniki oceny realizacji</i>	Liczba zmodernizowanych obiektów użyteczności publicznej Liczba projektów aktywizujących dzieci i młodzież
7	<i>Instytucje i podmioty wdrażające</i>	Gmina Skarżysko-Kamienna
8	<i>Szacunkowe nakłady do poniesienia</i>	905 000 zł
9	<i>Źródła finansowania</i>	Działanie 3.3. RPO WŚ EFR - 675 000 zł EFS - 8.3.2. - 5 000 zł Środki własne 225 000 zł

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

1	Nazwa przedsięwzięcia	MODERNIZACJA ULIC NA REWITALIZOWANYCH OSIEDLACH ZACHODNIE I REJÓW
2	Lokalizacja	Ulica Obuwnicza – Obręb: 5 arkusz 74 Działka nr 1/20, Ulica Młoda – Obręb: 4 arkusz 36 Działka nr 5, Ulica Rzeczna – Obręb: 9 arkusz 42 Działka nr 146/1, Ulica Zaporęba – Obręb: 4 arkusz 36 Działka nr 65/3, Ulica Prosta – Obręb: 9 arkusz 40 Działki: 76/1, 76/2, Ulica Struga – Obręb: 9 arkusz 79 Działka nr 3, Ulica Multanka – Obręb: 6 arkusz 76 Działka nr 8, Ulica Reja – Obręb: 6 arkusz 64 Działka nr 296/2, Obręb: 9 arkusz 79 Działka nr 9, Działka nr 7/7
3	Czas realizacji	2017-2020
4	Zakres realizowanych działań	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja ulic Obuwnicznej, Młodej, Rzecznej i Zaporęba, budowa ulicy Spokojnej oraz dwóch ulic łączących ulice Spokojną, Staffa i Prosta oraz Struga wraz z budową ścieżki rowerowej na osiedlu Skarżysko Zachodnie • Modernizacja ulic Multanka, Reja • Przebudowa ul. Staffa na odcinku 300 mb obejmująca wymianę krawężników, frezowanie nawierzchni, wykonanie warstw bitumicznych oraz jednostronnego chodnika • Organizacja zajęć dotyczących bezpieczeństwa ruchu drogowego dla dzieci i młodzieży
5	Oczekiwane rezultaty	Dostępność komunikacyjna terenów poprzemysłowych na osiedlach Zachodnie i Rejów Poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego Poprawa ładu przestrzennego
6	Wskaźniki oceny realizacji	Powierzchnia terenów zdegradowanych technicznie poddanych modernizacji Długość wybudowanych i przebudowanych ciągów komunikacyjnych Liczba wybudowanych miejsc parkingowych Liczba szkoleń z zakresu bezpieczeństwa ruchu drogowego zorganizowanych dla dzieci i młodzieży
7	Instytucje i podmioty wdrażające	Gmina Skarżysko-Kamienna
8	Szacunkowe nakłady do poniesienia	10 000 000,00 zł

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

9	<i>Źródła finansowania</i>	Program Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej na lata 2016-2019 5 000 000 zł Środki własne 5 000 000 zł działania społeczne finansowane w ramach środków własnych
---	----------------------------	---

1	<i>Nazwa przedsięwzięcia</i>	MODERNIZACJA OŚWIETLENIA ULICZNEGO NA OBSZARZE REWITALIZACJI
2	<i>Lokalizacja</i>	Obszar rewitalizacji
3	<i>Czas realizacji</i>	2017-2019
4	<i>Zakres realizowanych działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja oświetlenia ulicznego polegająca na zastąpieniu przestarzałych, wyeksploatowanych i energochłonnych urządzeń oświetleniowych nowoczesnymi, wyposażonymi w wysokowydajne energetycznie i trwałe źródła światła
5	<i>Oczekiwane rezultaty</i>	Poprawa jakości powietrza Obniżenie kosztów eksploatacji Podniesienie bezpieczeństwa publicznego w ruchu kołowym i pieszym
6	<i>Wskaźniki oceny realizacji</i>	Liczba zmodernizowanych punktów świetlnych Zmniejszenie zużycia energii Liczba kolizji w ruchu drogowym
7	<i>Institucje i podmioty wdrażające</i>	Gmina Skarżysko-Kamienna
8	<i>Szacunkowe nakłady do poniesienia</i>	5 000 000,00 zł
9	<i>Źródła finansowania</i>	Działanie 3.4 RPO WŚ EFR - 3 750 000 zł Środki własne 1 250 000 zł

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

1	<i>Nazwa przedsięwzięcia</i>	BUDOWA ZINTEGROWANEGO SYSTEMU KOMUNIKACYJNEGO WRAZ Z BUDOWĄ TUNELU PIESZO-JEZDNEGO POD TORAMI W OBRĘBIE DWORCA KOLEJOWEGO STACJI SKARŻYSKO -KAMIENNA
2	<i>Lokalizacja</i>	Obręb: 11 arkusz 75 Działka nr 1/109
3	<i>Czas realizacji</i>	2017-2020
4	<i>Zakres realizowanych działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> Budowa tunelu pieszego pod torami łączącego osiedle Dolna Kamienna z pozostałą częścią miasta
5	<i>Oczekiwane rezultaty</i>	<p>Poprawa stanu infrastruktury transportowej, Połączenie Dolnej Kamiennej z resztą miasta, Poprawa jakości powietrza Obniżenie kosztów eksploatacji Zwiększenie mobilności mieszkańców obszaru rewitalizacji Poprawa estetyki przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji Poprawa dostępności komunikacyjnej miasta Zwiększenie liczby odwiedzin na obszarze rewitalizacji przez osoby spoza obszaru rewitalizacji</p>
6	<i>Wskaźniki oceny realizacji</i>	<p>Długość wybudowanych i przebudowanych ciągów komunikacyjnych Liczba wybudowanych miejsc parkingowych Liczba szkoleń z zakresu ruchu drogowego zorganizowanych dla dzieci i młodzieży</p>
7	<i>Instytucje i podmioty wdrażające</i>	PKP
8	<i>Szacunkowe nakłady do poniesienia</i>	43 600 000 zł
9	<i>Źródła finansowania</i>	<p>Działanie 5.2 RPO WŚ EFR - 32 700 000 zł EFS - 0 Środki własne 0 zł Inne środki PKP 10 900 000 zł</p>

1	<i>Nazwa przedsięwzięcia</i>	BUDOWA ZINTEGROWANEGO SYSTEMU KOMUNIKACYJNEGO OBEJMUJĄCEGO WYKONANIE PRZEBUDOWY ISTNIEJĄCEGO UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO WRAZ Z BUDOWĄ OBIEKTU W CELU PRZEKROCZENIA LINII KOLEJOWEJ NR 8 WARSZAWA - KRAKÓW I SKOMUNIKOWANIA OSIEDLA DOLNA KAMIENNA Z OSIEDLEM PRZYDWORCOWYM W SKARŻYSKU -KAMIENNEJ
2	<i>Lokalizacja</i>	Obręb: 11 arkusz 75 Działki: 1/109, 1/89, 1/90, 1/33
3	<i>Czas realizacji</i>	2017-2020
4	<i>Zakres realizowanych działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Przebudowa stanu infrastruktury transportowej poprzez wybudowanie wiaduktu lub tunelu pieszo-jezdnego • Zakup taboru niskoemisyjnego wraz z korektą linii komunikacyjnych • Zakup Inteligentnych Systemów Transportowych w tym informacji multimedialnej • Budowa ścieżek rowerowych, zatok autobusowych, miejsc postojowych powiązanych z park&ride realizowanym przez PKP • Organizacja zajęć dotyczących bezpieczeństwa ruchu drogowego dla dzieci i młodzieży
5	<i>Oczekiwane rezultaty</i>	<p>Poprawa stanu infrastruktury transportowej, Połączenie Dolnej Kamiennej z resztą miasta, Poprawa jakości powietrza, Obniżenie kosztów eksploatacji, Zwiększenie mobilności mieszkańców obszaru rewitalizacji, Poprawa estetyki przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji, Poprawa dostępności komunikacyjnej miasta, Zwiększenie liczby odwiedzin na obszarze rewitalizacji przez osoby spoza obszaru rewitalizacji</p>
	<i>Wskaźniki oceny realizacji</i>	<p>Powierzchnia terenów zdegradowanych technicznie poddanych modernizacji Długość wybudowanych i przebudowanych ciągów komunikacyjnych Liczba wybudowanych miejsc parkingowych Liczba zakupionego nowego taboru komunikacyjnego Liczba szkoleń z zakresu ruchu drogowego zorganizowanych dla dzieci i młodzieży</p>
6	<i>Instytucje i podmioty wdrażające</i>	Gmina Skarżysko-Kamienna, Powiat Skarżyski, Miejska Komunikacja Samochodowa
7	<i>Szacunkowe nakłady do poniesienia</i>	50 300 000 zł

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

9	<i>Źródła finansowania</i>	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska 300 000 zł RPO WŚ Działanie 3.4. EFR - 30 000 000 zł Środki własne budżet Gminy Skarżysko -Kamienna 5 000 000 zł Inne środki (budżet Powiatu Skarżyskiego, Miejska Komunikacja Samochodowa) 15 000 000 zł
---	----------------------------	--

1	<i>Nazwa przedsięwzięcia</i>	REWITALIZACJA ZACHODNIE
2	<i>Lokalizacja</i>	Obręb: 5 arusz 74 Działki: 1/129, 1/130, 1/297
3	<i>Czas realizacji</i>	2017-2020
4	<i>Zakres realizowanych działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja boiska przy Zespole Szkół Transportowo-Mechatronicznych, ul. Legionów 119 • Zorganizowanie zajęć dla uczniów i rodziców zamieszkujących na terenie rewitalizowanym do prowadzenia działań aktywizacyjnych w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> – zajęć sportowych, – organizacji imprez o charakterze sportowym, edukacyjnym, integracyjnym dla mieszkańców obszaru rewitalizacji • Utworzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej w części budynku Zespołu Szkół Transportowo-Mechatronicznych przy ul. Legionów 119 • Zorganizowanie zadań aktywizacyjnych polegających na: <ul style="list-style-type: none"> – pomocy społecznej, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób m. in. przez organizowanie wypoczynku dla dzieci i młodzieży, prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej, – podejmowaniu działań na rzecz integracji oraz rozwijania kontaktów, • Adaptacja budynku przy ul. Ekonomii 7 w Skarżysku-Kamiennej na potrzeby Domu Pomocy Społecznej wraz z mieszkaniami chronionymi • Wykorzystanie nowopowstałej i modernizowanej infrastruktury do prowadzenia działań aktywizacyjnych polegających na: <ul style="list-style-type: none"> – pomocy społecznej, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób m. in. przez organizowanie wypoczynku dla dzieci i młodzieży, prowadzenie warsztatów

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

		terapii zajęciowej – podejmowaniu działań na rzecz opieki nad dziećmi i osobami potrzebującymi pomocy.
5	<i>Oczekiwane rezultaty</i>	Podniesienie standardu życia mieszkańców poprzez polepszenie warunków mieszkaniowych Poprawa estetyki przestrzeni publicznej Spadek liczby dzieci i młodzieży spędzających czas w pobliżu budynków mieszkalnych
6	<i>Wskaźniki oceny realizacji</i>	Liczba wybudowanych obiektów sportowych Liczba projektów aktywizujących dzieci i młodzież Liczba osób objętych pomocą będących w trudnej sytuacji życiowej
7	<i>Instytucje i podmioty wdrażające</i>	Powiat Skarżyski
8	<i>Szacunkowe nakłady do poniesienia</i>	7 020 000 zł
9	<i>Źródła finansowania</i>	Działanie 7.3.RPO WŚ EFR - 5 252 000 zł EFS - Działanie 8.3.5 - 15 000 zł Środki własne 1 753 000 zł

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

1	<i>Nazwa przedsięwzięcia</i>	PODNIESIENIE JAKOŚCI USŁUG ZDROWOTNYCH W ZESPOLE OPIEKI ZDROWOTNEJ W SKARŻYSKU - KAMIENNEJ
2	<i>Lokalizacja</i>	Obręb: 5 arkuś 74 Działki: 1/57
3	<i>Czas realizacji</i>	2019-2020
4	<i>Zakres realizowanych działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Przebudowa i doposażenie w sprzęt medyczny Oddziału Rehabilitacji Stacjonarnej • Przebudowa i doposażenie w sprzęt medyczny Zespołu Opiekuńczo - Leczniczego
5	<i>Oczekiwane rezultaty</i>	Podwyższenie standardu wykonywanych usług medycznych w Zespole Opieki Zdrowotnej w Skarżysku - Kamiennej Szpital Powiatowy im. Marii Skłodowskiej-Curie Zwiększenie dostępności do świadczonych usług zdrowotnych
6	<i>Wskaźniki oceny realizacji</i>	Liczba osób objętych pomocą medyczną
7	<i>Instytucje i podmioty wdrażające</i>	Zespół Opieki Zdrowotnej w Skarżysku - Kamiennej Szpital Powiatowy im. Marii Skłodowskiej - Curie
8	<i>Szacunkowe nakłady do poniesienia</i>	3 000 000 zł
9	<i>Źródła finansowania</i>	Działanie 7.3.RPO WŚ EFR - 2 550 000,00 zł Budżet Państwa - 300 000,00 zł Środki własne 150 000 zł

B. Charakterystyka planowanych przedsięwzięć uzupełniających

Wspierany obszar tematyczny: Rewaloryzacja terenów przemysłowych i zwiększanie atrakcyjności terenów inwestycyjnych.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Dostęp do terenów przemysłowych Miasta Skarżyska-Kamiennej

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Modernizacja ulic Skalnej do Sportowej, Praga i Wysokiej, na osiedlu Skałka. Budowa ulic Fabrycznej i Chemicznej na osiedlu Dolna Kamienna. Budowa ulicy wzdłuż zbiornika Rejów od strony torów PKP do granic miasta	2017-2020	Poprawa dostępności komunikacyjnej terenów przemysłowych Przyciągnięcie nowych inwestycji	Gmina Skarżysko-Kamienna

Wspierany obszar tematyczny: Zwiększanie kompetencji pracowniczych mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Zwiększenie szans na rynku pracy

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Szkolenia zawodowe dla osób bezrobotnych wywodzących się z terenu poddanego rewitalizacji	2016-2020	Podniesienie kwalifikacji zawodowych i stworzenie możliwości znalezienia zatrudnienia	Powiatowy Urząd Pracy

Wspierany obszar tematyczny: Rozwijanie zorganizowanej oferty zajęć sportowych i rekreacyjnych przeznaczonych dla różnych grup wiekowych.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Wzrost zainteresowania sportem i rekreacją

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Organizowanie dla dzieci wycieczki letniej i zimowego nieodpłatnie lub za symboliczną kwotę	2016-2020	Poprawienie kondycji psychofizycznej dzieci oraz promowanie zdrowego stylu życia	Świetlica środowiskowa przy TPD Oddział Regionalny, Świetlica „Józef”

Wspierany obszar tematyczny: Reintegracja środowisk dotkniętych patologiami.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Poprawa integracji społecznej mieszkańców należących do grup defaworyzowanych

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Utworzenie świetlicy środowiskowej, punktu poradnictwa, ogniska dla dzieci i młodzieży w budynku socjalnym, którego budowa planowana jest przy ul. Źródlanej	2017-2020	Kompleksowa opieka dziecka, wsparcie dla rodziny, Objęcie opieką dzieci po zajęciach szkolnych- Wdrażanie programów edukacyjno-profilaktycznych. Uzdrawienie psychospołeczne młodego człowieka	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Świętokrzyski Oddział Regionalny
2.	Utworzenie świetlicy środowiskowej, punktu poradnictwa, ognisk dla dzieci i młodzieży w budynku socjalnym, przy ul. Staffa i Struga	2017-2020	Kompleksowa opieka nad dzieckiem, wsparcie dla rodziny. Objęcie opieką dzieci po zajęciach szkolnych. Wdrażanie programów edukacyjno-profilaktycznych- uzdrawienie psychospołeczne młodego człowieka	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Świętokrzyski Oddział Regionalny
3.	Pedagogizacja rodziców w ramach działań prowadzonych przez świetlice środowiskowe	2016-2020	Wpojenie dzieciom odpowiednich wartości i wzorów do naśladowania	Świetlica środowiskowa przy TPD Oddział Regionalny, Świetlica „Józef”
4.	Utworzenie Klubu Seniora	2016-2020	Uzyskiwanie wsparcia poprzez działania samopomocowe	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
5.	Reintegracja środowisk dotkniętych patologiami z terenów poddanych rewitalizacji poprzez różne formy wsparcia realizowane przez KIS	2016-2020	Podniesienie kwalifikacji zawodowych, poradnictwo psychologiczne, integracja społeczna, grupy wsparcia, doradztwo zawodowe	Urząd Miasta, Powiatowy Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
6.	Wspieranie działań prowadzonych przez Świetlicę opiekuńczo-wychowawczą „Józef”	2016-2020	Pomoc dzieciom w lekcjach, zajęcia z profilaktyki uzależnień, terapia zajęciowa i pedagogiczna,	Powiatowy Urząd Pracy skieruje 2 os. rocznie do odbycia stażu absolwenckiego
7.	Utworzenie punktu wydawania posiłków-stołówki	2016-2020	Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych	MOPS, Powiatowy Urząd Pracy skieruje 2 os. rocznie do odbycia stażu absolwenckiego
8.	Wdrożenie programu – „Pedagog uliczny” w każdej rewitalizowanej dzielnicy miasta	2016-2020	Zorganizowane spędzanie wolnego czasu dzieci i młodzieży pod nadzorem profesjonalnej kadry	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Świętokrzyski Oddział Regionalny Caritas Parafii św. Józefa

Wspierany obszar tematyczny: Podnoszenie stanu bezpieczeństwa publicznego.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Poprawa komfortu zamieszkania na obszarze rewitalizacji

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Budowa i modernizacja infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej w dzielnicach rewitalizowanych: Górna Kolonia Młodzawy, Skąłka, Rejów, Zachodnie – Zainstalowanie monitoringu wizyjnego. Górna Kolonia, Skąłka, Rejów, Zachodnie	2017-2020	Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego Zmniejszenie liczby przestępstw i wykroczeń	Gmina Skarżysko-Kamienna
2.	Budowa monitoringu wizyjnego w Parku Miejskim	2018-2019	Poprawa bezpieczeństwa terenów rekreacyjnych	Gmina Skarżysko-Kamienna

Współpraca z mieszkańcami w modernizowaniu przestrzeni publicznie dostępnej.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Wykreowanie 8 liderów lokalnej społeczności i przeprowadzenie dla nich szkoleń	2016-2020	Większa aktywność społeczna mieszkańców w środowisku lokalnym	Urząd Miasta, Powiatowy Urząd Pracy
2.	Powstanie rady osiedla w osiedlu Skałka	2014-2020	Większa aktywność społeczna mieszkańców w środowisku lokalnym	Urząd Miasta

Wspierany obszar tematyczny: Usuwanie źródeł degradacji środowiska naturalnego i przywracanie do stanu naturalnego terenów zdegradowanych środowiskowo

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Poprawa stanu zdrowia mieszkańców

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Wymiana dachów z eternitu na budynkach w dzielnicy Górna Kolonia Wymiana dachów z eternitu na budynkach w dzielnicy Skałka Wymiana dachów z eternitu na budynkach w dzielnicy Zachodnie	2017-2020	Zmniejszenie oddziaływania zagrożeń środowiskowych Poprawa estetyki	Wspólnoty mieszkaniowe z obszaru rewitalizacji

Wspierany obszar tematyczny: Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Zwiększenie aktywności fizycznej mieszkańców

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Budowa i modernizacja infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej w dzielnicach rewitalizowanych: Górna Kolonia Młodzawy, Skałka, Rejów, Zachodnie: Budowa Parku Jordanowskiego przy ul. Szkolnej. Górna Kolonia, Budowa boiska sportowego w miejscu byłego basenu. Górna Kolonia; Wybudowanie ścieżek rowerowych i szlaków spacerowych wraz z oświetleniem i uporządkowaniem zieleni. (Połączenie ścieżek z Rejowem) Skałka; Wybudowanie ścieżek rowerowych i uporządkowanie zieleni. (Wykonanie połączenia z osiedlem Skałka, Rejów, Górna Kolonia) Zachodnie; Wybudowanie ścieżek rowerowych i szlaków spacerowych wraz z uporządkowaniem zieleni. (Połączenie z pozostałymi dzielnicami).Górna Kolonia	2017-2020	Zwiększenie aktywności i poprawa stanu zdrowia mieszkańców	Gmina Skarżysko-Kamienna
2.	Modernizacja stadionu Granat. Rejów	2018-2020	Stworzenie warunków do rozwoju kwalifikowanego sportu	Gmina Skarżysko-Kamienna
3.	Realizacja przestrzeni rekreacyjno-sportowej wraz z poprawą bezpieczeństwa mieszkańców osiedla Rejów	2018-2020	poprawa bezpieczeństwa mieszkańców osiedla, stworzenie warunków aktywności fizycznej i wypoczynku dla dzieci, młodzieży i dorosłych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznej	Gmina Skarżysko-Kamienna

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
4.	Rewitalizacja przestrzeni pieszo-rekreacyjnej oraz zagospodarowanie przestrzeni wypoczynkowej na terenie osiedla Dolna Kamienna II	2017-2019	Utworzenie przestrzeni umożliwiającej wypoczynek wszystkim grupom wiekowym mieszkańców osiedla (miejsce rekreacji, urządzenia do ćwiczeń siłowni plenerowej, strefa wypoczynkowa dla seniorów) Utworzenie miejsca integracji mieszkańców osiedla Poprawa estetyki przestrzeni publicznej	Gmina Skarżysko-Kamienna
5.	Wybudowanie placu zabaw oraz placu rekreacyjnego z wyposażeniem w Parku Miejskim	2018-2019	Poprawa aktywności mieszkańców ze wszystkich grup wiekowych	Gmina Skarżysko-Kamienna

Wspierany obszar tematyczny: Modernizacja bazy społeczno-kulturalnej.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Zapewnienie mieszkańcom dostępu do infrastruktury wysokiej jakości

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Modernizacja budynku świetlicy przy Kościele Św. Józefa	2017-2020	Poprawa bezpieczeństwa Udostępnienie miejsc prowadzenia działań w zakresie integracji społecznej Wspomaganiu rozwoju gospodarczego, w tym rozwoju przedsiębiorczości. Promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy, Wspomaganiu rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych. Upowszechnianie kultury fizycznej, sportu i rekreacji oraz aktywnego wypoczynku. Promocja i organizacja wolontariatu. Zwiększenie konkurencyjności i aktywności wspólnoty mieszkańców skarżyskich osiedli. Promocja dzielnicy, miasta i regionu	Parafia św. Józefa

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
2.	Konserwacja i modernizacja Kościoła Św. Józefa	2017-2020	Ochrona dziedzictwa kulturowego	Parafia św. Józefa
3.	Budowa sceny letniej/muszli koncertowej z widownią w Parku Miejskim	2018-2019	Zwiększenie udziału mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych	Gmina Skarżysko-Kamienna
4.	Utworzenie Centrum Integracji Społecznej i świetlicy środowiskowej na Os. Skalka	2017-2020	Pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin. Wspieranie inicjatyw społeczności lokalnej mających na celu zwiększenie konkurencyjności i aktywności wspólnoty mieszkańców skarżyskich osiedli.	Gmina Skarżysko-Kamienna

Wspierany obszar tematyczny: Poprawa jakości i dostępności lokali socjalnych.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Polepszenie sytuacji mieszkaniowej osób gorzej sytuowanych

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Budowa dwupiętrowego budynku socjalnego między ul. Sportową a Staffa	2017-2020	Podniesie standardu życia mieszkańców poprzez polepszenie warunków mieszkaniowych	Gmina Skarżysko-Kamienna

Wspierany obszar tematyczny: Modernizacja i rozwój dostępności terenów zielonych.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Zapewnienie mieszkańcom warunków do wypoczynku i rekreacji

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Kompleksowa rewitalizacja Parku Miejskiego	2018-2019	Udostępnienie mieszkańcom atrakcyjnych terenów rekreacyjnych Rozwój sektora handlu i usług (na na potrzeby osób odwiedzających park)	Gmina Skarżysko-Kamienna
2.	Rewitalizacja przestrzeni pieszo-rekreacyjnej oraz zagospodarowanie przestrzeni wypoczynkowej na terenie osiedla Dolna Kamienna II - Realizacja układu zieleni towarzyszącej o charakterze osłonowo-dekoracyjnym	2017-2019	Utworzenie przestrzeni umożliwiającej wypoczynek wszystkim grupom wiekowym mieszkańców osiedla (miejsce rekreacji, urzędzenia do ćwiczeń siłowni plenerowej, strefa wypoczynkowa dla seniorów). Utworzenie miejsca integracji mieszkańców osiedla Znaczna poprawa warunków estetycznych i przyrodniczych na terenie osiedla	Gmina Skarżysko-Kamienna

Wspierany obszar tematyczny: Poprawa funkcjonalności przestrzeni miejskiej poprzez odnowienie tkanki urbanistycznej.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Dostosowanie stanu infrastruktury publicznej do potrzeb i oczekiwań mieszkańców

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Modernizacja dróg z wykonaniem odwodnienia ul.: Osterwy, Jaracza, Chałubińskiego, Kilińskiego	2017-2020	Poprawa dojazdu do terenów mieszkaniowych	Gmina Skarżysko-Kamienna

Wspierany obszar tematyczny: Poprawa estetyki przestrzeni publicznej.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Stworzenie przestrzeni o wysokiej jakości użytkowej i estetycznej

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Termomodernizacja 2 budynków w Osiedlu Górna Kolonia Termomodernizacja 31 budynków w Osiedlu Zachodnie Termomodernizacja 4 budynków w Osiedlu Kolejowym	2017-2020	Odnowienie elewacji budynków	wspólnoty mieszkaniowe
2.	Kompleksowa rewitalizacja Parku Miejskiego	2018-2019	Udostępnienie mieszkańcom atrakcyjnych terenów rekreacyjnych Rozwój sektora handlu i usług (na potrzeby osób odwiedzających park)	Gmina Skarżysko-Kamienna

Wspierany obszar tematyczny: Termomodernizacja budynków mieszkaniowych i budynków użyteczności publicznej.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Zwiększenie efektywności energetycznej i poprawa warunków użytkowania

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Termomodernizacja 2 budynków w Osiedlu Górna Kolonia Termomodernizacja 31 budynków w Osiedlu Zachodnie Termomodernizacja 4 budynków w Osiedlu Kolejowym	2017-2020	Oszczędność energii cieplnej Zmniejszenie kosztów ogrzewania ponoszonych przez mieszkańców	wspólnoty mieszkaniowe

Wspierany obszar tematyczny: Promowanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii i racjonalnego korzystania z tradycyjnych źródeł energii.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Poprawa stanu środowiska naturalnego i edukacja ekologiczna mieszkańców

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Wymiana instalacji oświetlenia Parku Miejskiego przy zastosowaniu opraw LED,	2018-2019	Zmniejszenie kosztów energii elektrycznej Poprawa bezpieczeństwa	Gmina Skarżysko-Kamienna
2.	Termomodernizacja 2 budynków w Osiedlu Górna Kolonia Termomodernizacja 31 budynków w Osiedlu Zachodnie Termomodernizacja 4 budynków w Osiedlu Kolejowym	2017-2020	Oszczędność energii cieplnej Zmniejszenie kosztów ogrzewania ponoszonych przez mieszkańców	wspólnoty mieszkaniowe

Wspierany obszar tematyczny: Modernizacja infrastruktury komunikacyjnej.

Zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji: Zwiększenie dostępności komunikacyjnej obszaru rewitalizacji

Przykłady planowanych działań:

Lp.	Nazwa planowanego działania	Termin realizacji	Oczekiwane rezultaty	Instytucje i podmioty wdrażające
1.	Modernizacja ulic Skalnej do Sportowej, Praga i Wysokiej, na osiedlu Skałka. Budowa ulic Fabrycznej i Chemicznej na osiedlu Dolna Kamienna. Budowa ulicy wzdłuż zbiornika Rejów od strony torów PKP do granic miasta	2017-2020	Poprawa dostępności komunikacyjnej terenów przemysłowych	Gmina Skarżysko-Kamienna

4. Mechanizmy integrowania poszczególnych działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz zapewnienia ich komplementarności

Komplementarność jest niezwykle ważnym aspektem Programu Rewitalizacji. Dzięki zapewnieniu powiązań pomiędzy poszczególnymi projektami możliwe będzie podjęcie wieloaspektowej interwencji, która przyczyni się do eliminacji negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych oraz technicznych, co pozwoli na wyprowadzenie obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej. Komplementarność poszczególnych działań i przedsięwzięć zapewniona zostanie na pięciu płaszczyznach: przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania.

4.1. Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna zapewniona została poprzez koncentrację projektów wyznaczonych do realizacji na obszarze rewitalizacji. Wybrane działania stanowią odpowiedź na zdiagnozowane na tym terenie problemy. Poszczególne projekty rewitalizacyjne wzajemnie się dopełniają pod względem przestrzennym oraz zachodzi między nimi efekt synergii, dlatego też program rewitalizacji będzie w sposób efektywny oddziaływał na cały dotknięty kryzysem obszar miasta. Prowadzone w ramach procesu rewitalizacji inicjatywy przyczynią się do minimalizacji zdiagnozowanych negatywnych zjawisk, co pozwoli zapobiec przenoszeniu problemów na inne obszary oraz występowaniu niepożądanych efektów społecznych.

4.2. Komplementarność problemowa

W Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej zapewniono także komplementarność problemową. Wybrane do realizacji w kolejnych latach przedsięwzięcia i projekty dopełniają się wzajemnie pod względem tematycznym, zaś zadania o charakterze infrastrukturalnym uzupełnione zostały inicjatywami o charakterze społecznym. Takie podejście zapobiega fragmentacji działań i sprawia, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach: społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym oraz środowiskowym. Ponadto pozwala ono patrzeć na przyczyny kryzysu w sposób całościowy. Rezultatem podjęcia zaplanowanych przedsięwzięć będzie systematyczne wychodzenie obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej. Działania rewitalizacyjne zaplanowane w niniejszym Programie są również ściśle powiązane z kierunkami rozwoju zaplanowanymi dla Skarżyska-Kamiennej na najbliższe lata w Strategii Rozwoju Miasta.

4.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

W Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020 zaprojektowano system zarządzania programem rewitalizacji, w którym przewidziano efektywne współdziałanie różnych podmiotów oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność podejmowanych przez nie działań. System zarządzania programem rewitalizacji osadzony został w dotychczasowym systemie zarządzania przyjętym w gminie. Realizowane ono będzie poprzez współdziałanie trzech podmiotów: Pełnomocnika ds. Rewitalizacji, Zespołu ds. Wdrażania GPR oraz Komitetu Rewitalizacji. Szczegółowy opis struktury zarządzania realizacją GPR przedstawiony został w kolejnych rozdziałach.

4.4. Komplementarność międzyokresowa

Gminny Program Rewitalizacji został opracowany z uwzględnieniem komplementarności międzyokresowej. Przedsięwzięcia podejmowane w poprzednich okresach programowania oraz te, których nie udało się wówczas zrealizować, są kontynuowane i zaplanowane do realizacji w obecnym okresie. Ocena stopnia i skutków wdrażania poprzedniego programu rewitalizacji pozwoliła na opracowanie listy przedsięwzięć, które stanowiąc będą uzupełnienie do już podjętych działań, co pozwoli na bardziej efektywne wykorzystanie środków w obecnej perspektywie finansowej. Zachowanie ciągłości programowej miało kluczowe znaczenie przy planowaniu i realizowaniu procesu rewitalizacji.

4.5. Komplementarność źródeł finansowania

Projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne wynikające z programu rewitalizacji zaprojektowane zostały z uwzględnieniem finansowania ich realizacji z różnych źródeł, które wzajemnie się uzupełniają, łącząc wsparcie ze środków EFRR, EFS, FS, Budżetu Państwa z wkładem własnym z funduszy publicznych i prywatnych.

5. Szacunkowe ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji

Całkowita wartość podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oszacowana na etapie opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji wynosi **147 451 000,00 zł** w tym środki własne - **38 654 000,00 zł** oraz środki zewnętrzne – **108 797 000,00 zł**. Tabela poniżej zawiera zestawienie podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wpisanych do GPR wraz z planowanym podziałem finansowania na różne źródła środków.

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

Tabela 53. Ramy finansowe podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

L.p.	Tytuł projektu	Szacowana wartość projektu (zł)	Źródła finansowania	Środki własne		Środki zewnętrzne		
				publiczne	prywatne	środki krajowe	środki UE	
							EFRR	EFS
1	Rewitalizacja Osiedla Zachodnie i Dolna Kamienna	15 100 000,00	środki UE, budżet gminy, budżet powiatu	5 015 000,00			10 000 000,00	85 000,00
2	Rewitalizacja Dolnej Kamiennej	9 220 000,00	środki UE, budżet gminy, budżet powiatu, Warsztaty Terapii Zajęciowej	2 305 000,00			6 900 000,00	15 000,00
3	Zachowanie dziedzictwa kulturowego w Osiedlu Rejów	3 150 000,00	środki UE, budżet gminy	790 000,00			2 360 000,00	
4	Poprawa lokalnej infrastruktury społecznej	3 156 000,00	BGK, środki własne	2 316 000,00		840 000,00		
5	Termomodernizacja placówek oświatowych na obszarze rewitalizacji	905 000,00	środki UE, budżet gminy	225 000,00			675 000,00	5 000,00
6	Modernizacja ulic na rewitalizowanych osiedlach Zachodnie i Rejów	10 000 000,00	Program Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej na lata 2016-2019, budżet gminy	5 000 000,00		5 000 000,00		
7	Modernizacja oświetlenia ulicznego na obszarze rewitalizacji	5 000 000,00	środki UE, budżet gminy	1 250 000,00			3 750 000,00	
8	Budowa zintegrowanego systemu komunikacyjnego wraz z budową tunelu pieszo-jezdnego pod torami w obrębie dworca kolejowego stacji Skarżysko - Kamienna	43 600 000,00	środki UE, środki PKP			10 900 000,00	32 700 000,00	
9	Budowa zintegrowanego systemu komunikacyjnego obejmującego wykonanie przebudowy istniejącego układu komunikacyjnego wraz z budową obiektu w celu przekroczenia linii kolejowej nr 8 Warszawa - Kraków i skomunikowania Osiedla Dolna Kamienna z Osiedlem Przydworcowym w Skarżysku -Kamiennej	50 300 000,00	środki UE, budżet gminy, budżet powiatu, MKS, WFOŚiGW	20 000 000,00		300 000,00	30 000 000,00	

„Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

L.p.	Tytuł projektu	Szacowana wartość projektu (zł)	Źródła finansowania	Środki własne		Środki zewnętrzne		
				publiczne	prywatne	środki krajowe	środki UE	
							EFRR	EFS
10	Rewitalizacja Zachodnie	7 020 000,00	środki UE, budżet gminy, budżet powiatu	1 753 000,00			5 252 000,00	15 000,00
RAZEM		147 451 000,00		38 654 000,00	0,00	17 040 000,00	91 637 000,00	120 000,00

Źródło: Opracowanie własne

Wyżej wskazane wartości pozwalają określić jedynie szacunkowe ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji. Dopuszczalność zastosowania szacunkowych ram finansowych wynika wprost z art. 15 ust. 1 pkt 5a. Ze względu na to, że dla części przedsięwzięć w chwili obecnej nie jest możliwe oszacowanie kosztów ich realizacji, wskazane wartości nie odzwierciedlają pełnego zakresu środków, które posłużą do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji z sytuacji kryzysowej. Ponieważ realizacja procesu rewitalizacji jest przedsięwzięciem wymagającym znacznych nakładów finansowych, Gmina Skarżysko-Kamienna podejmować będzie starania w zakresie pozyskania na ten cel wsparcia zewnętrznego.

CZĘŚĆ IV. WDRAŻANIE I MONITORING

1. Struktura zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji

Niezwykle ważnym aspektem skutecznej i efektywnej realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji jest odpowiednio zaplanowany system zarządzania. Zapewni go powołanie i współdziałanie trzech podmiotów: Pełnomocnika ds. Rewitalizacji, Zespołu ds. Wdrażania GPR oraz Komitetu Rewitalizacji. Nadzór nad ich współpracą sprawował będzie Prezydenta Miasta. Będzie on również podejmować decyzję w przypadkach wymagających rozstrzygnięć.

Zarządzanie Gminnym Programem Rewitalizacji będzie odbywać się w ramach istniejących struktur Urzędu Miasta przy współdziałaniu Komitetu Rewitalizacji. Koszty związane z zarządzaniem procesem rewitalizacji ponoszone będą z budżetu Miasta Skarżyska-Kamiennej w ramach bieżącej działalności Urzędu Miasta. Koszty zarządzania procesem rewitalizacji prezentuje poniższa tabela.

Tabela 54. Koszty zarządzania rewitalizacją Miasta Skarżyska-Kamiennej

Kategoria kosztu	2017	2018	2019	2020
Wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń pracowników oddelegowanych do zarządzania wdrażaniem GPR	15 400,00 zł	26 400,00 zł	26 400,00 zł	26 400,00 zł
Organizacja prac Komitetu Rewitalizacji	500,00 zł	500,00 zł	500,00 zł	500,00 zł
Koszty organizacji zamówień publicznych	500,00 zł	1 000,00 zł	1 000,00 zł	0,00 zł
Dokumentacja, ekspertyzy niestanowiące kosztów projektów	0,00 zł	4 000,00 zł	4 000,00 zł	
Razem	16 400,00 zł	31 900,00 zł	31 900,00 zł	26 900,00 zł

Źródło: Opracowanie własne

1.1 Pełnomocnik ds. Rewitalizacji

W celu sprawnej koordynacji kwestii związanych z rewitalizacją powołany zostanie Pełnomocnik ds. Rewitalizacji, który odpowiadać będzie za prawidłowy przebieg poszczególnych etapów wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji oraz koordynację podejmowanych w jego ramach działań. Do obowiązków pełnomocnika ds. rewitalizacji należeć będzie również nadzór nad pracami zespołu ds. wdrażania GPR oraz koordynacja działań monitoringowych.

1.2 Zespół ds. Wdrażania „Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”

Zarządzeniem nr 20/2016 Prezydenta Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 25 stycznia 2016 r. powołany został zespół ds. opracowania „Gminnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”, który po uchwaleniu niniejszego dokumentu stanowić będzie płaszczyznę współpracy w zakresie wdrażania GPR. W skład zespołu wchodzi naczelnicy wydziałów i kierownicy referatów, które są odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu: spraw obywatelskich, edukacji i zdrowia, spraw społeczno-lokalowych, dróg i transportu, gospodarki nieruchomościami, gospodarki komunalnej i ochrony środowiska oraz planowania przestrzennego. Pierwotnie wyznaczony skład zespołu będzie poszerzany o pracowników merytorycznych

reprezentujących komórki organizacyjne zaangażowane w poszczególne projekty stosownie do specyfiki i zakresu realizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Zespół ds. wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej powołany zostanie zarządzeniem Prezydenta Miasta.

1.3 Komitet Rewitalizacji

Komitet Rewitalizacji, jako obowiązkowy komponent zarządzania rewitalizacją, powołany zostanie zarządzeniem Prezydenta Miasta niezwłocznie po podjęciu przez Radę Miasta uchwały w sprawie zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji.

Zgodnie z art. 7 ustawy Komitet Rewitalizacji stanowił będzie forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełnił będzie funkcję opiniodawczo-doradczą Prezydenta Miasta.

Zasady wyznaczania składu, liczbę członków oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji z zapewnieniem wyłaniania przez interesariuszy ich przedstawicieli określi Rada Miasta w drodze uchwały o powołaniu Komitetu Rewitalizacji, co poprzedzi przeprowadzenie konsultacji społecznych projektu uchwały.

Rekomenduje się, by w skład Komitetu Rewitalizacji weszli przedstawiciele wszystkich grup interesariuszy rewitalizacji:

- przedstawiciele Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej,
- przedstawiciele środowiska architektów i urbanistów,
- przedstawiciele środowiska gospodarczego,
- przedstawiciele organizacji pozarządowych działających na obszarze Miasta Skarżyska-Kamiennej,
- przedstawiciele wspólnot mieszkaniowych i spółdzielni mieszkaniowych
- mieszkańcy Miasta Skarżyska-Kamiennej, innych niż wymienieni powyżej i nie reprezentujących jednostek organizacyjnych Urzędu Miasta Skarżyska-Kamiennej,

Poniżej przedstawiono ramowy harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji.

Tabela 55. Ramowy harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji

L.p.	Nazwa działania	Rok realizacji					
		2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	Opracowanie i uchwalenie Gminnego Programu Rewitalizacji						
2	Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskazanych w programie rewitalizacji						
3	Prowadzenie naboru przedsięwzięć do ujęcia w Gminnym Programie Rewitalizacji oraz ich ocena						
4	Gromadzenie informacji o stanie podobszarów rewitalizacji koniecznych do oceny postępów wykonania GPR						
5	Sporządzanie sprawozdań monitoringowych z postępów w realizacji przedsięwzięć uwzględnionych w GPR						
6	Opracowywanie rocznych sprawozdań z realizacji GPR (podsumowań efektów wdrażania GPR)						
7	Przygotowywanie zmian/aktualizacji GPR						
8	Ewaluacja Gminnego Programu Rewitalizacji						
9	Promocja procesu rewitalizacji i Gminnego Programu Rewitalizacji						

Źródło: Opracowanie własne

2. System realizacji (wdrażania) Gminnego Programu Rewitalizacji

Gminny Program Rewitalizacji jest dokumentem o charakterze operacyjnym, wdrażanym przez następujące typy podmiotów:

- podmioty wykonawcze, czyli jednostki sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego realizujące poszczególne przedsięwzięcia wskazane w dokumencie GPR,
- podmioty zarządzające, czyli podmioty odpowiedzialne za wdrożenie dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji, jego monitoring, ocenę i aktualizację.

Za bieżący nadzór nad wdrażaniem Programu, w tym dbałość o zagwarantowanie (w budżecie i WPF) środków na jego skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, odpowiadał będzie Prezydent Miasta wspierany przez zespół ds. wdrażania GPR.

Poniżej przedstawiono harmonogram realizacji podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Tabela 56. Ramowy harmonogram realizacji podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

L.p.	Tytuł projektu	Rok realizacji				
		2016	2017	2018	2019	2020
1	Rewitalizacja Osiedla Zachodnie i Dolna Kamienna					
2	Rewitalizacja Dolnej Kamiennej					
3	Zachowanie dziedzictwa kulturowego w Osiedlu Rejów					
4	Poprawa lokalnej infrastruktury społecznej					
5	Termomodernizacja placówek oświatowych na obszarze rewitalizacji					
6	Modernizacja ulic na rewitalizowanych osiedlach Zachodnie i Rejów					
7	Modernizacja oświetlenia ulicznego na obszarze rewitalizacji					
8	Budowa zintegrowanego systemu komunikacyjnego wraz z budową tunelu pieszo-jezdnego pod torami w obrębie dworca kolejowego stacji Skarżysko -Kamienna					
9	Budowa zintegrowanego systemu komunikacyjnego obejmującego wykonanie przebudowy istniejącego układu komunikacyjnego wraz z budową obiektu w celu przekroczenia linii kolejowej nr 8 Warszawa - Kraków i skomunikowania Osiedla Dolna Kamienna z Osiedlem Przydworcowym w Skarżysku -Kamiennej					
10	Rewitalizacja Zachodnie					

Źródło: Opracowanie własne

3. Mechanizmy włączenia interesariuszy rewitalizacji - partycypacja w procesie tworzenia i wdrażania GPR

Proces rewitalizacji miasta Skarżyska-Kamiennej zaplanowany został z uwzględnieniem kwestii społecznych, w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy rewitalizacji. Partycypacja społeczna została wpisana w proces rewitalizacji jako fundament działań na każdym jego etapie tj. diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie.

Zasadą ogólną tworzenia i wdrażania GPR jest włączenie społeczne, realizowane poprzez projektowanie i prowadzenie wszystkich działań we współpracy z interesariuszami. Kluczowi interesariusze rewitalizacji to mieszkańcy obszaru wyznaczonego do rewitalizacji oraz mieszkańcy pozostałych części miasta. Stanowią oni grupę docelową procesu rewitalizacji, dlatego też ich udział podczas przygotowywania dokumentu i jego wdrażania jest szczególnie ważny. Ponadto wśród interesariuszy wskazać należy również: innych użytkowników obszaru rewitalizacji, przedsiębiorców i organizacje pozarządowe.

Zakładając, że efektywna realizacja procesu rewitalizacji możliwa będzie jedynie przy silnym współdziałaniu społeczeństwa, w poszczególne etapy przygotowania programu rewitalizacji zaangażowano społeczność lokalną, wykorzystując różnorodne formy partycypacji dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

DIAGNOZOWANIE

Pierwszą z form włączenia interesariuszy w proces rewitalizacji było przeprowadzenie badań ankietowych wśród mieszkańców miasta. Głównym celem ankietyzacji wstępnej było poinformowanie mieszkańców o przystąpieniu do realizacji procesu rewitalizacji oraz proponowanych możliwościach włączenia się w prace nad przygotowaniem dokumentu GPR. Ponadto badanie służyło poznaniu opinii na temat problemów obserwowanych w mieście oraz grup społecznych potrzebujących wsparcia, a także lokalizacji obszarów, które wymagają podjęcia działań rewitalizacyjnych. Uzyskane opinie znalazły swoje odzwierciedlenie w przyjętej metodyce dalszych prac.

Drugim krokiem partycypacji społecznej na tym etapie była realizacja badań ankietowych przeprowadzonych wśród dorosłych mieszkańców obszaru zdegradowanego wyznaczonego w ramach przeprowadzonej delimitacji. Ich celem było pogłębienie wiedzy o problemach obserwowanych na terenie miasta oraz poszczególnych części obszaru zdegradowanego, określenie potencjałów obszaru, poznanie potrzeb i oczekiwań w zakresie rewitalizacji, poznanie opinii na temat dotychczas prowadzonych w mieście działań rewitalizacyjnych oraz możliwych barier w realizacji przedsięwzięć. Cel badania stanowiło także określenie deklaratywnej chęci bezpośredniego zaangażowania mieszkańców w działania prowadzone w dalszych etapach procesu rewitalizacji miasta. Badaniom poddane zostały także dzieci i młodzież. Celem realizacji badania było poznanie opinii ludzi młodych na temat oferty kulturalno-rozrywkowej w mieście, oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych, ulubionych miejsc spędzania czasu wolnego, jak również potrzeb infrastrukturalnych miasta w zakresie sportu i rekreacji.

Po sporządzeniu diagnozy i wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przeprowadzono konsultacje społeczne projektu uchwały, w ramach których interesariusze rewitalizacji mieli możliwość zgłaszania uwag, opinii i propozycji. Zorganizowano spotkanie informacyjne umożliwiające omówienie i ocenę propozycji wyznaczenia obszaru zdegradowanego

i obszaru rewitalizacji oraz zbierano uwagi i propozycje w formie pisemnej i ustnej. W wyniku konsultacji społecznych dokonano zmiany granic obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, rozszerzając jego zasięg przestrzenny.

PROGRAMOWANIE

Na etapie projektowania działań rewitalizacyjnych również zrealizowano liczne formy współuczestnictwa interesariuszy. Prace nad projektem Gminnego Programu Rewitalizacji rozpoczęto od zorganizowania spotkania informacyjno-konsultacyjnego dla interesariuszy rewitalizacji. Celem zorganizowania warsztatów rewitalizacyjnych było zachęcenie interesariuszy do zgłaszania propozycji własnych projektów do Gminnego Programu Rewitalizacji. Podczas spotkania zainteresowani uzyskali informacje na temat możliwości zgłaszania własnych projektów do GPR, pozyskiwania środków na ich realizację oraz prawidłowego wypełnienia formularza zgłaszania przedsięwzięć. Przez kolejne dwa tygodnie interesariusze mieli możliwość zgłaszania propozycji przedsięwzięć drogą elektroniczną, za pośrednictwem poczty oraz osobiście.

Ostatnią formę partycypacji na tym etapie stanowi możliwość udziału w konsultacjach społecznych projektu Gminnego Programu Rewitalizacji.

WDRAŻANIE

Włączenie interesariuszy w proces wdrażania Programu Rewitalizacji zapewnione zostanie poprzez możliwość uczestnictwa w pracach Komitetu Rewitalizacji, który stanowił będzie forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełnił funkcję opiniodawczo-doradczą Prezydenta Miasta.

Na etapie wdrażania Komitet Rewitalizacji uczestniczył będzie w przygotowaniu oraz opiniowaniu projektów uchwał Rady Miejskiej i zarządzeń Prezydenta Miasta związanych z rewitalizacją.

Komitet Rewitalizacji podejmie także działania w zakresie upowszechniania wśród lokalnej społeczności informacji o realizacji poszczególnych założeń Programu Rewitalizacji oraz osiągniętych efektach rewitalizacji. Ponadto stanowił on będzie główną płaszczyznę dalszego rozwijania i aktualizowania dokumentu. Ze względu na to, iż zgromadzi przedstawicieli różnych środowisk, będzie pozyskiwał z wielu źródeł informacje o pojawiających się potrzebach, które powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w aktualizacji Programu Rewitalizacji.

MONITOROWANIE

Na etapie monitorowania i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji interesariusze rewitalizacji zaangażowani w prace Komitetu Rewitalizacji opiniować będą roczne sprawozdania monitoringowe oraz oceny aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji sporządzane przez Prezydenta Miasta. Zaopiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji podlegać będzie także wniosek Prezydenta Miasta o zmianę Gminnego Programu Rewitalizacji. W ocenę skuteczności podejmowanych w ramach wdrażania GPR działań naprawczych włączeni zostaną wszyscy mieszkańcy miasta. Będą oni mieli możliwość wypowiedzenia się poprzez udział w badaniach sondażowych przeprowadzonych na etapie ewaluacji Programu.

4. System monitorowania i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji

Skuteczność wdrażania dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji uzależniona jest od wielu czynników, z których najważniejsze to właściwie określone cele i działania oraz możliwość sprawnego monitorowania ich realizacji. By możliwe było zmierzenie efektów realizacji działań w zakresie

rewitalizacji oraz szybkie i skuteczne reagowanie na zjawiska niepożądane, niezbędne jest zaplanowanie kompleksowego systemu monitorowania i oceny.

Proces monitorowania Gminnego Programu Rewitalizacji opierał się będzie na stałym gromadzeniu informacji koniecznych do oceny postępów wykonania przyjętych zapisów, systematycznym obserwowaniu zmian zachodzących dzięki realizacji poszczególnych założonych celów, jak również kontrolowaniu wpływu dokumentu na wszelkie dziedziny życia społeczno-gospodarczego Miasta.

Podstawą systemu monitorowania będą sprawozdania monitoringowe z postępów w realizacji przedsięwzięć uwzględnionych w GPR sporządzane przez podmioty odpowiedzialne za ich realizację. Zawierać one będą takie informacje jak m.in.: opis stanu realizacji projektu, dotychczas osiągnięte efekty, napotkane problemy i sposoby ich rozwiązania, planowane w ramach dalszych prac nad projektem działania konieczne do zrealizowania, niezbędne do zrealizowania zadania zasoby, harmonogram prac na nadchodzący rok. Sprawozdania monitoringowe sporządzane będą raz w roku i przyjmą formę sprawozdań rocznych.

Zgromadzone sprawozdania monitoringowe z realizacji poszczególnych przedsięwzięć posłużą do opracowywania rocznego podsumowania efektów wdrażania GPR, za które odpowiadać będzie Pełnomocnik ds. Rewitalizacji. Roczne sprawozdania z realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji pozwolą na bieżącą kontrolę stopnia realizacji Programu i ocenę jego aktualności. Wyniki monitoringu zawarte w sprawozdaniach rocznych opiniowane będą przez Komitet Rewitalizacji.

GPR podlegał będzie także cyklicznej ocenie jego aktualności i stopnia realizacji. Ocena (ewaluacja) Programu Rewitalizacji dokonywana będzie w połowie okresu realizacji (ewaluacja mid-term) oraz na zakończenie okresu realizacji (ewaluacja ex-post). Ocena mid-term obejmować będzie analizę efektywności funkcjonowania przyjętego systemu realizacji Programu, jego skuteczności w zakresie osiągania założonych celów, racjonalności wykorzystania środków, jak również wpływu realizacji założeń GPR na sytuację społeczno-przestrzenno-gospodarczą w mieście. Ocena ex-post prowadzona będzie w celu zgromadzenia wyników prac związanych z Gminnym Programem Rewitalizacji. Pozwoli na weryfikację osiągnięcia zakładanych wskaźników oraz określenie efektów podjętych działań naprawczych. Pomoże także wskazać dalsze kierunki działań w zakresie rewitalizacji.

Ocena dokonywana będzie przez Prezydenta Miasta zgodnie z omówionym systemem oceny i monitoringu. W celu umożliwienia aktywnego udziału interesariuszy w przygotowaniu, prowadzeniu oraz ocenie rewitalizacji, ocena ogłaszana będzie na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej. Ocena będzie również podlegać zaopiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji.

Systematyczny monitoring i ewaluacja stanowiąc będą przesłanki do reakcji na zmiany w otoczeniu programu obserwowane w trakcie jego wdrażania. W przypadku pojawienia się potrzeby dokonania modyfikacji w dokumencie GPR, Prezydent Miasta wystąpi do Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z wnioskiem o jego zmianę, do którego dołączona zostanie opinia Komitetu Rewitalizacji.

Aktualizacja Programu Rewitalizacji będzie następować w takim samym trybie, w jakim dokument został uchwalony, przy czym proces ten nie będzie wiązał się z koniecznością uzyskania opinii poszczególnych organów opiniujących ani przeprowadzenia konsultacji społecznych. Wyjątek stanowią zmiany dotyczące podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

5. Niezbędne zmiany w uchwałach

5.1 Określenie niezbędnych zmian w uchwałach, o których mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020 nie wymusza zmian w uchwale Nr XXII/28/2016 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie Wieloletniego Programu Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Skarżysko-Kamienna na lata 2016-2020.

Niniejszy dokument nie wymusza także zmian w uchwale Nr XXII/29/2016 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Skarżysko-Kamienna.

5.2 Określenie niezbędnych zmian w uchwale, o której mowa w art. 7 ust. 3

Komitet Rewitalizacji stanowi ciało opiniodawczo-doradcze, którego zadaniem jest wspieranie Prezydenta Miasta w podejmowaniu decyzji i wydawaniu opinii związanych z realizacją procesu rewitalizacji. Uchwała w sprawie zasad powoływania Komitetu Rewitalizacji i ustanowienia jego regulaminu została podjęta, trwa nabór członków Komitetu Rewitalizacji. Na etapie tworzenia niniejszego dokumentu Komitet Rewitalizacji został uwzględniony w strukturze zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji.

6. Wskazanie, czy na obszarze rewitalizacji ma zostać ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji

W Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej nie przewiduje się ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 *Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku*.

7. Wskazanie sposobu realizacji gminnego programu rewitalizacji w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego

7.1 Niezbędne zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej nie przewiduje wprowadzenia zmian w dokumencie: „*Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Skarżyska-Kamiennej*” przyjętym Uchwałą Nr XXIII/57/2008 Rady Miasta Skarżyska-Kamiennej z dnia 29 maja 2008 r. Zgodnie z zapisami studium: „*Tereny wymagające rewitalizacji przyjęto w Studium zgodnie z aktualnym programem rewitalizacji miasta. Dopuszcza się objęcie rewitalizacją innych obszarów wyznaczonych w planach rewitalizacji Rady Miasta i w planach miejscowych*”, Gminny Program Rewitalizacji nie pozostaje zatem w sprzeczności ze SUIKZP, nie wymaga więc aktualizacji.

7.2 Niezbędne zmiany w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej nie przewiduje wprowadzenia zmian w obecnie obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

7.3 Miejskowy plan rewitalizacji

Nie dzień uchwalenia Gminnego Programu Rewitalizacji nie wskazuje się konieczności uchwalenia na obszarze rewitalizacji miejscowego planu rewitalizacji, o którym mowa w art. 37g ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

CZĘŚĆ V. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Zgodnie z art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r., poz. 353 z późn. zm.) organ opracowujący projekt dokumentu może po uzgodnieniu z właściwymi organami odstąpić od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, jeżeli uzna, że realizacja postanowień dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko. Na tej podstawie Prezydent Miasta Skarżyska-Kamiennej w dniu 18 października 2016 r. wystąpił z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach oraz Świętokrzyskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w sprawie uzgodnienia odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach pismem znak: WPN-II.410.274.2016.MK z dnia 22 listopada 2016 r. uzgodnił brak konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020, co jest równoznaczne z brakiem obowiązku opracowania prognozy oddziaływania na środowisko.

W uzasadnieniu wskazano, iż przedmiotowy projekt nie jest wymieniony wśród dokumentów zaliczanych do art. 46 pkt 2 w/w ustawy, gdyż nie jest związany z dziedzinami gospodarki, które wyszczególnione są w tym przepisie. Ponadto realizacja zadań w nim ujętych nie spowoduje znaczącego oddziaływania na obszary Natura 2000, w związku z tym przedmiotowy projekt nie kwalifikuje się również do dokumentów ujętych w art. 46 pkt 3 ustawy. W związku z powyższym Organ uznał, że właściwym jest zastosowanie art. 47 w/w ustawy i uzgodnienie braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przedmiotowego dokumentu.

W opinii organu z przedłożonych dokumentów wynika, iż celem rewitalizacji jest wyprowadzenie ze stanu kryzysowego najbardziej zdegradowanych obszarów poprzez kompleksową realizację przedsięwzięć uwzględniających aspekt społeczny, gospodarczy, środowiskowy i przestrzenno-funkcjonalny oraz techniczny. Dokument wskazuje działania, których realizacja ma się przyczynić do poprawy jakości życia mieszkańców obszarów objętych rewitalizacją, jak również społeczności całego miasta Skarżyska-Kamiennej.

Rewitalizacja obejmuje działania aktywizujące i integrujące społeczność lokalną oraz uwzględnia działania polegające na budowie i modernizacji budynków oraz budowie infrastruktury sportowej i technicznej. W dokumencie przedstawiono analizy dotyczące istniejącego stanu obszaru rewitalizowanego z uwzględnieniem problemów społecznych, gospodarczych, środowiskowych i przestrzenno-funkcjonalnych. Realizację projektu zaplanowano w formie kierunków działań określonych na podstawie analizy potrzeb i w/w problemów rewitalizacyjnych. Wśród działań zawarto projekty zarówno o charakterze inwestycyjnym, jak i nieinwestycyjnym. Niniejszy dokument nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć ujętych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 roku w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. z 2016 r. poz. 71). Wśród zadań zaplanowano budowę parkingów, budowę obiektu sportowego oraz budowę i modernizację dróg, które ze względu na swoje parametry nie przekroczą progów przewidzianych w w/w rozporządzeniu. Ponadto wymieniono także m.in. budowę ścieżek

rowerowych, budowę placu zabaw, budowę budynku socjalnego i świetlicy środowiskowej oraz wymianę oświetlenia na energooszczędne. Przewidziano również zagospodarowanie terenów rekreacyjnych poprzez nasadzenie roślin i montaż małej architektury. W ramach uzupełnienia zadań przewidziano również termomodernizację budynków użyteczności publicznej, która przyczyni się do zmniejszenia zapotrzebowania budynków na ciepło. W projekcie dokumentu przewidziano także działania nieinwestycyjne, które nie spowodują negatywnego oddziaływania na środowisko. Wśród zadań wymieniono podnoszenie jakości usług społecznych świadczonych w placówkach użyteczności publicznej oraz zakup autobusów niskoemisyjnych na potrzeby połączeń komunikacyjnych dla obszaru rewitalizacji.

Ewentualne negatywne oddziaływania na środowisko mogą wystąpić głównie na etapie budowy powyższych inwestycji i związane będą z pracą maszyn i urządzeń. Możliwe negatywne oddziaływania na środowisko dotyczące hałasu i wibracji oraz emisji zanieczyszczeń do powietrza będą miały charakter krótkotrwały i ustaną z chwilą zakończenia budowy. Ponadto wszelkie planowane działania inwestycyjne będą uwzględniać wymogi oszczędnego korzystania z terenu w trakcie przygotowania i realizacji inwestycji. Realizacja tych zadań nie będzie w sposób znacząco negatywny oddziaływać na środowisko analizowanego terenu. Większość z nich dotyczy istniejących obiektów oraz terenów zagospodarowanych.

Uwzględniając zapisy dokumentu, osiągnięcie powyższych celów prowadzone będzie w oparciu o zrównoważony rozwój i zasady ochrony środowiska. W opinii Organu z analizy przedstawionych materiałów wynika, że realizacja przyjętej koncepcji rewitalizacji nie będzie kolidowała z warunkami ochrony Suchedniowsko — Oblęgarskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, dla którego obowiązuje uchwała Nr XLIX/880/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie Suchedniowsko — Oblęgarskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Święt., poz. 3154). Stwierdzono również, że realizacja ustaleń powyższego dokumentu nie spowoduje znacząco negatywnego oddziaływania na obszary Natura 2000 mające znaczenie dla Wspólnoty — Lasy Suchedniowskie PLH260010 oraz Lasy Skarżyskie PLH260011 znajdujące się poza obszarami rewitalizacji, w tym na przedmioty ochrony w/w obszarów, ich integralność oraz powiązania z innymi obszarami.

Świętokrzyski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny pismem znak: NZ.9022.5.207.2016 z dnia 25 listopada 2016 r. po zapoznaniu się z projektem dokumentu uznał, iż w rozpatrywanym przypadku można odstąpić od przeprowadzenia postępowania w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko ze względu na to, że realizacja działań nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko w zakresie zdrowia i życia ludzi. W opinii Organu analiza wymienionych w dokumencie zadań inwestycyjnych nie wskazuje, aby były przewidywane inwestycje o charakterze przedsięwzięć mogących spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko.

Biorąc pod uwagę uwarunkowania określone w art. 49 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, uzgodnienia z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Kielcach i Świętokrzyskim Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym oraz charakter działań przewidzianych w przedmiotowym dokumencie, a także rodzaj i skalę oddziaływania na środowisko, odstąpiono od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu dokumentu „Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2016-2020”.

Spis tabel

Tabela 1. Stan wdrażania zadań „Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2007-2013” przewidzianych do realizacji w latach 2007-2013	11
Tabela 2. Stan wdrażania zadań „Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Skarżyska-Kamiennej na lata 2007-2013” przewidzianych do realizacji w latach 2014-2020	15
Tabela 3. Wykaz zabytków nieruchomych umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Skarżyska-Kamiennej.....	25
Tabela 4. Poziom wskaźników obciążenia demograficznego dla miasta Skarżyska-Kamiennej w latach 2004-2014	32
Tabela 5. Poziom wykształcenia ludności Skarżyska-Kamiennej ze względu na płeć w latach 2002 oraz 2011.....	34
Tabela 6. Szczegółowe dane na temat publicznych przedszkoli w Skarżysku-Kamiennej.....	37
Tabela 7. Szczegółowe dane na temat publicznych szkół podstawowych i gimnazjalnych w Skarżysku-Kamiennej.....	37
Tabela 8. Szczegółowe dane na temat publicznych szkół ponadgimnazjalnych w Skarżysku-Kamiennej	39
Tabela 9. Zestawienie żłobków i klubów dziecięcych w Skarżysku-Kamiennej.....	41
Tabela 10. Struktura bezrobotnych w Skarżysku-Kamiennej według płci w latach 2004-2014.....	45
Tabela 11. Wybrane dane dotyczące największych firm w województwie świętokrzyskim według „Złotej Setki – Rankingu największych firm województwa świętokrzyskiego” zlokalizowanych w Skarżysku-Kamiennej.....	49
Tabela 12. Charakterystyka terenów inwestycyjnych w Skarżysku-Kamiennej.....	51
Tabela 13. Warunki zwolnienia z podatku od nieruchomości.....	56
Tabela 14. Podstawowe dane dotyczące zużycia gazu w Skarżysku-Kamiennej w latach 2006-2014..	68
Tabela 15. Ilość odpadów komunalnych wytwarzanych na terenie Skarżyska-Kamiennej w roku 2013 i 2014.....	69
Tabela 16. Stopień odzysku odpadów odebranych w latach 2013-2014 z terenu miasta Skarżyska-Kamiennej.....	69
Tabela 17. Podstawowe dane dotyczące zużycia energii elektrycznej w Skarżysku-Kamiennej w latach 2006-2014	70
Tabela 18. Zasoby mieszkaniowe w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014.....	70
Tabela 19. Udział mieszkań wyposażonych w wodociąg, ustęp spłukiwany, łazienkę, centralne ogrzewanie i gaz sieciowy w ogóle mieszkań w mieście Skarżysko-Kamienna w latach 2004-2014	71
Tabela 20. Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan/Pani zadowolony/a z zamieszkania w Skarżysku-Kamiennej?.....	75
Tabela 21. Z czym kojarzy się Panu/Pani proces rewitalizacji?	76
Tabela 22. Które osiedla wymagają w Pana/Pani opinii podjęcia działań rewitalizacyjnych?	77

Tabela 23. W jakim stopniu Pana/Pani zdaniem poszczególne obszary interwencji są istotne dla poprawy jakości życia mieszkańców?.....	78
Tabela 24. Jakie efekty Pana/Pani zdaniem powinien przynieść proces rewitalizacji?.....	79
Tabela 25. Dane wyjściowe do przeprowadzenia analizy wskaźnikowej.....	84
Tabela 26. Wskaźnik 1 – Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1 tys. ludności.....	86
Tabela 27. Wskaźnik 2 – Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym.....	88
Tabela 28. Wskaźnik 3 – Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności.....	90
Tabela 29. Wskaźnik 4 – Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w ogólnej liczbie bezrobotnych.....	92
Tabela 30. Wskaźnik 5 – Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób...	94
Tabela 31. Wskaźnik 6 – Poziom dochodów rozporządzalnych na jedną osobę.....	96
Tabela 32. Wskaźnik 7 – Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej ich liczbie.....	98
Tabela 33. Sumaryczny wskaźnik degradacji.....	100
Tabela 34. Występowanie sytuacji kryzysowej na obszarach badawczych według poszczególnych kryteriów.....	101
Tabela 35. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych.....	101
Tabela 36. Wyniki analizy wskaźnikowej dla osiedla Dolna Kamienna I.....	102
Tabela 37. Dostrzegane problemy osiedla o charakterze społecznym a miejsce zamieszkania.....	107
Tabela 38. Które z problemów o charakterze gospodarczym występują na terenie Skarżyska-Kamiennej?.....	108
Tabela 39. Dostrzegane problemy o charakterze gospodarczym a miejsce zamieszkania.....	108
Tabela 40. Dostrzegane problemy o charakterze architektoniczno-przestrzennym a miejsce zamieszkania.....	109
Tabela 41. Które z problemów o charakterze infrastrukturalnym dostrzega Pan/Pani w mieście? ...	110
Tabela 42. Problemy o charakterze infrastrukturalnym a miejsce zamieszkania.....	110
Tabela 43. Jaki potencjał dostrzega Pan/Pani na terenie swojego osiedla?.....	111
Tabela 44. Dostrzegany potencjał osiedla a miejsce zamieszkania.....	112
Tabela 45. Wykaz placówek edukacyjnych, w których zrealizowano badania ankietowe.....	116
Tabela 46. Jak często wykonujesz następujące aktywności kulturalne?.....	118
Tabela 47. Wyniki analizy wskaźnikowej dla osiedla Bór.....	122
Tabela 48. Wyniki analizy wskaźnikowej dla osiedla Kolejowe.....	123
Tabela 49. Poziom długotrwałego bezrobocia oraz wykształcenia bezrobotnych na obszarze rewitalizacji w podziale na osiedla (stan na 31.12.2014).....	131

Tabela 50. Korzystanie z zasiłków pomocy społecznej na obszarze rewitalizacji w podziale na osiedla	132
Tabela 51. Obciążenie demograficzne na obszarze rewitalizacji w podziale na osiedla (stan na 31.12.2014)	133
Tabela 52. Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej ich liczbie na obszarze rewitalizacji w podziale na osiedla (stan na 31.12.2014).....	135
Tabela 53. Ramy finansowe podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	170
Tabela 54. Koszty zarządzania rewitalizacją Miasta Skarżyska-Kamiennej	173
Tabela 55. Ramowy harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji.....	175
Tabela 56. Ramowy harmonogram realizacji podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	177

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba ludności miasta Skarżyska-Kamiennej według faktycznego miejsca zamieszkania w latach 2004-2014.....	29
Wykres 2. Przyrost naturalny i saldo migracji ludności Skarżyska-Kamiennej w latach 2004-2014	30
Wykres 3. Struktura ludności miasta Skarżyska-Kamiennej ze względu na płeć w latach 2004-2014..	30
Wykres 4. Struktura ludności ze względu na wiek i płeć (piramida wieku) w 2004 oraz w 2014 roku .	31
Wykres 5. Struktura ludności miasta Skarżyska-Kamiennej według ekonomicznych grup wieku w latach 2004-2014.....	32
Wykres 6. Poziom wskaźników obciążenia demograficznego dla miasta Skarżyska-Kamiennej, woj. świętokrzyskiego i kraju w 2014 roku.....	33
Wykres 7. Struktura ludności Skarżyska-Kamiennej ze względu na główne źródła utrzymania w 2011 roku	33
Wykres 8. Struktura ludności Skarżyska-Kamiennej według poziomu wykształcenia w latach 2002 oraz 2011.....	34
Wykres 9. Poziom wykształcenia ludności Skarżyska-Kamiennej na tle regionu i kraju w 2011 roku ..	35
Wykres 10. Struktura organizacji pozarządowych w Skarżysku-Kamiennej ze względu na obszar działalności	36
Wykres 11. Pracujący w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014.....	43
Wykres 12. Poziom bezrobocia w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014.....	44
Wykres 13. Liczba bezrobotnych na 100 pracujących w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014 ...	44
Wykres 14. Struktura bezrobotnych w Skarżysku-Kamiennej według wieku w 2014 roku	45
Wykres 15. Struktura bezrobotnych w Skarżysku-Kamiennej według poziomu wykształcenia w 2014 roku	45
Wykres 16. Struktura bezrobotnych w Skarżysku-Kamiennej według czasu pozostawania bez pracy w 2014 roku	46
Wykres 17. Sytuacja na rynku pracy w Skarżysku-Kamiennej na tle powiatu, województwa i kraju w 2014 roku.....	47
Wykres 18. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz liczba osób fizycznych prowadzących działalność gosp. na 10 tys. mieszkańców w Skarżysku-Kamiennej w latach 2012-2015	47
Wykres 19. Struktura podmiotów gospodarczych w Skarżysku-Kamiennej według form prawnych w latach 2012-2015.....	48
Wykres 20. Struktura podmiotów gospodarczych w Skarżysku-Kamiennej według klas wielkości w latach 2012-2015.....	48
Wykres 21. Długość czynnej wodociągowej sieci rozdzielczej oraz liczba połączeń do budynków mieszkalnych w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014.....	66

Wykres 22. Długość czynnej kanalizacyjnej sieci rozdzielczej oraz liczba połączeń do budynków mieszkalnych w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014.....	67
Wykres 23. Długość czynnej gazowej sieci rozdzielczej oraz liczba czynnych przyłączy do budynków mieszkalnych w Skarżysku-Kamiennej w latach 2006-2014.....	68
Wykres 24. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w Skarżysku-Kamiennej w latach 2004-2014	71
Wykres 25. Struktura badanych ze względu na płeć.....	73
Wykres 26. Struktura badanych ze względu na wiek.....	74
Wykres 27. Struktura badanych ze względu na wykształcenie	74
Wykres 28. Sytuacja zawodowa badanych.....	75
Wykres 29. Czy słyszał/a Pan/Pani o procesie rewitalizacji prowadzonym aktualnie na terenie miasta?	76
Wykres 30. Która grupa społeczna w mieście wymaga w Pana/Pani opinii największego wsparcia w ramach działań rewitalizacyjnych?	79
Wykres 31. Czy kiedykolwiek brał/a Pan/Pani udział w działaniach na rzecz społeczności lokalnej np. budżet obywatelski, udział w konsultacjach społecznych, udział w organizacjach pozarządowych itp.?	80
Wykres 32. W ramach realizowanego w mieście procesu rewitalizacji organizowane będą różnego rodzaju spotkania, warsztaty, badania. Czy na chwilę obecną wyraża Pan/Pani chęć uczestnictwa w tego typu przedsięwzięciach?	81
Wykres 33. Struktura badanych ze względu na płeć.....	104
Wykres 34. Struktura badanych ze względu na wiek.....	105
Wykres 35. Struktura badanych ze względu na wykształcenie	105
Wykres 36. Sytuacja zawodowa badanych.....	106
Wykres 37. Miejsce zamieszkania badanych (osiedle).....	106
Wykres 38. Jakie są Pana/Pani zdaniem największe problemy o charakterze społecznym obserwowane na terenie miasta?.....	107
Wykres 39. Które z problemów o charakterze architektonicznym/przestrzennym obserwowane na terenie miasta wymagają interwencji ze strony samorządu?	109
Wykres 40. Jak ocenia Pan/Pani dotychczas prowadzone w mieście działania rewitalizacyjne?	113
Wykres 41. Co może stanowić bariery w realizacji działań rewitalizacyjnych na Pana/Pani osiedlu? 114	
Wykres 42. Czy wyraża Pan/Pani chęć bezpośredniego zaangażowania się w działania realizowane na rzecz Pana/Pani osiedla w ramach procesu rewitalizacji np. budowa osiedlowego placu zabaw, organizacja osiedlowego festynu, itp.?	115
Wykres 43. Które z wymienionych form spędzania czasu wolnego uważasz za najbardziej atrakcyjne?	117
Wykres 44. W jaki sposób najbardziej lubisz spędzać czas wolny?.....	117

Wykres 45. W których z wymienionych zajęć pozaszkolnych uczestniczyłybyś/uczestniczyłybyś najchętniej?	118
Wykres 46. W jakich aktywnościach sportowo-rekreacyjnych uczestniczysz?	119
Wykres 47. Gdzie najchętniej spotykasz się z przyjaciółmi poza szkołą?	119
Wykres 48. Jak oceniasz ofertę kulturalno-rozrywkową w Skarżysku-Kamiennej?	120
Wykres 49. Który z wymienionych poniżej obiektów powinien powstać w mieście, abyś mógł/mogła aktywnie spędzać czas wolny?	120
Wykres 50. Czy osiedle, na którym mieszkasz, stwarza Ci odpowiednie warunki do rozwoju Twoich zainteresowań?	121
Wykres 51. Struktura wieku mieszkańców obszaru rewitalizacji w podziale na osiedla (stan na 31.12.2014)	133

Spis rysunków

Rysunek 1. Kręgi podmiotów zaangażowanych w tworzenie i konsultowanie dokumentu	7
---	---

Spis map

Mapa 1. Położenie Skarżyska-Kamiennej w województwie świętokrzyskim	22
Mapa 2. Obszary chronione w Skarżysku-Kamiennej.....	23
Mapa 3. Obszary NATURA 2000 w Skarżysku-Kamiennej	24
Mapa 4. Lokalizacja szkół podstawowych i gimnazjów w Skarżysku-Kamiennej.....	38
Mapa 5. Lokalizacja szkół ponadgimnazjalnych w Skarżysku-Kamiennej	39
Mapa 6. Lokalizacja terenów inwestycyjnych w Skarżysku-Kamiennej	50
Mapa 7. Tereny inwestycyjne objęte podstrefą „Skarżysko-Kamienna” Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice”	55
Mapa 8. Główny układ komunikacyjny miasta Skarżyska-Kamiennej.....	63
Mapa 9. Drogowy układ komunikacyjny Skarżyska-Kamiennej	63
Mapa 10. Położenie Skarżyska-Kamiennej względem linii kolejowych.....	64
Mapa 11. Położenie Skarżyska-Kamiennej względem portów lotniczych.....	65
Mapa 12. Podział Skarżyska-Kamiennej na obszary badawcze	83
Mapa 13. Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W1	87
Mapa 14. Poziom długotrwałego bezrobocia w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W2.....	89
Mapa 15. Starzenie się społeczeństwa w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W3.....	91

Mapa 16. Poziom wykształcenia bezrobotnych w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W4.....	93
Mapa 17. Poziom przedsiębiorczości w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W5.....	95
Mapa 18. Przeciętne dochody mieszkańców w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W6.....	97
Mapa 19. Wartość zasobu mieszkaniowego w ujęciu terytorialnym w Skarżysku-Kamiennej według wskaźnika W7.....	99
Mapa 20. Poziom degradacji w ujęciu terytorialnym w Skarżysku Kamiennej według sumarycznego wskaźnika degradacji.....	100
Mapa 21. Obszar zdegradowany w Skarżysku-Kamiennej.....	103
Mapa 22. Obszar zdegradowany w Skarżysku-Kamiennej.....	125
Mapa 23. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji w Skarżysku-Kamiennej.....	127

Załącznik 1 Mapa: Podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji

